

AZƏRBAYCAN
DÖVLƏT
İQTİSAD
UNİVERSİTET

AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ (UNEC)
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ

**UNEC və Türkiyə Universitetlərinin
əməkdaşlıq istiqamətləri: *mövcud
vəziyyət və perspektivlər*
mövzusunda
BEYNƏLXALQ KONFRANSIN MƏRUZƏLƏRİ**

BAKI – 2019

Buraxılışa məsul redaktorlar:

- prof. Zahid Fərrux Məmmədov

- doç.dr.Ferruh Tuzcuoğlu

UNEC və Türkiyə Universitetlərinin əməkdaşlıq

istiqlamətləri: mövcud vəziyyət və perspektivlər//

Beynəlxalq konfrans - 14 noyabr 2018. Buraxılışa məsul redaktorlar - prof. Z. Məmmədov, doç. dr.Ferruh Tuzcuoğlu.

Bakı: UNEC-2019.-148 s.

ISBN - 978 9952-501-18-6

© UNEC - 2019

M Ü N D Ə R İ C A T

Prof. Ədalət Muradov (UNEC rektoru)

Yeni qlobal iqtisadi çağırışlara uyğun universitet modelinə
keçid: UNEC təcrübəsi..... 4

Prof. Mahmut Ak (İstanbul Universitetinin rektoru)

İstanbul Üniversitesi “Dünyanın En İyi 500 Üniversitesi”
Arasında..... 14

Prof. Zahid Məmmədov

Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatda universitetlər: UNEC
təcrübəsi..... 23

Prof. Ahmet Vecdi Can

Yükseköğretimde kalite akreditasiyon inovasyon..... 34

Dos. Köksal Şahin, Gökçe Candan

Azərbaycan və Türkiyə'nin Bilimsel İşbirliyi: Ortak Bilimsel
Yayın ve Atıf Verilerinden Hareketle Bir Analiz..... 71

Adem Akbiyik

Sosyal yazılımların eğitim amaçlı kullanımı: Azərbaycan ve
Türkiye ekseninde bir değerlendirme..... 89

Dursun Aksu

Türkiye ve Azərbaycan öğretmen yetiştirme sistemlerinin
incelenmesi..... 109

Dos. Ferruh Tuzcuoğlu

Azərbaycan-Türkiye eğitim ilişkileri ve TUDIFAK örneği..... 144

Suat Kol

Türkiye Azərbaycan eğitim sistemlerinin incelenmesi..... 177

YENİ QLOBAL İQTİSADİ ÇAĞIRIŞLARA UYGUN
UNİVERSİTET MODELİNƏ KEÇİD: UNEC -TƏCRÜBƏSİ

Giriş

İqtisadiyyatın müxtəlif sahələri üzrə milli kadrların hazırlanması üzrə hələ sovet dönmindən başlayaraq Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin siyasəti ölkənin inkişafına xidmət edəcək güclü milli kadr potensialını formalaşdırmış, iqtisad elmi və təhsilinin inkişafı hər zaman prioritetliyi ilə seçilmişdir. Təsadüfi deyil ki, ümummilli lider 13 iyun 2002-ci ildə Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin 70 illik yubileyinə həsr olunmuş mərasimdəki çıxışında cəmiyyətin bünövrəsində iqtisadiyyatın dayandığını qeyd etmişdir. Bu, müasir Azərbaycanda iqtisad elmi və təhsilinin inkişafı və milli iqtisadçı kadrların formalaşdırılması prosesinin başlıca vəzifələrini özündə ehtiva edən proqram xarakterli çıxışdır. Bu çıxışda xüsusi vurğulamışdır ki: "Mən bu gün sizin qarşınızda Azərbaycan iqtisadiyyatının bugünkü vəziyyəti ...haqqında söhbət açmaq fikrində deyiləm. Sadəcə, bu mövzulara toxunuram və bununla bağlı iqtisadçının vəzifəsi, iqtisad elminin vəzifəsi və İqtisad Universitetinin vəzifələri haqqında danışırım". Dahi rəhbərin qarşımızda qoyduğu vəzifələr bu gün Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin (UNEC) fəaliyyətinin əsas istiqamətlərini müəyyən edir.

Ölkəmizdə yeni nəsil mütəxəssislərin hazırlanmasında UNEC təcrübəsi

İqtisadiyyat dinamik inkişaf edən, daim yeniliklərə, innovativ texnologiyalara açıq olan bir sahədir. Bu baxımdan iqtisadçı kadrları yetişdirən ali təhsil müəssisələrinin də bütün bu yeniliklərə adekvat cavab verə biləcək çevik təhsil proqramlarına, yüksəkkeyfiyyətli tədris prosesinə sahib çıxması tələb olunur. Bakalavr və magistratura səviyyəsində yeni ixtisasların açılması, tədris prosesinin tamamilə elektronlaşdırılması, şəffaflığın və hesabatlılığın yüksəldilməsi, əsas hissəsini xaricdə təhsil üzrə dövlət proqramının məzunlarının təşkil etdiyi çoxlu sayda gəncin elmi-pedaqoji fəaliyyətə cəlb edilməsi, ingilis və rus dillərində təhsil proqramlarını həyata keçirən iki yeni məktəbin (fakültənin) yaradılması, türk dilində tədris aparən fakültənin inkişaf

etdirilməsi, Azərbaycan dilində tədris aparan fakültələrin bazasında keyfiyyətə yeni meqafakültələrin formalaşdırılması, gənc və peşəkar kadrların tədris prosesinin idarə olunmasına cəlb edilməsi, 24/7 kitabxananın yaradılması və yeni tədris materiallarının formalaşdırılması hesabına tədris prosesinin informasiya təminatının yaxşılaşdırılması, tədris planları və proqramlarının (sillabuslar) yeniləşdirilərək mütərəqqi dünya təcrübəsinə uyğunlaşdırılması və digər tədbirlər nəticəsində UNEC iqtisadçı kadr hazırlığını təkmilləşdirmişdir.

Sevindiricidir ki, II ixtisas qrupunda respublika üzrə prezident təqaüdcülərinin 2015-ci ildə yalnız 4 faizi UNEC-i seçdiyi halda, bu rəqəm hər il artaraq 2018-ci ildə 68 faizə yüksəlmişdir. Eyni zamanda əvvəllər belə fakt qeydə alınmasa da, son üç ildə 700 bal toplayan abituriyentlər arasında UNEC-i seçənlərin sayı artmışdır. Bütövlükdə, ötən il II ixtisas qrupu üzrə 600 və daha yüksək bal toplayan 550 nəfərin 347-si, yəni 63 faizinin seçimi məhz UNEC olmuş və 2014-cü illə müqayisədə 3,8 dəfə artmışdır. Nəticədə, universitet üzrə orta keçid balı davamlı yüksələrək 2018-2019-cu tədris ilində 409 bala çatmışdır.

UNEC qarşısındakı illərdə qəbul olan abituriyentlərin orta keçid balını 500-ə yüksəltməyi, tədris prosesini təhsilçilərdə zəruri bilik və bacarıqları - yetərli ixtisas bilikləri, analitik və empirik təhlil bacarığı, tənqidi və həll istiqamətli düşüncə tərzi, yüksək akademik yazı qabiliyyəti, İKT-dən istifadə bacarığı, xarici dil bacarığı, liderlik və komandada işləmə bacarığı - tam şəkildə formalaşdırmağa imkan verəcək səviyyədə daim təkmilləşdirməyi, təhsil proqramlarının beynəlxalq akreditasiyadan keçməsinə təmin etməyi, tələbələrin təqaüd imkanlarını davamlı yaxşılaşdırmağı, distant təhsil xidmətləri göstərməyi və professor-müəllim heyətinin peşəkarlıq səviyyəsini daim artırmağı özünün əsas hədəfləri kimi qəbul etmişdir.

Magistratura və doktoranturada elmi-tədqiqat potensialının gücləndirilməsi, plagiatçılıqla mübarizənin genişləndirilməsi və dissertasiyaların yerinə yetirilməsi prosesinin ölkə iqtisadiyyatının inkişaf tələbləri ilə daha da uzlaşdırılması istiqamətində əhəmiyyətli işlər görülmüşdür. Bunun üçün ilk növbədə magistratura pilləsində təhsilin yeni standartları tətbiq edilmiş, ölkədə ilk dəfə olaraq magistraturada ikinci tədris ili bütövlükdə magistrların elmi-tədqiqat təcrübəsinə və dissertasiyaları yerinə yetirməsinə ayrılmışdır.

Doktorantura pilləsi üzrə təhsilin yeni standartları hazırlanmaqla yanaşı, doktorantların xarici dil biliklərinə olan tələb də əhəmiyyətli

dərəcədə yüksəldilmiş, doktoranturaya qəbul zamanı ingilis dili üzrə qəbul və minimum imtahanları "British Council" tərəfindən götürülür.

MBA təhsili üzrə müasir UNEC Biznes Məktəbi, Beynəlxalq Magistratura və Doktorantura Mərkəzi yaradılmışdır. Son illər UNEC-də MBA təhsili üzrə tədris planları yeniləşdirilərək beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmış, əmək bazarının tələblərindən irəli gələrək, "biznes analitikası", "sosial media", "idmanın idarə edilməsi", "səhiyyənin idarəedilməsi", "turizm və otelçilik" kimi yeni ixtisas və ixtisaslaşmalar açılmış, mübadilə və ikili diplom proqramları həyata keçirilmişdir. UNEC Biznes məktəbi, 2016-cı ildən ABŞ-ın Biznes Məktəblərinin İnkişafı Assosiasiyasının (AACSB) tamhüquqlu üzvü olmuş, İmtiyazlı Sertifikatlaşdırılmış Mühasiblər Assosiasiyası (ACCA) tərəfindən akreditasiya edilərək "mühasibat uçotu" ixtisasının məzunları F1-F9, digər ixtisasların məzunları isə F1-F4 sertifikatını əldə etmək hüququnu qazanmışdır. UNEC Biznes Məktəbi 56-cı proqramda ölkə üzrə payını 2014-2015-ci tədris ilindəki 43,5%-dən 2018-2019-cu tədris ilində 73%-ə yüksəltmişdir.

Startup fəaliyyətlərinin dəstəklənməsi sahəsində də müvafiq işlər görülür. Belə ki, 2014-cü ildən UNEC-də fəaliyyət göstərən İnnovativ Biznes İnkubatorun əsas məqsədi tələbələrin biznes ideyalarının reallaşdırılmasına dəstək vermək və onların bazara çıxış imkanlarına kömək göstərməkdir. Bu günə qədər 20-yə yaxın tələbə startapı UNEC İnnovativ Biznes İnkubator vasitəsilə ideya inkubasiyasını həyata keçirmişdir. Burada onlara risklərin dəyərləndirilməsi, maliyyə analizi, marketinq araşdırmaları, komanda işi, təqdimat bacarıqları və s. kimi xüsusi təlimlər təşkil edilir. Bir çoxu Respublika müsabiqələrinin də qalibi olan bu startaplardan "CanCarryYou", "Boomerang", "ÖzünüSına", "Misker.az" və "Yosun" hazırda da UNEC İnnovativ Biznes İnkubatorunda fəaliyyətlərini davam etdirirlər.

UNEC kadr hazırlığında bazarın tələblərini daha dolğun şəkildə öyrənmək və onlara uyğunlaşmaq məqsədilə "Tələb işəgötürənlərdən - təklif UNEC-dən" mövzusunda konfrans keçirmiş və həmin konfransda "UNEC - iş dünyası strateji əməkdaşlıq platforması: UNEC2B" təqdim edilmişdir. "UNEC2B" Platforması tədrisin əmək bazarının tələblərinə uyğunlaşdırılması, sahibkarlıq universiteti modelinin yaradılması və məzunların işlə təmin olunmasında UNEC və iş dünyasının birgə fəaliyyətini nəzərdə tutur. Platformaya əsasən, UNEC məzunlarını işə qəbul edən işəgötürənlər qarşısında 3 il ərzində "servis xidməti", yəni

məzunlar üçün UNEC tərəfindən ödənişsiz ixtisasartırma kursları təşkil etmək öhdəliyi götürür.

UNEC –də tədqiqat universitetinə keçid hazırlıqları

Heç kimə sirr deyil ki, istənilən universitetdə yüksəksəviyyəli tədrisin və biznes dünyası ilə səmərəli əlaqələrin qurulması üçün ilk növbədə yüksək elmi-tədqiqat potensialı tələb olunur.

Universitetimiz qarşıdakı illərdə tədqiqat universiteti statusunu əldə etməyi özünün başlıca strateji məqsədlərindən biri kimi müəyyən etmişdir. UNEC bu məqsədə nail olmaq üçün qarşıdakı illərdə magistratura və doktorantura təhsilini tamamilə mütərəqqi dünya təcrübəsinə uyğunlaşdırmağı, milli və beynəlxalq səviyyədə yüksək reyting qazanmış ən azı bir "beyin mərkəzi" formalaşdırmağı, sifarişlər və qrantlar əsasında yerinə yetirilən tədqiqat layihələrinin və "Web of Science" və "Scopus" bazalarındakı məqalələrinin sayını davamlı artırmağı, bu bazalara daxil olan ən azı 2 nüfuzlu konfransa və ən azı 3 elmi jurnala sahib olmağı və hər il iqtisadçı tələbələrin nüfuzlu beynəlxalq tələbə konfransını təşkil etməyi özünün əsas hədəfləri kimi seçmişdir.

Milli ali təhsil sistemində ölkədə ilk dəfə "Azərbaycan Respublikasında Təhsilin İnkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"nın 2.3.1 və 5.10-cu bəndlərinə uyğun olaraq UNEC –də Diferensial Əmək Haqqı Sistemi tətbiq edilir. Professor-müəllim heyətinin elmi fəaliyyətlərinə 70 faiz payın ayrıldığı bu sistemin tətbiqi nəticəsində UNEC-in elmi-pedaqoji göstəriciləri əvvəlki illərlə müqayisədə ciddi şəkildə yaxşılaşmış və bu yaxşılaşma müvafiq beynəlxalq təşkilatların hesabatlarında və reyting siyahılarında da öz əksini tapmışdır.

Diferensial Əmək Haqqı Sisteminin tətbiqi ilə yanaşı, UNEC-də nüfuzlu beynəlxalq elmi nəşrlərdə əsərləri çap edilən əməkdaşlar üçün mükafatlandırma sistemi də fəaliyyət göstərir. Bu mükafatlandırma sistemində əsasən, hazırda nüfuzlu "Web of Science" və "Scopus" elmi bazalarına daxil olan elmi nəşrlərdə əsərləri çap edilən UNEC əməkdaşları və təhsilənlər nəşrin təsir dərəcəsindən (impact factor) asılı olaraq 4000 manata qədər mükafat almaq imkanına malikdirlər.

Atılan addımların nəticəsində UNEC əməkdaşlarının müstəqillik illərində "Web of Science" bazasına daxil olan elmi nəşrlərdə çap etdirdikləri elmi əsərlərin 70 faizə qədəri məhz son beş ilin payına düşür. Nüfuzlu "Clarivate Analytics" şirkətinin UNEC-i "Web of Science Awards-2018" və "Most Progressive Universities in Web of Science for

the Last 3 Years” mükafatlarına layiq görməsi də bunu bir daha sübut edir.

Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişaf etdirilməsi və modernləşdirilməsi prosesinin mütərəqqi dünya təcrübəsi və müasir iqtisadi nəzəriyyələr əsasında həyata uyğunlaşdırılmasını iqtisadçı alimlərin başlıca vəzifəsidir. Qeyd edilən vəzifədən irəli gələrək UNEC Tədqiqat Fondu, 26 tədqiqat mərkəzi yaradılmış, elmi tədqiqatların milli iqtisadiyyatın problemləri ilə əlaqələndirilməsi istiqamətində əhəmiyyətli işlər görülür. Hazırda UNEC-də Azərbaycan iqtisadiyyatının müxtəlif problemlərinin tədqiqi ilə məşğul olan "Empirik tədqiqatlar mərkəzi", "Digital marketing mərkəzi", "Ermənistan iqtisadiyyatının araşdırma mərkəzi", "İnkişaf iqtisadiyyatı laboratoriyası", "Rəqəmsal iqtisadiyyat tədqiqat mərkəzi", "İslam iqtisadiyyatı mərkəzi", "Elektron pul araşdırma mərkəzi" kimi mərkəzlər fəaliyyət göstərir. Yeni yaradılmış bu mərkəzlərdə UNEC-in professor-müəllim heyəti ilə birgə tələbə, magistr və doktorantlar da tədqiqat aparmaq imkanı əldə etmişdir. Yeni yaradılmış "İnkişaf iqtisadiyyatı laboratoriyası"nda isə SOCAR-ın sifarişi əsasında dünyada ilk dəfə olaraq "Azərbaycan neftinin (Azerilight) dünya bazar qiymətinin proqnozlaşdırılması" mövzusunda geniş tədqiqat layihəsi həyata keçirilmiş, müvafiq model qurulmuş və tədqiqat nəticələri əsasında "Springer" kimi nüfuzlu beynəlxalq elmi nəşriyyat tərəfindən monoqrafiya dərc edilmişdir.

Bu sahədə uğurlu addımlardan biri də milli iqtisadiyyatın və qlobal iqtisadi proseslərin müxtəlif aspektləri ilə bağlı müzakirələrin aparıldığı nüfuzlu elmi tədbirlərin təşkil edilməsidir. Bu baxımdan UNEC-də Nobel mükafatı laureatı Aziz Sancarın da iştirakı ilə "Universitetlərdə elmi fəaliyyətin müasir idarəetmə modeli", materialları "Web of Science" bazasında indeksləşən "Davamlı inkişafın sosial-iqtisadi problemləri", "Elektron pullar: mövcud vəziyyət və perspektivlər", universitet və biznes nümayəndələrinin iştirakı ilə "Bilik əsaslı iqtisadiyyata keçid: potensial imkanlar", Dünya Bankı ekspertinin iştirakı ilə "İqtisadiyyatın şaxələndirilməsi: özəl sektorun rolu" və digər aktual mövzuları əhatə edən nüfuzlu elmi tədbirlər keçirilmiş, yerli və beynəlxalq ekspertlərlə birlikdə ölkə iqtisadiyyatının gələcək inkişaf perspektivləri müzakirə edilmişdir.

Ölkədə həyata keçirilən iqtisadi islahatların, onların nəticələrinin dərin elmi təhlillərinin aparılması ilk növbədə iqtisadçıların işidir. UNEC əməkdaşları tərəfindən ölkədə aparılan iqtisadi islahatların və onların

əldə olunan uğurlu nəticələrinin təhlilinə həsr edilmiş çoxlu sayda elmi və analitik məqalələr ayrı-ayrı qəzet və jurnallarda, o cümlədən də UNEC-in nəşr etdiyi "Economic sciences: Theory and Practice", "Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Elmi Xəbərləri" və "UNEC Ekspert Jurnalı"nda çap edilmişdir. Xüsusilə də UNEC ekspertlərinin analitik məqalələrinin nəşr olunduğu və 2016-cı ildən fəaliyyət göstərən "UNEC Ekspert" jurnalında qeyri-neft sektorunun inkişafı, biznes mühitinin yaxşılaşdırılması, sosial müdafiənin gücləndirilməsi və digər istiqamətlər üzrə Azərbaycanda həyata keçirilən islahatların təhlilinə və strateji yol xəritələrinə həsr edilmiş çoxlu sayda analitik məqalələr nəşr edilmişdir.

UNEC – beynəlxalq universitet olma yolunda

UNEC global təhsil və tədqiqat bazarına inteqrasiya etmək, yüksəkkeyfiyyətli tədris və tədqiqatların həyata keçirildiyi universitetə çevrilmək məqsədilə dünyanın müxtəlif ölkələrinin nüfuzlu universitetləri və beynəlxalq elm, təhsil təşkilatları ilə əməkdaşlıq edir, təcrübə mübadiləsi həyata keçirir və birgə proqramlar reallaşdırır.

UNEC həm də təhsil xidmətləri ixrac edən ali təhsil ocağına çevrilmişdir. Artıq bir neçə ildir ki, universitetimiz Yunanıstanın Qərbi Makedoniya Texniki Təhsil İnstitutu ilə birgə Yunanıstanda "Neft və qazın idarə edilməsi və daşınması" (MOGMAT) magistr proqramı üzrə yüksəkixtisaslı kadrlar hazırlayır. Qeyd edilən proqram üzrə tədris və tədqiqat fəaliyyətlərini UNEC müəllimləri tərəfdaş universitetin müəllimləri ilə birgə Yunanıstanda həyata keçirirlər. Bundan başqa, UNEC ölkə xaricində filialı olan Azərbaycan universiteti kimi bu imkanından geniş istifadə etməyə başlamışdır. Belə ki, Rusiya Federasiyasının (RF) Dərbənd şəhərində yerləşən UNEC filialı RF-nin rəsmi lisenziyası əsasında fəaliyyət göstərən yeganə xarici universitetdir. Symonds" təşkilatı tərəfindən İnkişaf Etməkdə olan Avropa və Mərkəzi Asiya Regionunun iqtisadyönümlü 4-cü ən yaxşı universiteti, 2018-2019-cu illərdə bu regionun ən yaxşı 200 universitetindən biri seçilmişdir. Dünya universitetlərinin veb populyarlığını müəyyən edən "Webometrics" təşkilatının 2019-cu il hesabatına görə, UNEC "Google scholar" bazasındakı istinadların sayına, "açıqlıq" və "iştirak" göstəricilərinə görə ölkəmizdə birincidir. Bu sahədə digər bir təşkilat olan "UniRank"ın 2019-cu il hesabatına görə isə UNEC Azərbaycan üzrə 1-ci, Asiya regionunun "Top-200" universiteti arasında isə 122-ci yerdədir. Qarşıdakı illərdə UNEC tələbələrin sayında əcnəbilərin payını 10%-ə çatdırmağı,

beynəlxalq mübadilə proqramlarında iştirak edən tələbə, müəllim və inzibati işçilərin sayını davamlı artırmağı, beynəlxalq ikili diplom proqramlarının sayını 10-a yüksəltməyi, ingilis dilində təhsil proqramlarını davamlı inkişaf etdirməyi və 90 yaşında dünyanın ən yaxşı 1000, 100 yaşında isə ən yaxşı 500 universitetindən biri olmağı hədəfləyir.

Beləliklə, ölkəmizin inkişaf edən iqtisadiyyatı və güclənən Beləliklə, ölkəmizin inkişaf edən iqtisadiyyatı və güclənən beynəlxalq nüfuzu sayəsində yaxın gələcəkdə UNEC-in dünya universitetlərinin reytingində ölkəmizi daha yüksək yerlərdə təmsil edəcəyinə, ümummillə lider Heydər Əliyevin Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti qarşısında qoyduğu vəzifələri layiqincə yerinə yetirəcəyinə, sözün həqiqi mənasında, yüksəkkeyfiyyətli tədris və tədqiqat mərkəzinə çevriləcəyinə inanır və Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti böyük tarixi keçmiş və mövcud potensialına arxalanaraq, Prezident İlham Əliyevin müəyyən etdiyi təhsilin, elmin və iqtisadiyyatın inkişaf strategiyalarının reallaşdırılması işinə layiqli töhfələr vermək üçün bütün səylərini səfərbər edəcəkdir.

Bazar iqtisadiyyatının tələblərinə uyğun keyfiyyətli tədqiqatların və tədris prosesinin təşkilində son illər dünyanın inkişaf etmiş universitetlərindən məzun olan 400-dən çox gəncin müəllim və ya tədqiqatçı kimi UNEC-ə cəlb edilməsinin də böyük rolu olmuşdur. Bu gənclərin əksəriyyəti "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı" çərçivəsində inkişaf etmiş bazar iqtisadiyyatına malik ölkələrin nüfuzlu universitetlərindən magistr və ya fəlsəfə doktoru dərəcəsi almışdır. "Gənc müəllim-1" və "Gənc müəllim-2" layihələri çərçivəsində müsabiqə əsasında UNEC-də əmək fəaliyyətinə başlayan gənclər təhsil aldıkları universitetlərlə UNEC arasında səmərəli əməkdaşlıq əlaqələrinin, o cümlədən də təcrübə mübadiləsinin qurulmasında əhəmiyyətli rol oynayırlar.

Təkcə ötən il UNEC-in 81 tələbəsi, 165 müəllimi və 31 inzibati işçisi 25 ölkəni əhatə edən müxtəlif beynəlxalq mübadilə proqramlarında iştirak etmişdir. Hazırda UNEC müxtəlif nüfuzlu xarici universitetlərlə birgə 4 beynəlxalq ikili diplom proqramı həyata keçirir, Türkiyə Respublikasının "Mevlana", Avropa İttifaqının "Erasmus+" və "TEMPUS", Almaniya Federativ Respublikasının "DAAD" kimi nüfuzlu beynəlxalq elm və təhsil proqramlarında fəal iştirak edir, TİKA, KOICA, Dünya Bankı, Dünya Ticarət Təşkilatı, digər xarici və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq əlaqələrini genişləndirir.

UNEC həm də təhsil xidmətləri ixrac edən ali təhsil ocağına çevrilmişdir. Artıq bir neçə ildir ki, universitetimiz Yunanistanın Qərbi Makedoniya Texniki Təhsil İnstitutu ilə birgə Yunanıstanda "Neft və qazın idarə edilməsi və daşınması" (MOGMAT) magistr proqramı üzrə yüksəkixtisaslı kadrlar hazırlayır. Qeyd edilən proqram üzrə tədris və tədqiqat fəaliyyətlərini UNEC müəllimləri tərəfdaş universitetin müəllimləri ilə birgə Yunanıstanda həyata keçirirlər. Bundan başqa, UNEC ölkə xaricində filialı olan Azərbaycan universiteti kimi bu imkanından geniş istifadə etməyə başlamışdır. Belə ki, Rusiya Federasiyasının (RF) Dərbənd şəhərində yerləşən UNEC filialı RF-nin rəsmi lisenziyası əsasında fəaliyyət göstərən yeganə xarici universitetdir.

Müxtəlif nüfuzlu beynəlxalq reyting təşkilatları ilə sıx əlaqələr qurulmuş, bu təşkilatların müəyyən etdiyi parametrlər ətraflı şəkildə öyrənilmiş və UNEC-in qeyd edilən parametrlər üzrə göstəricilərinin yaxşılaşdırılması məqsədilə müvafiq tədbirlər həyata keçirilmişdir. Həç təsadüfi deyil ki, UNEC, "QS - Quacquarelli Symonds" təşkilatı tərəfindən İnkişaf Etməkdə olan Avropa və Mərkəzi Asiya Regionunun iqtisadi yönümlü 4-cü ən yaxşı universiteti, 2018-2019-cu illərdə bu regionun ən yaxşı 200 universitetindən biri seçilmişdir. Dünya universitetlərinin veb populyarlığını müəyyən edən "Webometrics" təşkilatının 2019-cu il hesabatına görə, UNEC "Google scholar" bazasındakı istinadların sayına, "açıqlıq" və "iştirak" göstəricilərinə görə ölkəmizdə birincidir. Bu sahədə digər bir təşkilat olan "UniRank"ın 2019-cu il hesabatına görə isə UNEC Azərbaycan üzrə 1-ci, Asiya regionunun "Top-200" universiteti arasında isə 122-ci yerdədir.

Qarşıdakı illərdə UNEC tələbələrin sayında əcnəbilərin payını 10%-ə çatdırmağı, beynəlxalq mübadilə proqramlarında iştirak edən tələbə, müəllim və inzibati işçilərin sayını davamlı artırmağı, beynəlxalq ikili diplom proqramlarının sayını 10-a yüksəltməyi, ingilis dilində təhsil proqramlarını davamlı inkişaf etdirməyi və 90 yaşında dünyanın ən yaxşı 1000, 100 yaşında isə ən yaxşı 500 universitetindən biri olmağı hədəfləyir.

UNEC və Türkiyə universitetləri arasında əməkdaşlıq perspektivləri

Bu gün türk respublikaları 140 milyonluq əhalisi, 4,8 milyon km²-lik ərazisi və 1,5 trilyon dollarlıq ÜDM-si ilə dünyanın və regionun önəmli iqtisadi potensialını özlərində cəmləyib. Bu respublikalar, eyni zamanda

dünya enerji resurslarının cəmləşdiyi mühüm coğrafiyalardandır. Bu gün dünya neft ehtiyatlarının 3,5%-i, təbii qaz ehtiyatlarının isə 6,9%-i məhz türk respublikalarının payına düşür. Bununla yanaşı, bu respublikaların dünyanın mühüm ticarət və enerji koridorlarında yerləşməsi tranzit nəqliyyatın, geniş məhsuldar torpaqlara malik olmaları kənd təsərrüfatı potensiallarının yüksək olmasını şərtləndirir. Eləcə də zəngin tarixi və təbiəti turizmin, olduqca gənc, dinamik və təhsilli əhalisi isə yüksək insan potensialından xəbər verir. Bu potensialların düzgün qiymətləndirilməsi, onların milli iqtisadi inkişaf proqramlarında əks etdirilərək reallaşdırılması heç şübhəsiz ki, bu sahədə ciddi elmi tədqiqat işlərinin aparılmasından asılı olacaqdır.

Türk dünyası ilə bağlı çoxəsrlik elmi tədqiqatların təhlili və qiymətləndirilməsi göstərir ki, bu arealın ən az tədqiq edilən sahəsi məhz iqtisadiyyatdır. Tarixə böyük mədəniyyət layihələri ilə çıxmış, bu gün də dünya resurslarının və imkanlarının mühüm hissəsini öz nəzarətində saxlayan türk dünyasının keçmiş və gələcəyi ilə bağlı iqtisadi təmələ dayanmadan sağlam elmi fikirlər irəli sürmək isə heç şübhəsiz ki, hər zaman çətin olacaq. Məhz bu məntiqdən çıxış edərək, biz UNEC olaraq, Türk Dünyasında iqtisadi tədqiqatların stimullaşdırılması, birgə iqtisadi araşdırmaların aparılması məqsədilə yeni elmi əməkdaşlıq müstəvisinin yaradılmasını təklif edirik.

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində Türkiyə türkcəsində tədrisi türkçülüyə verilən önəm və dəyərin ən böyük göstəricilərindən biridir.

Hesab edirik ki, bizim vəzifəmiz ən böyük xidmətlərdən biri məhz çoxcildlik "Türk Dünyası İqtisadiyyat Ensiklopediyası" nın hazırlanması ola bilər və türk dünyası iqtisadçıları arasında ensiklopediyaçılıq ənənəsinin inkişaf etdirilməsini vacib hesab edirik.

Eyni zamanda, bu sahədə görülməli mühüm işlərdən birinin türk respublikalarında yazılmış iqtisadiyyat sahəsindəki dissertasiyaların kataloqunun hazırlanması və onun elektron versiyasının yaradılması iqtisadçılar arasında elmi əməkdaşlığın müxtəlif istiqamətlərdə sürətli inkişafına ciddi təkan verə bilər.

Bizim əsas məqsədlərimizdən biri də, UNEC TUDİFAK. -in türk dünyasına və dünya miqyasında keyfiyyət tələblərinə cavab verə biləcək təhsil məkanına çevrilməkdir. TUDİFAK-da təhsilin keyfiyyətinin və cəlbediciliyinin artırılması üçün Türkiyə universitetləri ilə ikili diplom proqramlarının reallaşdırılması bizim üçün vacib vəzifələrdən biridir.

UNEC-in Türkiyənin nüfuzlu universitetləri ilə əməkdaşlıq çərçivəsində, biz birgə dərslərin hazırlanması və elmi məqalələrin tanınmış dərgilərdə çap olunmasını təklif edirik.

Nəticə

UNEC tədqiqat universitetinə çevrilmək istiqamətində qarşıya qoyduğu orta strateji hədəfə çatdı. Tədrisdə sıçrayışlı keyfiyyət dəyişikliyi ilə yanaşı, "Web of Science" və "Scopus" platformalarına daxil olan nüfuzlu elmi jurnallarda məqalələrin və nüfuzlu beynəlxalq nəşriyyatlarda monoqrafiyaların nəşr edilməsi, istinadlara görə verilən ballar əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. 2030-cu ildə Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin 100 yaşı tamam olacaq və bu tarixlə bağlı əsas hədəfləri özündə ehtiva edən UNEC-100 strategiyası qəbul edilmişdir. Həmin strategiyaya uyğun olaraq UNEC Beynəlxalq Beyin Mərkəzinin yaradılmasını Scopus indeksli UNEC beynəlxalq konfransın təşkil edilməsini ortamüddətli dövrdə qarşıda duran əsas vəzifə kimi müəyyən edilmişdir.

Beləliklə, UNEC-in həm "Web of Science", həm də Skopus-da dərc olunan məqalələrinin sayı sürətlə artır. "QS İnkişaf Etməkdə olan Avropa və Mərkəzi Asiya" regionu üzrə 181-190 ən yaxşı universitet sırasına daxil olan UNEC-in dünyanın 500 ən yaxşı universitetindən biri olmağı qarşısına məqsəd qoyub.

Müasir dövrün çağırışlarına, "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"na və ölkəmizin inkişaf konsepsiyasına uyğun olaraq növbəti illərdə UNEC-də elm və təhsilin keyfiyyət göstəricilərinə, əhatəliliyinə və rəqabətqabiliyyətliliyinə görə aparıcı ali təhsil müəssisələrindən birinə çevriləcəkdir.

Prof.Dr.Mahmut Ak
İstanbul Üniversitesinin rektoru

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ “DÜNYANIN EN İYİ 500 ÜNİVERSİTESİ” ARASINDA

İstanbul Üniversitesi, öğretim üyeleri ve yetiştirdiği öğrencilerle Türkiye’deki diğer üniversitelerin çekirdeğini teşkil eden Türkiye’nin en tanınmış yükseköğrenim kurumudur. “Tarihten Geleceğe Bilim Köprüsü” sloganına sahip olan İstanbul Üniversitesi; sanat, siyaset, tarih, edebiyat ve sinema gibi pek çok alanda ülkemizin en önemli isimlerini yetiştirmiş, Türkiye’nin en köklü üniversitesidir. Türkiye’nin en eski üniversitesi olmasının yanında Avrupa’da kurulan ilk 10 üniversiteden biridir. İstanbul Üniversitesi, tarihi boyunca bilimin, çağdaş değerlerin ve toplumun aydınlanmasının öncüsü olmuştur. İstanbul Üniversitesi bölgesel ve tarihsel olarak yükseköğrenimde kilit bir rol üstlenmektedir.

İstanbul Üniversitesi, 1453 yılında İstanbul’un fethinden kısa bir süre sonra kurulmuştur. Osmanlı Devletinde Avrupa tarzında modern bir üniversite kurma girişimleri 1846’da başlamıştır. II. Abdülhamit’in fermanıyla 31 Ağustos 1900’de Darülfünûn-ı Şahane adı verilen ilk üniversite açılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından alınan kararla, 31 Temmuz 1933’te kapatılan Darülfünun’un yerine 1 Ağustos 1933’te İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. İstanbul Üniversitesi, Kasım ayında Türkiye’nin “ilk ve tek üniversitesi” olarak eğitim vermeye başlamıştır. Türkiye’nin en köklü markalarından İstanbul Üniversitesi’nin tarihi, aynı zamanda Türkiye’deki bilimsel eğitimin ve gelişimin de tarihidir.

İstanbul Üniversitesi 15 fakülte, 12 enstitü, 2 yüksekokul, 2 meslek yüksekokulu ile Rektörlüğe bağlı 2 bölüm, 80 Uygulama ve Araştırma Merkezi ile öğrencilerine eğitim veriyor. İstanbul Üniversitesi “Öğrenci Dostu” anlayışıyla eğitim veren modern bir eğitim kurumu olmaya kendini yenilemeye sürekli devam ediyor.

Türkiye’nin en seçkin eğitim kadrolarına sahip olan İstanbul Üniversitesi, 911 Profesör, 346 Doçent, 566 Dr. Öğretim Üyesi, 323 öğretim görevlisi ve 1369 araştırma görevlisi olmak üzere toplam 3 bin 515 akademik personele sahiptir ve gerek ulusal gerekse uluslararası

çalışmalarıyla bilim dünyasında etkin konumdadır. İstanbul Üniversitesi'nin Beyazıt Merkez Yerleşkesi'ndeki Tarihi Ana Kapısı, ülkemizde "üniversite" kelimesinin sembolü haline gelmiştir.

İstanbul Üniversitesi'nde şu anda hali hazırda toplam 75 bin 446 öğrenciye eğitim veriliyor. Bu öğrencilerden 6 bin 467'si doktora, 15 bin 862'si yüksek lisans, 52 bin 316'sı lisans ve 801'ü ön lisans seviyesinde eğitim alıyor. Ayrıca Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi'nde eğitim gören 205 bin 516 öğrenci bulunuyor.

Dünyanın En İyi 500 Üniversitesi sıralamasına 14 yıldır giren tek Türk üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi 9 farklı uluslararası sıralamanın 8'inde ilk 500'de yer almaktadır. İstanbul Üniversitesi birçok ulusal ve uluslararası sıralamada en ön sıralarda yer alarak ülkemizi en güzel şekilde temsil etmektedir. İstanbul Üniversitesi Teknoloji Transfer Merkezi'nde ve "En İyi Gelişme Gösteren 3. Teknoloji Geliştirme Bölgesi" ödüllü İstanbul Teknokent'te üniversite, sanayi, toplum iş birliği ile büyük adımlar atılmaktadır.

İstanbul Üniversitesi Türkiye'de **Nobel ödüllü 2 mezuna sahip olan tek üniversitedir**. Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan Orhan Pamuk İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2015 yılında Nobel Kimya Ödülü'nü kazanan Prof. Dr. Aziz Sancar ise İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi mezunudur.

Bilişim, mobilya, gıda, enerji, elektrik, çevre, biyomedikal teknolojiler gibi birçok alanda patent başvurusunda bulunan İstanbul Üniversitesi, 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında "En Fazla Patent Başvurusu Yapan Üniversite" ödülünü almaya hak kazanmıştır.

Yükseköğretim Kurumu tarafından hazırlanan raporlara göre İstanbul Üniversitesi Türkiye'de **en çok bilimsel yayın yapan üniversitedir**. İstanbul Üniversitesi, sosyal, fen ve sağlık bilimleri alanlarında öncü çalışmalara imza atan akademisyenleri bünyesinde barındıran Türkiye'nin önde gelen üniversitelerindendir.

Her geçen gün önemini arttıran uluslararasılaşma çalışmalarına büyük önem veren İstanbul Üniversitesi'nde Erasmus, Mevlana, İkili-Çoklu İlişkiler ve Farabi Koordinatörlükleri tek bir çatı altında çalışmalarını yürütmektedir. Bu sayede uluslararasılaşma çalışmaları bütünsel bir şekilde ele alınmaktadır.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ VERİLER

Rektör: Prof. Dr. Mahmut Ak

Kuruluş Tarihi: 1453

Bulunduğu İl: İstanbul

Akademik Birimleri:

Fakülteler

İstanbul Tıp Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Edebiyat Fakültesi, Fen Fakültesi, İktisat Fakültesi, Eczacılık Fakültesi, Dış Hekimliği Fakültesi, İşletme Fakültesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İletişim Fakültesi, Su Bilimleri Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi, Mimarlık Fakültesi

Enstitüler

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Aziz Sançar Deneysel Tıp Araştırma Enstitüsü, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Fen Bilimleri Enstitüsü, Havacılık Psikolojisi Enstitüsü, İşletme İktisadi Enstitüsü, Muhasebe Enstitüsü, Onkoloji Enstitüsü, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Çocuk Sağlığı Enstitüsü

Yüksekokullar

[Devlet Konservatuvarı](#), [Yabancı Diller Yüksekokulu](#)

Meslek Yüksekokulları

[Adalet Meslek Yüksekokulu](#), [Güvenlik ve Koruma Bilimleri Meslek Yüksekokulu](#)

Bölümler

[Enformatik Bölümü](#), [Güzel Sanatlar Bölümü](#)

Öğrenci Sayıları: 75.446

Ön Lisans: 801

Lisans: 52.316

Yüksek Lisans: 15.862

Doktora: 6467

Akademik Personel Sayıları: 3515

Profesör: 911

Doçent: 346
Doktor Öğretim Üyesi: 566
Öğretim Görevlisi: 323
Araştırma Görevlisi: 1369

Burs Olanakları: LYS'de ilk 200'e giren ve İstanbul Üniversitesi'ni tercih eden öğrencilere lisans öğrenimleri boyunca İstanbul Üniversitesi yurt ve yemekhanelerinden ücretsiz yararlanma hakkı ve çalışmalarında kullanmak üzere birer dizüstü bilgisayar veriliyor. İstanbul Üniversitesi, çeşitli kurum ve kuruluşlar aracılığıyla birçok öğrencisine burs olanağı sağlıyor. Öğrenciler ayrıca kısmi zamanlı olarak üniversitenin çeşitli birimlerinde çalışıyor.

Yurt Olanakları: İstanbul Üniversitesi, öğrencilerinin eğitimlerini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri için barınma sorunlarına titizlikle eğilmektedir. İstanbul Üniversitesi Yurtları Avcılar Kampüsü, Cerrahpaşa Kampüsü ve Hadımköy'de yer almaktadır.

Öğrenci Kulübü Sayısı: 184

Yurt İçi ve Yurt Dışı Üniversitelerle İkili Anlaşmaları

Erasmus: 28 ülke 637 anlaşma

Mevlana: 16 ülke 41 anlaşma

Farabi: 89 üniversite ile Farabi anlaşması

İletişim Bilgisi:

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü
34452 Beyazıt/ Fatih-İstanbul

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ BAŞARILARI

İstanbul Üniversitesi Araştırma Üniversitesi Oldu

İstanbul Üniversitesi, Türkiye'nin "10 Araştırma Üniversitesi" arasında yer aldı.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 26 Eylül 2017 tarihinde Beştepe Millet Kültür ve Kongre Merkezi'nde gerçekleştirilen 2017-2018 Akademik Yılı Açılış Töreni'nde Yükseköğretim Kurulu tarafından araştırma üniversitesi olarak belirlenen 10 araştırma üniversitesini açıkladı. İstanbul Üniversitesi, açıklanan 10 araştırma üniversitesi arasında yer aldı.

İstanbul Üniversitesi "En Fazla Patent Başvurusu Yapan Üniversite"

Türk Patent ve Marka Kurumu verilerine göre İstanbul Üniversitesi, "En Fazla Patent Başvurusu Yapan Üniversite" oldu.

Adres Patent Genel Müdürü Cumhuriyet Akbulut'un Türk Patent ve Marka Kurumu'nun patent verilerine göre yaptığı çalışmada, 2013-2017 yıllarına ait verilerine göre 206 üniversitenin patent başvuru sayısının bin 735'e ulaştığını belirtti. 2016 yılında bu sayı 792 olup, 115 tanesi İstanbul Üniversitesine aitti. 2017 yılında Üniversitelerin patent başvuru sayılarına göre İstanbul Üniversitesi 538 başvuru ile birinci oldu.

İstanbul Üniversitesi "Dünyanın En İyi 500 Üniversitesi" Arasında

Uluslararasılaşma stratejilerini kısa vadede hayata geçirmeye en elverişli üniversitelerin belirlenmesinde uluslararası sıralandırma kuruluşlarından biri olan Academic Ranking of World Universities sıralamasında, İstanbul Üniversitesi "Dünyanın En İyi İlk 500 Üniversitesi" listesine giren "Tek Türk Üniversitesi" oldu.

Jiao Tong Üniversitesi'nin 2003 yılından beri yaptığı "Dünyanın En İyi 500 Üniversitesi" sıralamasına ilk defa 2003 yılında giren İstanbul Üniversitesi, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 ve son olarak 2018 yılında da başarısını sürdürerek

sıralamada yer aldı. İstanbul Üniversitesi, Dünyanın En İyi 500 Üniversitesi sıralamasına 14 kez giren tek Türk Üniversitesi olarak büyük bir başarıya imza attı. Kurulduğu 1453 yılından bugüne bilgi birikimini ve tecrübesini, yaptığı bilimsel ve akademik çalışmalarla sürekli artıran İstanbul Üniversitesi, bilim, kültür ve sanat dünyasına, topluma hizmet noktasında katkı yapmaya devam ediyor.

İstanbul Üniversitesi Türkiye’de Nobel Ödüllü 2 Mezuna Sahip Olan Tek Üniversite

İstanbul Üniversitesi, Türkiye’nin Nobel Ödüllü yazar ve araştırmacı yetiştirmiş tek üniversitesi olmasıyla büyük bir gurur yaşıyor.

Ülkemizde Nobel Ödülü’ne sahip olan iki isim de İstanbul Üniversitesi mezunu. Bunlardan biri İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi mezunu olan Orhan Pamuk, diğeri ise İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi mezunu Prof. Dr. Aziz Sancar.

YÖK Temel Bilimler Programları Üstün Başarı Sınıfları İstanbul Üniversitesi’nde Açıldı

YÖK tarafından başlatılan YÖK-Temel Bilimler Programları (TEBİP) kapsamında açılan Fizik, Kimya, Matematik ve Biyoloji programlarında oluşturulan üstün başarı sınıfları 2017 yılında İstanbul Üniversitesi’nde açıldı. Fizik, Kimya, Matematik ve Biyoloji alanlarına dereceyle giren öğrencilere İstanbul Üniversitesi’nde açılan ayrıcalıklı sınıflarda eğitim veriliyor.

TEBİP kapsamında oluşturulan “Üstün Başarı Sınıfları” Nobel Ödülü alacak mezunların yetiştirilmesine katkıda bulunacak.

Eğitim Alanında Yenilikler

- Türkiye’nin 2023 hedeflerini yakalayabilmesi için gençlerimizin daha fazla üretmesi gerekiyor. İstanbul Üniversitesi’nde bu amaçla Yüksek Lisans ve Doktora Programları’nda yeni düzenlemeler yapıldı.
- Araştırma Üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi’nde dış kaynaklı projeler üretme ve ortak çalışmalara yönelik düzenlemeler yapıldı.

- İstanbul Üniversitesi Müfredatları gelecekteki gereksinimler göz önünde bulundurularak güncellendi. Müfredatlar derslerin o alandaki temel bilgileri ve o alana özgü akademik bakış açısının aktarılmasının yanı sıra geleceğin dünyasına ve bilimine katkı sunacak, geleceğin ihtiyaçlarını şimdiden tasarlayacak girişimci vizyonu da üretmeyi hedefliyor.

2018 Yılında İstanbul Üniversitesi Kontenjanların Doluluk Oranı %100

2018 YKS sonuçlarına göre Türkiye'nin ilk ve en köklü yükseköğretim kurumlarından biri olan İstanbul Üniversitesi kontenjanlarını %100'ün üzerinde doldurarak ülke genelinde öğrencilerin en çok tercih ettiği üniversitelerden biri oldu.

Sonuçlara göre İstanbul Üniversitesi'ne 24 bin 925 öğrenci yerleşti. Öğrenciler arasından 10 bin 396'sı İstanbul Üniversitesi'ni ilk tercihi olarak seçip yerleşmeye hak kazandı. Tercih yapan öğrencilerden 3 bin 650'si İstanbul Üniversitesi'ni ikinci tercih olarak seçerken, 2 bin 234 öğrenci İstanbul Üniversitesi'ni üçüncü sırada seçerek yerleşti.

Saygıdeğer konuklar, kıymetli basın mensupları, böylesine anlamlı bir etkinliğe hoş geldiniz.

Bugün Türk dünyasının büyük şahsiyetlerinden, üniversitemizin önemli ilim adamlarından biri olan rahmetli Prof. Dr. Turan Yazgan hocamız vesilesi ile toplanmış bulunmaktayız. O kadar güzel hizmetlere imza atmış ki hocamız sadece ülkemizde değil dünyanın pek çok bölgesinde özellikle Türk dünyasında sık sık anılıyor, projeleri yenilerini doğurarak kültür dünyamızı daha da genişletiyor.

İki devlet bir millet olarak can Azerbaycan'ın bizim için ayrı bir yeri var. İyi günde kötü günde her zaman birlikteyiz. Çok güzel işlere imza atıyoruz. Üniversitemizde lisans ve lisansüstü olmak üzere toplam 986 Azerbaycanlı öğrenci eğitim görüyor. Turan Yazgan hocamız Azerbaycan'ın önemini farkında idi. Türk dünyasında yeni fikirlerin filizlenmesini sağlamak için bu bölgeye çok önem veriyordu. O yüzden pek çok çalışmaya imza attı. Bu çalışmalarını göğsümüz kabarmak üzere izledik. Ölümünün 6. yılında onun izlerinden giderek böyle güzel bir etkinlik

düzenlenmesi Turan Yazgan hocamızın emeklerinin karşılığının bulunduğu ve başarısının tescillendiğinin bir göstergesidir.

Turan Yazgan, Isparta'nın Eğirdir ilçesinde 20 Ocak 1938 tarihinde dünyaya geldi. Beş kardeşi ile birlikte zorlu bir hayat geçirdi. Hayatın ne demek olduğunu küçük yaşlarından itibaren öğrendi. Göç ettikleri İstanbul'da azimle çalıştı.

Türk dünyasını bir araya getirme gayesi küçük yaşlarından beri içinde yeşeriyordu. Lise yıllarında bir fotoğrafın arkasına *"İşte tam buraya gideceğiz. Atalarımızın ülkesine! Burası bizim ana vatanımız. Ötüken burası. Ana yurdumuz..."* yazıyordu.

O günler de hayal gibi gelebilecek sözlerini gerçek yaptı Turan Yazgan. İnandı, çalıştı, vazgeçmedi, üretti. Dilde, fikirde ve işte birlik için çaba sarf etti.

Mühendis olmak isterken kendinden habersiz bir şekilde, arkadaşı tarafından İstanbul Üniversitesi sınavlarına kaydettirilen Turan Yazgan 40 yıl, dolu dolu akademik bir hayat geçirdi. Üniversitede senato üyeliği yaptı, yönetim kurulunda görev aldı, ana bilim dalı başkanı oldu. Öğrenmekten, öğretmekten vazgeçmedi. Öğrencileri ile hep yakından ilgilendi. Onlara iyilik, güzellik ve dürüstlük aşıladı. Milli birlik ve beraberlik için hedefler gösterdi gayret verdi. Öğrencilerinden dekan, rektör, öğretim üyesi, milletvekili, bakan hatta cumhurbaşkanı bile olan çıktı.

Türk dünyası adına daha fazla şey yapabilmek için 1980 yılında Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nı kurdu. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı çatısı altında araştırmalar, yayınlar yaptı, genç araştırmacıları destekledi, projeler geliştirdi. Türk dünyasının şaheserlerini Türkiye Türkçesi ile yayınladı. Milli hafızanın oluşmasına büyük katkı sağladı.

Türk dünyası üzerine birçok çalışma yaptı, etkinlikler düzenledi, okullar açtı. Bu bağlamda öncelik verdiği ülkelerden biri de Azerbaycan'dı. 1989 yılında 169 kişiyle Azerbaycan'a ilk seferini düzenledi. İlk kez Türk dünyasına bu kadar kalabalık bir heyet gidiyordu. Tüm engellemelere rağmen 7 saatlik zorlu bekleyişin ardından Azerbaycan'da havaalanında mahşeri bir kalabalık onu karşılıyordu. Binlerce kişi... Ellerinde bayraklar, dillerinde Türkiye... Kardeşler bir araya gelmişti. Bir yıl içinde 1990'da ilkokul açıldı. Orada doğan eğitim ateşi tüm Türk dünyasına yayıldı.

Türk coğrafyasında ayak basmadığı, gitmediği, görmediği tek bir yer bile kalmadı. Milletini kucakladı. Okullar, liseler, üniversiteler, enstitüler açtı. Oralara gidecek öğretmenler yetiştirdi.

Bugün Türk Dünyası Şenlikleri, müzik etkinlikleri, çocuk festivalleri, kurultaylar, konferanslar gerçekleştirilebiliyorsa bunlar hep Turan Yazgan hocamızın eseridir. Türk dünyasında FETÖ'nün ihanet çemberinden çok önce hiçbir maddi beklentisi olmadan, milletinin bekası ve bir araya gelebilmesi için yorulmadan çalıştı.

Ona göre Türk milleti bir halıdır. Rengârenk iplerden dokunmuş ve birbirine çözülmez iplerle bağlanmış muhteşem bir halı...

Turan Yazgan'ın politikası, on yıl, yirmi yıl, elli yıl, yüzyıl gibi uzun zamanları hedef alan ve ülkeleri yönetmekle ilgili değil, yüce Türk milletini birleştirmek, birliğin doğuracağı güçle zengin, huzurlu bir millet haline getirmekle ilgili bir politikadır.

"Türk Dünyası" kavramını ilk defa kullanan, Türk Dünyası'nın aksakallısı, Türkçe'nin, Türk müziğinin, "Turan Atası", 22 Kasım 2012 tarihinde hakk'a yürüdü.

Hocamız, büyüğümüz, Türk birliğinin kahramanını son yolculuğuna on binlerce kişi uğurladı.

Kendini Türk dünyası vatandaşı kabul eden Turan Yazgan, akıl ve bilimin hizmetinde ırkçılıktan uzak, milletine sevdalı, bir kültür, ilim ve gönül adamıydı.

Bu tür organizasyonların artarak devam etmesi temennisi ile İstanbul Üniversitesi olarak her zaman desteğe hazır olduğumuzun altını çizer, panelin hazırlanmasında emeği geçen herkesi tebrik ederim.

prof. Zahid Məmmədov

BİLİKLƏRƏ ƏSASLANAN İQTİSADİYYATDA UNİVERSİTETLƏR: UNEC TƏCRÜBƏSİ

Giriş

Müasir dövrdə təhsilin iqtisadi həyatda artan rolu Azərbaycanda prioritet istiqamət kimi bilik iqtisadiyyatının formalaşdırılmasını və insan kapitalının inkişafına dövlət dəstəyinin davam etdirilməsini, ümumən ölkədə ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılmasını müstəsna dərəcədə əhəmiyyətli edir. İnkişaf etmiş ölkələr davamlı və uğurlu iqtisadi tərəqqiyə məhz ali təhsil sisteminin beynəlxalq standartlar səviyyəsinə yüksəldilməsi sayəsində nail olmuşlar.

Elmin inkişafı Azərbaycanda dövlət siyasətinin mühüm prioritet sahələrindən biridir. Qloballaşma dövründə bilik cəmiyyətinin çağırışlarına cavab olaraq elm-tədqiqatlara əsaslanan iqtisadiyyatın formalaşdırılması Azərbaycanın mövcud intellektual potensialının qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi istiqamətində kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi zərurətini meydana çıxarır.

Biliklər iqtisadiyyatına əsaslanan indiki inkişaf xüsusən də ali təhsil sistemində elmi potensialın və alimlərin elmi yaradıcılığının stimullaşdırılmasını, elmi məhsulların kommersiyalaşdırılmasını nəzərdə tutur. Bu mənada universitet alimlərimizin nüfuzlu elmi bazalarda indekslənən jurnallarda keyfiyyətli elmi məqalələrlə dərc olunması və onlara olan istinadlar ali təhsilin ciddi keyfiyyət göstəriciləridir.

Azərbaycan Respublikasında milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə strateji yol xəritəsi Azərbaycanda iqtisadi və sosial baxımdan daha səmərəli ali təhsil sisteminin formalaşdırılması prosesinə start verildi. Bunu nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə – “ Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi təsdiq edildi.

Bunun üçün ali təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, global təhsil məkanına inteqrasiyası, ali təhsilli kadrlara tələbatın ödənilməsi, habelə ali təhsilin informasiya cəmiyyətinin və biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın tələblərinə uyğunlaşdırılması istiqamətində islahatlar sürətləndiriləcəkdir.

Azərbaycan universitetləri məhz bu kontekstdə dünya təhsil xidmətləri bazarında rəqabətqabiliyyətli brend universitet yaratmaqla yüksəkixtisaslı iqtisadçı və menecerlərin hazırlanması, fundamental və tətbiqi elmi tədqiqatların aparılması, “biliklər iqtisadiyyatı” nın inkişafına və ölkəmizin sosial-iqtisadi tərəqqisinə töhfələr verməyi hədəfləmişdir.

Bu məqsədə çatmağın əsas şərtlərindən biri, bunu dünya təcrübəsi də təsdiqləyir, tədris ilə ali məktəb elminin sıx əlaqəsinin təmin olunması, elmi tədqiqatların daha yüksək səviyyəyə aparılması və praktiki məsələlərin həllinə yönəldilməsidir.

Qloballaşmanın geniş vüsət aldığı müasir dövrdə hər bir ölkənin iqtisadiyyatının dinamik inkişafı, onun uğurlu gələcəyi, inkişaf etmiş ölkələr sırasına daxil olması həmin ölkədə təhsil səviyyəsi ilə müəyyən olunur. Köklü dəyişikliklərin baş verdiyi hazırkı dövrdə ictimayətin sosial-iqtisadi tərəqqisində, ali təhsilin rəqabətə davamlı insan kapitalının formalaşmasında, davamlı inkişafa zəmin yaradan bilik iqtisadiyyatının qurulmasında müstəsna rolu vardır.

Bütün bu amillər respublikada ali təhsil sahəsində islahatların istiqamətlərinin dünyada ali təhsilin inkişaf tendensiyalarına uyğun müəyyənləşdirilməsi zərurətini qarşıya qoyur. Müasir dünyada bilikdən “kənarında”, yəni elm, təhsil və innovasiyalar olmadan sosial-iqtisadi tərəqqi qeyri-mümkündür. “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasında elmi potensialın və innovasiya fəaliyyətinin dəstəklənməsinə xüsusi yer ayrılmışdır. Konsepsiyada qeyd edilir ki, “Elmi potensialın və innovasiya fəaliyyətinin dəstəklənməsi uzunmüddətli davamlı iqtisadi inkişafı təmin etmək, “bilik iqtisadiyyatı”nı formalaşdırmaq, elmtutumlu texnologiya, məhsul (işlər, xidmətlər) yaradılmasını sürətləndirmək məqsədilə innovasiya fəaliyyətinin genişləndirilməsi əsas istiqamətlərdən birini təşkil edəcəkdir” .

Ali Təhsil Müəssisələri : **“Elm, təhsil və innovasiya” üçbucaqlı modelə keçid**

Klassik (orta əsrlər) universitetlərində - Yeni bilik istehsal olunmur, elmi tədqiqat işləri aparılmır. Keçmişin biliklərini qorumaq və ya kilsə doktrinlərini öyrətmək idi. Yorumladılar, müzakirə etdilər, amma heç bir şey kəşf etmədilər.

W. Humbolt (Berlin universitetinin təsisçisi Wilhelm) tipli universitetlərdə (Aydınlanma universitetləri) –təhsilənlərin düşüncələrində elmi nəzəri fikirlərin canlanması və düşüncələrində elmin əsas qanunlarının diqqətə alınması mövzusunda onları cəsarətləndirmək üçün bu

biliklərin necə kəşf edildiyini örnəklərlə açıqlamaqdır. Humbold universitetləri milli dildə tədris və elmi tədqiqat həyata keçirərək milli təşkilatlara dönuşdülər. Milliyyətçi bir çağda universitetlər bir qürur mənbəyinə çevrildilər.

Avropada elmin ana mərkəzi universitetlər qəbul edilir. Universitetlərə professor- müəllim heyətinin iş qəbulunda birinci göstərici elmi fəaliyyət olaraq qəbul edilir. Müəllimlik fəaliyyəti arzu olunandır, lakin məcburi deyil. İlk növbədə sizin elmi çalışmalarıңыз nəticələri olaraq diqqətə alınır. Elm adamı universitetə qrant gətirir, məqalələr çap edir, beynəlxalq və yerli mükafatlar qazandırır, öz fəaliyyətinə yeni-yeni tələbələr qazandırır və nəticədə universitetlərin reytinginə təsir göstərir. Qabaqcıl Avropa universitetlərində elmi tədqiqat aparmayan müəllim, elmi ictimaiyyətin üzvü olaraq qəbul edilmir. Nəşr yoxdursa, deməli tədqiqat yoxdur. Elmi tədqiqat fəaliyyəti olmayan, universitet akademik məsləyindən kənarlaşdırılır.

İlk dəfə (1997), Çin rəsmiləri milli universitetlərin nədən dünyanın məşhur universitetlərindən elmi-tədqiqat sahəsində geri qalmalarının səbəb və nəticələrini təhlil etməyə və qiymətləndirməyə start verdi. Dünya üzrə universitetlərin reyting sistemini Şanxay universiteti Ali Təhsil İnstitutu tətbiq etməyə başladı.

2003-cü ildə İspaniyada universitetlərin reytingini müəyyənləşdirmək üçün Wedometrics modeli tətbiq edilməyə başlandı. Universitet saytında, onun elmi fəaliyyəti (kitablar, məqalələr və s.) və də əks olunur. Universitet saytında biliyə əsaslanan məlumatlar yerləşdirilir və onların istifadə olunması səviyyəsi ilə ölçülür.

2007-ci ildə Tayvanda Ali Təhsil şurası elmi fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üzrə reyting sistemi tətbiq etməyə başladı. Reyting sistemində prioritet olaraq elmi əsərlər və elmi əsərlərə edilən istinadlar əsas götürülür.

Sovet dönəmində təhsil sisteminin qarşısında duran əsas məqsəd dövlət struktur və əmək bazarında tələb olunan kadr ehtiyacını qarşılamaq olaraq qəbul edilirdi.

Qərb universitetlərində isə yuxarıda sadalanan məqsədlərlə bərabər prioritet olaraq universitetlərin elmi fəaliyyəti ön plana qoyulurdu. Bu nədənlə, uzun müddət Rusiya universitetləri Qərb universitetlərindən elmi fəaliyyət sahəsində çox geridə qalmışdır.

Müasir dövrdə istənilən ölkənin iqtisadi inkişafı, onun vətəndaşlarının firavan yaşayışı ilk növbədə elm və təhsilin inkişafı ilə bağlıdır. Bu nöqtəyi

nəzərdən təhsil sistemində fəaliyyət göstərən alimlərimiz, təhsil alanlar və təhsil verənlər qarşısında birmənalı şəkildə yeni çağırışlar dayanır. Ali təhsil müəssisələrinin qarşısında duran vəzifələrdən biri də innovativ layihələrin həyata keçirilməsi üçün şərait və mühitin yaradılmasıdır. Bizneslə elmi ixtiraların görüş nöqtəsi üçün ən münbit və müvafiq yer məhz universitet olmalıdır.

Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatda universitetlər – təhsil, tədqiqat və biliklərin kommersionlaşması missiyasına uyğun fəaliyyət çevrəsinə malik olur.

Universitetlərin missiyası

Biliklərə əsaslanan innovasiya yönümlü Universitet- universitet və biznes əməkdaşlıq tipli təşkilatlar, elmi tədqiqatların, biliklərin kommersionlaşdırılması təmin olunur. Təhsil-elm-innovasiya üçbucağında elm mərkəzi sistemini təşkil edir və elmi fəaliyyətin formal xarakterdən və mücərrəd məzmunundan xilas edilməsini, eləcə də universitetlərdə elmi fəaliyyətin idarə edilməsinə ənənəvi yanaşmanın dəyişməsinə də zəruri edir. Universitetlər təhsil-elm-istehsal üçbucağı prizmasından qiymətləndirilir. Cəmiyyətdə artıq birmənalı olaraq qəbul edilir ki, praktika ilə əlaqəsi olmayan elm, elm və praktika ilə əlaqəsi olmayan təhsil, təhsil və elmlə əlaqəsi olmayan biznes mümkün deyil. Hal-hazırda ABŞ-da əksər aparıcı sənaye sahələrinin formalaşmasınının 80%-dən çoxu universitetlərində icad edilən yeniliklərlə bağlıdır.

Azərbaycan üçün 3.0 Universitetlərin təkamülü ciddi sosial və iqtisadi problemdir. Çünki bu növ universitetlər bu gün cəmiyyətin modernləşdirməsində və bilik iqtisadiyyatına transformasiyasında aparıcı rol oynamalıdırlar. Texnologiyanın kommersionlaşma modeli Azərbaycan universitetlərində zəif tətbiq olunur. Halbuki ölkəmizin kifayət qədər zəngin elmi və təhsil potensialı mövcuddur və bunu rəqəmlər təsdiq edir. Belə ki, Global Innovation Index-ə (2014) əsasən, təhsilin keyfiyyətinə görə (3 aparıcı ali məktəb timsalında) Azərbaycan MDB məkanında Rusiya, Qazaxıstan və Ukraynadan sonra 4-cü yeri tutur (dünyada 53-cü yer). Həmin reytingdə universitet tədqiqatlarına görə də Azərbaycan 4-cü yerdədir (dünyada 81-ci yer). Lakin patent sifarişlərinə görə isə yalnız 6-cı yerdədir (dünyada 89-cu yer).

Beləliklə, 1.0 və 2.0 universitetlərinin tipləri Azərbaycanda çoxdan formalaşmış. 3.0 isə formalaşmaqdadır. Prezident İlham Əliyevin 2016-cı il 13 iyul tarixli və 2017-ci il 2 iyun tarixli Sərəncamlarına əsasən,

Azərbaycan Respublikasında biznes mühitinin əlverişliyinin artırılması və beynəlxalq reytinglərdə ölkəmizin daha da yaxşılaşdırılması ilə bağlı tədbirlər planı çərçivəsində texnologiyaların transferi və kommersiyalaşmasına aid bir sıra addımlar nəzərdə tutulub.

15 mart 2018-ci il tarixində UNEC –də elmi-tədqiqat fəaliyyətinin inkişafı və biliklərə əsaslanan cəmiyyət quruculuğunun dəstəklənməsi, elmi-tədqiqat işlərinin aparılmasına şirkətlər tərəfindən investisiya qoyuluşunun stimullaşdırılması və cəlb edilməsi məqsədilə UNEC və Azərbaycan Sahibkarlar Milli Konfederasiyasının birgə təşkilatçılığı ilə “İqtisadiyyat, biznes və universitet arasında qarşılıqlı vəhdət: global çağırışlar və yeni imkanlar” mövzusunda elmi-praktik konfrans keçirilmişdir. Konfransda sahibkarlar və şirkətlər tərəfindən elmin maliyyələşdirilməsində özəl sektorun xüsusi çəkisinin artırılması əsas müzakirə olunan məsələlərdən olmuşdur.

Müasir universitetlərin elmi fəaliyyətində köklü dəyişiklik
 Modern universitetlər həm tədqiqat, həm də tədris prosesini

həyata keçirən araşdırma müəssisələridirlər. Universitetlər elmi bilikləri öyrənmək arzusunda olanlara çatdıran və elmi araşdırmaları fasiləsiz davam etdirən elmi mərkəzlərdir.

Bütövlükdə, müasir universitetlərdə elmi fəaliyyətin idarə edilməsi sistemi aşağıdakı prioritet istiqamətləri əhatə edir: Elmi fəaliyyətin təşviqi sisteminin idarə edilməsi; Elmi araşdırma layihələrinin idarə edilməsi; Universitet-biznes və ya real sektor əməkdaşlığının idarə edilməsi; Tədqiqat mərkəzləri, institutlar və onların idarə edilməsi; Real və virtual araşdırma laboratoriyalarının idarəedilməsi; Texnologiyaların transferinin idarə edilməsi; Elmi jurnal və nəşr fəaliyyətinin idarə edilməsi; Elmi fəaliyyətdə akademik etik prinsiplərin təmin olunmasının idarə edilməsi və elmi fəaliyyətin ölçmə və qiymətləndirmə sisteminin (elmmetriya) idarə edilməsi.

Müasir universitet elmtutumlu texnologiyalar və innovasiyalar yaradır, sənaye ilə sıx əməkdaşlıq edir və biliklərə əsaslanan məhsul istehsalçısına çevrilir, əmək bazarı üçün yeni iş yerləri təklif edir, texnoparklar və startaplar vasitəsilə real bazarda biznes subyekti qismində iştirak edir.

Təbii ki, dünya ali təhsilində və dünya elmində müşahidə olunan bu kimi tendensiyalar Azərbaycan universitetlərinə də təsirsiz ötürməmişdir. Son illər ali təhsil müəssisələrimizdə elmi tədqiqatların sifarişlər və qrantlar əsasında aparılması, elmi-pedaqoji kadrların tədqiqat fəaliyyətinə daha aktiv cəlb olunması, elmi-tədqiqat mərkəzlərinin və laboratoriyaların sayının artırılması, magistrant və doktorantlara dünyanın qabaqcıl universitetlərində müasir tədqiqat metodlarına yiyələnməsinə şəraitin yaradılması üçün müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

İNEC-də Elmi fəaliyyətin təşkili və idarə edilməsi departamenti 1 oktyabr 2018-ci ildən təsis edilmişdir. Tərkibinə 4 şöbə daxildir: Elmmetriya, Texnologiya və Transfer, Elmi fəaliyyətin təşkili, Tədqiqat mərkəzlərinin işinin əlaqələndirilməsi və təşkili şöbəsi. UNEC-də Elmi fəaliyyətin təşkili və idarəedilməsi departamentinin tərkibində elmmetriya şöbəsi fəaliyyətə başlayıb. Professor-müəllim heyətinin elmi fəaliyyəti haqqında informasiyanın toplanması və onun sistemləşdirilməsi, nəşr aktivliyinin və istinad göstəricilərinin yüksəldilməsi işlərinə metodiki dəstək olan şöbə UNEC-in tədqiqat universitetinə çevrilməsi istiqamətində atılan növbəti addımdır. Şöbə həmçinin UNEC-in professor-müəllim heyətinin Beynəlxalq elmi bazalardan istifadəsinə və istismarına nəzarət edəcək, struktur

bölmələrinin məqalə aktivliyinin və istinad göstəricilərinin yüksəldilməsi işlərinin stimullaşdırılması, qiymətləndirmə metodlarının işlənməsi sahəsində tədbirlər həyata keçirəcək.

Elmmetrika şöbəsi universitetin professor-müəllim heyətinin və elmi kadrların intellektual fəaliyyət mədəniyyətinin, məqalə aktivliyinin, elmi əməyin müasir metod və texnologiyalarının mənimsənilməsi səviyyəsinin artırılması məqsədi ilə metodoloji və sorğu materiallarının, vəsaitlərin, tövsiyələrin hazırlanması, çapı və yayılması istiqamətində əməli işlər görəcəkdir.

UNEC-də 30- dən yuxarı tədqiqat mərkəzi fəaliyyət göstərir və həmin mərkəzlər UNEC-də elmi tədqiqat fəaliyyətinin əsasını təşkil edəcəkdir.

Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə "Thomson Reuters" şirkəti arasında əldə olunmuş razılığa əsasən ölkəmizin 40 ali təhsil müəssisəsi dünyada məşhur elmi istinad indeksi olan "Thomson Reuters Web of Science" platformasına, eləcə də şirkətin əsas məhsulu olan "Thomson Reuters InCites" bazasına çıxış əldə etmişdir. Bu işə, universitetlərimizdə çalışan tədqiqatçıların beynəlxalq elmi nəşrlərdən faydalanması, eləcə də onların həyata keçirdikləri tədqiqatların nəticələrinin nüfuzlu beynəlxalq elmi jurnallarda çap olunması baxımından geniş imkanlar açmışdır.

"Elm haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbul edilməsi ilə milli qanunvericiliyimizə "tədqiqat universiteti" termini daxil olmuşdur. Bu statusu qazanan universitetlərə dövlət tərəfindən əlavə maliyyə dəstəyinin göstərilməsi planlaşdırılır. Tədqiqat universitetlərinin fundamental və tətbiqi elmi tədqiqatlar aparmaqla yanaşı, yüksək texnologiyalara əsaslanan elmtutumlu sahələrin rəqabətqabiliyyətli kadr və elmi-informasiya təminatını həyata keçirmələri, dövlətin inkişaf strategiya və proqramlarının işlənilməsində fəal iştirakı nəzərdə tutulur.

Müasir dövrdə ölkənin milli iqtisadiyyatının inkişafında elmin rolunun kəskin artırılması zəruriyyətini nəzərə alaraq bu sahəyə investisiya qoyuluşlarının kəskin artırılmasına böyük ehtiyac vardır. Təcrübə göstərir ki, bu problemi ancaq dövlət maliyyəsi hesabına həll etmək çox çətindir. Bu baxımdan özəl biznes strukturlarının, Vençur kapitalının elmə investisiya qoyuluşlarında geniş iştirakının stimullaşdırılmasını təmin edən zəruri mühitin, mexanizmin yaradılması və reallaşdırılması zəruridir.

Tədqiqat Universitetlərinin klassifikasiyası

Orietasiya	Əsas xarakteristikası	Örnekler
Tədqiqat Universiteti	<ul style="list-style-type: none"> - yeni biliklərin generasiyasına fokuslanmaq; - ənənəvi akademik təşkilatı struktur (kafedra, fakultə) - Universitet mülkiyyətində iri tədqiqat institutları fəaliyyət göstərir; - kənarından iri məbləğdə qrant alır, - tədqiqat işlərinin nəticələri kommersialaşdırılır. - tədqiqat mərkəzlərində fəaliyyət göstərən transfer mərkəzləri 	Stenford Universiteti (ABŞ)
Texnoloji Təşəbbüskar Universitet	<ul style="list-style-type: none"> - tətbiqi elmlə fokuslanıb; - tətbiqi tədqiqatlara uyğun şirkətlər əməkdaşlığı; - ixtisaslaşmış tədris proqramları, biznes strukturları ilə bərabər hazırlanan ixtisasartırma kursları; - regionun həyatında aktiv iştirakçı 	<p>Yoency (Finlandiya)</p> <p>Universitet (Belçika)</p> <p>Humburg Texnoloji Universiteti (Almaniya)</p>
İnnovasiya Təşəbbüskar Universitet	<ul style="list-style-type: none"> - biznes üçün innovasiya xidmətlər fokuslanıb; - strukturu dayanıqlı bazarın davranışına adekvat cavab verir; - biliklərin transformasiyası, klaster akademik fəaliyyəti 	
Kommersiya Təşəbbüskar Universitet	<ul style="list-style-type: none"> - yüksək texnoloji məhsul və xidmətlərin istehsalına fokuslanan universitet; - biznes strukturları ilə sıx əməkdaşlıq; universitet sahibkarlığın inkişafı üçün çeşidli şöbələr fəaliyyət göstərir (kommersiya şöbəsi, biznes-inkubator, texnologiyalar); - İctimaiyyətlə sıx əlaqəsi 	<p>Iwente (Niderland)</p> <p>Baseda (Yaponiya)</p> <p>Banding Texnologiya Universitet (İndoneziya)</p>

Elmi fəaliyyətin təşviqində yeni maliyyələşdirilmə imkanları

Ali təhsilin dövlət maliyyələşdirməsinin həcmi əksər ölkələrdə ÜDM-nin təxminən 1,5% -ni təşkil edir. İnkişaf etmiş ölkələrdə ali təhsilin maliyyələşdirilmə sistemi ilk növbədə dövlət maliyyələşdirməsinin həcmi ilə fərqlənir. Belə ki, əksər Avropa ölkələrində universitetlərin maliyyələşdirilməsinin strukturunda dövlət maliyyələşdirməsi üstünlük təşkil edir, lakin ABŞ, İngiltərə, Cənubi Koreya və Yaponiyada özəl maliyyələşdirmə üstünlük təşkil edir. Bununla belə əksər ölkələr ÜDM-nin 1,5%-dən çoxunu ali təhsil sisteminin dəstəklənməsinə xərcləyir.

2008-ci il qlobal maliyyə böhranından sonra ali təhsilin maliyyələşdirilmə sistemində özəl maliyyələşdirilməsinin payı artmaqdadır. Bununla yanaşı inkişaf etmiş ölkələr grant və s. Bu kimi başqa dövlət maliyyə dəstəyi sistemini işləyib hazırlamışdırlar ki, bu da ali təhsil sistemini daha cazibəli edir.

Dünya trendləri (iqtisadiyyatın qloballaşması, inkişaf etmiş ölkələrdə əhalinin qocalması, iqlim dəyişikliyi, texnologiyaların inkişafı, miqrasiya prosesləri və s.) inkişaf etmiş ölkələrin hökumətlərinin ali təhsilin maliyyə təminatına və milli universitetlərə gənclərin cəlb edilməsinə yanaşmasını dəyişir.

Bəzi ölkələrdə (İsveç, Danimarka) dövlət universitetlərə daha yüksək dərəcədə maliyyə dəstəyi göstərir.

Elm haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun "Ali təhsil müəssisəsi" maddəsində (Maddə 12) qeyd edilir ki, ali təhsil müəssisəsi tədris prosesi ilə elmi fəaliyyətin vəhdətini təmin edən elmi fəaliyyət subyektini olmaqla elmin müxtəlif sahələri və istiqamətləri üzrə fundamental, nəzəri-metodoloji və tətbiqi tədqiqatlar aparır, yüksəkixtisaslı elmi və elmi-pedaqoji kadrların hazırlanmasını həyata keçirir. Dövlətimiz hər ilin dövlət büdcəsi xərclərində sosialyönümlü xərclərin strukturunda elmin maliyyələşdirilməsinə xüsusi önəm verir ki, bu da elm sahələrinin, o cümlədən elmi-tədqiqat işlərinin səmərəliliyinin artırılmasına və onların nəticələrinin təcrübədə tətbiqinə, müsabiqə əsasında elmi layihələrin maliyyələşdirilməsinə, elmi-tədqiqat institutlarının müasir laboratoriya avadanlıqları ilə təchiz edilməsinə əlverişli şərait yaratmaqla ölkəmizdə elmi potensialın inkişafına təkan verir.

Ölkədə fəaliyyət göstərən 52 ali təhsil müəssisəsindən 37-si dövlətin, 15-i isə özəl sektorun payına düşür. Dövlətə məxsus ali təhsil

müəssisələrində 125.7 min tələbə, özəl təhsil müəssisələrində isə 19.9 min tələbə təhsil alır. Yəni ölkədə ali təhsil müəssisələrində ümumi təhsil alanların 84%-i dövlətin, 16%-i isə özəl sektorun payına düşür.

Hazırda Azərbaycanda ali təhsil sistemində elmin maliyyələşməsi əsasən dövlət vəsaiti, biznes investisiyaları, ali təhsilin vəsaitləri və grantlar (fondların vəsaiti) hesabına formalaşır. Lakin Azərbaycanda dövlət vəsaitləri xüsusi çəkisinə görə əlahiddə üstünlüyə malikdir. Göründüyü kimi, elmin maliyyələşdirilməsi məsələsində əsas maliyyə mənbəyi rolunu təbii ki, dövlət büdcəsinin vəsaitləri yerinə yetirir. Amma nəzərə almaq lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi həm də büdcədən kənar gəlirlərin əldə edilməsinə də şərait yaradır. "Elm haqqında" qanunun "Elmi fəaliyyətin iqtisadiyyatı" maddəsində (Maddə 34) qeyd olunur ki, "Elmi və elmi-texniki fəaliyyətin maliyyələşdirilməsi aşağıdakı mənbələr hesabına həyata keçirilir:

1. dövlət büdcəsinin vəsaiti,
2. elmi fəaliyyət subyektlərinin öz vəsaitləri,
3. dövlət fondlarının vəsaitləri, kreditlər, grantlar, ianələr və digər qanuni mənbələr hesabına.

Elmi tədqiqatların nəticələrinin kommersiyalaşdırılmasına xüsusi diqqət ayrılmalıdır. Grant maliyyələşdirməsi də daxil olmaqla, kommersiyalaşdırmanın dəstəklənməsi və stimullaşdırılması tədbirləri işlənib hazırlanmalıdır. Əqli mülkiyyət hüququnun əldə olunması və onlara sərəncam verilməsi sahəsində, eləcə də startap-şirkətlərin, texnoparkların və innovasiya araşdırmalarının maksimum tez və effektiv şəkildə tətbiq olunmasına şərait yaradan müxtəlif mülkiyyət formalı və digər müəssisələrin yaradılması sahəsində universitetlərin hüquqlarının əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirilməsi zəruridir. Elmi araşdırmaların praktik nəticə əldə olunmasına yönəlməsi tədris prosesinin ayrılmaz hissəsi olmalıdır. Elmi tədqiqatların kommersiyalaşdırılması üzrə göstəricilərin universitetlərin fəaliyyətinin səmərəliliyinin ümumi qiymətləndirilməsinə daxil edilməsi vacibdir.

Diferensial Əmək Haqqı Sisteminin tətbiqi ilə yanaşı, UNEC-də nüfuzlu beynəlxalq elmi nəşrlərdə əsərləri çap edilən əməkdaşlar üçün mükafatlandırma sistemi də fəaliyyət göstərir. Bu mükafatlandırma sistemində əsasən, hazırda nüfuzlu "Web of Science" və "Scopus" elmi bazalarına daxil olan elmi nəşrlərdə əsərləri çap edilən UNEC

əməkdaşları və təhsilalanlar nəşrin təsir dərəcəsi (impact factor) əsli olaraq 4000 manata qədər mükafat almaq imkanına malikdirlər.

Atılan addımların nəticəsində UNEC əməkdaşlarının müstəqillik illərində "Web of Science" bazasına daxil olan elmi nəşrlərdə çap etdirdikləri elmi əsərlərin 70 faizə qədəri məhz son beş ilin payına düşür. Nüfuzlu "Clarivate Analytics" şirkətinin UNEC-i "Web of Science Awards-2018" və "Most Progressive Universities in Web of Science for the Last 3 Years" mükafatlarına layiq görməsi də bunu bir daha sübut edir.

NƏTİCƏ VƏ TƏKLİFLƏR

2020-ci ildə Azərbaycanın iqtisadi cəhətdən daha inkişaf etmiş, rəqabət qabiliyyətli ölkə olması nəzərdə tutulur. Göstərilən məqsədə çatmaq üçün Azərbaycanda yeni bilik və texnologiyaların istifadəsini, mənimsənilməsini və yayılmasını təmin edən milli elmi-innovasiya universitetin varlığına bağlıdır.

Universitetlərdə elmi fəaliyyətin inkişafına sadıqlıyı təsdiq edərək, milli iqtisadiyyatların və bütövlükdə dünyanın innovasiyalı inkişafı üçün universitet elminin rolunun mühümlüyünü qəbul edərək, UNEC –də elmi fəaliyyəti daha da gücləndirmək aşağıdakı tədbirləri həyata keçirməyi nəzərdə tutur:

1. Elmi tədqiqatların kommersiyalaşdırılması üzrə göstəricilərin universitetlərin fəaliyyətinin səmərəliliyinin ümumi qiymətləndirilməsinə daxil edilməsi vacibdir;

2. Elmi fəaliyyətin elmmetrik qiymətləndirilməsinin məsuliyyətli və tarazlı sisteminin, xüsusən də beynəlxalq səviyyədə tanınmış elmi jurnallarda yazılarla ifadə olunmuş yüksək elmi məhsuldarlığa nail olunması;

3. elmi fəaliyyətin nəticələrinin patentləşdirilməsi üçün effektiv maddi və təşkilati stimulların yaradılması;

Dissertasiya işlərinin qiymətləndirilməsi, elmi dərəcə və adların verilməsi zamanı beynəlxalq dərc olunma fəallığı meyarından istifadə edilməsi.

Prof.Dr. Ahmet Vecdi CAN, SAÜ İşletme Fakültesi Dekanı

acan@sakarya.edu.tr

54187 Esentepe Yerleşkesi, Serdivan/SAKARYA-TR

YÜKSEKÖĞRETİMDE KALİTE AKREDİTASYON İNOVASYON:

Sakarya Üniversitesi Üzerinden Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi İçin Bir Analiz

Özet

Anahtar Kelimeler: *Azerbaycan, Türkiye, Yükseköğretim, Kalite, Akreditasyon, İnovasyon*

Bu çalışmanın amacı Azerbaycan ve Türkiye arasında yükseköğretim alanındaki paylaşımaya yönelik bazı yeni gelişme ve önerilerden bahsetmektir. Çalışma üç anahtar kavram üzerine kurgulanmıştır. Bunlar “**kalite**”, “**akreditasyon**” ve “**inovasyon**” dur.

Bu üç anahtar kavram son yıllarda yaşamın hemen her alanında artan bir öneme, kalıcı bir etkiye ve yayılımcı bir eğilime sahip özellikler arz etmektedir. Ülkelerin, toplumların, kurumların hatta bireylerin rekabet potansiyeli ve bunun sürdürülebilirliği de yine bu anahtar kavramlar üzerinden analiz edilmek durumundadır. Artık herhangi bir yer, biçim veya düzeydeki rekabet mekanizmasının kilidi ancak bu üçlü anahtar tarafından açılabilmektedir. Daha açık bir ifadeyle artık kalitesiz hiçbir şey, akredite olmayan hiçbir şey, inovatif olmayan hiçbir şey ne rekabet edilebilir ne de sürdürülebilirdir. Üstelik bilim ve teknolojinin en üst düzeyde izlendiği, tartışıldığı, denendiği ve uygulandığı yükseköğretim kurumlarında bu kavramlar daha da kritik hale gelmektedir.

Azerbaycan ve Türkiye bilindiği üzere “*iki devlet tek millettir*”. Her iki ülkenin dili, dini, tarihi, kültürü birdir. Bu yakınlık dolayısıyla iki ülke her alanda işbirliği içinde olmalıdır. Yükseköğretim alanı da her iki ülke için en önemli işbirliği ve paylaşım alanıdır. Bu çalışmanın amacı da yükseköğretim alanında kalite, akreditasyon ve inovasyon konusunda yaşanan gelişmelerin paylaşılması, Türk Yükseköğretim Kurumlarının bilgi ve tecrübelerinin müştereken değerlendirilmesinden hareketle öneriler getirilmesidir. Bu doğrultuda YÖK, YÖKAK uygulamalarından bahsedilecek, özellikle Sakarya Üniversitesi'nin yapmış olduğu inovasyonlardan örnekler verilecek, yine Sakarya Üniversitesi'nin kalite ve akreditasyon yolculuğundan söz edilecektir.

Bunun nedeni Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi ile Sakarya Üniversitesinin iki ülke arasında eskiye dayanan ilişkileridir. Bu ilişki akademik işbirliğinden çok daha ileri, çok daha güçlü bir ilişkidir. Dolayısıyla bu iki ülkenin iki üniversitesi uzun süredir hikayelerini paylaşarak birbirine destek olmaya devam etmektedir. Bu çalışma bu zincirin bir halkasıdır.

GİRİŞ

Dünyada bugün bayrağı ayrı, toprağı ayrı, devleti ayrı olduğu halde aslında aynı köklerden gelen bazı milletler vardır. Tarihin tanıdığı en eski milletlerden olan Türk milleti bunların başında gelir. Nitekim Azerbaycan ve Türkiye bilindiğı üzere “iki devlet tek millettir”. Her iki ülkenin dili, dini, tarihi, kültürü birdir. Bu durum her iki ülkenin kaderini ve geleceğini birbirine yakın ve bağılı hale getirmektedir. Bu yakınlık dolayısıyla iki ülke her alanda işbirliği içinde olmak durumundadır. Ancak bu işbirlikleri salt siyasi, iktisadi, ticari boyutlarla sınırlı diplomatik ilişkiler düzeyinde olmaktan ötedir ve öyle de olmalıdır.

Tüm diğere alanlarda olduğu gibi yükseköğretim alanı da her iki ülke için en önemli işbirliği ve paylaşım alanıdır. Bu çalışmanın amacı yükseköğretim alanında kalite, akreditasyon ve inovasyon konusunda yaşanan gelişmelerin paylaşılması, Türk Yükseköğretim Kurumlarının bilgi ve tecrübelerinin müştereken değerlendirilmesinden hareketle öneriler getirilmesidir. Bu doğrultuda YÖK, YÖKAK uygulamalarından bahsedilecek, özellikle Sakarya Üniversitesi'nin yapmış olduğu inovasyonlardan örnekler verilecek, yine Sakarya Üniversitesi'nin kalite ve akreditasyon yolculuğundan söz edilecektir.

Burada akla hemen şu soru gelebilir, neden Türkiye, neden Sakarya? Elbette dünyanın diğere ülkelerinden uygulamalar ve örnekler sunulabilir. Neden Türkiye sorusunun en kısa cevabı biraz önce ifade edildiğı üzere iki ülke arasındaki yakınlık ve benzerliktir. Örneklerin ve uygulamaların denk olması önemlidir. Diğere türlü gerçeği ve faydalı olmaz. Adaptasyon süreci uzun ve meşakkatli olur. Dolayısıyla adaptasyon maliyetini arttırır, uygulama başarısını düşürür. Bu nedenle öneriler, örnek uygulamalar Türkiye'den olmalıdır. Diğere yandan Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi ile Sakarya Üniversitesi iki ülke arasında yirmi yılı aşkın süredir karşılıklı etkili ilişkiler içinde kalabilen iki yükseköğretim kurumudur. Bu iki üniversite arasındaki ilişki

akademik işbirliğinden çok daha ileri, çok daha güçlü, çok daha eski bir ilişkidir. Birçok alanda Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Sakarya Üniversitesi'nin Azerbaycan'daki şubesi, Sakarya Üniversitesi de Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi'nin Türkiye'deki şubesi gibidir denebilir.

Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesinin yöneticileri, akademik ve idari personeli çok defa Sakarya Üniversitesine gelip kurumu yakından tanıma, işleyişi görme, süreçleri izleme, faaliyetleri gözlemleme fırsatı bulmuşlardır. Bu görevlendirmelerin kimi kısa süreli kimi ise uzun süreli olmuştur. Uzun süre kalan öğretim elemanları derslere girmişler, toplantılara katılmışlar, proje, yayın, kongre vb. bilimsel etkinliklerde yer almışlar, kütüphaneden yemekhaneye kampüsün tüm imkânlarından yararlanmışlar, sadece öğrenci ve öğretim üyeleriyle sınırlı değil şehirde de kalıcı dostluklar kurarak, tarihi ve kültürel zenginlikleri gözlemleyerek buradan ayrılmışlardır. Aynı şekilde Sakarya Üniversitesi personeli de Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi'ne çok uzun süredir gidip gelmektedir. Sadece gidip gelmekle kalmamakta çeşitli düzeylerde ve sürelerde uzun süreli görevler yapmaktadırlar (örneğin dekanlık, rektör danışmanlığı, öğretim üyeliği, daire başkanlığı vb. uzun süreli görevler...).

Sakarya üniversitesinin geliştirdiği bazı yazılım ve uygulamaların Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi'ne adapte edildiği ve halen kullanıldığı bilinmektedir. Bugüne kadar ortaklaşa birçok program yapılmış, bir dizi kongre, konferans, sempozyum yapılmış, seminerler verilmiştir. Ortak bilimsel yayınlar yapılmıştır.

Diğer yandan Azerbaycan'dan çok sayıda öğrenci Sakarya Üniversitesi'ne gelmekte, lisans ve lisansüstü düzeyde öğrenim görmektedir. Özellikle lisansüstü öğrenim için gelen bu öğrencilerin önemli bir kısmı Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi'nden mezundur. Diğer yandan Sakarya'da lisansüstü öğrenim gören Azerbaycanlı öğrencilerimiz genellikle Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi'nde öğretim elemanı olarak vazife yapmaktadırlar. Bunlardan doktorasını tamamlayanların Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi başta olmak üzere ülkelerinde önemli akademik ve idari görevlere geldikleri görülmektedir.

Tüm bu anlatılanlar ve bunların nedeni daha önce de vurgulandığı üzere Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi ile Sakarya Üniversitesinin iki ülke arasında ilişkilerinin çok eskiye dayanmasıdır. Bu ilişki

akademik işbirliğinden çok daha ileri, çok daha güçlü bir ilişkidir. Dolayısıyla bu iki ülkenin iki üniversitesi uzun süredir hikâyelerini paylaşarak birbirine destek olmaya devam etmektedir. Bu çalışma bu zincirin küçük bir halkası, bu paylaşımın devamı karar ve ısrarıdır.

Bu çalışma yükseköğretimde “*kalite*”, “*akreditasyon*” ve “*inovasyon*” olmak üzere üç anahtar kavram üzerine kurgulanmıştır. Bu üç anahtar kavram son yıllarda yaşamın hemen her alanında artan bir öneme, kalıcı bir etkiye ve yayılımcı bir eğilime sahip özellikler arz etmektedir. Ülkelerin, toplumların, kurumların hatta bireylerin rekabet potansiyeli ve bunun sürdürülebilirliği de yine bu anahtar kavramlar üzerinden analiz edilmek durumundadır. Artık herhangi bir yer, biçim veya düzeydeki rekabet mekanizmasının kilidi ancak bu üçlü anahtar tarafından açılabilir. Daha açık bir ifadeyle artık kalitesiz hiçbir şey, akredite olmayan hiçbir şey, inovatif olmayan hiçbir şey ne rekabet edilebilir ne de sürdürülebilirdir. Üstelik bilim ve teknolojinin en üst düzeyde izlendiği, tartışıldığı, denendiği ve uygulandığı yükseköğretim kurumlarında bu kavramlar daha da kritik hale gelmektedir. Yükseköğretim kurumları artık tüm süreçlerini, yüksek nitelikli çalışanları ile birlikte, daha verimli ve etkili kaynak kullanımını sağlayacak şekilde örgütlemek ve yönetmek zorundadır. Şimdi bu kavramlar ve bunların yükseköğretim alanındaki yansımaları Türkiye ile Sakarya Üniversitesi üzerinden analiz edilerek Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi için genel bir değerlendirmesi yapılacaktır.

1. KALİTE

Kalite kavramı esasen değerli bir özellik, biçim, nitelik anlamına gelen "qualitas" sözcüğüyle ilk olarak Çiçero tarafından kullanılmıştır (Curelar, 2013: 34). Kalite için “*tanımlanamaz fakat ne olduğu bilinir*” denir. Kalitenin bir düşünce veya madde olmadığını savunan bu felsefi görüşün yanı sıra bugüne kadar üzerinde anlaşılmış kesin bir tanımı olmamakla beraber bir çok yazar farklı açılardan kalite tanımı yapmaya çalışmıştır (<https://www.etkinpatent.com/kalite-nedir/>, 2019; Pounder, 1997:67):

- Kalite, ürünün müşteri tercihlerine uygunluğudur (Kuehn & Day, 1962).
- Kalite, ürünün sevkiyattan sonra toplumda neden olduğu en az zarardır (Taguchi, 1965).
- Kalite, ihtiyaçları karşılama yeteneğidir (Deming, 1968).

- Kalite, belli bir ürünün, belli bir müşterinin ihtiyacını karşılama derecesidir (Gilmore, 1974).
- Kalite, isteklere uygunluktur (Crosby, 1979).
- Kalite, kabul edilebilir bir maliyete sahip mükemmellik derecesidir (Broh, 1982).
- Kalite, belli bir ürünün, tasarım veya spesifikasyonlara uygunluk derecesidir (Feigenbaum, 1983).
- Kalite, ilk seferde doğrusunu yapmaktır (Price, 1985).
- Kalite, kullanıma uygunluktur (Juran, 1988).
- Kalite, insan gereksinimlerinin karşılanması ve hatta aşılmasıdır (Kano, 1993).

Kalite ile ilgili farklı kurum ve kuruluşların yapmış olduğu tanımlara bakılacak olursa:

- Amerikan Kalite Kontrol Derneği (ASQC): Bir mal ya da hizmetin belirli bir ihtiyacı karşılayabilme yeteneklerini ortaya koyan özelliklerinin tümüdür.
- Avrupa Kalite Kontrol Organizasyonu (EOQC): Belirli bir malın veya hizmetin, tüketicinin isteklerine uygunluk derecesidir.
- Alman Standartlar Enstitüsü (DIN): Bir ürünün öngörülen ve şart koşulan ihtiyaçlara uyum yeteneğidir.
- Japon Sanayi Standartları Komitesi (JIS): Ürün ya da hizmeti en ekonomik bir şekilde üreten ve tüketici isteklerine cevap veren bir üretim sistemidir.
- TSE (TS-ISO 9005): Bir ürün yada hizmetin belirlenen veya olabilecek ihtiyaçları karşılama yeteneğine dayanan özelliklerin toplamıdır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere kalite genellikle günlük hayatta kullanılan aksine sadece pahalı veya lüks anlamlarında kullanılan bir kavram değildir. Daha ziyade nitelikle ilgilidir. Beklentilere, ihtiyaçlara, isteklere, koşullara, kullanıma uygunluk durumunu ifade etmektedir. Kısa zamanda, en düşük maliyetlerle en yüksek tatmin gücüne sahip olma derecesine veya yeteneğine işaret eder. Tasarım ve sunumun mükemmelliğine, eksiksizliğine ilişkin çağrışımlar yapar. Rekabet avantajına veya üstünlüğüne vurgu yapar. Hata, kusur, gecikme, israf, verimsizlik, yetersizlik, memnuniyetsizlik gibi kavramlarla bağdaşmaz, bilakis bunların düşmanıdır.

1.1. Yükseköğretimde Kalite ve Kalite Güvence Sistemi

Genellikle sanayi/işletme kökenli bakış açısıyla ele alınan kalite kavramı yükseköğretim kurumları için de amaca uygun iş ve performans anlamına gelir ancak “*paydaşların farklı ihtiyaçları ile yükseköğretimin doğasındaki çeşitliliğin*” de kavramın içeriğini farklılaştırabileceği hususu göz önünde tutulmalıdır (Bandeveca ve Ligothe, 2014:7). Yükseköğretimde kaliteyi “*bir eğitim kurumun tüm çalışanlarının en iyiye ulaşma yolunda sürekli iyileştirme ve gelişim kültürünü benimsediği bir felsefe*” olarak tanımlayan Özdemir’in (2015) çalışmasında, Harvey ve Green’in (1993) yükseköğretimde kaliteye ilişkin beş boyutlu sınıflaması üzerinde literatürde bir uzlaşma olduğunu tespit ettiği bu boyutlar şunlardır:

- *İstisnai olarak kalite*: Kalite mükemmellik olarak görülür.
- *Tutarlılık olarak kalite*: Kalite özellik ve standartlarla tutarlılık olarak görülür.
- *Amaca uygunluk olarak kalite*: Kalite; ürün veya hizmetin amacı ile ilişkilidir.
- *Para değeri olarak kalite*: Kalite finansal değer ile eşdeğer görülür.
- *Dönüşüm olarak kalite*: Kalite süreci niteliksel bir değişim meydana getirmelidir.

Yükseköğretimde kalite bilincinin artmaya başlamasıyla birlikte artık geleneksel yaklaşımların ötesinde belirli göstergelere dayalı değerlendirmeler yapıldığı, ulusal ve uluslararası düzeyde bağımsız organlar ve kalite standartlarının oluşturulduğu, akreditasyon, toplam kalite yönetimi ve sürekli kalite iyileştirme gibi yaklaşımların bu amaçlar doğrultusunda kullanıldığı görülmektedir (Rehber, 2007; Tezsürücü ve Bursalıoğlu, 2013:100; Özdemir, 2015:193). Literatürde yükseköğretim kalite göstergelerine ilişkin olarak Stukalina (2010) fiziksel-teknolojik ortam ile birlikte yönetimsel, öğretimsel ve psikolojik ortamlara ilişkin çeşitli değişkenlerden bahsederken Zineldin vd. (2011) ise yükseköğretimde kaliteyi teknik, süreç, altyapı, etkileşim ve atmosfer ayrımıyla; Hacıfazlıoğlu (2006) ise öğrenci bütünleşmesi, öğrenci destek birimleri, öğretim süreçleri ve öğrenme kaynakları şeklinde; Deveci (2012) ise eğitim öğretim kaynakları, öğretim elemanları, fakülte yönetimi, üniversite destek hizmetleri ve eğitim-öğretim kalitesi boyutlarıyla; Meraler (2011) ise öğrenciler, öğretim

elemanları, öğretme-öğrenme süreci, tesisler, kütüphane ve teknoloji merkezleri, bilimsel ve sosyal etkinlikler başlıkları altında ele almaktadır (Özdemir, 2015: 193). Bir yükseköğretim kurumunun kalite açısından değerlendirilmesi yukarıda belirtilen başlıklar veya boyutlar açısından belli aralıklar ve ayrıntılarda incelenmesi ve bulguların raporlanması anlamına gelmektedir.

Kalite güvencesi ise *“bir ürün veya hizmetin kalite konusunda belirtilmiş gerekleri yerine getirmesinde yeterli güveni sağlamak için uygulanan planlı ve sistematik etkinlikler bütünü”* olarak tanımlanmaktadır (<https://www.etkinpatent.com/kalite-nedir/>, 2019). Türkiye’de Avrupa Kalite Güvencesi Standart ve İlkelerine de uygun olacak şekilde Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından **“Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği”** yayınlanmıştır. Yükseköğretimde kalite standartlarının oluşturulması ve bu alanda uluslararası uyumluluğun sağlanabilmesi amacıyla 2005 yılında yayınlanan yönetmelik, yükseköğretim kurumlarının eğitim, öğretim, araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin değerlendirilmesi, kalitelerinin geliştirilmesi, bağımsız "dış değerlendirme" süreciyle kalite düzeylerinin onaylanması ve tanınması konusundaki çalışmalara ilişkin esasları düzenlemektedir. **Bu** yönetmelik hükümlerine göre “Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu” (YÖDEK) kurulmuştur. YÖDEK ise **“Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi”** yayınlamıştır. Türkiye’de kalite güvence sistemi, yükseköğretim kurumları tarafından yıllık olarak gerçekleştirilen iç değerlendirme süreci ve bu alandaki çalışmalar bu **kapsamda yürütülür**.

2014 yılında Yükseköğretim Kurulu Yeterlilikler, Kalite Güvencesi ve Akreditasyon Komisyonu (YÖKAK) oluşturulmuştur. YÖKAK’ın, Yükseköğretim Kurulu bünyesindeki idari ve işlevsel yapı ve faaliyetleri de dikkate alarak kalite başlığı altında toplanan bütün konularda koordinasyonu sağlaması ve yükseköğretimin yeniden yapılanma alanındaki ulusal ve uluslararası gelişmeleri, uygulamayı yönlendirecek politika tedbirlerine ve eylem başlıklarına dönüştürme işlevi görmesi öngörülmüştür (<https://uluslararasi.yok.gov.tr/kalite-guvencesi,2019>).

23 Temmuz 2015 tarih ve 29423 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Yükseköğretim Kalite Güvencesi

Yönetmeliği" daha sonra 1 Temmuz 2017 tarihli 7033 sayılı 'Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun' ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na eklenen Ek Madde 35 hükümlerine göre YÖKAK yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin kalite düzeylerine ilişkin ulusal ve uluslararası kalite standartlarına göre değerlendirmeler yapan, iç ve dış kalite güvencesi, akreditasyon süreçleri ve bağımsız dış değerlendirme kurumlarının yetkilendirilmesi süreçlerini yürüten, idari ve mali özerkliğe sahip, kamu tüzel kişiliğini haiz ve özel bütçeli bir kuruluş olan YÖKAK 13 üyeden oluşmaktadır. Bunlar arasında: YÖK'ün seçtiği üç, ÜAK'ın seçtiği üç, MEB'in seçtiği bir, MYK'yı temsilen bir, TÜSEB'i temsilen bir, TÜBİTAK'ı temsilen bir, TÜRKAK'ı temsilen bir, TOBB'u temsilen bir ve Öğrenci temsilcisi bir üye bulunmaktadır. Kurulu'nun temel görevleri yükseköğretim kurumlarının dış değerlendirmesini yapmak, akreditasyon kuruluşlarının yetkilendirilmesi ve tanınması süreçlerini yürütmek, yükseköğretim kurumlarında kalite güvencesi kültürünün içselleştirilmesi ve yaygınlaştırılmasını sağlamaktır (<http://yokak.gov.tr/hakkında>, 2019).

Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği kapsamında, Türkiye'deki her yükseköğretim kurumu artık beş yıl içerisinde en az bir defa YÖKAK tarafından yürütülen periyodik kurumsal dış değerlendirme sürecinden geçmekle yükümlüdür. Kurumsal dış değerlendirme süreci Kurumsal İç Değerlendirme Raporu (KİDR) üzerinden yapılan ön değerlendirme, ardından gerçekleştirilen kurum ziyareti ve Kurumsal Geri Bildirim Raporu (KGBR) ile sonuçlanan ziyaret sonrası etkinlikler olmak üzere üç temel evreden oluşmaktadır. Tüm bunlar YÖKAK tarafından organize edilen bir değerlendirme takımı aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Değerlendirme takımı kurumun kendi iç değerlendirme sürecinden de yararlanmaktadır. Program değerlendirmesi ve akreditasyonundan farklı olarak kurumun genel değerlendirmesi üzerine odaklanılan dış değerlendirme sürecinde genel olarak aşağıdaki dört temel sorunun cevabını aramaya yönelik bir yaklaşım izlenir:

- Kurum ne yapmaya çalışıyor? (Kurumun vizyonu, misyonu ve hedefleri)

- Kurum misyon ve hedeflerine nasıl ulaşmaya çalışıyor? (Kurumun yönetişimi / organizasyonel süreçleri ve faaliyetleri)
- Kurum misyon ve hedeflerine ulaştığından nasıl emin oluyor? (Kalite güvencesi süreçleri, İç değerlendirme süreçleri)
- Kurum süreçlerini nasıl iyileştirmeyi planlıyor? (Kurumun sürekli iyileşme faaliyetleri)

Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının YÖKAK aracılığıyla geçmek zorunda oldukları kurumsal dış değerlendirme sürecinin temel özellikleri özetlenecek olursa; bu süreç her şeyden önce uluslararası kabul görmüş bakış açısıyla ulusal bir değerlendirme süreci olup kurumun öz değerlendirme aşamasına güçlü vurgu ile yapılan dolayısıyla kurumun kendisini tanımladığı misyon/vizyon ve stratejik hedeflerine uyumunu ölçmeye çalışan, kurumun sürekli iyileşme ve gelişmesine yönelik bir yaklaşım içinde iç ve dış paydaşlarının görüşleri alınarak akran değerlendirme süreci ile değerlendirilmesini kapsar. Amaç yükseköğretim kurumlarının kalitesini sürekli arttırmak ve kurumsal gelişimlerine katkı sağlamaktır.

1.2. Sakarya Üniversitesi'nin Kalite Yolculuğu

Sakarya Üniversitesi'nin kalite yolculuğunda, idari hizmetlerde sistem standardı gereklerini yerine getirmenin ötesine geçmek ve kurumsal düzeyde gelişmek amacıyla 2003 yılında kurumda başlatılan Toplam Kalite Yönetimi (TKY) uygulamaları fark edilir ölçüde öne çıkmaktadır. Sakarya Üniversitesi Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulu (SAÜDEK)'nin kurulması, tüm birimlerin katılımı için Kalite Elçilerinin görevlendirilmesi ve sistematik olarak kurumsal gelişimin sağlanması güçlü bir Kalite Kültürü için kurumsal iklim yaratmıştır. Bu iklimde, 5018 sayılı yasa yönlendirmesiyle gündeme gelen stratejik yönetim ile Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu'nun (YÖDEK) kurulmasının da önemli etkilerinin olduğu değerlendirilmektedir. Bu etkilerle süreç yönetimi yaklaşımının benimsenmesi de önemli bir kazanım olarak vurgulanabilir. Tüm birimlerin katılımıyla SWOT Analizi, strateji ve hedeflerin belirlenmesiyle üniversitenin ilk Stratejik Planı hazırlanmış ve planın uygulanmasına yönelik de süreç yönetimi çalışmalarına başlanmıştır. 2004 yılında hem ilk Stratejik Plan hem de ilk Süreç Yönetimi El Kitabı yayınlanmıştır. Sonraki yıllarda Stratejik Planın

güncellenmesi ve izlenmesi aşamaları Kalite Elçileri ile SAÜDEK İcra Kurulu Üyeleri tarafından yürütülmüştür.

2006 yılına gelindiğinde TKY felsefesinin önemli bir uygulama aracı olan EFQM Mükemmellik Modeli esaslı öz ve dış değerlendirme süreçleri kurumsal gelişim amaçlı olarak başlatılmıştır. Dış değerlendirmeler sonucu alınan geri bildirimlerle sürekli iyileştirme prensibi kurum genelinde güçlü bir kalite kültürüne zemin hazırlamış ve kurumsal gelişim yıllar itibariyle sürdürülmüştür. 2006 yılında başlayan bu kalite yolculuğunda atılan etkili adımlar sayesinde ulusal ve uluslararası birçok ödül kazanılmıştır. Sakarya Üniversitesi, EFQM Mükemmellik Modeli değerlendirmeleri özelinde, Ulusal Mükemmellik Ödülü (2010) ile Mükemmellikte Süreklilik Ödülü (2013) alarak bu ödüllere sahip Türkiye'deki tek üniversite olma başarısını elde etmiştir. Bu çabaların uluslararası düzeydeki karşılığı ise 2015 yılında Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı tarafından (EFQM) verilen Kurumsal Yeteneklerin Geliştirilmesi alanındaki ödül olmuştur. Sakarya Üniversitesi son olarak 18 Ekim 2018 tarihinde Viyana'da gerçekleştirilen ödül töreninde Avrupa Kalite Yönetim Vakfı (EFQM) tarafından Küresel Mükemmellik Ödülü'ne layık görülmüştür. 2018 EFQM Küresel Mükemmellik Ödülü kapsamında Sakarya Üniversitesi iki alanda başarı ödülü kazanmıştır:

- *“Müşteriler için Değer Katma” ile hizmet sunduğu tüm kesimlere, gereksinimleri, beklentileri ve fırsatları anlayarak, tahmin ederek ve karşılayarak üniversitenin paydaşlarına böylece sürekli olarak değer kattığı onaylanmış oldu.*

- *“Kurumsal Yetenekleri Geliştirme” ile organizasyonel sınırlarının içindeki ve ötesindeki değişimi etkin bir şekilde yöneterek yeteneğini geliştirme konusunda başarılı olduğunu kanıtlamış oldu.*

Bunların yanısıra Sakarya Üniversitesi'nin üç alandaki uygulaması da uluslararası düzeyde rol model olarak belirlenmiştir:

- *Sakarya Üniversitesi Bilgi Sistemi (SABİS)*
- *Öğrenci odaklı eğitim-öğretim yaklaşımı*
- *Kurumun tamamında ve tüm temel kavramlar bazında dengeli olarak gelişmesi*

Bu ödüllere erişimi sağlayan çabaların temelinde yer alan TKY anlayışı, başta Stratejik Yönetim olmak üzere Süreç Yönetimi yaklaşımlarının da SAÜ’ de gelişimini önemli ölçüde etkilemiştir. Öte yandan süreçlerle yönetimde, üniversite bünyesinde geliştirilen yazılım destekli bilgi yönetim sistemi ve Stratejik Yönetim Bilgi Sisteminin (SYBS) üniversitenin rekabet gücüne ve üstün performansına önemli katkılar yaptığı anlaşılmaktadır.

Sakarya Üniversitesi Kalite Yönetimi ve Güvencesi Yaklaşımları

SAÜ Ana Süreci	Uygulanan Kalite Yönetimi ve Güvencesi Yaklaşımı
<i>Eğitim ve Öğretim Süreçleri</i>	Toplam Kalite Yönetimi, EFQM Modeli, Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ), Akreditasyon Standartları, Bologna Süreci
<i>Araştırma ve Geliştirme Süreçleri</i>	Toplam Kalite Yönetimi, EFQM Modeli
<i>Uygulama ve Toplumsal Hizmet Süreçleri</i>	Toplam Kalite Yönetimi, EFQM Modeli, TürkAK Standartları
<i>İdari ve Destek Süreçleri</i>	Toplam Kalite Yönetimi, EFQM Modeli, TS EN ISO 9001:2008 Standartları, TS EN ISO 10002 Standartları
<i>Yönetmelik Süreçleri</i>	Toplam Kalite Yönetimi, EFQM Modeli

Sakarya Üniversitesi'nin, tüm çalışanlarının katılımı ile ilk kez 2003 yılında belirlenen, 2013 yılı içerisinde yine paydaşlardan gelen görüşler ışığında güncellenen “Ürettiği evrensel nitelikteki bilgi ve teknoloji ile Türkiye ve dünyada paydaşlarının geleceğine yön veren bir üniversite olmak” vizyonuna erişmek için gerçekleştirmekte olduğu faaliyetlerde kalite kültürü önemli bir itici güç olarak öne çıkmaktadır. Türkiye ve dünyada paydaşlarının geleceğine yön verme olarak ifade edilen, uluslararasılaşmayı kapsayan vizyonu doğrultusunda SAÜ'nün kaliteyi bir farklılaşma stratejisi olarak benimsemiş olduğu açıkça görülmektedir. Sakarya Üniversitesi, ana süreçlerindeki hizmet kalitesini geliştirmek üzere çeşitli kalite yönetimi ve güvencesi yaklaşımlarını bütünlük olarak uygulayarak farklı paydaşlara uygun bir şekilde değer üretmekte ve sunmaktadır.

SAÜ güçlü Kalite Yönetim yaklaşımları, politikaları, strateji ve hedefleri ile kurumsal düzeyde neler yapmak istediğini, nereye varmak istediğini açık bir şekilde tanımlamış, bu faaliyet ve hedeflerine varmak üzere süreçler ve projeler tanımlayıp planlamalarını etkin olarak gerçekleştirmektedir. Planlarını temel alan uygulamalarını izlemekte, ölçmekte ve gerekli iyileştirmeleri yaşama geçirmektedir. Bu anlamda sağlam temelli ve bilgisayar destekli sistematik uygulamalar yapmaktadır. Performans ölçümlerinin yanında, tüm paydaşların algılarını ölçmeye yönelik düzenli anketlerle iyileştirmelere yönelik sürekli veri toplamakta, analiz ve değerlendirmeler yapmaktadır.

Sakarya Üniversitesi'nin Kurumsal Başarıları

Yıl	Kurumsal Başarılar
2000	TSE-EN-ISO 9000:1994 Kalite Yönetim Sistemi Sertifikası (<i>Türkiye'de ilk üniversite</i>)
2006	EFQM 3* Seviyesinde Mükemmellikte Yetkinlik Belgesi
2008	EFQM 4* Seviyesinde Mükemmellikte Yetkinlik Belgesi
2009	Avrupa Komisyonu (Language Label) Dil Etiket Ödülü
2009	Avrupa Komisyonu (DS Label) Etiket Ödülü
2009	TS-EN-ISO 9001-2008 Kalite Yönetim Sistemi Belgesi
2010	Avrupa Komisyonu (ECTS Label) Etiket Ödülü
2010	Mühendislik Fakültesi Programlarının MÜDEK Akreditasyonu
2010	Türkiye Ulusal Mükemmellik Ödülü (<i>Türkiye'de tek üniversite</i>)
2013	Mühendislik, Bilgisayar ve Bilişim Bilimleri Fakültesi Programları MÜDEK Akreditasyonu
2013	Türkiye Mükemmellikte Süreklilik Ödülü (<i>Türkiye'de tek üniversite</i>)
2013	Avrupa Komisyonu (DS ve ECTS Label) Etiketlerinin Yenilenmesi (<i>Türkiye'de tek üniversite</i>)

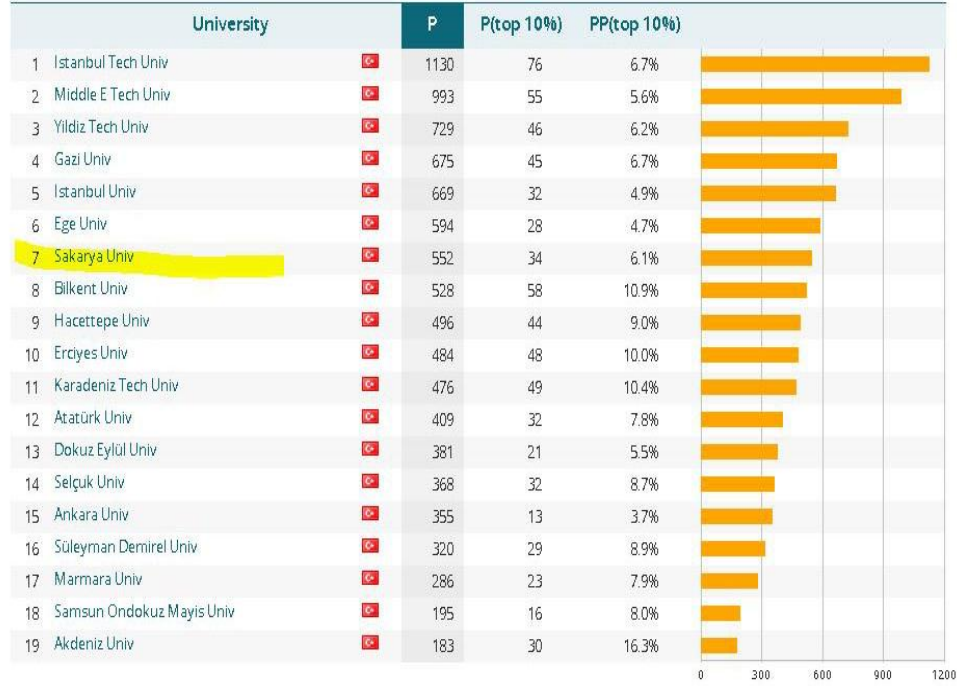
2014	ERASMUS Kalite Ödülü
2014	En Başarılı Teknokent Büyük Ödülü
2015	Mühendislik, Bilgisayar ve Bilişim Bilimleri Fakültesi Programlarının MÜDEK Akreditasyonu
2015	ISO 10002 Müşteri Memnuniyeti Yönetim Sistemi Sertifikası
2015	En Gelişen Teknokent Büyük Ödülü
2015	EFQM Avrupa Mükemmellik Ödülü (Türkiye’de tek üniversite)
2015	Fen-Edebiyat Fakültesi Programlarının FEDEK Akreditasyonu
2016	Teknoloji Fakültesi Akreditasyonu (Türkiye’de tek üniversite)
2016	Avrupa Üniversiteler Birliği Kurumsal Dış Değerlendirme (EUA) Programı’nın değerlendirmesi
2017	Sağlık Bilimleri Fakültesi HEPDAK Akreditasyonu
2017	Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK) Dış Değerlendirmesi
2018	EFQM Küresel Mükemmellik Ödülü (Türkiye’de tek üniversite)

Yirmi yıla yaklaşan kalite çalışmalarında kuvvetle benimsenmiş ve yaşama geçirilmiş olan Toplam Kalite Yönetimi yaklaşımı hedefli yolculuğunda SAÜ, ilk adım olarak Genel Sekreterliğe bağlı birimlerde başlangıç kalite faaliyetlerini, TSE EN ISO 9001 belgesi ile tescilletmiştir. Sonrasında belgenin kapsamı genişletilerek üniversitedeki tüm idari birimler dâhil edilmiş ve günümüze kadar yenilenmiştir. SAÜ bugün, tüm idari birimlerini kapsayan TS EN ISO 9001:2008 ve iç-dış tüm müşterilerini kapsayan TS EN ISO 10002 Standartları (2015) belgelerine sahiptir. Bu standartlara ek olarak, Sakarya Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi (SAÜSEM) de TÜRKAK tarafından akredite edilmiş olup Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından yetkilendirilme ile 17024 Personel Belgelendirme Standardı çerçevesinde sınav ve belgelendirme yapabilme yetkinliğini elinde bulundurmaktadır.

Diğer yandan Sakarya Üniversitesi, **Shanghai Ranking 2018¹** yılı Küresel Akademik Sıralamasında (Global Ranking of Academic Subjects) “Eğitim” kategorisinde ilk 500’e girme başarısını göstermiştir. Sıralamaya Türkiye’den 9 üniversite girebilmiştir. Listede, Sakarya Üniversitesi’nin yanında, Hacettepe, Gazi, Orta Doğu Teknik, Anadolu, Karadeniz Teknik, Abant, Ankara ve Atatürk üniversiteleri yer almıştır.

¹ Shanghai Ranking 2018 Sıralaması; Kurumlar, Doğa Bilimleri, Mühendislik, Yaşam Bilimleri, Tıp Bilimleri ve Sosyal Bilimler genelinde 54 ayrı başlıktan oluşuyor. Üniversitelerin sıralamaya dâhil edilmeleri için 2012-2016 döneminde asgari sayıda araştırma yayınına sahip olmaları gerekiyor. Bibliyometrik veriler ise Web of Science ve InCites’ten toplanıyor. Web of Science kategorileri 54 akademik konuyla eşleştiriliyor.

Fiziki Bilimler ve Mühendislik

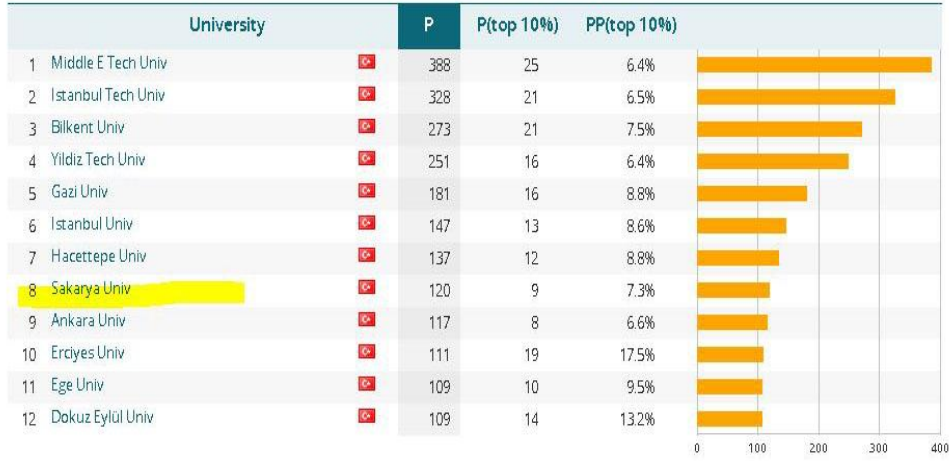

Diğer yandan Hollanda Leiden Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Bilim ve Teknoloji Çalışmaları Merkezi (**Centrum Voor Wetenschap En Technologische Studies: CWTS²**) tarafından yayımlanan 2018 yılı dünya üniversiteleri sıralamasında yine Sakarya Üniversitesinin, dünyanın en iyi 1000 üniversitesi arasında yer aldığı görülmektedir. Türkiye’den 19 üniversitenin girdiği listede genel sıralamada tüm dünyada 926. sırada yer alan Sakarya Üniversitesi, fiziki bilimler ve mühendislik kategorisinde 578. sırada yer almıştır. Aynı kategoride Türk üniversiteleri arasındaki ise 7. sırada; matematik ve bilgisayar bilimleri arasında ise 8. sırada olduğu görülmektedir.

² CWTS sıralaması bibliyometrik verilerin esas alındığı uluslararası bir üniversite sıralamasıdır. Hollanda’nın Leiden Üniversitesi bünyesinde yer alan CWTS tarafından yapılan sıralamada, dünya üzerindeki üniversiteler tarafından yapılan yayınlar, atıflar esas alınmaktadır. Bir başka deyişle üniversitelerin akademik ve bilimsel performansları değerlendirilmektedir.

Matematik ve Bilgisayar Bilimleri

Sakarya Üniversitesinin kalite yolculuğunda bugün geldiği nokta akranlarına kıyasla tam bir başarı hikâyesidir. Bu süreçte alınan ulusal ve küresel ödüller ise bu başarının teyit edilmesi anlamına gelmektedir.

2. AKREDİTASYON

Kökeni Latince’de “accredere” kelimesine dayanan (PONS, 2017) İngilizce “accreditation” sözcüğünün Türkçeye “akreditasyon” olarak okunduğu gibi geçtiği görülmektedir. Akreditasyon “güvenilir ve inanılır olmak” anlamına gelmektedir (Aslan vd, 2018). Türk Dil Kurumu’na göre Fransızca kökenli bir kelime olup “denklik” anlamını taşımaktadır (TDK, 2019).

Bir kurum ya da programın amaçlarının yerine getirilmesi düzeyini, önceden belirlenen standartlara göre gönüllü ve resmi olmayan akredite ajansı ile belirli aralıklar ile izleme sürecini ifade etmektedir (Doğan, 1999). Bir diğer tanıma göre ise akreditasyon; kişi ya da kurumların belirli bir görevi yerine getirebilecek yeterlilik ve uzmanlığa sahip olduğunun alanında uzman yetkili bir kurum tarafından onaylanma işlemidir (Peker, 1996).

Yukarıda verilen tanımlardan hareketle akreditasyon; organizasyonların kalite, etkinlik ve verimliliğini artırmak için kullanılan, belirlenmiş standartlara uygunluğun bağımsız etkili ve yetkili bir dış kurum tarafından değerlendirilerek onaylanmasını içeren, genellikle gönüllülük esasına göre işleyen, ulusal veya uluslararası

kabul görmüş ilkelere dayanan bir sistemdir (Can, 2018). Dünyada ilk kez 20.yy'ın başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ortaya çıkan akreditasyon sistemi, ilerleyen dönemlerde İngiltere'de ve diğer Anglosakson ülkelerinde de uygulanmaya başlamış, Avrupa Birliği ile birlikte üye ülkelerinin gündem konusu olmuş, bir nevi devlet denetimine alternatif bir yapı oluşturmuştur (Aslan vd, 2018).

2.1. Yükseköğretimde Akreditasyon

Yükseköğretimde akreditasyon ise lisans ve yüksek lisans eğitimlerinin değerlendirildiği bir süreçtir (Untersteller, 2017). Bu süreç, bir akreditasyon kuruluşu tarafından belirli bir alanda önceden belirlenmiş, akademik ve alana özgü standartların bir yükseköğretim programı tarafından karşılanıp karşılanmadığını ölçen değerlendirme ve dış kalite güvence sürecini ifade etmektedir (<http://yokak.gov.tr/akreditasyon-kuruluslari/akreditasyon-kuruluslari-nedir>, 11.05.2019). Anlaşılacağı üzere akreditasyon, yükseköğretimde kalite güvencesinin dışsal bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır (Turner, 2013). Nitekim ABD'deki Yüksek Öğretim Akreditasyon Konseyi (The Council for Higher Education Accreditation-CHEA), akreditasyonu *"yükseköğretimde fakültelerin, üniversitelerin ve programların kalite güvencesi ve kalitenin arttırılması için dikkatlice incelenmesi amacıyla oluşturulan ve kullanılan bir kurum dışı kalite gözden geçirme süreci"* olarak tanımlamaktadır (Eaton, 2011 ve 2012). Başka bir tanıma göre; *"bir yükseköğretim kurumunun yada herhangi bir programının, ulusal veya uluslararası düzeyde belirli performans standartlarına sahip olduğunu ortaya koymayı amaçlayan ve böylece yüksek öğretime talepte bulunanlar ve aynı zamanda kamuoyu nezdinde güven tesis etmeye yönelik bir sistemdir"* (Aktan ve Gencel, 2007).

Birçok alanda olduğu üzere eğitim kurumları için de akreditasyon konusu giderek önemli hale gelmektedir. Türkiye'de yükseköğretim kurumlarının ulusal veya uluslararası akreditasyon konusundaki farkındalıklarının her geçen gün arttığı gözlemlenmektedir. Başat üniversitelerin programlarını akredite etmek için yoğun uğraşlar verdikleri bilinmektedir. Yakın gelecekte yükseköğretimde akredite edilmiş programlara olan talebin artacağı tahmin edilmektedir. Bazı ülkelerde, örneğin Almanya'nın bazı eyaletlerinde, 2003 yılından itibaren Bologna süreciyle birlikte tüm lisans programlarının akredite olması zorunlu hale gelmiştir (Can ve Önal, 2017).

Akreditasyon, kılavuz rehber niteliğinde bağımsız (dış) değerlendirme olduğundan yükseköğretim kurumlarına sağlayabileceği başlıca katkı ve faydalar şunlar olabilir (Can, 2018:836):

- Kurumlarda nitelik ve kalite artışını zorlar, bu konuda makul güvence verir.
- Kurumların gelişmesini ve dönüşmesini sağlar.
- Kurumların tanınırlığını ve bilinirliğini artırır.
- Dönüşüm sürecinde çözümler, bağlantılar ve ortaklıklar önemli değer katar.
- Kurumlara idealizm, motivasyon, memnuniyet, inanmışlık gibi özelliklerin yanı sıra itibar, prestij ve özgüven kazandırır.
- Hem öğrenci, hem öğretim üyelerinin mobilitesini artırır.
- Kurumların uluslararasılaşma hedeflerini destekler.
- Uluslararası yayın, proje, iş birliği konusunda çeşitli fırsatlar sunar.
- Diploma geçerliliğini artırır, iş garantisi sağlayabilir.

Türkiye’de akreditasyon kuruluşlarının yetkilendirme ve tanınma faaliyetlerinden Yükseköğretim Kalite Kurulu sorumludur. Ulusal akreditasyon kuruluşlarının yetkilendirilmesi ve uluslararası akreditasyon kuruluşlarının tanınması süreci YÖKAK tarafından belirlenen ilke ve ölçütler kapsamında yürütülmektedir. 2016 yılından itibaren YKS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzunda (Eski adıyla ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu) YÖKAK tarafından yetkilendirilen veya tanınan akreditasyon kuruluşlarının akredite ettiği program bilgileri yer almaktadır. Yükseköğretim alanında faaliyet gösteren başlıca ulusal ve uluslararası akreditasyon kurum ve kuruluşları şunlardır:

- IACBE Uluslararası İşletme Eğitimi Asamblesi, ABD
- ECBE Avrupa Konseyi İşletme Birliği
- IABC Uluslararası Bilgi İşlem Federasyonu
- TEDQUAL Dünya Turizm Örgütü Turizm Eğitiminde Kalite Sertifikası
- EFMD Avrupa İşletme Federasyonu
- ACBSP İşletme Eğitimi ve Programları Asamblesi, ABD
- Eurhodip – Avrupa’daki Lider Otelcilik Okulları Birliği
- IFBE Uluslararası İşletme Eğitimi Federasyonu Üyesi
- Archie-Europe, Avrupa Mimarlık Öğrencileri Birliği

- MÜDEK Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği
- MİAK Mimarlık Akreditasyon Kurulu
- UTEAK Ulusal Tıp Eğitimi Akreditasyon Komitesi
- ABET Accreditation Board for Engineering and Technology
- FEANI Fédération Européenne d'Associations Nationales d'Ingénieurs
- AACSB Association to Advance Collegiate Schools of Business

Görüleceği üzere günümüzde yükseköğretim alanında birçok ulusal ve uluslararası akreditasyon kuruluşu vardır. Özellikle MÜDEK, FEDEK, HEPDAK, EPDAD gibi fen, mühendislik, sağlık ve eğitim bilimleri alanlarında ulusal akreditasyon kuruluşlarının faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. Ancak Türkiye’de işletme okullarını doğrudan akredite eden bağımsız bir organizasyon henüz yoktur. Buna karşın işletme okullarını akredite eden çok sayıda uluslararası kuruluş vardır. Bu kuruluşlardan en eskisi ve önemlisinin ise AACSB olduğu söylenebilir. *“The Association to Advance Collegiate Schools of Business”* kısa adıyla AACSB, işletmelerin yanı sıra yükseköğretim kurumlarını yüz yılı aşkın süredir işletme ve muhasebe alanında akredite eden kar amacı gütmeyen Amerikan menşeli bir kurumdur.

Türkiye’de işletme alanında lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim-öğretim veren üniversitelerin yurt dışında olduğu gibi akredite olma yolunda son yıllarda artan bir isteklilik ve gayret içinde oldukları görülmektedir. Bu doğrultuda birçok uluslararası akreditasyon kuruluşu alternatifi ile karşı karşıya oldukları halde genellikle AACSB’yi tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bundan birkaç yıl öncesine kadar yalnızca ikisi vakıf olmak üzere yalnızca üç üniversitenin üye ve akredite olduğu AACSB’ye bugün üye olan Türk üniversitelerin sayısı on sayısını geçmiş durumdadır. Bu üniversitelerin ortak özelliği ise Türkiye’nin önde gelen üniversiteleri olmalarıdır. Yakın gelecekte ise bu durumun tüm diğer ilgili üniversitelere de yayılacağı ve AACSB’ye üye olan üniversite sayılarının artacağı tahmin edilmektedir.

AACSB’nin internet sayfasından da görüleceği üzere Mayıs 2019 itibariyle Türkiye’de sadece Bilkent Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesi AACSB akreditasyonunu elde etmişlerdir (https://www.aacsb.edu/accreditation/accredited-schools?F_Country=Turkey, 11.05.2019). AACSB’ye üye olup akredite olma yönünde ilerleyen diğer okullar ise şunlardır: Boğaziçi, Dokuz

Eylül, Gebze Teknik, İstanbul Bilgi, Koç, Marmara, ODTÜ, Özyeğin ve Sakarya Üniversitesi'dir.

2.2. Sakarya Üniversitesi'nin Akreditasyon Yolculuğu

Sakarya Üniversitesi'nin çekirdeğini 1970 yılında açılan Sakarya Mühendislik ve Mimarlık Yüksekokulu oluşturmuştur. Bu okul 1971 yılında Sakarya Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi'ne dönüşmüş, 1982-1992 yılları arasında İstanbul Teknik Üniversitesi'ne bağlı bir Fakülte olarak öğretim vermiştir. 3 Temmuz 1992 tarih ve 3837 sayılı kanun ile Sakarya Üniversitesi kurulmuştur (<http://www.sakarya.edu.tr>). 26 yıl sonra 2018 yılına gelindiğinde ise Sakarya Üniversitesi ikiye bölünmüş ve Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi adıyla yeni bir üniversite daha kurulmuştur (<https://www.subu.edu.tr>).

Temelleri 1970'li yıllarda atılan Sakarya Üniversitesi, hâlihazırda 15 fakülte, 6 enstitü, 1 konservatuvar, 1 yüksekokul, 2 meslek yüksekokulunda 157 lisans, 190 lisansüstü programda eğitim-öğretim faaliyetini sürdürmektedir.

FAKÜLTE	PROGRAM	AKREDİTASYON KURULUŞU	BAŞLANGIÇ	SÜRE	BİTİŞ
BİLGİSAYAR ve BİLİŞİM FAKÜLTESİ	BİLGİSAYAR MÜHENDİSLİĞİ PR.	MÜDEK	9/30/17	3 YIL	9/30/20
BİLGİSAYAR ve BİLİŞİM FAKÜLTESİ	BİLGİSAYAR MÜHENDİSLİĞİ PR. (İÖ)	MÜDEK	9/30/17	3 YIL	9/30/20
EĞİTİM FAKÜLTESİ	FEN BİLGİSİ ÖĞRETMENLİĞİ PR.	EPDAD	5/4/18	2 YIL	5/4/18
EĞİTİM FAKÜLTESİ	REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PR.	EPDAD	5/4/18	2 YIL	5/4/20
EĞİTİM FAKÜLTESİ	TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PR.	EPDAD	5/4/18	2 YIL	5/4/10
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI PR.	FEDEK	4/14/18	3 YIL	4/14/21
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI PR. (İÖ)	FEDEK	4/14/18	5 YIL	4/14/23
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	BİYOLOJİ PR.	FEDEK	2/13/16	5 YIL	2/13/21
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	COĞRAFYA PR.	FEDEK	2/13/16	5 YIL	2/13/21
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	COĞRAFYA PR. (İÖ)	FEDEK	2/13/16	5 YIL	2/13/21
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	ÇEVİRİBİLİM PR. (ALMANCA)	FEDEK	4/14/18	3 YIL	4/14/21
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	ÇEVİRİBİLİM PR. (ALMANCA) (İÖ)	FEDEK	4/14/18	2 YIL	4/14/20
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	FELSEFE PR.	FEDEK	2/13/16	5 YIL	2/13/21
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	KİMYA PR.	FEDEK	2/13/16	5 YIL	2/13/21
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	MATEMATİK PR.	FEDEK	2/13/16	5 YIL	2/13/21
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	SANAT TARİHİ PR.	FEDEK	4/14/18	5 YIL	4/14/23
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	SOSYAL HİZMET PR.	FEDEK	4/14/18	5 YIL	4/14/23
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	SOSYOLOJİ PR.	FEDEK	2/13/16	5 YIL	2/13/21
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	TARİH PR.	FEDEK	2/13/16	5 YIL	2/13/21
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PR.	FEDEK	4/14/18	3 YIL	4/14/21
FENE EDEBİYAT FAKÜLTESİ	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PR. (İÖ)	FEDEK	4/14/18	5 YIL	4/14/23
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ PR.	MÜDEK	9/30/17	3 YIL	9/30/20
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ PR. (İÖ)	MÜDEK	9/30/17	3 YIL	9/30/20
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	ELEKTRİK-ELEKTRONİK MÜHENDİSLİĞİ PR.	MÜDEK	9/30/17	3 YIL	9/30/20
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	ELEKTRİK-ELEKTRONİK MÜHENDİSLİĞİ PR. (İÖ)	MÜDEK	9/30/17	3 YIL	9/30/20
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	ENDÜSTRİ MÜHENDİSLİĞİ PR.	MÜDEK	9/30/17	3 YIL	9/30/20
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	ENDÜSTRİ MÜHENDİSLİĞİ PR. (İÖ)	MÜDEK	9/30/17	3 YIL	9/30/20
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	GIDA MÜHENDİSLİĞİ PR.	MÜDEK	9/30/17	3 YIL	9/30/20
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ PR.	MÜDEK	9/30/17	3 YIL	9/30/20
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ PR. (İÖ)	MÜDEK	9/30/17	3 YIL	9/30/20
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	MAKİNE MÜHENDİSLİĞİ PR.	MÜDEK	9/30/17	1 YIL	9/30/18
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	MAKİNE MÜHENDİSLİĞİ PR. (İÖ)	MÜDEK	9/30/17	1 YIL	9/30/18
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	METALURJİ VE MALZEME MÜHENDİSLİĞİ PR.	MÜDEK	9/30/17	1 YIL	9/30/18
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ	METALURJİ VE MALZEME MÜHENDİSLİĞİ PR. (İÖ)	MÜDEK	9/30/17	1 YIL	9/30/18
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	HEMŞİRELİK PR.	HEPDAK	4/6/17	2 YIL	4/1/19
TEKNOLOJİ FAKÜLTESİ	ELEKTRİK-ELEKTRONİK MÜHENDİSLİĞİ PR.	MÜDEK	5/1/16	2 YIL	9/30/18
TEKNOLOJİ FAKÜLTESİ	İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ PR.	MÜDEK	5/1/16	2 YIL	9/30/16
TEKNOLOJİ FAKÜLTESİ	MAKİNE MÜHENDİSLİĞİ PR.	MÜDEK	5/1/16	2 YIL	9/30/18
TEKNOLOJİ FAKÜLTESİ	MEKATRONİK MÜHENDİSLİĞİ PR.	MÜDEK	5/1/16	2 YIL	9/30/18
TEKNOLOJİ FAKÜLTESİ	METALURJİ VE MALZEME MÜHENDİSLİĞİ PR.	MÜDEK	5/1/16	2 YIL	9/30/18

Sakarya Üniversitesi, yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere bugün Türkiye’de 40 akredite program ile en çok programı akredite edilen üniversite olma ünvanına sahiptir. Mühendislik Fakültesi, Bilgisayar ve Bilişim Bilimleri Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi’nin tüm bölümleri ile Eğitim Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültesi’nin bazı bölümlerinin akreditasyonu tamamlayan Sakarya Üniversitesi, bu alandaki rekoru halen elinde tutmaktadır. Sakarya Üniversitesinin kurduğu evrensel modelle, dünya standartlarında eğitim verdiğini, değişime açık kendini sürekli geliştiren öğrenciler yetiştirdiğini aldığı akreditasyonlar aracılığıyla belgelendirmeye devam etmektedir. Bu doğrultuda işletme fakültesi ve işletme enstitüsü ile siyasal bilgiler

fakültesindeki toplam 30 programın da akreditasyon yolculuğunda tüm süreçlerini tamamlanmak üzere olduğunu ve son aşamaya geldiğini ifade etmek gerekir.

SIRA FAKÜLTE / ENSTİTÜ	PROGRAM TÜRÜ	AKREDİTASYON KURULUŞU
1 İŞLETME FAKÜLTESİ	İŞLETME PR.	AACSB
2 İŞLETME FAKÜLTESİ	İŞLETME PR. (İNGİLİZCE - UOLP)	AACSB
3 İŞLETME FAKÜLTESİ	İŞLETME PR. (İÖ)	AACSB
4 İŞLETME FAKÜLTESİ	İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ PR.	AACSB
5 İŞLETME FAKÜLTESİ	İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ PR. (İÖ)	AACSB
6 İŞLETME FAKÜLTESİ	SAĞLIK YÖNETİMİ PR.	AACSB
7 İŞLETME FAKÜLTESİ	ULUSLARARASI TİCARET PR.	AACSB
8 İŞLETME FAKÜLTESİ	YÖNETİM BİLİŞİM SİSTEMLERİ PR.	AACSB
9 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	İŞLETME YÜKSEK LİSANS PR. (TEZLİ)	AACSB
10 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PR. (TEZLİ)	AACSB
11 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	SAĞLIK YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PR. (TEZLİ)	AACSB
12 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	ULUSLARARASI TİCARET YÜKSEK LİSANS PR. (TEZLİ)	AACSB
13 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	YÖNETİM BİLİŞİM SİSTEMLERİ YÜKSEK LİSANS PR. (TEZLİ)	AACSB
14 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	İŞLETME YÜKSEK LİSANS PR. (TEZSİZ)	AACSB
15 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PR. (TEZSİZ)	AACSB
16 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	SAĞLIK YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PR. (TEZSİZ)	AACSB
17 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	ULUSLARARASI TİCARET YÜKSEK LİSANS PR. (TEZSİZ)	AACSB
18 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	YÖNETİM BİLİŞİM SİSTEMLERİ YÜKSEK LİSANS PR. (TEZSİZ)	AACSB
19 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	İŞLETME YÜKSEK LİSANS PR. (TEZSİZ - UÖ)	AACSB
20 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PR. (TEZSİZ - UÖ)	AACSB
21 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	YÖNETİM BİLİŞİM SİSTEMLERİ YÜKSEK LİSANS PR. (TEZSİZ - UÖ)	AACSB
22 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	İŞLETME DOKTORA PR.	AACSB
23 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	SAĞLIK YÖNETİMİ DOKTORA PR.	AACSB
24 İŞLETME ENSTİTÜSÜ	YÖNETİM BİLİŞİM SİSTEMLERİ DOKTORA PR.	AACSB
25 SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ	ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ	EAPAA
26 SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ	FİNANSAL EKONOMETRİ	EAPAA
27 SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ	İKTİSAT	EAPAA
28 SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ	SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ	EAPAA
29 SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ	MALİYE	EAPAA
30 SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ	ULUSLARARASI İLİŞKİLER	EAPAA

Diğer yandan işletme fakültesinin girişimiyle Ekim 2016'da sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik amacına yönelik olarak **"BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, Sorumlu İşletme Eğitimi İlkeleri"**ne (Principles for Responsible Management Education) imza atan Sakarya Üniversitesi, Türkiye'den Sabancı ve Koç Üniversitelerinin de aralarında bulunduğu yedi üniversiteden biri olmuştur.

3. İNOVASYON

İngilizce "innovation" sözcüğünden Türk diline "inovasyon" olarak geçen bu kavram esasında Latince bir sözcük olan "innovatus"tan

türemiştir. *“Toplumsal, kültürel ve idari ortamda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanması”* anlamındadır. Webster, inovasyonu *“yeni ve farklı bir sonuç”* olarak tanımlar. İnovasyon yeni veya geliştirilen bir ürün, hizmet, süreç veya teknik olarak ifade edilebilir.

Türkçe’de *“yenilik”, “yenilikçilik”* ve *“yenileme”* gibi sözcüklerle karşılanmaya çalışılsa da, anlamı tek bir sözcükle ifade edilemeyecek kadar geniştir (inomer.org). Türk Dil Kurumu inovasyonu *“yenileşim”* olarak açıklamaktadır. Yenileşim ise aynı sözlükte *“değişen koşullara uyabilmek için toplumsal, kültürel ve yönetsel ortamlarda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanması, yenilik, inovasyon”* olarak ifade edilmiştir (TDK, 2019).

OECD tarafından yayınlanan Oslo Manual (2005:47) inovasyonu oldukça detaylı tanımlamaktadır: *“İnovasyon yeni veya geliştirilmiş bir ürün (mal ve hizmet), yeni bir süreç, yeni bir pazarlama tekniği, işletmelerde yeni bir organizasyon yöntemi veya dış ilişkiler uygulamaları”* olarak kabul edilmektedir. Drucker’a (1985:19) göre inovasyon, girişimcilerin değişimi yeni bir iş veya farklı bir hizmet haline dönüştürebilme fırsatı için kullandıkları özel bir araç olup aynı zamanda disiplinli bir şekilde sürekli öğrenme ve pratik olabilmek kapasitesini de gösterir. İnovasyon süreci ise özetle *“bilginin ekonomik bir faydaya (örneğin ticari bir ürüne) dönüştürülmesini”* ifade eder (Göker, 2000:3).

3.1. Yükseköğretimde İnovasyon

Eğitimde inovasyonun amacı, daha kaliteli bir eğitim yaratmak, günceli yakalayan ve yaratıcı düşünebilen çocuklar yetiştirmek, eğitim sürecini daha etkili ve hedef odaklı hale getirmek olarak tanımlanabilir (Pehlivanoğlu, 2011:12). Ancak eğitime inovasyon açısından bakıldığında yükseköğretim alanının, ilk ve ortaöğretime göre inovasyona daha yakın olduğu ortadadır (Taş, 2017:104). Nitekim yükseköğretimin, bilgi ve yöntem açısından ekonominin en inovatif sektörlerinden biri olduğu ifade edilmektedir (OECD, 2014). Yükseköğretim açısından inovasyon; *“yükseköğretim kurumları ve/veya yükseköğretim paydaşları tarafından geliştirilen ya da bu kurumlar üzerinde önemli etkileri bulunan yeni ya da geliştirilmiş/iyileştirilmiş bir ürün, süreç, örgütsel yöntem ya da örgütün kendisidir”* biçiminde tanımlanmaktadır (Brennan vd., 2014; Arslangiray ve Özdemir, 2017:157).

UNESCO, Dünya Bankası, Avrupa Komisyonu gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar yükseköğretimde reform ve inovasyon konusunun önemine işaret eden raporlar hazırlamakta, özellikle gelişmekte olan ülkeler için rehber niteliğinde yayınlar yapmaktadırlar. TÜSİAD ve EUA (Avrupa Üniversiteler Birliği) hazırladıkları raporda Bologna Sürecinin önemine vurguda bulunarak yükseköğretimde inovasyona olan ihtiyacı belirtmiş, Türkiye’de yükseköğretim sistemini incelemiş ve öneriler sunmuşlardır. Yükseköğretimde inovasyonun dünya çapında önemli bir konu olarak ele alındığı, yükseköğretimde inovasyon kültürü oluşturmak gibi kavramların ortaya atıldığı, özellikle Amerika Birleşik Devletleri üniversitelerinde “inovasyon yönetimi çalışmaları merkezleri” kurulduğu ve bu alanda birçok işbirliği, eğitim ve proje çalışmaları başlatıldığı görülmektedir (Arslangiray ve Özdemir, 2017:156). Harvard Üniversitesinde Teknoloji, İnovasyon ve Eğitim adıyla açılan master programının amacı eğitim teknolojilerinde yaşanan gelişmeleri takip ederek teknolojiyi eğitimde inovasyona dönüştürmek olup programdan mezun olan eğitim teknolojisi uzmanlarının araç gereçler, çoklu ortamlar, eğitim stratejileri ve politikaları geliştirerek eğitimde inovasyonu sağlayabilecek çalışmalar yapması, İngiltere’de bulunan FutureLab kurumu öğrencilere yaratıcı düşünme ve üretkenlik becerileri kazandırılması amacıyla eğitim teknolojilerine dönük projeler geliştirmek, yapılan projelere destek sağlamak ve yükseköğretim kurumlarıyla işbirliğine girmek suretiyle eğitimde inovasyon sürecine katkıda bulunması buna örnek olarak gösterilebilir (Taş, 2017:106).

İnovasyon için en önemli destek üniversiteler ve araştırma geliştirme merkezleridir. Örneğin *3. nesil üniversite olma yolunda ilerleyen İTÜ Vodafone işbirliğiyle 29 Nisan 2019’da açılışını yaptığı Future Lab bünyesinde bilgi teknolojileri ve haberleşme alanında yürütülecek projelerin yanısıra, İTÜ lisans ve lisansüstü öğrencileri danışman öğretim üyeleri ve Vodafone AR-GE ekipleriyle toplanarak doğrudan endüstriye yönelik, inovasyon yaratma potansiyeline sahip ödev, tez, proje gibi çalışmalarını yapabilecekler. İTÜ Rektörü Karaca, İTÜ Vodafone Future Lab için; IoT, VR ve yapay zeka alanındaki yeni nesil teknolojilerle araştırmacıların buluşacaklarının altını çizerek: "Akıllı teknoloji üssümüz hem Vodafone'un mevcut teknolojilerinin tecrübe edilebildiği bir laboratuvar, hem de burslu lisansüstü ve lisans öğrencilerimizin neredeyse tamamı yerli paydaşlarla proje geliştirdikleri bir inovasyon merkezi olacak. İTÜ Vodafone Future Lab aslında eğitim*

alanında da yeni bir dönemin ve dönüşümün de habercisi" olduğunu ifade etmiştir. (<http://medyamerkezi.vodafone.com.tr/basin-bultenleri/itu-vodafone-future-lab-316>, 2019).

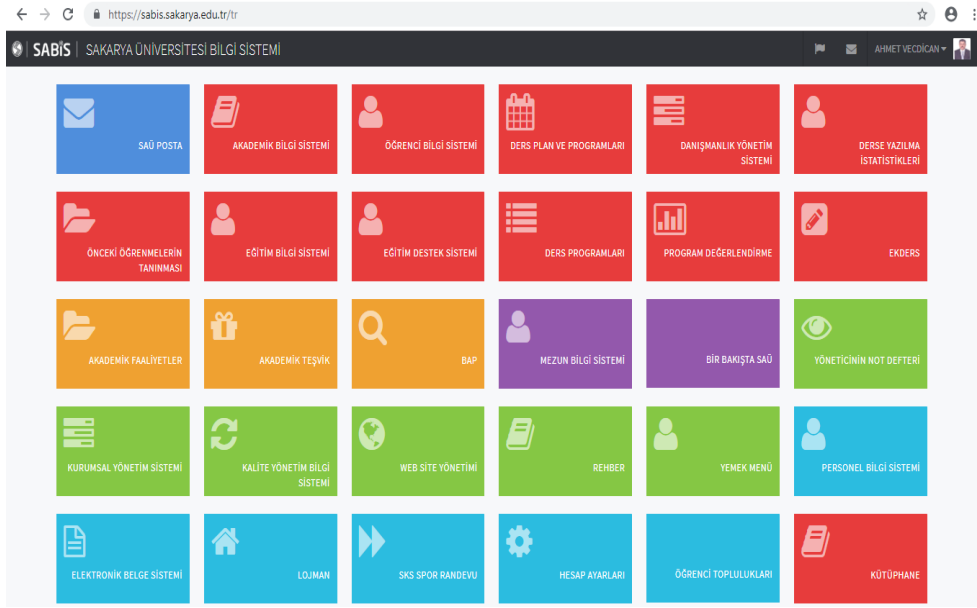
Türkiye’de üniversitelerde inovasyon kültürünün benimsenmesi ve yaygınlaşması adına kurulan Teknokentler ve kuluçka merkezleri önemli roller üstlenmektedir. Profesyonel bir ekibin katma değer yaratan hizmetleri sağlayarak yönettikleri fiziki veya siberetik bu alanın amacı, bilgi ve teknoloji transferini organize ederek sürdürülebilir, inovasyon temelli şirketlerin gelişimini aktif olarak destekleyerek bulunduğu bölgenin rekabet gücünü arttırmaktır (Dulupçu, 2005’ten aktaran Taş, 2017:108). Aralarındaki küçük yapı farklarına rağmen bilim parkı, teknokent, araştırma parkı v.b. terimlerle ifade edilen teknokentler; üniversite, sanayi, araştırma merkezleri, girişimciler ve piyasalar arasındaki işbirliğini arttırmak, bilgi ve teknoloji transferini arttırmak yoluyla yüksek katma değerli, Ar-Ge’ye dayalı ileri teknoloji ürün ve hizmetlerin üretilmesine uygun altyapı, üst yapı ve hizmetleri kaliteli çevrede sunan merkezlerdir (<http://www.sakaryateknokent.com/teknokent-kavrami>, 11/05/2019). Bugün ABD’de 7355 bilim parkı, Almanya’da 4120 bilim parkı, Türkiye’de ise 64 Teknopark olup Türkiye’nin de ilk ve en büyük teknoparkı Ar- Ge ve inovasyon çalışmalarına büyük katkısı bulunan ODTÜ Teknoparkıdır (Taş, 2017:109).

3.2. Sakarya Üniversitesinde İnovasyon

Küresel rekabeti sağlayacak inovasyon sürecinin yükseköğretim kurumlarının geleceğini belirleyecek olması, bu kurumların hızlı teknolojik ve sosyal değişimlere en iyi şekilde uyum sağlamasını gerektirmektedir (Arslangiray ve Özdemir, 2017:156). Sakarya Üniversitesinin bu açıdan ortaya koyduğu performans dikkate değerdir. Sakarya Üniversitesinde görülen en önemli inovasyonların başlıcaları şunlardır:

➤ **SABİS:** Sakarya Üniversitesi Bilgi Sistemi’nin kısa adıdır. Sakarya Üniversitesi’nin en önemli yetkinliği çoğu süreçlerini bilişim sistemleriyle desteklemesi ve bu sistemlerin üniversitenin kendisi tarafından geliştiriliyor olmasıdır. SABİS çok gelişmiş bütünleşik bir yazılımdır. Bu tüm bilişim sistemlerini entegre eden ve üniversite yönetimini destekleyen bir (üniversite yönetim platformu) bilişim sistemidir. SABİS birbirine entegre edilmiş pek çok farklı modülden

oluşan yönetim bilgi sistemidir. Bu modüller akademik ve idari çalışanlar, öğrenciler ve ziyaretçilerin kullanımına yönelik bütün süreçleri desteklemektedir. Kullanıcılar yetki alanlarına göre sınıflandırılmış bütün işlemlere erişebilmektedirler. SABİS aracılığıyla ayrıca dış paydaşlarla iletişim ve kamuoyu ile bilgi paylaşımı da kolaylaştığından, Sakarya Üniversitesi'nin kurumsal iletişim yetkinliği de güçlenmiştir. Sakarya Üniversitesi, öncelikli olarak ileri düzeyde kullandığı bilişim sistemi aracılığıyla birçok bilgisini aktif ve güncel şekilde kamuoyu ve paydaşlarıyla sürekli olarak paylaşmaktadır. Bu amaçla üniversite ana sayfasında yer alan "Sayılarla SAÜ" alanında birçok bilgi güncel olarak paylaşılmaktadır. SABİS üniversite yönetiminin karar süreçlerini destekleyen etkili bir araçtır ve her bir sürecin entegre bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır. Sakarya üniversitesinin kalite ve akreditasyon yolculuğunda SABİS'in çok büyük katkısı olduğu değerlendirilmektedir. Üniversitenin bugün elde ettiği başarıların altında bu yönetim bilişim sisteminin önemli rol oynadığı söylenebilir. Zira Sakarya Üniversitesi'nin stratejik yönden en önemli farklılıklarından ve rekabet avantajlarından biri, kademeli ve sıçramalı tüm iyileştirmelerini bilişim sistemleri desteğinde yürütüyor olmasıdır. Eğitim-öğretim programlarının yeniden yapılandırılmasına destek amacıyla Eğitim Öğretim Bilgi Sistemi (EÖBS) ile Eğitim Öğretim Destek Sistemi (EDS), stratejik yönetime destek olan Stratejik Yönetim Bilgi Sistemi (SYBS) gibi birçok örnek uygulamadan söz edilebilir. Tüm süreçlerini birbiriyle bütünleşik bir şekilde yürütme çabasında olan Sakarya Üniversitesi, bu amaç doğrultusunda tüm bilişim sistemlerini bütünleştiren ve üniversite yönetimi destek sistemi olan SABİS projesiyle de ulusal ve uluslararası yükseköğretim kurumları için örnek gösterilebilir. Topluma hesap verebilirlik ve şeffaflık yönlerinden SAÜ paylaşımları kıyas ortağı olabilecek düzeydedir. Nitekim SABİS bugün yurt içinde ve yurt dışında birçok üniversite tarafından da kullanılmaktadır.

➤ **Danışma Kurulları:** Sakarya Üniversitesi Türkiye'deki devlet üniversitelerinde pek alışık olunmayan bir uygulamaya daha imza atmıştır. Zira bu uygulama ne yükseköğretim kanununda ne akademik teşkilat yönetmeliğinde yer almaktadır. Diğer bir anlatımla bu kurullar mevzuatın icbar ettiği kağıt üzerinde göstermelik isimlerden oluşan yarasız ve verimsiz bir uygulama olmayıp tamamen gönüllülük esasına dayalı ihtiyari bir uygulamadır. Sanayi ile, sektör ile, iş dünyası ile tam entegrasyon vizyonunun önemli bir yansıması olarak üniversite ve fakülteler düzeyinde örneğine sık rastlanmayan danışma kurulları tesis etmiştir. İlgili birimlerin danışma kurullarında yer alan bu gönüllüler alanlarında başarılarını ispatlamış son derece donanımlı, bilgili, deneyimli, yetkin kişiler olup üniversitedeki süreçlere katkı vermektedirler. Ders plan ve programlarının iş dünyasının gerçekleri ve gereksinimleri doğrultusunda gözden geçirilerek güncellenmesinden öğrencilerin mezuniyet öncesi ve sonrası işe yerleştirilmelerine, AR-GE projelerinden sosyo-kültürel bir dizi etkinliğe kadar yardım ve destekleri alınabilmiş olmaktadır.

➤ **İşletme Okulu Modeli:** 2010 yılında, SAÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin en kalabalık bölümü olan İşletme Bölümü, yanına aynı fakülte içerisinde yer alan Turizm İşletmeciliği ve İnsan Kaynakları bölümlerini de alarak bu fakülteden ayrılmış ve adı geçen üç bölüm ile İşletme Fakültesini kurmuştur. İşletme Fakültesi kurulduktan kısa bir

süre sonra üç yeni bölüm daha açmıştır. Çağın, bilimin, ülkenin ve piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda açılan bu bölümlerin isimleri şöyledir: Yönetim Bilişim Sistemleri, Sağlık Yönetimi ve Uluslararası Ticaret bölümü. Yeni açılan bu bölümler ile birlikte toplam altı bölümde lisans düzeyinde eğitim öğretim vermeye devam eden fakülte aynı zamanda Sosyal Bilimler Enstitüsü altında bu bölümlerin lisansüstü programlarını da açmıştır. Bu arada Turizm İşletmeciliği bölümü fakülte bünyesinden ayrılarak Turizm Fakültesi kurulmuştur. 2013 yılından itibaren AACSB üye olan ve uluslararası akreditasyon çalışmalarını başlatan İşletme Fakültesinin uygunluk başvurusu olumlu sonuçlanmış ve 2015 yılından itibaren AACSB ön akreditasyonunu almıştır. İşletme okullarını akredite eden AACSB dünyanın en eski ve en prestijli uluslararası akreditasyon kuruluşudur. AACSB akreditasyon sürecindeki İşletme Fakültesi, iş dünyasıyla tam entegrasyon vizyonu içinde, fakülte danışma kurulunun da (iş dünyasının önde gelen patron ve CEO, CFO gibi yöneticilerinden oluşan) desteğini alarak 2017 yılında Türkiye'nin ilk İşletme Enstitüsünü kurmuştur. Böylece Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün altındaki tüm diğer fakültelerin lisansüstü programlarıyla karışık biçimde yer alan lisansüstü programlarını oradan çekip fakülteye bağlı İşletme Enstitüsü altında toplama imkanına kavuşmuş oldu. İşletme Fakültesi ile bütünleşen İşletme Enstitüsü sayesinde tüm lisans ve lisansüstü programları derli toplu bir yapıya kavuşarak yeni bir entegre İşletme Okulu modeli ortaya çıktı. Misyonu ve vizyonu ile farklılaşan bu yeni model sayesinde özellikle lisansüstü tez çalışmalarının iş dünyasının sorunlarına çözüm getiren projelere dönüşmelerinin önü açılmış oldu. Öğrencileri ve öğretim elemanlarını işletmelere yakınlaştıran bu uygulama mezunlara iş bulma hızı ve kolaylığı sağlayarak paydaşların memnuniyetini arttırmaya başladı. Bununla beraber işletme okulu danışma kurulu üyelerinin destekleriyle okul bünyesinde dünyadaki borsalara veri erişimini ve işlem yapmayı sağlayan bir Finans Laboratuvarı ile günümüz işletmelerinin yoğun kullandığı en önemli ERP yazılımlarından biri olan bulut tabanlı çalışan bir SAP Laboratuvarı kuruldu. Her iki laboratuvar da aktif öğrenme süreçlerini desteklediğinden bir yandan eğitim-öğretimde kalite artışı meydana getirirken diğer yandan öğrencilerin daha mezun olmadan iş bulmalarının yolunu açmış oldu.

➤ **Artı Bir Modeli:** Sakarya Üniversitesinin yükseköğretim alanındaki en önemli inovasyonlarından bir tanesi de 2010 yılından

itibaren geliştirdiği +1 eğitim modelidir. Önceleri meslek yüksek-okullarında uygulamaya başlanan 3 + 1 modelinin başarısı, 7 + 1 modeli şeklinde hızla fakültelere de yayılmasına vesile olmuştur. Üniversite sanayi iş birliğinin en güzel ve somut örneklerinden birinin sergilendiği bu uygulamada tüm paydaşların memnuniyetinin sağlanabilmiş olması üniversitenin kalite ve akreditasyon süreçlerindeki başarısında da önemli rol oynamıştır. Öğrencilerin gönüllü veya zorunlu yaz stajları haricinde en az bir dönem (16 hafta) boyunca kendi alanlarıyla ilgili kurum ve kuruluşlarda eğitim görmelerinin fayda ve avantajları tüm paydaşlarca kabul görmüştür. Bu modelle; öğrenciler, kariyer planlaması yapabilmekte, devlet desteğiyle maaş alabilmekte ve daha mezun olmadan tecrübe ve iş sahibi olabilmektedirler. İşyerine giden öğrencilerin sigorta giderleri üniversite tarafından karşılandığı için işverenler, insan kaynakları ihtiyaçlarını giderirken ek maliyetlerden kurtulmakta, üniversiteyle birlikte yetiştirilen, kendilerine uygun olan öğrencilerle işe devam etme imkanı bulmaktadırlar. Diğer yandan bu uygulama sayesinde öğretim elemanları da sektörle etkili iletişim kurma, iş dünyasının pratikte yaşadığı sorunlara çözüm üretme, ihtiyaçlar doğrultusunda derslerini güncelleme, ortak projeler oluşturma ve AR-GE faaliyetleri gerçekleştirme imkânına kavuşmuş olmaktadır.

➤ **Sakarya Teknokent A.ř.**: Bakanlar Kurulu'nun 27.08.2008 tarih ve 26980 sayılı Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren kararı uyarınca 2009 yılında kurulmuş ve 2010 yılından beri aşağdaki amaçlar doğrultusunda faaliyetlerine devam etmektedir:

- Üniversite-sanayi ilişkilerinin somut işbirliklerine dönüşmesi sağlamak,
- Teknoloji tabanlı yeni şirketlerin kurulması ve mevcut küçük şirketleri büyümesi sağlamak,
- Ekonomik ve teknolojik düzeyin arttırılmasını sağlamak,
- Uluslararası rekabet gücünün arttırılmasını sağlamak,
- Bünyemizde bulunan firmalarımızın teknolojik tabanlı projelerde bir arada çalışmalarını sağlamak,
- Ar-Ge faaliyetlerinin, bölgede geçerli olan mevzuat çerçevesinde yürütölüp yürütölmediğini kontrol etmek ve Teknokent'te ihtiyaç duyulan işletme hizmetlerinin verilmesini sağlamaktır.

Sakarya Teknokent'te 18 tanesi öğretim üyeleri tarafından kurulmuş toplamda 90 firma faaliyet göstermektedir. Sakarya

Teknokent binasındaki ofislerin doluluk oranları %100'e ulaşmıştır. Bu firmalar şimdiye kadar toplamda 152 adet proje tamamlanmıştır ve yeni projeler üzerinde çalışılmaya devam edilmektedir. Sakarya Teknokent 'in ana hizmeti Ar-Ge faaliyeti yürütmek isteyen kuruluşlara kiralama yöntemiyle nitelikli ofis sağlamak veya yap-işlet-devret modeline göre kendi binasını yapmak isteyen kuruluşlara arsa tahsisi yapmaktır. Sakarya Teknokent, bünyesindeki Ar-Ge kuruluşlarına güvenlik, ısıtma, elektrik ve gaz dağıtım vb. işletme hizmetlerinin yanı sıra Ar-Ge faaliyetlerinde ihtiyaç duydukları danışmanlık, eğitim gibi destek hizmetleri de sunmak, üniversitenin kaynaklarından yararlanılması konusunda arayüz görevi yapmaktadır. Sakarya Üniversitesinin Teknokent A.Ş. içindeki hissesi %56'dır.

➤ **Sosyal Transkript:** Sakarya Üniversitesinde görülen bir diğer inovasyon sosyal transkript uygulamasıdır. Akademik transkriptin yanı sıra artık sosyal etkinliklere katılan öğrencilerin kazanımlarının tanınması böylece mümkün hale gelmektedir. Öğrenim süreleri boyunca üniversite içinde veya kamu kurumlarının bünyesinde organize edilen sosyal etkinliklere katılan öğrenciler, katıldıkları etkinliklerden elde ettikleri kazanımları Sosyal Transkript uygulaması sayesinde sistemsal olarak kayıt altına aldırıp resmi anlamda belgelendirmiş olabilmektedir. SABİS altında geliştirilen sistemle öğrenciler, katılmış oldukları sosyal etkinlikleri "kulüpler ve organizasyonlar", "topluma hizmet", "kazanılan dereceler ve ödüller", "bilimsel etkinlikler" ile "kültür-sanat ve spor" başlıkları altında raporlayabilmektedirler. Öğrenciler kendi SABİS ara yüzlerinden diledikleri zaman transkript raporu alabilmektedirler. Üretilen transkript raporu, üretilmiş belgelere karşı doğrulama kodu ile koruma altındadır.

Sakarya Üniversitesi başta SABİS olmak üzere bugüne kadar örnekleri yukarıda sayılan birçok inovasyona imza atmıştır. Kalite ve akreditasyon başarısı ile birlikte ortaya koyduğu inovasyon performansı üniversitenin farklı, nitelikli, yenilikçi ve girişimci yönlerini gözler önüne sermektedir. Bu inovasyonlar bugün yurt içinde ve dışında bir çok üniversiteye ilham kaynağı olmaktadır.

4. GENEL DEĞERLENDİRME

Yukarıdaki bölümlerde Sakarya Üniversitesi'nin kalite ve akreditasyon yolculuğu ana hatları itibarıyla anlatıldı, önemli evreler ve noktalar üzerinde duruldu. Yükseköğretimde inovasyonun artan önemi vurgulanarak Sakarya Üniversitesinde görülen başlıca inovasyon örnekleri ve uygulamaları kısaca paylaşıldı. Şimdi tüm bu yaklaşım ve uygulamaların sonuçları üzerinde genel bir değerlendirme yapmak gerekmektedir³.

2019 yılı itibarıyla Türkiye'deki üniversite sayısı toplamı 201'dir. Bunun 129'u devlet üniversitesi 72'si vakıf üniversitesidir. Sakarya üniversite de bu 129 devlet üniversiteden biri olup, 1992 yılında kurulduğu günden beri kurumsal gelişimini sürekli bir ilerleme ile devam ettirmektedir. Devlet üniversitesi olmanın dayattığı kısıtlara rağmen Sakarya Üniversitesi özellikle kalite güvencesi ve kalite yönetimi alanlarında Türkiye'de yükseköğretim alanında rol model olmayı başarmıştır. 2000'li yıllardan itibaren başlattığı kalite çalışmaları ve yirmi yıla yaklaşan tecrübe içinde geliştirdiği birçok yaklaşım ve uygulama ile yürüttüğü kalite yaklaşımları ve başarıları sayesinde bir yandan marka olurken bir yandan da otorite olmayı başarmıştır. Dünyanın en prestijli ödüllerini alarak kalite konusundaki tartışmasız performansının yanı sıra Türkiye'nin en fazla akredite olmuş programlarına sahip üniversitesi olma ünvanını elinde tutuyor olması onu birçok alanda bölgedeki ilk ve tek üniversite konumuna taşımaktadır. Başta eğitim öğretim alanı olmak üzere yapmış olduğu inovasyonlar da buna eklenince ortaya başarılı bir tablo çıkmaktadır.

SAÜ misyonunu, etkili ve verimli bir şekilde yerine getirmek ve uluslararası düzeyde eşdeğer normlara uygun çerçevede bir eğitim öğretim gerçekleştirmek, öğrenci ve öğrenme merkezli yaklaşımları uygulamak üzere süreçlerinde 2007 yılından itibaren yeterliliklere dayalı yeniden yapılandırmaya gitmiştir. Bu çabaları sonucunda DS Label-Diploma Eki Etiket (yenilenmiş), ECTS Label Avrupa Kredi Transfer Sistemi (yenilenmiş) ödülü, Avrupa Dil Ödülü ile program düzeyinde MÜDEK, FEDEK, HEPDAK, EPDAD gibi pek çok akreditasyon sürecinden başarıyla geçmiştir. AACSB, EAPAA gibi uluslararası akreditasyon sürecindeki programlarında ise son aşamaya gelinmiştir.

---

³ Bu değerlendirmeler yapılırken Sakarya Üniversitesi'nin kurumsal iç değerlendirme ve dış değerlendirme raporlarından geniş ölçüde yararlanılmıştır. Bu raporlara internet sayfasından ulaşılabilir: <http://www.sakarya.edu.tr/>

Tüm programlarını gönüllülük temelinde akreditasyon süreçlerine dahil eden üniversitenin yakın gelecekteki hedefi ne lisans ne de lisansüstü düzeyde akredite olmayan hiçbir program kalmamasıdır.

Bunlara ek olarak ERASMUS Kalite Ödülü (2014), En Başarılı Teknokent Ödülü (2014) gibi süreç bazında da alınmış olan ödüller sıralanabilir. Yakın geçmişte ise yine bir başka kurumsal dış değerlendirme süreci olan Avrupa Üniversiteler Birliği'nin Kurumsal Değerlendirme Programı (EUA/IEP) kapsamında geçilmiş olan dış değerlendirme, SAÜ' nün sürekli iyileştirme amaçlı olarak gerçekleştirdiği bir başka kalite güvence faaliyeti olarak kayda geçirilebilir. Bir diğer önemli kazanım da SAÜ'nin EFQM Mükemmellik Modeli değerlendirmeleri özelinde, Ulusal Mükemmellik Ödülü (2010) ile Mükemmellikte Süreklilik Ödülü (2013) alarak bu ödüllere sahip Türkiye'deki tek üniversite olma başarısını göstermiş olmasıdır. Bu çabaların uluslararası düzeydeki karşılığı ise Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı (EFQM) – Avrupa'dan 2015 yılında alınan Avrupa Mükemmellik Ödülü ile 2018 tarihinde alınan Küresel Mükemmellik Ödülü olmuştur.

Sakarya Üniversitesi'nin kurumsal gelişimini belirleyen itici güçler temelde uluslararası gelişmeler ve paydaş beklentileridir. Ulusal gelişmeler ve kurumsal nitelikler, belirlenmiş strateji ve hedeflerin çerçevesini oluşturmaktadır. Örneğin yükseköğretim hizmetleri açısından Sakarya Üniversitesi'nin kurumsallaşması kapsamında, Stratejik Yönetim 2003 yılında, henüz yasal bir zorunluluk olmadan, uygulamaya konulmuştur. Böylece Sakarya Üniversitesi, paydaşlarından başlayarak kurumun tümünde Stratejik Planlama'yı yürüterek kurumsal önceliklerini belirleyen ve kurumdaki hedef birliğini sağlayabilen bir üniversitedir.

Kalite yolculuğu boyunca pek çok yaklaşımı hayata geçiren Sakarya Üniversitesi, bütün bu yaklaşımları entegre ve ilgili bütün birimlere dağıtarak uygulamayı başarmıştır. Sakarya Üniversitesi'nde bütün süreçler stratejilere hizmet etmektedir ve Stratejik Yönetim ile entegre edilmiş Süreç Yönetimi kapsamında sürekli olarak geliştirilebilmektedir. Örneğin; Sakarya Üniversitesi'nin stratejik öncelikleri doğrultusunda 2007-2010 yıllarında Eğitim ve Öğretim Ana Süreci ilk geliştirilmesi gereken Kritik Süreç olarak belirlenmiştir. Kurumsal değişim yönetimi ile birlikte "Yeterliliklere Dayalı Öğrenci ve Öğrenme Merkezli Yaklaşımı" uygulamaya konulmuş ve "Uygulamalı Eğitimler" geliştirilmiştir. Bir sonraki süreçte Sakarya Üniversitesi'nin

stratejik öncelikleri doğrultusunda Araştırma ve Geliştirme Ana Süreci kritik süreç olarak belirlenmiş ve var olan mekanizmalar (BAPK desteği, AdapTTO, Teknokent vb.) kullanılarak iyileştirme yapılmıştır. Bütün bu uygulamalar çeşitli alanlarda farklı kurumsal başarıları getirmiştir. Mühendislik Fakültesi, Bilgisayar ve Bilişim Bilimleri Fakültesi programları başta olmak üzere 39 programı akredite edilmiştir. Araştırma ve Geliştirme alanında yayın ve proje sayısı üç katına çıkmıştır. 2016 yılında URAP sıralamasında Sakarya Üniversitesi, 24 sıra yükselerek 30. sıraya yerleşmiştir. Aynı zamanda, Yenilik ve Girişimcilik Endeksi'nde 20 sıra yükselerek 25. Sırada yer almıştır. Buna ek olarak SAÜ Teknokent'i ise Türkiye'deki teknokentler arasında yapılan sıralamada 18.sırada yer almıştır. 2015 yılında ISO 10002 sertifikasını ve EFQM Avrupa Mükemmellik Ödülü'nü, 2018 yılında da EFQM Küresel Mükemmellik Ödülü'nü alan ilk üniversite olmuştur.

Sakarya Üniversitesi'nin diğer üniversitelerden ayıran bir diğer özellik ise ortaya çıkan sorunlara kendi kurumsal imkan ve yeterliliklerini kullanarak çözüm bulabilmesidir. Örneğin Sakarya Üniversitesi kurumsal kaynaklarına (personel, fiziksel imkânlar vb.) uygun oranda öğrenci sayısı belirleme yetkisine sahip olmasa da kendi bilişim sistemini (SABİS), liderlik ve yönetim yaklaşımlarını geliştirerek bu durumu başarılı bir şekilde yönetmektedir. Özellikle SABİS üniversite yönetiminin karar süreçlerini destekleyen etkili bir araçtır ve her bir sürecin entegre bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır. Sakarya Üniversitesi'nin kurumsal kültürü sürdürülebilir ve sürekli gelişme olduğundan her bir dış değerlendirme, üniversitenin geleceğini planlamak ve uygulanan yaklaşımların etkililiğini değerlendirmek adına çok önemli bir fırsattır. Bu nedenle başta kalite ve akreditasyon olmak üzere çeşitli değerlendirme süreçlerinde hazırlanan öz değerlendirme raporları ile EUA ve YÖKAK gibi kurumların hazırladığı dış değerlendirme raporları Sakarya Üniversitesi'nin kurumsal gelişimine büyük katkı sağlamıştır.

SONUÇ

Küreselleşme her alanda olduğu gibi yükseköğretim alanını da etkisi altına almış; kalite, akreditasyon ve inovasyonu yükseköğretimde küresel rekabetin üç anahtar kavramı haline getirmiştir. Yükseköğretim kurumları için artık kalite ve akreditasyon yolculukları kaçınılmaz olup periyodik kurumsal iç ve dış değerlendirme süreçlerinden geçmeleri

elzendir. Bu değerlendirmeler ile üstün ve zayıf yönlerin ortaya konması, bu sayede iyileştirmeye muhtaç ve geliştirmeye müsait alanların belirlenmesi aynı zamanda kurumun reform ve inovasyon fırsatlarını görmesini de olanaklı kılar. Bu konuda atılacak doğru adımlar, iyi bir planlama ve uygulama ile birleşen yüksek motivasyon kuruma nitelik ve kalite artışı getirebilecek ve farklılaşmasını sağlayabilecektir. Aksi halde paydaşlarına kalite konusunda makul güvence veremeyen, programlarını akredite edememiş, nitelikli bilimsel proje ve yayınlar üretemeyen, herhangi bir alanda inovasyon yapamayan yükseköğretim kurumlarının akranları ile yarışmaları mümkün görünmemektedir. İnovatif, girişimci, kaliteli ve akredite olmayı başaramayan okulların geleceğe ilişkin iddiaları zaman içinde inandırıcılığını kaybedecektir.

Vizyonu “100 yaşında dünyanın ən yaxşı 500 universitetindən birinə çevrilmək” (<http://unec.edu.az/missiyamiz/>, 2019) olan Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi yakın gelecekte dünyanın en saygın universitetleri arasında yer almak istediğini açıkça ifade etmektedir. Küresel yarışa dahil olabilmek için dünya standartlarında eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve toplumsal projeler yapıldığının kanıtlanması gerekir. Bunun en etkili aracı ise kuşkusuz uluslararası bağımsız kalite ve akreditasyon kurum ve kuruluşlarıdır. Uluslararası alanda tanınırlığın, bilinirliğin ve söz sahibi olmanın yolu aynı zamanda bu netvörk içinde yer almaktan geçmektedir.

Sakarya Üniversitesi'nin vizyonu ise “*ürettiği evrensel nitelikte bilgi ve teknoloji ile Türkiye ve dünyada paydaşlarının geleceğine yön veren bir üniversite olmaktır*” (<http://www.sakarya.edu.tr/tr/icerik/160/6/misyon-ve-vizyon>, 2019). Hemen vurgulanması gereken buradaki paydaşlar ifadesinin yalnızca öğrencilerle sınırlı olmadığıdır. Sakarya Üniversitesi'nin ulusal ve uluslararası düzeyde etkileşime girdiği, ikili işbirliğine girdiği tüm kurum ve kuruluşlar onun paydaşlarıdır. O halde Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi de onun paydaşlarından biridir. Paydaşlarının geleceğine yön veren bir üniversite olmak ifadesi Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi'ni gelecek vizyonuna yaklaştıran tüm faaliyet ve süreçlerini destekleme sözü anlamına gelmektedir. Sakarya Üniversitesi bu sözü gereği, Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi'nin dünyanın en iyi universitetlerinden birine dönüşme sürecine katkı vermek durumundadır.

1930 yılında kurulmuş olan Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi 90 yıla yaklaşan tarihiyle uluslararası düzeyde kalite ve akreditasyon çalışmalarını yürütebilecek potansiyel kapasite ve yetkinlikte olmalıdır. Kalite ve akreditasyon konusunda rüştünü ispat etmiş olan Sakarya Üniversitesi ise vizyonu gereği bu konuda bilgi ve birikimlerini aktarmaya, hikâyesini paylaşmaya devam edecektir. Bu tür paylaşımların yükseköğretim kurumlarının gelişimine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

1. AKTAN, C. C. ve GENÇEL, U. (2007), "Yüksek Öğretimde Akreditasyon", Değişim Çağında Yüksek Öğretim - Yaşar Üniversitesi Yayını, İzmir.
2. ARSLANGİLAY, A. S. ve ÖZDEMİR M. Ç. (2017). "Küreselleşme Sürecinde İnovasyonun Önemi ve Yükseköğretim Kurumlarına Düşen Görevler" (10.Bölüm), Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı, (Editörler: Ö. DEMİREL ve S. DİNÇER), 2. Baskı: Şubat 2017, Ankara, s.155-162.
3. ASLAN, T., YILMAZ E. ve KIZIL C. (2018), Muhasebe Eğitiminde Uluslararası Akreditasyon: Çeşitleri, Kriterleri, Süreci ve Faydaları Üzerine Bir İnceleme, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt/Sayı: 11/2, s.1-18. DOI: 10.18221/bujss.436026
4. BANDEVICA, L., LIGOTNE, A. (2014). Higher education study programme quality assessment. *Regional Formation and Development Studies*, 7(2), 6-18.
5. BRENNAN, J. vd. (2014). *Study on innovation in higher education: final report*. European Commission Directorate for Education and Training Study on Innovation in Higher Education, Publications Office of the European Union, Luxembourg. <http://eprints.lse.ac.uk/55819/> (11/05/2019).
6. BROH, R. A. (1982) *Managing Quality for Higher Profits*. New York: McGraw-Hill.
7. CAN, A. V. (2018). İşletme Okulları İçin Uluslararası Akreditasyona Sahip Olma Maliyetinin Hesaplanması: AACSB Örneği, Sosyoekonomik Boyutlarıyla İnovasyon, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, 834-852.
8. CAN, A. V., & ÖNAL, B. (2017). İşletme fakültelerinin akredite olmak için tercih ettiği kurumların karşılaştırılması: Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti örneği. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3521-3534 (doi:10.14687/jhs.v14i4.4969)
9. CAN, A. V., TUNAHAN H. ve KARATAŞ A. (2015). "Öğretim Elemanlarının Akreditasyona Yönelik Tutumlarının Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma: Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Örneği", International Conference on Quality in Higher Education (ICQH'15), 31 December 2015, Sakarya University, Esentepe Campus, Sakarya.
10. CROSBY, P. B. (1979). *Quality is Free*, Mc Graw Hill Inc., Newyork.

11. CURELAR, M. R. O. (2013). "Quality - Ability, Property Or Capacity Of Satisfying Some Needs", Annals of the Constantin Brâncuși University of Târgu Jiu, Economy Series, Issue 5, 34-38, Romania.
12. DEMING, W.E. (1986). Out of the crisis: quality, productivity and competitive position. Cambridge, Mass.: Massachusetts Institute of Technology, Center for Advanced Engineering Study.
13. DEVECİ, N. K. (2012). Türk yükseköğretiminde eğitim-öğretim hizmetlerinin kalite düzeyinin ve kalite yükseltme çalışmalarının incelenmesi: Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversiteleri üzerinde bir saha çalışması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
14. DOĞAN, İ. (1999), "Eğitimde Kalite ve Akreditasyon Sorunu: Eğitim Fakültelerini Üzerine Bir Deneme", Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 20, ss.503-519.
15. DRUCKER, P.F. (1985). *Innovation and Entrepreneurship*, Harper&Row Publishers, New York.
16. EATON, J. S. (2011). Accreditation and recognition in the United States. Washington, DC: Council for Higher Education Accreditation.
17. EATON, J. S. (2012). An overview of U. S. accreditation. Washington, DC: Council for Higher Education Accreditation.
18. FEIGENBAUM, A.V. (1983). Total Quality Control, 3rd edn., McGraw-Hill, New York.
19. GILMORE, H. L. (1974). Product Conformance Cost, Quality Progress June: 16.
20. GÖKER, A. (2000). "Ulusal inovasyon sistemi ve üniversite-sanayi işbirliği", Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Geleneksel Bahar Paneli IV Bilimsel Araştırmada Üniversite-Sanayi İşbirliği, 20 Nisan 2000, Ankara. <http://www.inovasyon.org/pdf/AYK.Ank.Uni.Nisan00.pdf> (11/05/2019)
21. HACİFAZLIOĞLU, Ö. (2006). *Avrupa Birliği yükseköğretim kalite göstergeleri ve Türkiye örneği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
22. HARVEY, L., GREEN, D. (1993). Defining quality. *Assesment and Evaluation in Higher Education*, 18(1), 9–26.
23. <http://medyamerkezi.vodafone.com.tr/basin-bultenleri/itu-vodafone-future-lab-316>, (11/05/2019).
24. <http://www.aacsb.sakarya.edu.tr/tr/icerik/9048/30314/akreditasyon-sureci> (03.06.2018)
25. http://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/D E/2016/02/Is20160217_1bvl000810.html (03.06.2018)
26. <http://www.sakarya.edu.tr>, (11/05/2019).
27. <http://www.sakarya.edu.tr/tr/icerik/160/6/misyon-ve-vizyon>, (11/05/2019).
28. <http://www.sakaryateknokent.com/teknokent-kavrami>, (11/05/2019).
29. <http://yokak.gov.tr/akreditasyon-kuruluslari/akreditasyon-kuruluslari-nedir> (11.05.2019).
30. <http://yokak.gov.tr/hakkinda>, (11/05/2019).
31. <https://uluslararasi.yok.gov.tr/kalite-guvencesi>, (11/05/2019).

32. <http://unec.edu.az/missiyamiz/>, (11/05/2019).
33. <https://www.aacsb.edu>
34. <https://www.aacsb.edu/accreditation/resources/fees> (03.06.2018)
35. <https://www.aacsb.edu/events/seminar> (03.06.2018)
36. <https://www.aacsb.edu/membership/educational/dues> (03.06.2018)
37. <https://www.etkinpatent.com/kalite-nedir/>, (11/05/2019).
38. <https://www.subu.edu.tr>, (11/05/2019).
39. JANTZEN, R.H. (2000). AACSB Mission-linked Standards: Effects on the Accreditation Process. *Journal of Education for Business*, 75(6), 343-348.
40. JURAN, J. M. (1951). *Quality control handbook*. New York: McGraw-Hill.
41. KUEHN, A. A., & DAY, R. L. (1962). Strategy of product quality. *Harvard Business Review*, 40(6), 100-110.
42. LINDSAY, D.H. ve CAMPBELL, A. (2003), "An Examination of AACSB Accreditation Status as an Accounting Program Quality Indicator", *Journal of Business and Management*, 9(2), 125-135.
43. MERALER, S. (2011). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin yükseköğretimde kaliteye ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
44. OECD, Eurostat, Oslo Klavuzu (2005). Yenilik Verilerinin Toplanması ve Yorumlanması için İlkeler. TÜBİTAK 3.Baskı.
45. OECD. (2014). How innovative is the education sector? *Education Indicators in Focus* (July). [http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/EDIF24-eng\(2014\)EN.PDF](http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/EDIF24-eng(2014)EN.PDF) (11/05/2019).
46. ÖZDEMİR, M. (2015). "Yükseköğretim Kalite Göstergeleri Üzerine Bir İnceleme (Gaziantep Üniversitesi Örneği)", *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 3, Haziran 2015, s. 191-207.
47. PEHLİVANOĞLU, S. (2011). *Uluslararası Eğitim Forumu II: Eğitimde İnovasyon (Açılış Konuşması)*, Türk Eğitim Derneği, İşkur Matbaacılık, Ankara, (s.10-13).
48. PEKER, Ö. (1996). "Eğitimde Kalite ve Akreditasyon", *Amme İdare Dergisi*, 29(4), ss.19-32.
49. PONS GmbH. (2017). PONS: <http://de.pons.com/%C3%BCbersetzung/latein-deutsch>
50. POUNDER, J. S. (1997). *Evaluating the Relevance of Quality to Institutional Performance Assessment in Higher Education*, Evaluation, SAGE Publications (London, Thousand Oaks and New Delhi), Vol 6(1): 66-78.
51. REHBER, E. (2007). "Dünyada değişen yükseköğretim ve kalite anlayışı", *Değişim Çağında Yükseköğretim* (Editör: Coşkun Can Aktan), Yaşar Üniversitesi Yayını, İzmir (s.211-243).
52. STUKALINA, Y. (2010). Using quality management procedures in education: Managing the learner-centered educational environment. *Technological and Economic Development of Economy*, 16(1), 75-93.
53. TAGUCHI, G., WU, Y. (1979). *Introduction To Off-Line Quality Control*, Central Japan Quality Control Association, Nagaya.

54. TAŞ, S. (2017). "İnovasyon, Eğitim ve Küresel İnovasyon Endeksi", Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, Bahar 2017, (s.99-123).
55. TDK (2019). Türk Dil Kurumu. <http://www.tdk.gov.tr> (11/05/2019).
56. TEZSÜRÜCÜ, D., BURSALIOĞLU, S. A. (2013). Yükseköğretimde değişim: Kalite arayışları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 97-108.
57. TURNER, G. (2013). Turner G. ile yapılan röportaj: 30.08.2013.
58. UNTERSTELLER, I. (2017, 04 10). Bundesverfassungsgericht:
59. WHITE, J.B., MILES, M.P. ve LEVERNIER, W. (2008). AACSB International and the Management of Its Brand: Implications for the Future. *Journal of Management Development*, 28(5), 407-413.
60. ZİNELDİN, M., AKDAĞ, H. C., VASIĆHEVA, V. (2011). Assessing quality in higher education: New criteria for evaluating students' satisfaction. *Quality in Higher Education*, 17(2), 231-243.

Köksal ŞAHİN*
Gökçe CANDAN*

Azerbaycan ve Türkiye'nin Bilimsel İşbirliği: Ortak Bilimsel Yayın ve Atıf Verilerinden Hareketle Bir Analiz

ÖZET

Ulaşım ve iletişim teknolojilerinde sağlanan gelişmelere paralel olarak bilimsel bilgi paylaşımı ve işbirliği giderek kolaylaşıp önem kazanmaktadır. Devamlı artan uluslararasılaşmanın göstergeleri arasına sınır aşan bilimsel işbirliklerindeki artış ve ortak bilimsel dökümanların üretilmesi gibi faaliyetler de girmiş durumdadır. Bu arada küreselleşmeyle birlikte bilgi üretimi hiç olmadığı ölçüde jeopolitik bir güç unsuru haline gelirken; ülkelerin ortak bilimsel üretim faaliyeti içinde olması planladıkları diğer tüm işbirliği politikalarını anlamlı hale getiren başlıca unsur olarak ön plana çıkmaktadır.

Tüm bu yaşananların bir parçası olarak "Bibliyometri" denilen bilimsel yayınları nicelleştirme (sayısallaştırma) amaçlı yeni bir bilim dalının da giderek geliştiği görülmektedir. Bibliyometrik çalışmalar bilimsel işbirliği ve üretkenlik hakkında fikir verebilmekte daha da önemlisi ülkelerin bilimsel yol haritalarının isabetli şekilde oluşturulması için veri desteği sağlayabilmektedir. Özellikle yayın ve atıf sayılarından hareketle yapılan bilimsel üretim ve paylaşım süreçlerine yönelik bibliyometrik çalışmalar günümüzde popüler durumdadır.

Türkiye ve Azerbaycan uluslararası alandaki temel meselelerde ortak yaklaşımlara sahip iki ülke olarak soğuk savaşın sona ermesinden bu yana birçok alanda işbirliği içindedir. Bu işbirliğinin yoğun olduğu alanlardan biri de yükseköğretim alanıdır. Türkiye'nin üniversiteleri ile Azerbaycan üniversiteleri arasında yaklaşık çeyrek asırdır yakın ilişkiler tesis edilmiş, bilimsel politikaları geliştiren merkezi kurumlar arasında da birçok antlaşma imzalanmıştır. İşte bu çalışma ile akademik işbirliğinin; bilimsel üretim, paylaşım ve bilim sektörleri bağlamında ne

---

* Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi / Türkiye, ksahin@sakarya.edu.tr

* Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi / Türkiye, gcandan@sakarya.edu.tr

durumda olduğuna farklı bir açıdan bibliyometrik bir analizle bakılmak istenmiştir. Bu maksatla 2000-2018 yıl aralığında iki ülke araştırmacılarınca yapılan ortak bilimsel yayın ve atıflara ilişkin analizler Web of Science (WoS) veri tabanından elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

Çalışmada cevabı aranan başlıca araştırma sorusu olarak; "Azerbaycan ve Türkiye bağlamında akademik doküman sayısı, ortak yazarlık ve araştırma alanları gibi kategorilerde yaşanan evrimin genel manada ne şekilde olduğu?" hususu gösterilebilir. Ulaşılan başlıca sonuçlar; Türkiye'nin ortak yazarlı bilimsel doküman kategorisinde Azerbaycan'ın başlıca partneri olduğu, 2009 sonrası dönemde ortak yazarlı yayınlarda büyük bir artış (% 361,72) yaşandığı ve ortak bilimsel üretime yönelik kurumsallaşma hususunda ise eksikliklerin olduğu şeklindedir. Son olarak bir başka bulgu olarak da çalışma kapsamındaki dokümanlarda Türkçe kullanımının son derece az oluşundan bahsedilebilir. İki ülkenin ortaklığıyla üretilen bilimsel dokümanlarda İngilizce ağırlıktadır.

Anahtar Kelimeler: Bibliyometri, Atıf, Ortak yayın, Web of Science, Azerbaycan, Türkiye,

1.Giriş

İnsanlık iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki baş döndürücü ilerlemenin etkisiyle tarihte ilk defa mesafe (uzaklık) kavramının anlamsız hale geldiği bir safhaya ulaşmış gözükmektedir. Zaman ve mekânın teknoloji sayesinde bu şekilde aşılmasının (olgusal küçülme) sonuçları arasında; sınır aşan ilişkilerde ve uluslararası kuruluşların sayısında ciddi düzeyde bir artış yaşanması da yer almaktadır (Işıқтаç, 2000; Balkır, 2009). Bu arada teknolojik gelişmeler neticesinde bilgi üretimi ve paylaşımının da yeni bir karaktere büründüğü söylenebilir. Bir yandan bilgiye ulaşma kolaylaşıp bilgiyi işbirliğiyle üretmek önem kazanırken, diğer yandan jeopolitik manada bilgi toplumuna geçiş yaşanmakta ve bilginin en önemli güç haline geldiğinden bahsedilmektedir. Bu tablonun bir diğer parçasını da bilgi üretimi ve akademik süreçlerin giderek uluslararasılaşması oluşturmaktadır. Bu gelişmelerle bağlantılı olarak günümüzde bilimsel bilgi üretimi ve paylaşımında işbirliğinin özenle yürütülmesi gereken bir politik süreç haline geldiğine de değinmek gerekir. Ülkeler rekabet gücü sağlama, kalkınmayı sürdürülebilir kılma, reel egemenliği arttırma ve

küreselleştiği görülen sorunlarla başa çıkabilme adına bilimsel network oluşturma, ortak bilimsel üretim yapma ve inovasyon için yardımlaşmaya adeta mecbur kalmaktadır. Yine akademik serbest dolaşım ve akademisyen değişim programlarının da bilim politikalarının artık ayrılmaz birer unsuru haline geldiğini de söylemek mümkündür (Şahin ve Candan, 2018: 1200, 1201). Dikkat edilirse tüm bu bahsedilenler aslında günümüzü geçmişten farklı kılan tarihsel bir dönüşümün; sanayi toplumunun yerini bilgi toplumunun almakta oluşunun da birer işaretidir. Bu noktayı biraz daha somutlaştırmak gerekirse toplumsal hayatta bilgi ve uzmanlık en önemli üretim faktörleri haline gelmiş, ülkeler açısından inavosyon yapabilme gücüne ulaşma büyük bir önem kazanmış durumdadır (Şahin, 2013a: 332).

Bu şekilde bilimsel üretim ve işbirliğinin ön plana çıkması aslında yeni bir akademik ortamı da beraberinde getirmektedir. Bu yeni ortamda bilimsel üretimin yapısı (şekli) ve bilginin yaygınlaşma performansının ölçülmesi bir akademik ihtiyaç olarak kendini göstermiştir. İşte bu ihtiyacın sonucu olarak "Bibliyometri" olarak ifade edilen bilim dalı hızlı bir gelişme göstermiştir. Bibliyometriyi öz bir şekilde; bilimsel dökümanların oluşturulması ve atıfların etkisi üzerinde durularak bilimsel üretime yönelik nicel (sayısal) bir analiz yapma faaliyeti olarak ifade etmek mümkündür. Bibliyometrik analizlerde bilimsel performans ve işbirliğinin etkisini ölçmede kullanılan başlıca analiz ölçütlerinin atıflar ve ortak yazarlı çalışmalar olduğunu da belirtmek gerekir (Şahin ve Candan, 2018: 1201).

Bibliyometrik analizler neticesinde elde edilen veriler bir üniversite departmanındaki akreditasyon çalışmasından ulusal düzeyde (milli) bilim politikalarının geliştirilmesine kadar akademik bilgi ve planlama gerektiren her aşamada yol gösterici nitelikte nesnel veriler sağlamaktadır (Padros-Cuxart vd; 2016: 44). Bibliyometrik veriler gerek ulusal ve gerekse uluslararası düzeyde bilimsel araştırma konusundaki eğilimleri somutlaştırma, öncelik verilecek akademik sahaları tespit etme, araştırma fonlarının nasıl kullanılacağına dair kararları alma gibi süreçlere katkı sağlayan bilimsel göstergelerdir (Thomson Reuters, 2008: 3). Bu kritik işlevsellik bibliyometriye olan ilgiyi giderek arttırmış ve birçok ülkede bu alanda ihtisaslaşan ulusal merkezi kurumlar faaliyete geçirilmiştir. Bu kurumlarda analizci ekipler bilimsel verimliliğin, bilimsel yayılımın ve işbirliğinin fotoğrafı denilebilecek olan bibliyometrik raporları düzenli aralıklarla

hazırlamaktadır. Bunlar bilimsel politikaların alt yapısını oluşturmakta, ülkelerin bilimsel yol haritalarının isabetli şekilde belirlenebilmesi açısından hayati nitelikte veri desteği sağlamaktadır. Bu noktada çoğunluğu Avrupa ve Güney Amerika'da olan 21 ülkede ulusal bibliyometri kuruluşlarının faaliyette olduğunu belirtmekte yarar vardır. Birkaç örnek vermek gerekirse; Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) "Ulusal Bilim Vakfı" (NSF), Avrupa Birliği Komisyonuna bağlı "Bilim ve Teknoloji Gözlemevi" (OST) ve Japonya'nın "Ulusal Bilişim Enstitüsü" (NII)'den bahsetmek mümkündür (Thomson Reuters, 2008: 4).

Türkiye soğuk savaşın bitimine müteakip 1990'ların başında jeopolitik belirsizlikler kadar yeni uluslararası işbirliği fırsatlarıyla da baş başa kalan bir bölgesel güç konumundadır. Bağımsızlıklarını tekrar kazanmış olan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri devletlerini yeniden inşa ederken ekonomi, bilim ve politikada dünya ile bütünleşmek isteyen dışa açık bir iradeyi de ortaya koymuşlardır (Şahin, 2013b). Küreselleşmenin hızlandığı, işbirliğinin kolaylaştığı yeni dünya şartlarında bağımsızlığını kazanmış olan soydaş ülkelerin rağbet gösterdiği ülkeler arasında Türkiye'de yer almaktadır. Türkiye'nin bu ülkelerce demokrasi ve devlet yönetimi açısından tecrübeli bir model, gelişmiş batı sistemiyle bütünleşme açısından bir köprü olarak görüldüğü söylenebilir. Avrupa Araştırma Alanı (ERA) ve UNESCO'nun paydaşı olan; "Avrupa Araştırma Programları" ve "Avrupa Yüksek Öğretim Alanı" (Bologna Süreci) kapsamında yer alan Türkiye'nin doksanlı yıllarda başta soydaş ve akraba toplulukları olmak üzere periferisinde bilimsel bir çekim alanı konumunda olduğunu da belirtmek gerekir. Dolayısıyla Türkiye'nin hinterlandındaki ülkelerle kurduğu yoğun ilişkiler kapsamında akademik işbirliği süreçleri de önemli bir yer tutmuştur. Böylece zaten Batı ile bilimsel işbirliği içinde olan Türkiye'nin periferisi ile de bilimsel yakınlaşma içine girdiği ve Türk dünyası kapsamındaki bilimsel işbirliği çalışmalarında öncü bir rol üstlendiği söylenebilir (Şahin ve Candan, 2018: 1202). İşte bu süreçte Türkiye'nin başlıca partneri olarak Azerbaycan'ın ön plana çıktığı görülmektedir.

Azerbaycan'ın Türkiye için çok ayrıcalıklı, çok özel bir ülke olduğunun altını çizmek gerekir. "Bir Millet İki Devlet" düşüncesi her iki ülkede de yaygındır. İki ülke arasında soy, dil ve din bağlarının ötesinde tarihsel hatıralara dayalı karşılıklı derin bir sevgi söz konusudur

(Kanbolat, 2009). Azerbaycan'ın yeniden bağımsızlığını kazanmasından (1991) itibaren birçok alanda giderek sıklaşan ilişkilerin başlangıcı da adeta kendiliğinden olmuş, bağımsızlığın hemen ertesinde iki ülke arasında çok sayıda işbirliği antlaşması imzalanmıştır. 2 Kasım 1992' de imzalanan ilk işbirliği antlaşmasından bu güne kadar gelen sürece bakıldığında iki ülke arasındaki işbirliğinin; askeriye, güvenlik, ekonomi, kültür ve eğitim alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir (Aslanlı, 2018:16,24).

İki ülke için eğitim ve bilimde işbirliği alanlarının oluşturulması da her zaman için önemli bir hedef olmuştur. Yükseköğretim alanında bilimsel işbirliğine yönelik ilk adımın 3 Mayıs 1992'de Bakü'de yapılan antlaşma ile atıldığı söylenebilir.⁴ Türkiye burslarıyla Türk üniversitelerinin kapısını Azerbaycanlı gençlere açan öğrenci değişim projesi de bu antlaşmanın bir devamı olarak 1992'de devreye sokulmuştur. İki ülke arasındaki ilişkilerin 2000'li yıllarda çok boyutlu olmanın ötesine geçerek stratejik düzeye taşınması ve "Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi"nin kurulması da bilimsel bilgi üretiminde işbirliğini adeta bir zorunluluk haline getiren bir başka gelişme olmuştur. Yine 2014 yılında "Azerbaycan Milli İlimler Akademisi" ile "Atatürk Araştırma Merkezi" (ATAM) işbirliği ile başlatılan "Ortak Türk Tarihi" yazma projesi de bilimsel ve akademik işbirliğine katkı sağlayacak, birçok ortak yayına kaynaklık edecek bir süreç olarak değerlendirilebilir (Büyükbay, 2017-2018: 14, 15).

Her iki ülke de bir devletlerarası örgüt olan "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi"nin (Türk Konseyi / Türk Keneşi) üyesidir. Bu noktada 2012 yılında Türk Konseyi'ne bağlı olarak kurulan "Türk Üniversiteler Birliği" esas olarak yükseköğretimde işbirliği doğrultusunda kurulmuş bir örgüttür. Yine Türk Konseyi çatısı altında ortak bilimsel çalışmalara finansal katkı sağlamak üzere "Türk Bilimsel Araştırma Fonu"nun kurulmuş olması da önemli bir kurumsal hamledir. Bu arada iki ülke Türk Konseyi kapsamındaki Avrupa yükseköğretim alanının zeminini oluşturan "Bologna Süreci" kriterleriyle uyumlu "Orhun Süreci" adı verilen bir ortak yükseköğretim alanı oluşturma projesinde de yer almaktadır (Şahin ve Candan, 2018: 1203). Tüm bunlara bakarak aslında iki ülke arasında bilimsel ve akademik işbirliği

---

⁴ Antlaşmanın tam ismi: "Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Eğitim, Öğretim Uzmanlık Hizmetleri, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Antlaşması" şeklindedir.

doğrultusunda önemli bir birikimin oluştuğu söylenebilir. Bu birikimin bir anlam kazanması ise bibliyometrik verilerin rehberliğinde bilimsel ve akademik işbirliğinin kurumsallaştırılmasıyla yakından alakalı gözükmektedir.

Buraya kadar bahsedilenlerden de anlaşılacağı üzere bu çalışmanın başlıca amacı Azerbaycan ve Türkiye arasındaki bilimsel işbirliğinin düzeyi ve kalıpları hakkında bir fikir sahibi olabilmektir. Bu doğrultuda ortak yazarlı bilimsel dokümanlar ve atflara ilişkin göstergelerden hareketle bir bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında 2000-2018 yılları arasındaki tüm bilim disiplinleri ve konuları yer almaktadır. Bu kapsamda ülkelerin 2000-2018 yıl aralığındaki yayın performanslarına ait veriler, dünya çapında yapılan araştırmaların analizinde kullanılan en güvenilir ve kapsamlı araştırma platformu olan Web of Science (WoS) veri tabanlarından elde edilmiştir. Çalışma " Azerbaycan ve Türkiye bağlamında akademik doküman sayısı, ortak yazarlık ve araştırma alanları gibi kategorilerde yaşanan evrimin genel manada ne şekilde olduğu?" sorusu üzerine inşa edilmiştir.

2. Bibliyometrik Analiz

Çalışmanın bu bölümünde Azerbaycan ve Türkiye'nin ayrı ayrı ve ardından ortak bilimsel işbirliği performansları bibliyometrik analiz ile ortaya konulacaktır.

2.1. Veri ve Metodoloji

Azerbaycan ve Türkiye'nin 2000-2018 yılları arasında bilimsel araştırma performanslarına ve bu iki ülkenin bilimsel üretkenlik ve işbirliği durumunu analiz etmek için Clarivate Analytics- Web of Science'a(WoS) ait veri tabanlarından elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Bu veri tabanları Web of Science TM Core Collection (1975-present)(included Science Citation Index Expanded (1980-present), Social Sciences Citation Index (1980-present), Arts & Humanities Citation Index (1975-present), Conference Proceedings Citation Index- Science (1990-present), Conference Proceedings Citation Index- Social Science & Humanities (1990-present), Emerging Sources Citation Index (2015-present)), KCI- Korean Journal Database (1980-present), Russian Science Citation Index (2005-present), Sci ELO Citation Index (1997-present) olmak üzere 4 ayrı veri tabanından oluşmaktadır.

Bu veri tabanlarından elde edilen başlıca veriler; ülkelerin akademik doküman sayıları ve başlıca araştırma alanları, ülkelerin atf

sayıları ve etki değerleri (atıf/ yayın sayısı) , ülkelerin ortak yazarlı çalışma sayıları ve araştırma alanları şeklinde olup, 15 Nisan 2019 tarihinde sağlanmıştır.

Verilerin analizi için bilimsel tüm doküman tipleri seçilmiş ve sorgular gerçekleştirilmiştir. Bu doküman tipleri ise; Makaleler, Yayınlanmış Materyal Özeti, Sanat Sergisi İncelemesi, Bibliyografya, Biyografik-Madde, Kitap, Makale Özeti, Bildiri, Bildiri Özeti, Toplantı Özeti, Müzik Performansı İncelemesi, Müzik Puanı, Müzik Puanı İncelemesi, Haber Öyküsü, Not, Şiir, Bildiri Kitabı, Kayıt Gözden Geçirme, Yeniden Baskı, Senaryo, Yazılım İnceleme, TV İnceleme, Radyo İnceleme, Video, Tiyatro İnceleme, Dans Performans İncelemesi, Veri ve Veritabanı İncelemesi, Tartışma, Editöryal Materyal, Alıntı, Kronoloji, Dans Performans İncelemesi dokümanlarından oluşmaktadır. (Clarivate Analytics, 2019).

2.2.Analiz

Öncelikle ülkelere ait Web of Science veri tabanlarında taranan doküman sayıları ele alınmıştır. Tablo 1’de ülkelerin 2000-2018 yılları arasında ayrı ayrı ve ortak doküman sayıları verilmiştir.

Tablo 1 : Web of Science Dokümanları Sayısı (2000-2018)

Ülke	WoSDökümanı Sayısı
Türkiye	544562
Azerbaycan	12188
Türkiye-Azerbaycan Ortaklı	2539

Tablo 2 ve 3 Azerbaycan ve Türkiye’ye ait dökümanların hangi araştırma alanlarında yapıldığını ortaya koymaktadır. Azerbaycan adresli dökümanların en fazla Fizik, Mühendislik, Kimya ve Matematik alanlarında olduğu, Türkiye adresli dökümanların ise en fazla Mühendislik, Biyokimya, Matematik ve Farmakoloji alanlarında olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Azerbaycan Adresli Dökümanların Araştırma Alanları

Araştırma Alanları	Döküman Sayısı	Yüzde
FİZİK	3784	7
MÜHENDİSLİK	3096	25.40

		2	
KİMYA			22.15
	2700	3	
MATEMATİK			18.08
	2204	3	
MALZEME BİLİMİ			17.05
	2079	8	
BİLGİSAYAR BİLİMİ	962		7.893
KRİSTALLOGRAFİ	879		7.212
MEKANİK	718		5.891
SPEKTROSKOPİ	705		5.784
FEN TEKNOLOJİSİ ve DİĞER KONULAR	690		5.661
EKOLOJİ	623		5.112
BİYOKİMYA ve MOLEKÜLER BİYOLOJİ	612		5.021
ENERJİ YAKITLARI	595		4.882
ASTRONOMİ ASTROFİZİK	573		4.701
TARIM	541		4.439
ENSTRÜMANLAR	529		4.34
POLİMER BİLİMİ	508		4.168
İŞ EKONOMİSİ	469		3.848
OPTİK	463		3.799
FARMAKOLOJİ	443		3.635
BITKİ BİLİMLERİ	374		3.069
GENETİK MİRAS	371		3.044
TERMODİNAMİK	320		2.626
KARDİYOVASKÜLER SİSTEMLER	303		2.486
OTOMASYON KONTROL SİSTEMLERİ	279		2.289

Tablo 3: Türkiye Adresli Dökümanların Araştırma Alanları

Araştırma Alanı	Döküman Sayısı	Yüzde
MÜHENDİSLİK	105660	19.40
BIYOKİMYA ve MOLEKÜLER BİYOLOJİ	82180	15.09
MATEMATİK	72340	13.28
FARMAKOLOJİ	71347	13.10
KİMYA	61647	11.32
CERRAHİ	56154	10.31
FİZİK	52799	9.696
KARDİYOVASKÜLER SİSTEM KARDİYOLOJİSİ	51643	9.483
PEDİATRİ	50566	9.286
NÖROLOJİ	47983	8.811
FEN TEKNOLOJİSİ ve DİĞER KONULAR	46747	8.584
MALZEME BİLİMİ	44644	8.198
BİLGİSAYAR BİLİMİ	44311	8.137
EKOLOJİ	43852	8.053
RADYOLOJİ ve NÜKLEER TIP	42476	7.8
PATOLOJİ	40011	7.347
İMMÜNOLOJİ	39168	7.193
ONKOLOJİ	38209	7.016
GENETİK	36964	6.788
TARIM	35359	6.493
GERONTOLOJİ	32851	6.033
DAHİLİYE	30837	5.663
HEMATOLOJİ	30599	5.619

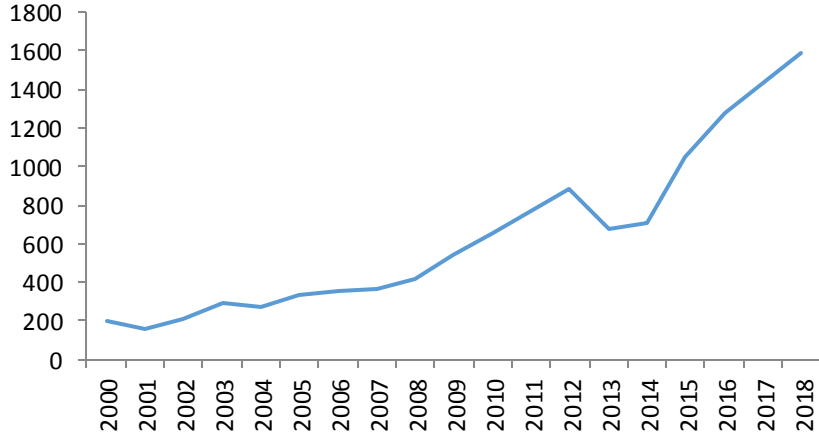
BULAŞICI HASTALIKLAR	30417	5.586
SOLUNUM SİSTEMİ	29018	5.329

Tablo 4'te Türkiye - Azerbaycan ortaklı dökümanların araştırma alanları görülmektedir. Buna göre iki ülke birlikte en çok, Fizik, Matematik, Mühendislik ve Malzeme bilimi alanlarında çalışmalar gerçekleştirmiştir. Butablolardaki doküman sayıları değerlendirilirken bazı dökümanların birden fazla disiplin içeren yayınlar olabileceği unutulmamalıdır.

Tablo 4: Türkiye - Azerbaycan Ortak Yazarlı Dökümanların Araştırma Alanları

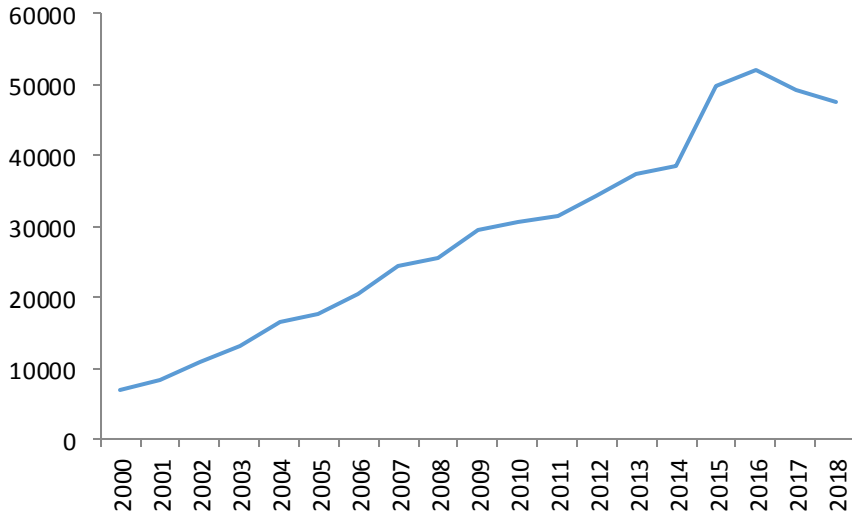
Araştırma Alanları	Sayı	Yüzde
FİZİK	1604	63.174
MATEMATİK	666	26.231
MÜHENDİSLİK	562	22.135
MALZEME BİLİMİ	500	19.693
KİMYA	489	19.26
ASTRONOMİ ASTROFİZİK	410	16.148
MEKANİK	237	9.334
KRİSTALLOGRAFİ	179	7.05
SPEKTROSKOPİ	166	6.538
OPTİK	108	4.254
BİLGİSAYAR BİLİMİ	103	4.057
BİLİM TEKNOLOJİ	82	3.23
POLİMER BİLİMİ	81	3.19
DİĞER	1406	55.378

Şekil 1'de Azerbaycan'ın 2000-2018 yılları arasındaki doküman sayısı grafiği görülmektedir. Buna göre doküman sayılarında artan bir eğilim olduğu söylenebilir. Bu arada 2000'li yılların başında Azerbaycan'da yayımlanan dokümanın oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu durumun başlıca etkenleri olarak internet kullanımının o tarihlerde yeni yeni yaygınlaşmaya başlaması ve Azerbaycan'ın geçiş sürecinin ardından bağımsızlıklarını yeni kazanan bir ülke olarak devlet politikaları ve kurumsallaşması konusunda henüz yolun başında olması gösterilebilir.

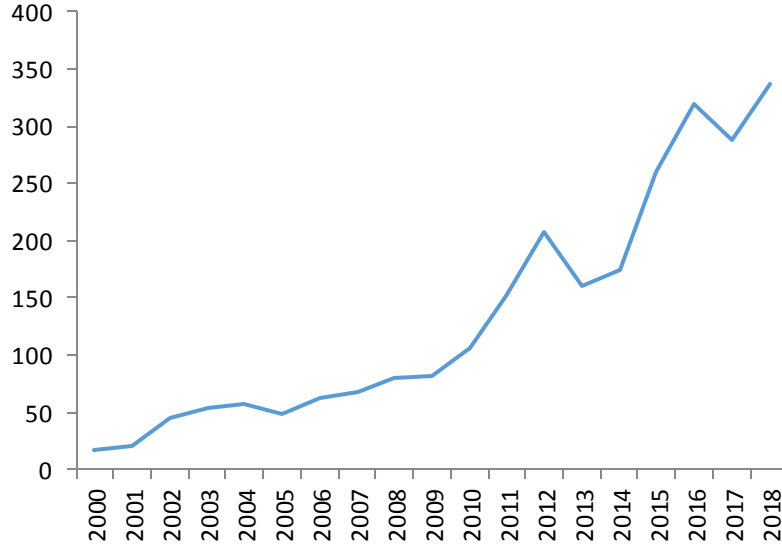

Şekil 1: Azerbaycan'ın Yıllara Göre Doküman Sayısı

Şekil 2'de Türkiye'nin 2000-2018 yılları arasındaki doküman sayısı grafiği görülmektedir. Şekil 3'te iki ülkenin ortak çalışmalarına ait doküman sayısı grafiği yer almaktadır.

Şekil 2: Türkiye'nin Yıllara Göre Doküman Sayısı

Şekil 3: Türkiye- Azerbaycan ortak doküman sayıları

Tablo 5 ve 6'da ülkelerin dökümanlarına ait yayın dilleri yer almaktadır. Buna göre Azerbaycan adresli yayınların en çok İngilizce ve Rusça dillerinde, Türkiye adresli yayınların ise en çok İngilizce ve Türkçe olduğu görülmektedir. Burada bazı makalelerin iki ayrı dilde yazıldığı unutulmamalıdır.

Tablo 5: Azerbaycan Adresli Dökümanların Dilleri

Diller	Döküman Sayısı
İNGİLİZCE	10545
RUSÇA	1608
TÜRKÇE	77
FRANSIZCA	20
DİĞER	131

Tablo 6: Türkiye Adresli Dökümanların Dilleri

Diller	Döküman Sayısı
İNGİLİZCE	518294
TÜRKÇE	33217
ALMANCA	1304
FRANSIZCA	1251
İSPANYOL	894
PORTEKİZCE	555
RUSÇA	298
DİĞER	3344

Tablo7’de iki ülkenin ortak dökümanlarına ait yayın dilleri görülmektedir. Buna göre ortak yayınların en fazla İngilizce olarak yayınlandığı görülmektedir.

Tablo 7: Türkiye- Azerbaycan ortak doküman dilleri

Dil	Sayı	Yüzde
İNGİLİZCE	2527	99.527
RUSÇA	9	0.354
TÜRK	8	0.315
KORE DİLİ	1	0.039
POLONYA	1	0.039
ROMEN	1	0.039
İSPANYOL	1	0.039
DİĞER	21	0.827

Tablo 8 ve 9’da ülkelerin 2000-2018 yılları arasında çok işbirliği yaptığı ilk 10 ülkeye ait sıralamalar yer almaktadır. Buna göre Azerbaycan’ın en çok Türkiye ve Rusya ile, Türkiye’nin ise ABD ve Almanya ile bilimsel işbirliği içinde olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Azerbaycan’ın ortak yazarları (ilk 10)

Ülkeler	Doküman Sayısı	Yüzde
AZERBAYCAN	10484	86.019
TÜRKİYE	2534	20.791
RUSYA	1662	13.636
ABD	1299	10.658
ALMANYA	1217	9.985
İRAN	1163	9.542
İNGİLTERE	1020	8.369
İTALYA	1008	8.27
FRANSA	981	8.049
JAPONYA	973	7.983

Tablo 9: Türkiye’nin ortak yazarları (ilk 10)

Ülkeler	Doküman Sayısı	Yüzde
TÜRKİYE	543664	99.835
ABD	38225	7.019
ALMANYA	14762	2.711
İNGİLTERE	13362	2.454
İTALYA	11304	2.076
FRANSA	9921	1.822

İSPANYA	8175	1.501
HOLLANDA	6781	1.245
KANADA	6179	1.135
ÇİN	6105	1.121

Tablo 10: Yıllara göre atıf ve atıf/doküman sayısı normalizasyonları

Yıl	Türkiye		Azerbaycan	
	Atıf Sayısı	Atıf/Döküman Sayısı	Atıf Sayısı	Atıf/Döküman Sayısı
2000	120,377	0.75	1142	0.3
2001	144,872	0.74	735	0.2
2002	185,218	0.71	2,234	0.55
2003	224,167	0.73	2,189	0.3
2004	276,261	0.72	1,517	0.23
2005	286,708	0.7	2,316	0.34
2006	295,384	0.72	2,476	0.36
2007	341,455	0.74	2,170	0.42
2008	323,646	0.7	4,224	0.41
2009	335,754	0.75	2,707	0.4
2010	302,316	0.75	5,271	0.5
2011	284,817	0.77	6,155	0.64
2012	286,536	0.76	12,483	0.94
2013	254,345	0.74	5,899	0.78
2014	228,462	0.75	7,615	1.23
2015	204,891	0.77	8,536	1.61
2016	148,402	0.75	4,776	0.95
2017	78,385	0.72	2,725	0.82
2018	21,993	0.71	1,079	1.07

Tablo 11: Ülkelerin Atıf Durumuna göre Dünya sıralaması (Clarivate Analytics, Incites; 2019)

Ülke	Atıf Sayısı	Dünya Sıralaması
Türkiye	4,057,999	29
Azerbaycan	70,957	102

Tablo 11’de, 223 ülke/topluluk arasında atıflara göre yapılan bir dünya sıralaması söz konusudur ve bu sıralamada Türkiye 29,

Azerbaycan 102. sırada yer almaktadır (Clarivate Analytics, Incites, Mayıs 2019).

3. Sonuç ve Öneriler

Çalışma sonucunda elde edilen sonuçları şu şekilde ifade etmek mümkündür:

İlk olarak 2000-2018 yılları arasında iki ülke araştırmacılarınca ortaklaşa üretilen akademik doküman sayısının sadece 2539 adet olmasının üzerinde düşünülmesi gereken negatif bir gösterge olduğuna değinmek gerekir. Coğrafi olarak birbirine yakın, yükseköğretim alanında yaklaşık çeyrek asırlık yakın ilişkiye sahip bu iki ülkenin ortak bilimsel döküman üretiminde daha yüksek bir performans sergilemesi gerekmektedir. 2000'li yıllar Azerbaycan'ın bağımsızlık sonrası yaşadığı geçiş sancılarını geride bıraktığı, istikrara kavuştuğu bir periyottur. Türkiye açısından ise bu tablo; 1990'lı yıllardan itibaren bilimsel ve akademik işbirliği için gösterdiği çabanın üretim hedefli bir strateji, daha doğrusu kurumsal politikalar dâhilinde yürütülemediği şeklinde yorumlanabilir.

Ulaşılan bir başka sonuç da her iki ülkenin WoS'ta taranan dökümanlarının büyük çoğunluğunun fen bilimleri alanına (bkz: Tablo 2 ve 3) ait olmasıdır. Ortaklaşa üretilen dokümanlara bakıldığında ise yine iki ülkenin en çok; fizik, matematik, mühendislik ve malzeme bilimi gibi alanlarda (bkz: Tablo 4) çalışmalar gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu bibliyometrik bulgulardan hareketle her iki ülkeye sosyal bilimler alanında bilimsel üretime ilişkin projelere ağırlık vermeleri önerilebilir.

WoS'taki inceleme neticesinde ulaşılan bir başka sonuç da; Azerbaycan'ın bilimsel performansında 2014'ten bu yana görülen sürekli artıştır. Türkiye'de ise 2016'dan sonra bir azalış göze çarpmaktadır. (bkz: Şekil 1 ve 2). Azerbaycan'ın sağladığı bu yükseliş ülkedeki eğitim reformlarının yükseköğretim alanında olumlu sonuçlar verdiği şeklinde yorumlanabilir. Azerbaycan'da yükseköğretim alanında bir sistemin oturmaya başladığı ve bu sistemin bilimsel bilgi üretimini de teşvik eden bir niteliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. 1990'larda Anayasa tartışmaları ve Karabağ'ın işgali gibi önemli sorunların gölgesinde sancılı bir geçiş süreci yaşayan ülkede 2000'lerin ilk yılları eğitim alanındaki reformlar için bir başlangıç dönemi olmuştur. Bu arada zaten iki binli yıllara kadar Azerbaycan'ın büyük çaplı dönüşümler için yeterli beşeri ve maddi kaynaklara sahip olmadığını da hatırlamak gerekir. Ülkenin siyasi istikrara kavuşmasıyla akademik

anlamda uluslararası düzeyde inceleme ve karşılaştırmaları yapacak bir ortam doğmuş ve yükseköğretimde yeniden bir yapılanma için düğmeye basılmıştır. Kısacası ülkenin bilimsel bilgi üretimi ve akademik sistem noktalarında uluslararası kuruluşlar ve gelişmiş ülkelerle ilişki kurarak attığı reformist adımlar nitelikli bilimsel döküman üretimi noktasında meyvelerini artık vermeye başlamıştır (Samadova, 2016).

İki ülkenin ortak bilimsel performansına bakıldığında ise; 2009 sonrası dönemde ortak yazarlı yayınlarda ciddi bir yükseliş (%361,72) olduğu dikkat çekmektedir. Ancak bu yükseliş trendi kendi içinde bazen ani düşüşlerin yaşandığı inişli çıkışlı (bkz: Şekil 3) bir seyir izlemektedir. Bu durum, iki ülke arasında bilimsel işbirliğinin henüz kurumsallaştırılmadığının, bilimsel ve akademik işbirliğinde üretim hedefli bir stratejinin hala yerleştirilemediğinin bir göstergesi olarak ele alınabilir. Bu şekilde iniş ve çıkışlar iki ülke arasında yükseköğretim alanındaki yoğun ilişkilere rağmen stratejik bir plan yokluğuyla da irtibatlandırılabilir. Bu eksikliği somutlaştırmak adına iki ülke akademisyenlerinin sadece İsviçre'deki CERN ortak çalışma alanında önemli bir bilgi üretim platformunda birlikte yer aldıklarından bahsedilebilir (Şahin ve Candan, 2018: 1216).

Bu iki ülkenin bilimsel üretimde en çok işbirliği yaptığı ülkelere bakıldığında ise; Azerbaycan'ın en çok Türkiye ve Rusya; Türkiye'nin ise ABD ve Almanya ile bilimsel işbirliği içinde olduğu (bkz: Tablo 8 ve 9) görülmektedir. Azerbaycan'ın ortak yazarlı bilimsel dökümanlardaki en önemli partnerinin Türkiye olması bilimsel işbirliği açısından iyi bir alt yapının oluştuğunun göstergesi olarak ele alınabilir. Ancak Türkiye'nin ortak yazarlı döküman partnerleri arasında Azerbaycan'ın ilk sıralarda yer almaması düşündürücü bir sonuçtur. Bu durum esas itibarıyla Türkiye'nin uzun soğuk savaş döneminde batılı dünya ile akademik manada bütünleşmesiyle alakalıdır. Ama bunun yanısıra Türkiye'nin Azerbaycan'la yoğun bilimsel işbirliği tesis etmesine karşın üretim hedefli bir strateji doğrultusunda bu süreci yürütememesinin de bu sonuçta etkisi olduğu söylenebilir. Tam bu noktada her iki ülkeye de bilim politikalarının doğru belirlenmesine katkı sağlayabilecek; bilimsel verimlilik, yayılım ve işbirliği üzerine bibliyometrik raporlar hazırlamakla mükellef ulusal bir bibliyometri merkezini faaliyete geçirmeleri önerilebilir.

Atıflar bilgi paylaşımı, dağılımı, bilimsel kalite ve bilimsel network noktasında fikir veren bibliyometrik göstergelerdir. İki ülkenin atf analizinde elde edilen başlıca bulgu Azerbaycan'ın doküman başına atf sayısının, Türkiye'nin doküman başına atf sayısından yüksek olmasıdır. Bu durum bilginin yaygınlık hızı ve düzeyi açısından önemli bir veridir.

Son bir sonuç olarak da çalışma kapsamındaki dokümanlarda Türkçe kullanımının son derece az oluşundan bahsedilebilir. İki ülkenin akademisyenleri ortak çalışmalarında daha çok İngilizce'yi tercih etmektedir.

4. Kaynakça

1. ASLANLI, Araz (2018), "Türkiye-Azerbaycan Ekonomik İlişkileri", *Yönetim ve Ekonomi Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25 (1), s:15-27. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/458499>, Erişim Tarihi: 02.04.2019
2. BÜYÜKBAŞ, Nihat (2017-2018), "Azerbaycan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Eğitim İlişkileri", *İRS Azerbaycan - Türkiye - 25 Yıl* s.12-19. <http://irs-az.com/new/files/2017/212/2668.pdf> Erişim Tarihi: 03.04.2019
3. BALKIR, Z. Gönül (2009), "Küreselleşmenin Ekonomik Özgürlüklere Yansıması: Sosyal Hakların Daraltılması", <http://www.sosyalhaklar.net/2009/bildiri/balkir.pdf>, Erişim Tarihi: 12.04.2019
4. İŞIKTAÇ, Yasemin (2000), "Küreselleşme Hukuk İlişkisi", *III. Ulusal Sosyoloji Kongresi*, http://siktac.av.tr/files/019/_kuresellesme.pdf, Erişim Tarihi: 12.04.2019
5. KANBOLAT, Hasan (2009), "Türkiye-Azerbaycan İlişkileri: Slogan Kardeşliğinden Stratejik Ortaklığa Nasıl geçilecek?", *Orta Doğu Araştırma merkezi (ORSAM)*, <https://orsam.org.tr/tr/turkiye-azerbaycan-iliskileri-slogan-kardesliginden-stratejik-ortakliga-nasil-gecilecek/>, Erişim Tarihi: 10.05.2019
6. PADROS-CUXART, Rosa, RIERA-QUINTERO, Clara, MARCH-MİR, Francesc (2016), "Bibliometrics: a Publication Analysis Tool", *BIR 2016 Workshop on Bibliometric - enhanced Information Retrieval*, s.44-53 <http://ceur-ws.org/Vol-1567/paper5.pdf>, Erişim Tarihi: 02.03.2019
7. SAMADOVA, Malahat (2016), "Educational Reforms and Innovations In Azerbaijan", *The Online Journal of New Horizons in Education*, Vol: 6, Issue: 1, <https://www.tojned.net/journals/tojned/articles/v06i01/v06i01-09.pdf> Erişim Tarihi: 02.04.2019
8. ŞAHİN, Köksal (2013a), "Küreselleşme", *Sosyolojiye Giriş*, Ed: İhsan Çapçioğlu ve Hayati Beşirli, s. 331-360, Grafiker Yayınları, Ankara
9. ŞAHİN, Köksal (2013b), "Azerbaycan'a Yönelik Demokrasi eksenli Bir Analiz", *Akademik Bakış*, Sayı 38, https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/9383/makaleler/1/38/arastirmx_9383_1_pp_1-20.pdf, 03.05.2019
10. ŞAHİN Köksal ve CANDAN Gökçe (2018). "Scientific Productivity and Cooperation in Turkic World: a Bibliometric Analysis" *Scientometrics*, 115 (3), s.1199-1229.

11. Thomson Reuters (2008). "Whitepaper Using Bibliometrics: A Guide To evaluating research performance with citation data", http://ips.clarivate.com/m/pdfs/325133_thomson.pdf, Erişim Tarihi: 15.04.2019
12. Clarivate Analytics (2019). Erişim Tarihi: 15.04.2019 http://images.webofknowledge.com/WOKRS522_1R3/help/WOS/hs_document_type.html
13. Clarivate Analytics, Incites (2019). Erişim Tarihi: 15.04.2019 <https://incites.clarivate.com/#/analytics>

Dr.Öğr.Üyesi Adem AKBIYIK

*Sakarya Üniversitesi, İşletme Fakültesi,
Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü*

**SOSYAL YAZILIMLARIN EĞİTİM AMAÇLI KULLANIMI:
AZERBAYCAN VE TÜRKİYE EKSENİNDE BİR DEĞERLENDİRME⁵**

ÖZET

Bu çalışma, sosyal yazılımların eğitimde kullanılabilirliğini Azerbaycan ve Türkiye ekseninde internet ve sosyal medya kullanım istatistikleri üzerinden ele almaktadır. Çalışma kapsamında; eğitsel sosyal yazılım ve ilgili kavramlar ele alınmış, eğitsel amaçlı kullanımında ortaya çıkacak potansiyel avantajlar ve karşılaşılabilecek sorunlar Azerbaycan ve Türkiye'ye ait internet ve sosyal medya kullanımı istatistikleri temelinde değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda, her iki ülkenin de genç ve dinamik bir nüfusa sahip olması, internet altyapılarındaki gelişmeler ve sosyal medya kullanım oranları da dikkate alındığında eğitsel sosyal yazılımlar için büyük potansiyel taşıdıkları görülmüştür. Araştırma sonuçlarının her iki ülkenin eğitim alanındaki politika yapıcıları başta olmak üzere eğitimin temel aktörleri olan öğrenci, öğretmen ve kurumlar için yönlendirici etkisi olacağı beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Eğitsel Sosyal Yazılım, Eğitim, Sosyal Medya, Azerbaycan, Türkiye*

ABSTRACT

This study examines the usability of educational social softwares in Azerbaijan, and Turkey, through internet and social media usage statistics of the countries. Within the scope of the study; educational social software and related concepts are discussed, potential advantages and problems that may arise in the use of educational purposes are evaluated. In conclusion, it is seen that both countries have young and dynamic populations, the developments in internet infrastructures and social media usage rates of the countries have great potential for educational social software usage. The results of the

---

⁵ Bu çalışma, yazarın “Uzaktan Eğitim Ortamlarında Sosyal Yazılım Kullanımının Kabulünü Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma” başlıklı doktora tezini (2012) temel alarak Azerbaycan ve Türkiye ekseninde güncel veriler ışığında gerçekleştirilmiştir.

research are expected to have a directive effect for the students, teachers and institutions, which are the main actors of education, especially for policy makers in the field of education.

Keywords: *Educational Social Software, Education, Social Media, Azerbaijan, Turkey*

GİRİŞ

Sosyal yazılım araçları, internet teknolojilerinin günümüzde en yaygın kullanıldığı platformları oluşturmaktadır. 2019 yılı itibariyle 7.67 milyarı aşkın dünya nüfusunun 4.39 milyarı (%57) internet kullanıcısı, 3.48 milyarı (%45) ise aktif olarak sosyal yazılım kullanıcısıdır (We Are Social, 2019). Dünya nüfusunun %1’lik artışına karşın internete erişiminin %9,1 sosyal yazılım kullanımının ise %9,0 oranında artış göstermesi, son yıllarda internetin temel kullanım amacının sosyal yazılım kullanımı üzerinden gerçekleştiğini göstermektedir.

Sosyal yazılımların hitap ettiği kullanıcılar incelendiğinde; her 3 sosyal yazılım kullanıcılarından 1’inin (%33) 24 yaş ve altında olduğu, 2’sinin (%66) 34 yaş ve altında olduğu, her 10 kullanıcıdan 9’unun (%90) ise 54 yaş ve altında olduğu görülmektedir (We Are Social, 2019). Sosyal yazılımların gençler ve aktif iş yaşamında yer alan kitlelerce gördüğü ilgi, bu yazılımların temel ve yaşam boyu eğitimde bir araç olarak kullanılabilirliğinin sorgulanmasını gerektirmektedir.

Bu çalışma, sosyal yazılımların eğitsel amaçlı kullanımını Azerbaycan ve Türkiye örnekleri üzerinden ele almaktadır. Bu kapsamda çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyal yazılım kavramı, sosyal medya ile ilişkisi ve sosyal yazılımların fonksiyonları ele alınmıştır. İkinci bölümde ise eğitsel sosyal yazılım kavramı ele alınarak eğitimde sosyal yazılım kullanımının faydaları ve karşılaşılabilecek sorunlar ortaya koyulmuştur. Son bölümde ise Azerbaycan ve Türkiye’deki internet ve sosyal yazılım kullanım oranları üzerinden eğitsel sosyal yazılımların kullanılabilirliği üzerine bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir.

1. SOSYAL YAZILIM VE SOSYAL MEDYA

İnternet 2.0, kullanıcı tarafından geliştirilen içerik, sosyal medya ve sosyal yazılım kavramlarının birbirine ikame olarak kullanıldığı görülmektedir (Kaplan ve Haenlein, 2010). Kavramların ayırt ediciliğini

ortaya koymak adına bu bölümde temel kavramlar ilişkileri ile birlikte açıklanmıştır. Son kısımda ise sosyal yazılımlar amaca ve kullanım özelliğine göre ayrıışan fonksiyonları üzerinden değerlendirilmiştir.

1.1. Sosyal Yazılım

Sosyal yazılımların temelini grup etkileşimini destekleme misyonu oluşturmaktadır. Her ne kadar bu misyon 2000’li yılların öncesinde bir çok farklı terimle (groupware – grup yazılımı, computer-mediated communication – bilgisayar aracılığıyla iletişim, social computing – sosyal programlama) ifade edilmiş olsa da, gelişen teknolojileri kapsamada yetersiz oldukları ve karışıklığa neden oldukları eleştirisiyle yerlerini sosyal yazılım kavramına bırakmışlardır. Clay Shirky, 2002 yılında organize ettiği Sosyal Yazılım Zirvesi’nde etkileşimin çevrimdışı olması durumunu da dikkate alan ve yeni nesil teknolojileri kapsayan sosyal yazılım kavramını ortaya atmıştır (Boyd D., 2006).

1.2. İnternet 2.0

İnternet 2.0 kavramı 2004 yılında ilk kez gerçekleştirilen ve “internetin en’leri ve etkileyicileri” başlıklı konuşmacılar listesinde Amazon’un kurucusu Jeff Bezos’un da yer aldığı Web 2.0 Zirvesi’nde ortaya atılmıştır. “Platform olarak internet – Web as a platform” temasıyla gerçekleştirilen zirvede Tim O’Reilly ilk kez internet 2.0 kavramını kullandığında amacı yazılım geliştirici ve son kullanıcıları interneti bir platform olarak kullanarak uygulama geliştirmelerini ya da bu uygulamalara yönelmelerini sağlamaktı (Graham 2005). Ancak günümüze kadar katılımcılık işbirliği ve demokrasi gibi terimlerle ilişkilendirilen kavram, birçok uygulamanın hem teknolojik hem de ideolojik temeli olarak anılmaktadır.

1.3. Kullanıcı Tarafından Geliştirilen İçerik

İlk kullanımı 1980’li yıllara uzanan ancak internet 2.0 ile birlikte son kullanıcılar içerik oluşturma imkanı ile yeni bir kapsamda ele alınan (Kaplan ve Haenlein, 2010) kullanıcı tarafından geliştirilen içerik kavramı; kamuya açık olarak son kullanıcılar tarafından oluşturulan medya içeriklerini ifade etmektedir. (Krumm, Davies ve Narayanaswami, 2008). Tanımından da anlaşılacağı üzere kavram, sosyal medyanın temelini oluşturmaktadır.

1.4. Sosyal Medya

Sosyal medya kavramı ilk kullanımı 2000'li yılların öncesine dayanmakla birlikte yukarıdaki tüm kavramlardan etkilenmiş ve teknik ve sosyal açıdan kapsamlı tanımlarla yeniden ele alınmıştır. Cook (2008) sosyal temelli bir yaklaşımla sosyal medyayı; bireylerin metin, görsel ve işitsel içerikleri geliştirmesine ve paylaşmasına imkan vererek içerikte demokratikleşme sağlayan medya olarak tanımlamıştır. Kaplan ve Haenlein (2010) ise teknik bir yaklaşımla kavramı ele alarak; karıştırılan tüm kavramların net olarak yerini belirtmek adına sosyal medyayı; teknolojik ve ideolojik temellerini internet 2.0'dan alan, kullanıcının geliştirdiği içeriğin (UGC) oluşturulması ve değişimine imkan veren bir dizi internet tabanlı uygulamaları olarak tanımlamıştır. Solis (2011) ise sosyal medyanın; medyanın sosyalleşmesi için kullanılan bir platform, kişilerarası iletişimi kolaylaştıran çevrimiçi araçlar, bireylerin çevreleriyle bağlantı kurmasına imkan veren, işbirliği ortamı oluşturan ve etkinin yayılmasını kolaylaştıran bir fırsat ve ayrıcalık olduğunu belirtmiştir.

1.5. Sosyal Yazılım ve Sosyal Medya İlişkisi

Sosyal yazılım ve sosyal medya kavramları arasındaki ilişkiyi kavramı Shirky'den çok daha önce kullanan Eric Drexler şöyle ifade etmiştir(Allen C. , 2004):

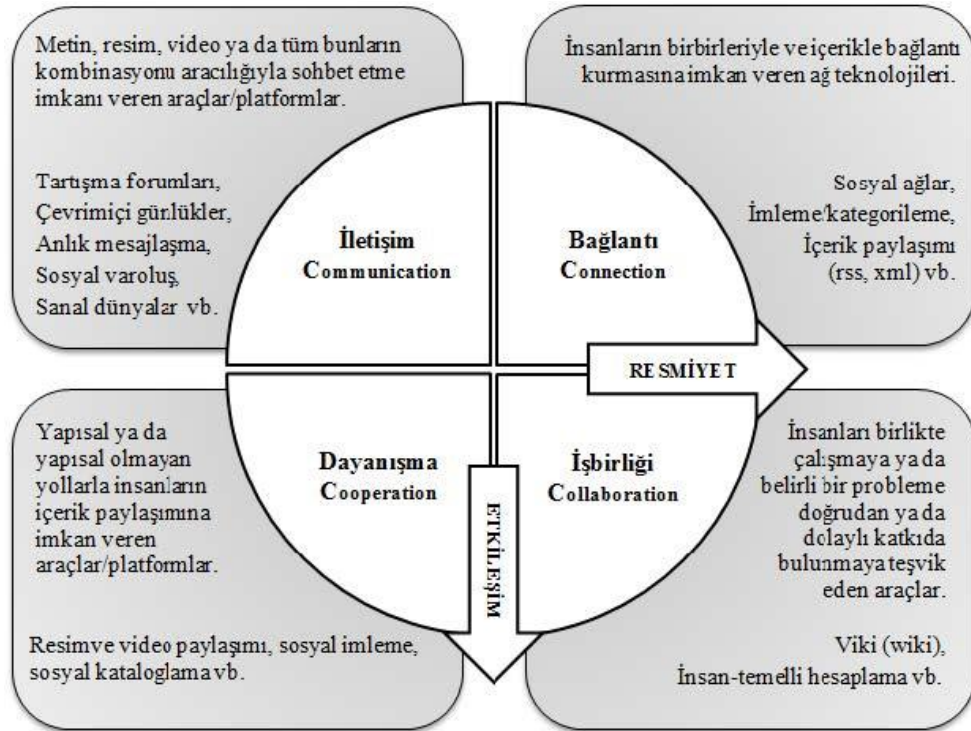
"Sosyal yazılım ifadesini kullandım çünkü tüm toplum da dahil olmak üzere ben tüm boyutlar üzerindeki iletişim ve işbirliği ile ilgilenmekteyim. Bu nedenle medyayı çevrimiçi ağ ölçeğinde bir sosyal yazılım formu olarak görüyorum."

Drexler'in bu yaklaşımı; sosyal yazılım kavramının çok daha temel bir kavramı ifade ettiğini, grup etkileşimini destekleme misyonuna imkan veren yazılım uygulamalarını kapsadığını, kullanım amacı ve sunmuş olduğu fonksiyonlara göre ise farklı isimlendirildiğini göstermektedir. Shirky (2004) ise grup etkileşimlerinin çevrim dışı olması durumunda da sosyal yazılımların desteği olabileceğini belirterek kapsamı genişletmiş, sosyal yazılımların güncel teknolojileri ve uygulamaları karşıladığını iddia etmiştir. Kavramlar ve tarihsel gelişimleri ele alındığında, sosyal yazılım kavramının çok daha erken dönemlerde teknik bir tanımla ifade edildiği, internet 2.0 ile birlikte

iletişim amaçlı kullanılan yazılımların sosyal medya kavramını popülerleştirdiği görülmektedir.

1.6. Sosyal Yazılımların Temel Fonksiyonları

Sosyal yazılım kavramını ve diğer kavramlarla ilişkilerini ortaya koymak adına kullanım amaçları ve bu amaçlara hizmet eden fonksiyonlarını incelemek gerekmektedir. Bu kapsamda Cook (2008) sosyal yazılımların kullanım amacı ve fonksiyonlarını ortaya koymak adına 4C (İletişim, Bağlantı, İşbirliği, Dayanışma) modelini geliştirmiştir (Şekil 1).

Şekil 1 - Sosyal Yazılımların Temel Fonksiyonları - 4C Yaklaşımı

Kaynak: Cook, N. (2008). *Enterprise 2.0: How Social Software Will Change the Future of Work*. Burlington, VT: Gower Publishing Company. s.37-38 temelinde tasarlanmıştır.

Cook (2008)'in 4C modeline göre; sosyal yazılımların 4 temel fonksiyonu bulunmaktadır. Metinsel, görsel ve işitsel içerik ile bunların kombinasyonları aracılığıyla bireyler arasında sohbet etme imkanı sunan uygulama ve platformlar sosyal yazılımın iletişim (communication) fonksiyonunu temsil etmektedir. Bireylerin kendi aralarında veya içerikle bağlantı kurmasına imkan veren sosyal ağlar,

rss ya da xml gibi araç ve platformları barındıran ağ teknolojileri ise sosyal yazılımların bağlantı (connection) fonksiyonunu ifade etmektedir. Resim ve video paylaşımı başta olmak üzere, sosyal imleme ya da katalogma gibi yapısal ya da yapısal olmayan yollarla bireylere içerik paylaşma imkanı sunan araçlar ve platformlar ise dayanışma (cooperation) fonksiyonu dahilindedir. Son olarak sosyal yazılımlar, wikiler gibi belirli bir soruna doğrudan ya da dolaylı olarak katkıda bulunma ve konu üzerinde birlikte çalışma imkanı veren araçlar ve platformlar ile işbirliği (collaboration) fonksiyonuna da sahiptir. Son iki fonksiyon olan işbirliği ve dayanışma fonksiyonları karmaşaya meydan verecek kadar yakın kavramlardır. Fonksiyonlar arasındaki temel fark; işbirliği fonksiyonunda ortak bir amaca yönelik çalışma ortamı teşvik edilirken, dayanışma ortamında “karşılıklı yardımlaşma şartı” düşüncesi ön plandadır.

Cook (2008) sosyal yazılımların fonksiyonlarının yapıları gereği farklı resmiyet ve etkileşim ortamı sunduklarını belirtmiştir. Buna göre; işbirliği ve bağlantı fonksiyonlarının daha yapısal bir zemin sunması nedeniyle resmiyet gerektirmekte, işbirliği ve dayanışma ise birlikte çalışma doğası nedeniyle diğer fonksiyonlara kıyasla daha fazla etkileşim gerektirmektedir.

2. SOSYAL YAZILIMLARIN EĞİTSEL AMAÇLI KULLANIMI

Sosyal yazılımların özellikle genç nüfus tarafından yoğun biçimde kullanılması ve dünya genelinde yoğun biçimde yaygınlaşma oranlarına ulaşması, bu yazılımların temel ve yaşam boyu eğitimde kullanılabilirliğini gündeme getirmektedir. Bu bölümde, sosyal yazılımların eğitsel amaçlı kullanımı için ortaya koyulan “Eğitsel Sosyal Yazılım” kavramı ele alınarak, avantajları ve karşılaşılabilecek sorunlar değerlendirilmiştir.

2.1. Eğitsel Sosyal Yazılım

Eğitsel sosyal yazılım, kavramı ilk kez kullanan Terry Anderson (2005:4) tarafından şöyle tanımlanmıştır:

“Sosyal yazılımlar, bireyleri kendilerine ait zamanları, alanları, varlıkları, faaliyetleri, kimlikleri ve ilişkileri üzerinde kontrol imkanını koruyarak- birlikte öğrenmeleri için destekleyen ve teşvik eden ağ temelli araçlardır.”

Sosyal yazılımlar eğitsel amaçlı tasarlanmasalar da öğrenme ve öğretme ortamları için önemli fırsatlar sunmaktadır (Ferdig, 2007). Kullanım kolaylığı ve her yerden erişilebilir olması (Schofield, 2003), dijital yerliler olarak da tanımlanan günümüz genç nesillerinin bu yazımlara çoktan adapte olmaları (Leslie ve Landon, 2008), zaman ve mekan bağımsız olarak eğitim imkanı sunması ve işbirlikçi, katılımı ve etkileşimi teşvik eden yapısıyla (Kamel Boulos ve Wheeler (2007:3-4) sosyal yazılımların eğitimde kullanılmasının büyük katkıları sunabileceği ve yüksek potansiyele sahip olduğu söylenebilir.

2.2. Eğitsel Sosyal Yazılım Kullanımında Avantajlar ve Potansiyel Sorunlar

Eğitsel sosyal yazılım kullanımının avantajları ve karşılaşılabilecek potansiyel sorunlar literatürde genellikle öğrenci merkezli ele alınmıştır. Eğitsel sosyal yazılımların öğrenci dışındaki aktörleri de dikkate alacak biçimde genel olarak faydalarını ortaya koyan çalışmalar sınırlı düzeydedir. Armstrong ve Franklin (2008:20-22) konuyu tüm yönleriyle ele alarak eğitsel sosyal yazılım kullanımının potansiyel avantajlarını ortaya koymuşlardır (Tablo 1).

Tablo 1: Eğitsel Sosyal Yazılım Kullanımının Faydaları

Öğrencilerin motivasyonunu artırma imkanı sunar.
<ul style="list-style-type: none">
• Öğrenciler internet 2.0 araçlarını kullanmaktan keyif alırlar.
• Öğrenme ortamında daha iyi entegrasyon daha iyi performans oluşturur.
• Genç bireyler bu teknolojilere aşina olduklarından, eğitsel amaçlı kullanımlarına çabuk adapte olacaklardır
Öğrencinin öğrenme düzeyini geliştirir.
<ul style="list-style-type: none">
• Eğitim ortamı dışında da kullanılacak yazılımları kullanma becerilerini geliştirir.
• Diğer öğrencilerin işleri ve düşüncelerini inceleyebilmek, öğrencilerin kendi öğrenmelerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır.
• Öğrencilerin daha aktif olmasını sağlar.
Mevcut eğitsel amaçları karşılar.
<ul style="list-style-type: none">
• İşbirlikçi çalışma imkanı sunarak, bilgini paylaşılması ve birlikte yeni bilgilerin geliştirilmesini sağlar.
• Metin temelli, geleneksel eğitimin ötesinde imkanlar sunar.
• Akademisyenlere sorgu yönlü öğrenme yaklaşımını destekleme imkanı verir.
• Ders süresince süreçleri takip etmek imkanı sunar.
• Güvenilir olan daha geniş öğrenme ortamlar ile entegrasyon imkanı vererek, piyasa profesyonellerini öğrenme ortamına çekme fırsatı sunar.

<p>Öğrenme limitlerinin yapısını değiştirir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Resmi ve resmi olmayan öğrenme ortamları arasındaki sınırları azaltır. • Öğrenciler arasında paylaşım temelli bir öğrenme toplumu oluşturur. • Mevcut sanal öğrenme ortamları, öğrencilerinin sorgulama yönlü yaklaşımlarla öğrenmesini isteyen yenilikçi öğretmenler için dar kapsamlı bir ortam sunarken, sosyal yazılım araçları öğrenme, öğretme ve değerlendirme için daha geniş imkanlar sunmaktadır.
<p>Öğrenci destek hizmetleri için yeni fonksiyonlar sunar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çalışmaların çevrimiçi izlenmesi ve değerlendirilmesi imkanı sunar. • Kütüphane gibi destek hizmetleri daha esnek imkanlar sunabilirler. • İletişim ortamını geliştirir ve kolay iletişim araçları ile öğrenci destek hizmetlerini birçok açıdan iyileştirebilir. • Bazı ülkelerde sosyal ağ siteleri geniş bir şekilde yeni gelen öğrenciler için ön kayıt destekleri için, artan bir şekilde de kampüs toplulukları için kullanılmaktadır.
<p>Kolay kullanıma sahip ve her zaman hazır olan sistemlere hızlı ulaşım imkanı sunar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Birçok sosyal yazılım aracı öğrenciler ve çalışanlarca kullanımı kolay görülmektedir. • Öğrenciler istedikleri yazılım aracı üzerinden diğer öğrenciler ile hızlıca iletişime geçebilirler.
<p>Sınırları ya da zaman kısıtları olmayan, yeni esnek sanal ortamlar sunar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öğrenciler ve çalışanlar kampüste ya da kampüs dışında çalışabilirler. • Öğrenme topluluğunu üniversitenin sınırları dışına taşıyacak biçimde genişletir. • Sabit zaman kısıtlarını azaltır.
<p>Oyunun önünde yer almak.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin aşına oldukları ve yükseköğretim kurumlarından beklentileri haline gelmekte olan sanal dünyaların kullanımının artırılması düşüncesi bir avantajdır. • Bazı yükseköğretim kurumları için sosyal yazılım kullanımı imajlarının bir parçasıdır. • Bu durum ayrıca rağbette olan bir olgudur.
<p>Çalışanları motive eder.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akademisyenlere kendi yenilikçi öğretme pratiklerini kontrol edebilecekleri ortamlar sunar. • Akademisyenlere tercih ettikleri eğitim yaklaşımı dahilinde yenilikler yapma fırsatı sunar. • Bazıları için zaman kazandırıcıdır. • Çalışanlar arasında iyi uygulamaların yayılmasını sağlar.

Kaynak: Armstrong, J., & Franklin, T. (2008:20-22)

Tablo 2: Eğitsel Sosyal Yazılımların Kullanımında Karşılaşılabilecek Sorunlar

Öğrenciler için eğitsel yaklaşımlarda kültür şoku
<ul style="list-style-type: none">
• Birçok öğrenci internet 2.0 uygulamalarının eğitsel amaçlı kullanımı konusunda çok az deneyime sahipler.
• Birçok öğrenci bireysel çalışma ortamından, işbirlikçi eğitim yaklaşımlarının gereği olan grup ortamında etkin çalışma ortamlarına geçiş yaşamaktadır.
• Öğrenciler kendi öğrenme süreçlerinde sorumluluk almak ve kendi motivasyonlarını oluşturmak zorundalar.
Erişim ve eşitlik sorunları
<ul style="list-style-type: none">
• Akademisyenler teknik yetersizlikler (öğrencilerin eşit internet ya da bilgisayar donanımı erişimi olmadığı) gerekçesiyle sosyal yazılım kullanımına geçemiyorlar.
Teknoloji engelleri
<ul style="list-style-type: none">
• Çok sayıda araç, çok sayıda şifre ve hala çok öğrencilerin öğrenme yollarını bulmak amacıyla çok sayıda potansiyel teknoloji.
• Kurumların kendilerine ait olmayan sistemlerde reklam ve olası uygun olmayan içerik bazıları için sorun olabilir.
• Kurumların kendilerine ait olmayan sistemlerde içerik, nasıl geliştirildiği belli olmadığından güvenilir olmayabilir.
Öğrencilere yeni beceriler kazandırılması gerekebilir (bilgi ve sayısal okur-yazarlık)
<ul style="list-style-type: none">
• Öğrencilerin sosyal yazılım kullanmaları, sistemin onlara işbirlikçi öğrenme becerileri sunduğu anlamına gelmez.
• Öğrencilerin uygun zihinsel değerlendirmeleri yapabilecekleri; kendi konu, kavram ve çerçevelerini oluşturma becerilerini kazandıracak sistemleri nasıl yöneteceklerini öğrenmeleri gerekir.
Gizlilik ve güvenlik
<ul style="list-style-type: none">
• Gizlilik ve güvenlik öğrenciler ve eğitim kurumlarınca ifade edilen kaygıların başındadır.
• Tecrübesiz öğrenci ya da çalışanlar nedeniyle, bireysel ya da kurumsal güvenlik sistemlerinde zarar verme potansiyeli olan açıklar yaşanabilir.
• Muhtemel etik sorunlar gün yüzüne çıkabilir.
Kimlik sorunu
<ul style="list-style-type: none">
• Öğrenciler ve kurumlar sistemde yer alan kişilerin sanal ortamda oluşturdukları, kişisel ilgi alanları (müzik, hobiler, politika, spor vb.) kimliklerle karşılaşabilir.
• Birçok öğrenci sosyal, iş ve öğrenme ortamları için farklı kimliklere sahip olabilir.
Yeni eğitsel yaklaşımların yetersizliği belirsizlik oluşturmakta
<ul style="list-style-type: none">
• Akademisyenler yazılımlarla uyumlu eğitsel yaklaşımlara adaptasyon konusunda kararsızlar.

<ul style="list-style-type: none"> • Kurumsal yapı ve süreçler akademisyenleri sosyal yazılım araçlarını kullanma konusunda destekleyecek şekilde oluşturulmamış.
<p>Zaman kısıtları</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yeni teknolojiler öğrenmek, bu konuda güncel kalmak zaman kaybı olarak görülebilir. • Öğrencilerin yeni teknolojileri öğrenmesi zaman alabilir. Bu konuda ihtiyacı olan öğrenciler için üniversitelerde kurumsal destek çok tercih edilmemekte. • Akademisyenler kurumlarının destek nedeniyle bu teknolojilere kendi ihtiyaçları dahilinde geçiş yapmaktalar.
<p>Akademisyenler için kültür şoku</p> <ul style="list-style-type: none"> • İnternet ortamının içerik oluşturma fırsatları nedeniyle akademisyenin içerik üzerindeki kontrolünün kaybolması, • Yazılımların harici sistemlerde yer alması nedeniyle içeriğin ya da güvenliğinin kaybolması, • Bilgi paylaşımı için çeşitli kaynaklara kolay ulaşma imkanı, öğrencilerin yeni bilginin yapılandırılması ve anlama konularında taleplerini değiştirebilir.

Kaynak: Armstrong, J., & Franklin, T. (2008:24-25)

Eğitsel sosyal yazılım kullanımının potansiyel avantajlarının yanı sıra bu teknolojilerin yararlanılacak araç ve yöntemlerde değişim gerektirmesi, değişime direnç ya da isteksizlik gibi engelleri ortaya çıkaracaktır (Minocha, 2009). Eğitsel sosyal yazılımların uygulanması noktasında teknoloji temelli engellere ek olarak, oluşturduğu sosyal ortam nedeniyle sosyolojik engellerin de oluşması söz konusu olabilir. Armstrong ve Franklin (2008; 24-25) eğitsel sosyal yazılımlarla ilgili öğrenciler, öğretmenler ve kurumların karşılaşabilecekleri sorunları hem teknolojik hem de sosyolojik bağlamda ortaya koymuştur (Tablo 2).

3. EĞİTSEL SOSYAL YAZILIM KULLANILABİLİRLİĞİ: AZERBAYCAN VE TÜRKİYE DEĞERLENDİRMESİ

Bu çalışmada eğitsel sosyal yazılım kullanılabilirliğinin temel göstergesi olarak internet ve sosyal medya kullanım oranları dikkate alınmıştır. Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde Azerbaycan ve Türkiye'ye dair istatistiksel bilgiler sunulmuş ve yorumlanmıştır. Her iki ülke istatistikleri dünya istatistikleri ile karşılaştırmalı olarak bir tablo biçiminde sunulmuş ve eğitsel sosyal yazılım kullanılabilirliği çerçevesinde değerlendirilmiştir.

3.1. Azerbaycan ve Türkiye’de Eğitsel Sosyal Yazılım İçin Altyapı Durumu

Eğitsel sosyal yazılımlar, bireylere zaman ve mekan bağımsız olarak birlikte öğrenme imkanı sunan ve teşvik eden ağ temelli yazılımlardır. Eğitsel sosyal yazılımların kullanımının yaygınlaşması konusunda en büyük avantaj, yeni nesiller arasında işbirliği, dayanışma, iletişim ve bağlantı oluşturmak adına yararlanılan farklı sosyal yazılım araçlarına olan aşinalık gösterilebilir. Bu nedenle Azerbaycan ve Türkiye’nin eğitsel sosyal yazılıma uygunluk durumu her iki ülkede kullanılan internet ve sosyal medya araçlarına ait istatistikler üzerinden değerlendirilmiştir (Tablo 3).

Kentleşme oranı ve internet altyapısı bu çalışmada eğitsel sosyal yazılımların kullanımı için gerekli altyapıyı temsil etmektedir. İnternet altyapısının gelişmişliği ve hızı güncel teknolojilerle hazırlanmış eğitsel içeriklerin (metin, ses, resim, animasyon, video vb.) kullanımını, dolayısıyla yazılımların etkinliği ve benimsenmesini artırma potansiyeli gösterir. Türkiye kentleşme oranını oldukça yüksek bir oranda sağlarken, Azerbaycan’da bu oran dünya ortalaması da olan %56 seviyesindedir. Ancak internet erişim oranlarına bakıldığında Azerbaycan kentleşme oranındaki düşük istatistiklere rağmen nüfusunun %80’lik bir bölümü internet erişimine sahiptir. Bu oran Türkiye’de %72 düzeyinde ve ülkenin kentleşme oranının (%75) altında iken, dünya ortalaması ise %57 düzeyindedir. İnternet altyapısının bir diğer göstergesi olan internet hızı oranların bakıldığında; her iki ülke de dünya ortalamasının (25,08 mbps – saniyelik indirme hızı megabyte) üzerinde olmakla birlikte, gelişmiş ülkelerin gerisinde kaldığı söylenebilir. Dünyanın en iyi internet altyapısına sahip ülkesi olan Singapur’da bu oran 160 mbps düzeyindedir. Ülkelerin yapmış oldukları internet yatırımlarının internet hızına olan yansımalarına bakıldığında; özellikle Azerbaycan’da geçen yıla kıyasla önemli oranda (+%36) bir artış yaşandığı, böylece dünya ortalamasının üzerinde konumlandığı görülmektedir.

Tablo 3: İnternet ve Sosyal Medya Kullanım İstatistikleri

	Dünya	Azerbayca n	Türkiye
Nüfus	7,67 milyar	9,97 milyon	82,44 milyon
Kentleşme Oranı	%56	%56	%75
İnternet Erişimi	4,39 milyar (%57)	8,0 milyon (%80)	59,4 milyon (%72)
Erişim Artış Oranı (Yıl)	+%9,1	+%1,3	+%9,3
İnternet Hızı	25,08 MBPS	27,96 MBPS	34,09 MBPS
İnternet Hızı	+%18	+%36	+%9,4
Mobil İnternet Hızı	54,33 MBPS	14,63 MBPS	19,29 MBPS
Mob. İnt. Hızı Artışı (Yıl)	+%33	+%39	+%23
Aktif Sosyal Medya Kullanıcı Sayısı	3,48 milyar (%45)	3,10 milyon (%31)	52,0 milyon (%63)
Kullanıcı Artış Oranı (Yıl)	+%9,0	+%15	+%2,0
Mobil Sosyal Medya Kullanıcı Sayısı	3,26 milyar (%42)	2,0 milyon (%20)	44,0 milyon (%53)
Mobil Sosyal Medya Kullanıcı Artış Oranı (Yıl)	+%10	+%11	%0
Facebook Kullanıcı Sayısı / 3 Aylık Değişim	2,27 milyar +%1,7	1,80 milyon %0	43 milyon -%2,3
Instagram Kullanıcı Sayısı / 3 Aylık Değişim	1,0 milyar +%4,4	2,50 milyon +%8,7	38 milyon +%2,7
Twitter Kullanıcı Sayısı / 3 Aylık Değişim	326 milyon -%2,7	124,3 bin -%11	9 milyon +%1,9
LinkedIn Kullanıcı Sayısı / 3 Aylık Değişim	303 milyon +%3,6	340,0 bin +%6,3	7,3 milyon +%5,8

Sosyal Medya Kullanıcıları Yaş Dağılımı* * Ocak 2019 Facebook kullanım istatistikleri üzerinden belirlenmiştir.	13-17 Yaş (%7)	13-17 Yaş (%4,0)	13-17 Yaş (%3,9)
	18-24 Yaş (%27)	18-24 Yaş (%22)	18-24 Yaş (%24)
	25-34 Yaş (%32)	25-34 Yaş (%37,8)	25-34 Yaş (%33)
	35-44 Yaş (%16)	35-44 Yaş (%19,4)	35-44 Yaş (%21)
	45-54 Yaş (%10)	45-54 Yaş (%8,9)	45-54 Yaş (%11,1)
	55-64 Yaş (%6)	55-64 Yaş (%5,6)	55-64 Yaş (%5,7)
	65 ve Üzeri (%4)	65 ve Üzeri (%2,2)	65 ve Üzeri (%2,5)
Ortanca Yaş	Avrupa: 42 Asya: 31 K. Amerika: 35 G. Amerika: 31 Afrika: 18 Avustralya : 33	32,4	31,6

Kaynak: (We Are Social, 2019)

Mobil internet bağlamında bakıldığında ise her iki ülke de 2019 yılında dramatik bir artış gösteren (+%33) dünya ortalamasının (54,33 mbps) oldukça gerisinde kalmaktadır. Ancak yapılan yatırımlar Azerbaycan'da mobil internet erişim hızını +%39'luk bir oranda iyileştirerek 14,63 mbps seviyesine getirmiştir. Bu oran Türkiye'de +%23'lük bir artışla 19,29 mbps seviyesinde gerçekleşmiştir. Dünya'da mobil teknolojiler alanında yaşanan gelişmeler ve 5G teknolojisine yapılan yatırımların mobil internet hızını önemli oranda artıracığı beklenmektedir. Her iki ülkenin de bu dönüşüme ayak uydurması eğitsel sosyal yazılımlar açısından da önemli bir kazanım olacaktır.

Aktif sosyal medya kullanıcı sayısı ve sosyal medya istatistikleri, eğitsel sosyal yazılımların hedef kitlesi olan yaş gruplarında sosyal yazılımlara olan aşinalığı ve bilinirliği ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Ükelere ait sosyal medya kullanımına yönelik istatistikler incelendiğinde; aktif sosyal medya kullanıcı sayısı bakımından Türkiye'de nüfusun %63'lük bir bölümünün, Azerbaycan'da ise nüfusun

%31'lik bir bölümünün aktif olarak sosyal medyada yer aldığı görülmektedir. Bu oran Dünya'da 2019 yılında %9'luk bir artışla %45 düzeyinde gerçekleşmiştir. Kullanıcı sayısı artış oranlarına bakıldığında Türkiye'nin hali hazırdaki yüksek potansiyelinin yanında Azerbaycan'ın geçen yıla oranla %15 düzeyinde sosyal medyaya ilgi artışı bu ülkede de eğitsel sosyal yazılımlara aşinalık bakımından önemli bir potansiyel sunmaktadır.

Sosyal medyanın en sık kullanıldığı mecralarda yapılan incelemelere göre; her iki ülkede de Facebook konusunda bir doyum ya da alternatif sosyal medya mecralarına geçme durumu söz konusudur. Azerbaycan'da 1,80 milyon Facebook kullanıcısı son 3 aylık çeyrekte (Ekim-Kasım-Aralık 2018) herhangi bir artış ya da azalış göstermemiştir. Türkiye'de ise, son çeyrekte %2,3 oranında azalışla Facebook kullanıcı sayısı 43 milyona gerilemiştir. Ağırlık olarak görsel içerik paylaşımı imkanı sunan ve dünya genelinde de popülaritesini artıran (2018 son çeyrekte %4,4 artışla 1,0 milyar kullanıcıya ulaşmıştır) Instagram kullanım oranlarında Azerbaycan önemli oranda (%8,7) kullanıcı sayısını artırarak 2,5 milyon kullanıcıya ulaşmıştır. Türkiye'de se bu oran %2,7'lik bir artışla 38 milyon kullanıcı düzeyindedir. Sınırlı karakter mantığı ile mikro blog imkanı sunan Twitter ise Azerbaycan'da önemli oranda (%11) azalışla 124,3 bin kullanıcıya gerilemiştir. Türkiye'de Twitter kullanıcı sayısı ise önceki 3 aylık döneme kıyasla %1,9'luk artışla 9 milyon seviyesindedir. Her iki ülkede de hazcı yaklaşım başta olmak üzere iletişim ve dayanışma temelli kullanılan etkileşimi fazla olan sosyal medya platformları dışında, faydacı bir yaklaşımla resmiyetin daha baskın olduğu bağlantı ve işbirliğinin ön plana çıktığı sosyal medya platformlarına da ilgi artmaktadır. Profesyonel ağ oluşturmak ve iş yaşamında sosyal ağlardan yararlanmak adına imkanlar sunan LinkedIn kullanım istatistikleri hem Azerbaycan'da (%6,3) hem de Türkiye'de (%5,8) Dünya ortalamasının (%3,6) üzerinde artış göstermiştir.

Sosyal medya kullanımı yaş istatistikleri ile ele alındığında; her iki ülkenin de buldukları bölgeler için genç bir nüfusa (Azerbaycan ortanca yaş: 32,4; Türkiye ortanca yaş: 31,6) sahip oldukları ve yeni teknolojilere adaptasyonun görece kolay olacağı söylenebilir. Sosyal medya kullanım oranları da bu görüşü destekler niteliktedir. Azerbaycan'da sosyal yazılım kullanan her 3 kişiden 2'si (%63,8) 34 yaş ve altındadır. Her iki ülkede de sosyal medya kullanım yoğunluğu 18-44

yaş aralığında ve aynı düzeydedir (Azerbaycan %79,2; Türkiye %78). Bu oranlar aynı yaş aralığı için dünya ortalamasının (%75) üzerindedir.

Her iki ülkenin de internet ve sosyal medya kullanım istatistiklerine genel olarak incelediğimizde; yeterli internet altyapısına sahip oldukları, mobil alanda yatırımlarla internet erişimi ve hızında iyileştirmeler sağladıkları, nüfusun önemli bir kesiminin sosyal medya araçlarını aktif olarak kullandığı ve temel mantığına aşina oldukları, genç ve dinamik bir yaş kitlesine sahip oldukları bu nedenle yeni teknolojilere hızlı ve kolayca adapte olabildikleri görülmektedir. Tüm bu istatistikler her iki ülkede de sosyal yazımların eğitsel amaçlı kullanılabilirliği için gerekli altyapının var olduğunu ortaya koymaktadır.

3.2. Azerbaycan ve Türkiye’de Eğitsel Sosyal Yazılım Kullanılabilirliği

Eğitsel sosyal yazımların kullanımı ile birlikte eğitimin temel aktörleri olan öğrenci, öğretmen, kurumlar farklı biçimlerde etkilenecektir. Çalışmanın bu son bölümünde; eğitsel sosyal yazımlar için gerekli altyapıya sahip olduğu görülen Azerbaycan ve Türkiye için, sahip oldukları altyapı da dikkate alınarak ne gibi avantajlar elde edebilecekleri ve karşılaşılabilecekleri potansiyel sorunlar tartışılmıştır.

Öğrenciler Üzerindeki Etkileri: Eğitsel sosyal yazımların en önemli avantajları öğrenciler üzerinde etkili olmaktadır. Azerbaycan ve Türkiye, sahip oldukları internet altyapısı ve sosyal medya kullanım istatistiklerine göre; nüfusunun büyük oranda sosyal medya uygulamalarına aşina oldukları söylenebilir. Hali hazırda aşina oldukları sosyal yazımların eğitim amaçlı kullanımı; hızlı adapte olabilecekleri, kullanmaktan keyif alacakları, böylelikle daha iyi performans sergileyebilecekleri öğrenme ortamları oluşturur. Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal medya kültürünü benimseme düzeyleri, bireylerin eğitim ortamlarında sosyal yazılım kullanımından elde edecekleri fayda düzeyini de belirleyecektir. Eğitim ortamları dışında da kullanabilme imkanı; öğrencilerin diğer öğrencilerle etkileşimine imkan vererek, farklı görüş ve düşünceleri takip etmelerini, işbirlikçi çalışma fırsatları ile kendilerini geliştirme fırsatları sunar. Ülkelerin internet hızı istatistiklerine göre geleneksel eğitimin ötesine geçmek adına metinsel içeriklerin yanı sıra, görsel ve işitsel içerikleri de

kullanma imkanı her iki ülke için de geçerlidir. Böylelikle öğrencilerin eğitim ortamları ve ders içeriklerine olan ilgileri ve motivasyonları artacaktır.

Eğitsel sosyal yazılımların öğrenciler üzerinde potansiyel sorunlar oluşturabileceği de göz önüne alınmalıdır. Azerbaycan ve Türkiye’de hali hazırda sürdürülen eğitim ortamı kültürüne, yeni teknolojiler ve eğitim yaklaşımlarını adapte etmek, bu girişimlerin benimsenmesi ya da değişime yönelik direnç olarak karşılık bulabilir. Öğrencilerin teknolojilere olan aşinalığı, bu teknolojilerin gerektirdiği eğitsel yaklaşım ve pratiklere aşına oldukları anlamına gelmeyecektir. Bu nedenle öğrencilerin; işbirlikçi öğrenme ortamları, grup temelli çalışma, bilgi paylaşımı, kişisel sorumluluk alma ve kişisel motivasyon oluşturma gibi konularda deneyim kazanmalarına fırsat verilmelidir. Öğrencilerin birbirleriyle olan etkileşimine imkan veren sosyal yazılımlar öte yandan, gizlilik ve güvenlik konularında sorunlara neden olabilir. Eğitim ortamında yaşanabilecek siber zorbalıklar, fikri hakların suiistimal edilmesi, bilgi hırsızlığı gibi konularda öğrenciler sosyal medya ortamında sahip oldukları bilgi birikimlerini eğitim ortamının gereklilikleri düzeyinde geliştirmelidirler.

Öğretmenler Üzerindeki Etkileri: Eğitsel sosyal yazılımların etkilediği bir diğer temel aktör öğretmenlerdir. Sosyal yazılımlar öğretmenlere yenilikçi öğretme pratiklerini uygulama fırsatı verirken, zaman kazanımı, iyi uygulamalara kolay erişim gibi avantajları da beraberinde sunar. Resmi eğitim ortamı ile resmi olmayan eğitim ortamı arasındaki mesafeyi azaltan eğitsel sosyal yazılımlar; öğrenme, öğretme ve değerlendirme için geniş imkanlar oluşturur. Azerbaycan ve Türkiye’deki nüfus oranları ve sosyal medya kullanımları incelendiğinde, özellikle 45 yaş ve altındaki nüfusun sosyal yazılımlara daha vakıf olduğu gözlenmektedir. Bu istatistikten hareketle yeni nesil eğitimcileri her iki ülkede de eğitsel sosyal yazılımları benimseme ve uygulama potansiyeli yüksektir.

Eğitsel sosyal yazılımın öğretmenleri zorlayıcı sonuçları da olabilir. Eğitsel sosyal yazılımların oluşturacağı kültür şoku öğrencilerden çok öğretmenleri etkileyecektir. Kurumsal yapı ve esneklik içermeyen prosedür ve talimatlara uygun olarak hazırlanan eğitim müfredatları ve öğretme yaklaşımlarının yeni teknolojilerin gelmesiyle birlikte yeniden ele alınması ve revize edilmesinde sorunlar yaşamak mümkündür. Öğretmenler kendilerinden çok daha iyi bilgi

sahibi olan öğrencilere nazaran eğitsel sosyal yazılım ortamlarında içerik başta olmak üzere öğretme ortamındaki etkilerini kaybedebilirler. Öğrencilerin yeni yaklaşımları daha hızlı benimsemesi ve bilgiye erişimleri ve bilgi gereksinimlerinin değişmesi, öğretme yaklaşımlarından beklentilerini dolayısıyla öğretmen üzerindeki baskıları artırabilir. Son olarak öğretmenler tarafından sunulan içerik ve materyallerin kullanım hakları, gizlilik ve güvenlik sorunları da potansiyel problemlerden biri olarak görülmelidir. Azerbaycan ve Türkiye’de internet ve sosyal medyanın eğitsel amaçlı kullanımı konularında kurumsal desteğin artırılması, fikri ve mülki hakların korunması, gizlilik ve güvenlik politikalarının oluşturulması, yeni teknolojilere uyumlu öğretme yaklaşımlarının öğretmenlere aktarılması bu konuda karşılaşılabilecek temel sorunların önüne geçecektir.

Kurumlar Üzerindeki Etkileri: Eğitim kurumları eğitsel sosyal yazılım kullanımından etkilenen bir diğer aktördür. Güncel teknolojilerin eğitim ortamlarında kullanılması ile birlikte kurumların kapasite sorunları önemli ölçüde iyileşme gösterecektir. Zaman ve mekan bağımsız bir eğitim ortamı sunan eğitsel sosyal yazılımlar kurumları sabit zaman programları konusunda esnek hale getirebilir. Dijital ortamda takip edebilecekleri eğitim performansları, çabuk ve hızlı reaksiyon almalarını sağlayacak, kurumsal imaj konusunda da önemli destek sunacaktır.

Resmi eğitim ortamı sunan eğitim kurumlarının eğitsel sosyal yazılımların kullanımı ile resmi olmayan eğitim ortamlarına yönelik de sorumlulukları oluşacaktır. Öğrenci ve öğretmenlerin birbirleriyle ve içerikle oluşan etkileşimleri neticesinde ortaya çıkacak hak ihlalleri, gizlilik ve güvenlik konuları doğrudan eğitim kurumlarının sorumluluğunda olacaktır. Öte yandan eğitsel sosyal yazılımların tüm öğrencilerce eşit düzeyde kullanılması adına gerekli donanım ve fiziki altyapı oluşturma sorumluluğu, öğrencilerin yazılım ve donanıma erişebilme imkanlarının takibi yine eğitim kurumlarının dikkate alınması gereken olası problemler olarak görülmelidir. Azerbaycan ve Türkiye’nin internet erişim oranları dünya ortalamasının üzerindedir. Bu durum eğitim kurumlarının zaman ve mekan olarak esnek programlara yönelmelerine, eğitsel sosyal yazılımlardan yararlanarak kapasitelerini daha etkin kullanmalarına imkan vermektedir. Öğrencilere sunulacak eşit altyapı desteği, eğitim ortamının düzenli ve

etkin biçimde eğitsel sosyal yazılımlardan yararlanma imkanını sunacaktır.

SONUÇ

Bu çalışma, eğitsel sosyal yazılımların internet erişimi ve sosyal medya kullanımı yüksek düzeyde olan iki ülkede, Azerbaycan ve Türkiye’de, kullanılabilirliğini incelemektedir. Farklı kullanım amaçlarına yönelik olsa dahi sosyal medya araçlarına olan ilgi, sosyal yazılımların mantığını ve kullanma becerilerini artırmaya yardımcı olmaktadır. Sosyal medya okuryazarlığının geliştirilmesinde ve kullanım kültürü hakkında farkındalık oluşturulmasında bu mecralara olan aşinalık eğitsel sosyal yazılımların daha etkin kullanımı için önemli bir zemin oluşturacaktır.

İnternet ve sosyal medya kullanım bilgileri ışığında Azerbaycan ve Türkiye’nin; genç ve yeni teknolojilere çabuk adapte olabilen bir nüfusa sahip olmaları, internet altyapısını geliştirmek adına yapılan yatırımlar, internet erişim oranları ve son dönemdeki artış hızları, sosyal medya kullanıcı sayıları ve farklı mecralarda sosyal medya deneyimlerine sahip genç ve orta yaş nüfus oranları her iki ülkeyi de eğitsel sosyal yazılımların kullanımı konusunda öne çıkarmaktadır.

Eğitsel sosyal yazılımlar, ana aktörleri olan öğrenci, öğretmen ve kurumlar ile temel bileşenleri olan içerik ve eğitim ortamlarını farklı teknolojilerle zaman ve mekandan bağımsız bir biçimde etkileşime yönlendirmektedir. Eğitimin iletişim temelinde gerçekleşmesi fikrinden hareketle; etkileşimin işbirliği, iletişim, bağlantı ve dayanışma fonksiyonları temelinde gerçekleştirildiği eğitsel sosyal yazılım platformları ve uygulamaları yeni nesil öğrenme ve öğretme ortamları sunmaktadır. Öğrencilerin hali hazırda aşına oldukları sistemlerle birbirleri arasında ve öğretmenleri ile etkileşime girmeleri, metinsel içerik dışında görsel ve işitsel içerikle zenginleştirilen ders materyallerine erişebilmeleri ve grup temelli yaklaşımla öğrenme ortamlarına dahil olmaları eğitime olan ilgilerini ve motivasyonlarını artıracaktır. Öğretmenler ve kurumlar için de yeni nesil teknolojilere uyum gösteren eğitim politikaları geliştirildiğinde daha etkin ve verimli eğitim ortamları oluşturmak mümkün olacaktır.

Eğitsel sosyal yazılımların kullanımında karşılaşılabilecek sorunlar, oluşan sosyal ortam nedeniyle teknik sorunların ötesine geçerek sosyolojik bağlamda da ortaya çıkabilir. Bu nedenle, eğitim aktörlerinin

yeni teknolojileri benimsemeleri ve eğitim yaklaşımlarındaki değişimlere uyum sağlamaları konusunda direnç ve tepkiler almak mümkündür. Öğrencilerin öğretmenlere göre teknolojilere daha yatkın olması eğitim ortamındaki rollerin farklılaşmasına ve öğretmenlerin güncel problemlere yanıt vermelerinde sorun yaşamalarına neden olabilir. Eğitsel sosyal yazılımların teknoloji bağlamında oluşturabileceği problemlerin başında içerik ve kullanıcı bilgilerinin gizliliği ve güvenlik konuları gelmektedir. Resmi olmayan bir öğrenme ortamı olması nedeniyle eğitim aktörlerinin birbirlerine ve diğer aktörlere karşı siber zorbalık, bilgi hırsızlığı, fikri hakları ihlal vb. gibi potansiyel sorunlar oluşturabileceği öngörülmektedir. Eğitsel sosyal yazılımların adil ve etkin kullanımı adına yazılım, donanım ve internet erişiminde eşitlik, göze çarpan bir diğer potansiyel sorun olarak görülmektedir.

Araştırma sonuçlarının her iki ülkenin eğitim alanındaki politika yapıcılarını başta olmak üzere eğitimin temel aktörleri olan öğrenci, öğretmen ve kurumlar için yönlendirici etkisi olacağı beklenmektedir. Eğitsel sosyal yazılımların benimsenmesi ve kullanım devamlılığı adına her iki ülkede de eğitim aktörlerine yönelik beklenti ve endişeleri ortaya koyan keşifsel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Allen, C. (2004). *Tracing the Evolution of Social Software*. Life with Alacrity: http://www.lifewithalacrity.com/2004/10/tracing_the_evo.html Erişim Tarihi: 10.05.2019.
2. Anderson, T. (2005). *Distance Learning: Social Software's Killer App?* AUSpace: http://auspace.athabasca.ca/bitstream/2149/2328/1/distance_learning.pdf Erişim tarihi: 10.05.2019.
3. Armstrong, J., & Franklin, T. (2008). *A Review of Current and Developing International Practice in the Use of Social Networking (Web 2.0) in Higher Education*. Franklin Consulting.
4. Boyd, D. (2006). *The Significance of Social Software*. <http://www.danah.org/papers/BlogTalkReloaded.html> Erişim tarihi: 10.05.2019.
5. Cook, N. (2008). *Enterprise 2.0: How Social Software Will Change the Future of Work*. Burlington, VT: Gower Publishing Company.
6. Ferdig, R. (2007). Examining Social Software in Teacher Education. *Journal of Technology and Teacher Education*, 15(1), s. 5-10.
7. Graham, P. (2005). *Web 2.0*. Paul Graham: <http://www.paulgraham.com/web20.html> Erişim tarihi: 15.05.2019.

8. Kamel Boulos, M., & Wheeler, S. (2007). The Emerging Web 2.0 Social Software: An Enabling Suite of Sociable Technologies in Health and Health Care Education. *Health Information and Libraries*, 24(1), s. 2-23.
9. Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53, s. 59-68.
10. Krumm, J., Davies, N., & Narayanaswami, C. (2008). User-Generated Content. *Pervasive Computing, IEEE*, 7(4), 10-11.
11. Leslie, S., & Landon, B. (2008). *Social Software for Learning-What is it, why use it?* London: The Observatory on Borderless Higher Education.
12. Minocha, S. (2009). Role of Social Software Tools in Education: A Literature Review. *Education + Training*, 51(5/6), 353-369.
13. Schofield, J. (2003, Mayıs 8). *Social Climbers*. The Guardian: <http://www.guardian.co.uk/technology/2003/may/08/newmedia.media> Erişim tarihi: 15.05.2019.
14. Solis, B. (2011). *Engage! The Complete Guide for Brands and Business to Build, Cultivate and Measure Success in the New Web*. New Jersey: John Wiley and Sons, Inc.
15. We Are Social & Hootsuite (2019), "Digital in 2019 Global Overview" <https://datareportal.com/reports/digital-2019-global-digital-overview> Erişim tarihi: 10.05.2019.

Dr. Öğr. Üyesi Dursun AKSU

Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sakarya, Türkiye.

aksu@sakarya.edu.tr

TÜRKİYE VE AZERBAIJAN ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SİSTEMLERİNİN İNCELENMESİ

GİRİŞ

Sanayileşme, küreselleşme ve bilişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte ortaya çıkan değişim eğilimleri, insanların günlük yaşam alışkanlıklarında görülen bir dönüşümün ötesinde, içinde eğitimin de yer aldığı birçok yapı için paradigma değişikliklerini de beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda okullar bir yaşam alanı olarak yeniden yapılandırılma sürecine girmiş ve ülkeler, buldukları coğrafyalarda var olma stratejilerini, küresel gelişmeler doğrultusunda yeniden yapılandırdıkları eğitim sistemlerinin başarısına dayandırmışlardır (ÖYGGM, 2017).

Bir ülkenin kalkınmasında, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, toplumdaki huzur ve sosyal barışın sağlanmasında, bireylerinin sosyalleşmesi ve toplumsal hayata hazırlanmasında, toplumun kültür ve değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasında öğretmenler başrol oynamaktadırlar (Özden, 1999: 21). Yeni nesillerin niteliği hiç kuşkusuz onu yetiştiren öğretmenlerinin niteliği ile özdeş olacaktır. Kalkınmada önem taşıyan nitelikli insan gücünün ve meslek elemanlarının başında öğretmenlerin yer aldığı ve toplumların gelişmesinde öğretmenlerin önemli rolünün bulunduğu birçok araştırma ile ortaya konulmuştur (Alkan ve Kavcar, 1998: 9). Ayrıca öğretmenlerin kültürel, sosyal görevleri arasında toplumun değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılması ve toplumsal barışı sağlama da bulunmaktadır (Özden, 1999: 23). Öğretmen ülkenin ve toplumun ihtiyaç duyduğu mesleklerin tamamını yetiştirmekle görevlidir. Ayrıca öğretmenin niteliği ile yetiştirilecek bireyin niteliği arasında kesin bir ilişki bulunmaktadır. Kaya'nın (1984) belirttiği gibi öğretmenler bir ülkenin kalkınması için gerekli bir unsurdur ve bundan dolayı öğretmenlerin istenilen nitelikte yetiştirilmesi ülkenin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Öğretmenlerin görevi sadece öğrencilerine bilgi ve beceri donatmak değildir. Öğretmenlerden aynı zamanda davranışlarıyla

örnek olmaları beklenmektedir. Bu özelliklerinden dolayı öğretmen adayının seçilmesi çok önemlidir. Eğitim fakültelerine alınacak öğretmen adaylarının seçilmesinde kişilik özelliklerine dikkat edilmeli ve öğretmen adaylarına eğitimleri boyunca öğrencilerinin kişiliklerini geliştiren etkinlikler öğretilmelidir.

Bir başka deyişle öğretmen öğrencilerin kişiliklerini geliştirmeye yönelik çalışmalar ve etkinlikleri düzenleyebilmelidir. Ayrıca öğretmenin bu görevinde başarılı olabilmesi için geniş bir genel kültüre sahip olması ve alan bilgisini nasıl daha iyi öğreteceğini bilmesi gerekmektedir (Erden, 1999: 44).

İçinde bulunduğumuz dönemde bireylerin sahip olması gereken nitelikler giderek farklılaşmaktadır. Şüphesiz bu niteliklerin kazandırılmasında en önemli rol eğitime atfedilmektedir. Öğretmenler, kendilerine, öğrencilere ve uzun vadede bütün topluma yeni becerilerin ve değerlerin kazandırılmasında çeşitli sorumluluklar üstlenmektedir. Modern toplumlarda öğretmenler yalnızca eğitim ve öğretim işini gerçekleştiren teknik elemanlar değil, öğrencilere ve topluma rol model olacak insanlar olarak görülmektedir. Öğretmenlere yönelik bu toplumsal beklentiler yetkin bir öğretmenin bütün özellikleriyle tanımlanmasını ve bu çerçevede hazırlanan öğretmen yetiştirme politikalarının uygulanmasını zorunlu kılmaktadır (MEB, 2017).

Tüm ülkelerin öğretmenlerini sınıf, okul ve yerel topluluktaki rolleriyle daha iyi başa çıkabilmeleri için daha iyi donatmak için daha etkili yollar aradıkları için, ulusal sınırları aşan bir endişe alanı olduğunu göstermektedir (UNESCO, 1990).

Günümüz dünyasında öğrenmeyi öğrenme, problem çözme, takım üyesi olma ve eleştirel düşünme ile bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma yetkinliği öğrencilere kazandırılması gereken temel beceriler olarak ön plana çıkmıştır. Bu beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırılması hususunda öğretmenlere yeni görevler yüklenmiştir. Değişimi okuyabilmek, sürekli gelişmek, empati yapabilmek, etkili iletişim kurabilmek, problem çözmek ve örnek kişilik ve uzmanlık yoluyla sosyal kabul görmek gibi liderlik becerileri, öğretmenliğin mesleki özelliklerinin bütünleşik bir parçası olmuştur (ÖYGGM, 2017). Vurgulanan şey ise eğitimin statik bir fenomen değil dinamik olduğu. Toplumdaki değişimler eğitim yapılarına ve reformlarına her zaman yansır, bu değişiklikler genellikle sürekli bir bilimsel ve teknolojik

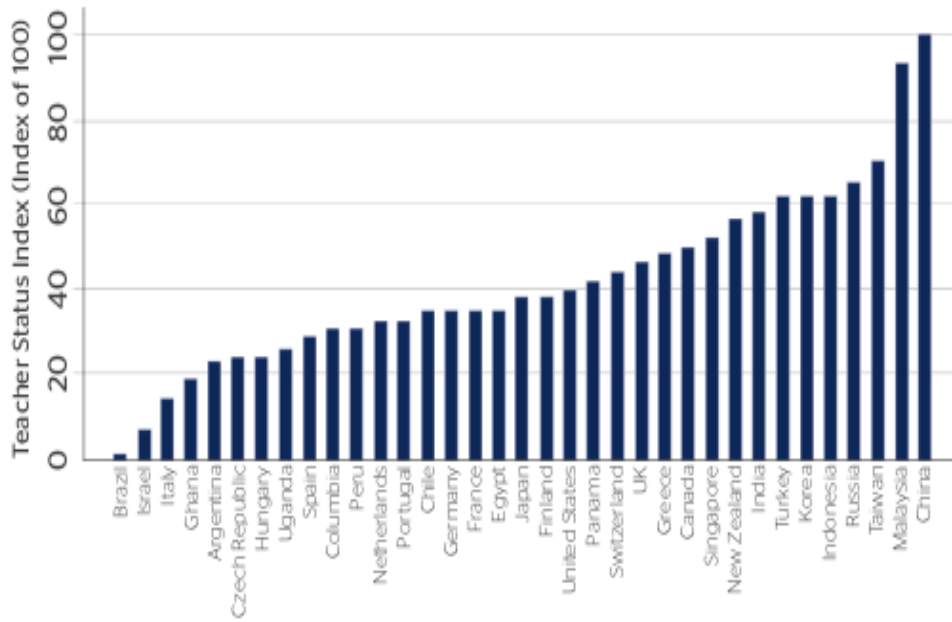
gelişim sürecinin bir sonucu olarak görülür. Bu değişim süreçleri de üssel olarak hızlanmaktadır (UNESCO, 1990).

Değişikliklerin eğitim gelişimi için muazzam etkileri vardır. Öğretmenler için, bu aynı zamanda hizmet içi eğitim / öğretim ve daha da önemlisi, bilgi ve becerileri güncellemek için öz-eğitim yoluyla değişiklik yapmak anlamına gelir; bu da etkilemesi kolay değildir. Eğitim sistemlerimiz, toplumlarımız gibi, ileriye bakmak, geleceği tahmin etmek ve geleceğe yardım etmek için yetenekler geliştirmelidir (UNESCO, 1990). eğitim sistemlerinin başarısının, değişimi okuma ve değişime hızlı cevap verme ekseninde, öğretmenlerin kapasitelerinin bu yönde geliştirilmesine bağlı olduğu görülmektedir. İlaveten bazı ülkelerin gerçekleştirdikleri eğitim reformlarından da gözlemlenebileceği üzere; eğitimde başarılı olmak için öğretmen yetiştirme sisteminin, öğretmen niteliğinin, çalışma koşullarının ve öğretmen motivasyonunun bütünsel bir anlayışla ele alınması gerekir (ÖYGGM, 2017).

Üzerinde çalışılacak olan şey, öğretmenlerin talep ve sorumluluklarının artmasıyla statü ve ödülde uygun bir ilerlemenin meydana geldiği bir durumdur. "Fikirler" düzeyinde gerçekleşmesi gereken bu artan duruma, öğretmenlerin toplumdaki ekonomik ve sosyal durumlarındaki gelişmeler eşlik etmelidir. Genel olarak öğretmenlik fonksiyonunun toplumdaki ve özellikle de okul sisteminin içindeki önemini kabul etmek için, hepimizin çalışma koşullarının, ücretlerin ve diğer maddi menfaatlerin diğer benzerleriyle karşılaştırılabilir olmasını sağlamak için çaba göstermemiz gerekmektedir. profesyonel gruplar. Bu olmadığı sürece, istenen gelişmelerin ve inovasyonların gerçekleşmesini sağlamak için ihtiyaç duyduğu nitelikli ve kendini adanmış kişileri yetiştirmek mümkün olmayacaktır. Ne yazık ki, öğretmenin rolü ile statüsü arasında ters bir ilişki var gibi görünüyor - yani, öğretmenin rolü arttıkça, öğretmen statüsü, büyük ölçüde düşük gelir / maaş nedeniyle azalır. Öğretmenlik mesleğinin statüsü, büyük ölçüde öğretmen eğitimcilerine ve öğretmenlerin kendilerine bağlıdır. Bu nedenle, hem öğretmen eğitimcilerinin hem de öğretmenlerin, tüm mesleki çabalarında mümkün olan en yüksek standartları sağlamaya çalışması ve bu şekilde kelimenin tam anlamıyla profesyonelleşmesi önerilmektedir (UNESCO, 1990).

Öğretmenlik mesleği, yalnızca belirlenen hedefler doğrultusunda kaynakların örgütlenecek öğrenciye kılavuzluğun gerçekleştirildiği teknik bir uzmanlık alanı olarak değil tarih boyunca millî ve evrensel değerleri yücelterek yeniden üreten, toplumsal ve kültürel değerleri yeni nesillere aktararak toplumu birbirine bağlayan saygın bir meslek olarak değerlendirilmiştir. Şekil 1’de Varkey Vakfı tarafından hazırlanan Dünya Öğretmen İtibar Endeksine göre Türkiye öğretmenlik mesleğinin itibarı sıralamasına 35 ülke arasından 7. sırada yer almaktadır.

Şekil 1. Varkey Vakfı Dünya Öğretmen İtibar Endeksi (2018).

Bir toplumda eğitim öğretimin başarısı pek çok faktörün yanı sıra öğretmenin başarısıyla da yakın ilişkilidir. Bu sebeple başarılı bir eğitim öğretim sistemine sahip olabilmek için yüksek nitelikli ve iyi yetişmiş öğretmenlere sahip olmak önemlidir (ÖYGGM, 2017).

Öğretmen eğitimi çeşitli şekillerde düzenlenebilir, ancak genellikle bir genel bir de mesleki bileşeni bulunur. Genel bileşen genel eğitim derslerinde ve adayların mesleğe başladıklarında öğretecekleri konu(lar)da ehil olmalarını ifade eder. Mesleki bileşen ise öğretmen adaylarının öğretmenlik için gerekli olan teorik ve uygulamalı becerileri kapsar. Bu iki bileşenin nasıl bir araya geldiğine bağlı olarak iki temel başlangıç öğretmen eğitimi modeli ayırt edilebilir. Mesleki bileşen genel bileşenle eş zamanlı sağlanabilir (eş zamanlı model) ya da sonrasında (ardışık model). Eş zamanlı modelde, öğrenciler yükseköğrenimlerinin

başından itibaren belli bir öğretmen eğitimine katılırlar, ardışık model ise eğitimin sonunda ya da sonrasında yer alır. Eş zamanlı modelle eğitim almak için lise diploması ve bazı durumlarda yükseköğretim ve/ya öğretmen eğitimi yetenek sertifikası gereklidir (bkz. Şekil A5). Ardışık modelde ise, yükseköğretimde belli bir alanda öğrenim görmüş öğrenciler ayrı bir aşamada mesleki eğitime devam ederler. Türkiye’de, eş zamanlı model tüm eğitim seviyelerinde öğretmenlik için tek seçenektir (Eurydice, 2013).

Azerbaycan Eğitim Sistemi

Eğitim Yasası (2009) tarafından tanımlandığı gibi eğitim sistemi çeşitli düzeylerden oluşmaktadır (Annex, 2010) :

- Okul öncesi eğitim (3-5 yaş);
- Temel/Genel eğitim:
  - ilköğretim (sınıf 1-4, yaş 6-9);
  - temel (orta) eğitim (5 ile 9 sınıflar, 10-14 yaş);
  - tam orta öğretim (10-11 sınıflar, 15-16 yaşları);
- Mesleki eğitim:
  - ilk (mesleki) eğitim (1-3 çalışma),,
  - Orta (mesleki) eğitim (3-4 yıllık eğitim);
- Yükseköğrenim:
  - I. döngü: Lisans derecesi çalışması (4 yıllık çalışma);
  - II. döngü: Yüksek lisans programı (1.5-2 yıllık çalışma);
  - III. döngü: Felsefe Doktoru ve Bilim Doktoru (3 yıllık çalışma).
- ek eğitim

Azerbaycan'da temel okul eğitimi 6 yaşında başlar ve 3 eğitim döngüsünden oluşur:

- birincil,
- genel (temel) ikincil ve
- tam ikincil.

Bu seviyedeki eğitim, genel eğitim okullarında, özel eğitim kurumlarında, spor salonlarında, liselerde, ilk ve ortaokullarda ve ayrıca kolej ve okullarda gerçekleştirilir.

İlköğretim dört yıl sürer (1'den 4'e kadar) ve bunu genel (temel) eğitim izler. Bu eğitim aşamasının başarıyla tamamlanmasından sonra, mezunlara ilgili bir devlet belgesi, Genel Orta Öğretim Sertifikası belgesi, verilir. Orta öğretim, devlet nihai onayı bu aşamadan sonra

gerçekleştirilir, daha sonra mezunlara tam bir orta öğretim sertifikası verilir.

Mesleki eğitim, Azerbaycan'daki lise sonrası eğitimin bir parçasıdır. Mesleki eğitim, çeşitli kurumlar, işgücü borsaları, iş bulma büroları ve diğer yapılar temelidir. İlkokullarını ortaokullarda tamamlayan mezunların mesleki eğitimlerini tamamlamaları gerekmektedir.

Ortaöğretim mesleki eğitimine gelince, genellikle üniversitede ve ilgili yükseköğretim kurumlarının yapılarında uygulanır. Ancak, meslek okullarına giren öğrencilerin de orta öğretimi vardır. Orta mesleki eğitim mezunlarına, yükseköğrenime girme hakkı tanıyan diploma verilir.

Azerbaycan'da Öğretmen Eğitimi

Azerbaycan Milli Eğitim Bakanlığı'na göre, modern bir öğretmen gelişmiş ahlaki niteliklere sahip olmalı, yansıtma yeteneği ile yaratıcı olmalı, mesleki ve pedagojik becerilerde uzmanlaşmak ve yenilik yapmaya yatkın olmalı, eğitim ve kültürün önemini kavramış olmalı, konusu, pedagojisi ve psikolojisi hakkında çok iyi bilgi sahibi olmalı, bireysel odaklı öğretim yöntemlerini kullanmak ve her zaman onu geliştirmek için çabalamak entelektüel seviyede olmalıdır. Tecrübeli bir öğretmen, konusunun bilgisi ile öğrencinin performansını değerlendirebilmelidir. Öğretmenler, karmaşık, çeşitli ve belirsiz sosyo-ekonomik koşullarda rol oynayan insanlardır. İşlerinde, yeni bilgi ve becerileri hayata ve öğrenmeye getirmek için eğitilmeleri gerekir. Şu anda, öğrencilere sosyal ve duygusal destek sağlamak ve farklı kültürel ortamlardaki öğrencilere eğitim vermek bir ayrıcalıktır. Öğretmenler eğitimin herkes tarafından erişilebilir olmasını sağlamak ve sosyoekonomik ve coğrafi alanlardaki farklılıkların yanı sıra yaş, yetenek, kültür, dil, din ve ayrıca farklılıklara yol açan tüm sınırlamaların üstesinden gelmek zorundadır.

Azerbaycan bağımsızlığını kazandıktan sonra yapılan eğitim reformları küresel bir nitelik taşımakta ve tüm yönlerini kapsamaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, eğitimdeki reformların stratejik boyutlarını belirlemeyi amaçlayan "Eğitimde Reform Programını" onayladı. Azerbaycan uluslararası ilişkileri güçlendirmek ve uluslararası standartlar ağı ile işbirliğini güçlendirmek zorunda kaldı. Eğitim kalitesini artırmak için reformlar ve yenilikler

geliştirilmiştir. Azerbaycan'ın eğitimi küresel reformları memnuniyetle karşılamıştır. Avrupa ülkelerindeki eğitim sistemleriyle entegrasyona önem verilmiştir. Bu açıdan, Bologna süreci eylemler arasında çok önemlidir. Azerbaycan 2005 yılında Bologna sürecine katılmıştır. Ancak, Bologna Deklarasyonu'nun imzalanmasından önce bile, iki aşamalı eğitim sistemi, 1990'ların başlarından başlayarak, çoğu Üniversite lisans eğitimine başladı. ve master seviyeleri. Yukarıda belirtilen Eğitim Yasası, Avrupa Yüksek Öğrenim Alanını entegre eden 3 aşamalı bir eğitim sistemidir. Azerbaycan, Bologna sürecine katıldıktan sonra, yükseköğretimde bir kredi sistemi geliştirilmiştir. Bu uygulamaya göre, bu sistem yasal-normatif temelde geliştirilmiştir. Ayrıca, "Yükseköğretim kurumlarında bir kredi sisteminin düzenlenmesine ilişkin Yönetmelik" ve ön yeterlilik sürecinde hazırlanmış ve onaylanmıştır. Deneme, 2006-2007 yılları arasında 10 üniversitede başlamıştır ve kapsamlı bir şekilde öğrenilmiştir (Samadova, 2016).

Azerbaycan, 2009'dan itibaren, Bologna Süreci'ni bütünleştirmeyi amaçlayan 2009-2013'te Reformlar Devlet Programı uygulanmaktadır. . Çekici ve rekabetçi bir sistem sağlamak için, program öğretmenlerle ilgili olarak geliştirilmiştir (Annex, 2010):

- Öğretmenler için fırsatların genişletilmesi;
- Öğretmenin faaliyeti için bir sertifikalandırma mekanizması oluşturmak;
- Farklı öğretmen birliklerinin kurulmasını desteklemek;
- Devlet ve devlet dışı kuruluşları öğretmenlerin ödüllendirme sürecine çekmek;
- Avrupa Kredi Transfer Sisteminin ana hükümlerini açıklamak için farklı üniversitelerde seminerler düzenlemek;
- Özel bir program hazırlamak;
- Sertifikalandırma mekanizmasını oluşturma ve uygulama;
- Gençleri kırsal alanlarda çalışmaya teşvik etmek için programı genişletmek;
- bir motivasyon sistemi oluşturmak;
- İnovasyona hazırlık, eğitim ve yeniden eğitim;
- Modernizasyon ve yeni model ve mekanizmaların geliştirilmesi konusundaki rekabet gücünün artırılması.

2006-2010 için önceki eylem planı, lisans hazırlığının içeriği ve kalitesinin yanı sıra en yeni nesil devlet eğitimi standartlarına odaklanmıştır.

Bologna ilkeleri ile uyum sağlamak için 2010/2011 akademik yılından başlayarak, yeni mevzuatla üç modül yeni bir eğitim sistemi başlatılacak. Bu sistem pedagoji ve psikoloji ile ilgili kısa süreli kurslarda öğretim elemanlarını içerir; uzmanlık alanları; ve eğitimde yenilikler. Ayrıca, AKTS'nin uygulanmasına yönelik düzenlemeleri düzenleyen yasalar getirilmiştir. Kurumların ve programların% 75'inden fazlası AKTS'yi hem aktarma hem de biriktirme amacıyla kullanıyor. AKTS'nin tahsis edilmesi, çalışma saatleri ve öğrenci iş yüküne dayanmaktadır.

Tüm bu reformların önemli ölçüde devlet desteği aldığı dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte, reform sürecinin kendisi üniversitelerdeki aşağıdan yukarıya yaklaşımını destekleyebilmiştir. Reformların çoğu şu anda üniversitelerde başarılı bir şekilde sürdürülmektedir. Öğrencilerin kalite kontrolünü geliştirme sürecine katılımı sağlanmıştır. Müfredat tasarımında öğrencilerin görüşleri dikkate alınmıştır (Samadova, 2016).

Azerbaycan eğitim sisteminin genel esaslarını, 1992 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi tarafından kabul edilen "Tahsil Kanunu" belirlemektedir (Ergün,1997). Azerbaycan'da

Zorunlu eğitim 1995 yılında kabul edilen Anayasanın 42/b maddesine göre dokuz yıldır.

Azerbaycan'da öğretmen eğitimde en önemli görevleri Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi ve illerdeki şubeleri gerçekleştirmektedir (Memmedov, 2006:107). İster Sovyetler döneminde, isterse de bağımsızlık sonrası birçok öğretmen bu eğitim kurumundan mezun olmuştur. Ülkedeki birçok öğretmen eğitimi veren yüksek eğitim kurumun da temelini Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi oluşturmuştur (Memmedov, 2006:9). Pedagoji yüksekokulları da önemli öğretmen eğitimi gerçekleştiren kurumlardandır. Bu eğitim kurumu sınıf öğretmeni, resim, müzik ve İngilizce öğretmeni yetiştirmektedir. Okula 9. ve 11. sınıftan mezun öğrenciler alınmaktadır. Burada 9. sınıftan mezun öğrenciler dört sene, 11. sınıftan mezun öğrencilerse iki sene eğitim almaktadırlar. Pedagoji yüksek okullarından mezun müzik ve resim öğretmenleri tüm sınıflara,

İngilizce öğretmenleriyse sadece 9. sınıfa kadar eğitim verebilmektedirler (Mammadov, 2008).

Azerbaycan'da Pedagoji yüksekokulları Pedagoji Üniversiteleri, Öğretmen Enstitüleri, Eğitim Fakültesi öğretmen yetiştiren kurumlardır (Durmuşoğlu, Yanık, Akkoyunlu, 2009) .Öğretmen yetiştiren kurumlardaki eğitim süreleri 2 ile 4 yıl arasında değişmektedir (Mammadov, 2008,93). Türkiye'de ise öğretmen olabilmek için eğitim fakülteleri, mesleki eğitim fakülteleri, teknik eğitim fakülteleri ve fen edebiyat fakültelerinden mezun olunması gerekir. Eğitim fakültesi mezunu olmayan adaylar formasyon eğitimi alırlar (Akdemir, 2013). Azerbaycan'da öğretmen adayları Pedagoji Üniversitelerinde alan bilgisi, pedagojik formasyon ve genel kültür derslerinin eğitimini almaktadır. Pedagoji üniversitesi öğrencileri eyani veya giyabi şubesi olmak üzere iki grupta öğrenim görmektedirler. Bunlardan eyani şubesindeki öğrenciler öğrenim gördükleri anabilim dallarından dört yılda, giyabi şubesindekiler ise beş yılda mezun olmaktadırlar. Eyani şubesi öğrencilerinin eğitim öğretim süreci 14-16 haftalık iki sömestrden oluşurken, giyabi şubesi öğrencilerinin eğitim öğretim süreci yılın 1 ay 10 günlük sürecini kapsamaktadır. Giyabi şubesindeki öğrenciler eyani şubesindeki öğrencilerden farklı olarak öğrenimlerinin büyük kısmını kendi çabaları ile üniversite dışında çalışarak telafi etmektedirler (Durmuşoğlu, Yanık, Akkoyunlu, 2009).

Azerbaycan Öğretmenler Enstitüsü, Azerbaycan'ın önde gelen eğitim kurumlarından biridir ve Enstitü, bilimsel ve pedagojik düşünme, eğitim ve ulusal eğitimin gelişimine katkıda bulunmuştur. Öğretmenlerin XX yüzyılın sonunda kurulan Enstitü, bilimsel ve metodik seviyelerini geliştirmede önemli bir rol oynamıştır. Azerbaycan Öğretmenler Enstitüsü ve şubeleri 2000 yılında Haydar Aliyev'in kararı ile kurulmuş ve 11 şubesi açılmıştır.Enstitü Rektörü Profesör Agia Nakhivivlili şunları söyledi: "Azerbaycan Öğretmenler Enstitüsü (ATI) sürekli gelişim ve inovasyona odaklanan bir eğitim kurumudur (Samadova, 2016).

Azerbaycan Eğitim Enstitüsü lisans, lisansüstü ve doktora programlarının yanı sıra Bologna süreci ve kredi sistemi gereksinimlerine uygun olarak ileri yeterlilik ve yeniden eğitim programları sunmaktadır:

- Pedagoji Fakültesi

- İlkokul Öğretmeni
- Pedagoji ve İlköğretim Yöntemleri
- Matematik ve bilgi bilimi öğretmeni
- Eğitimde Filoloji ve Psikolojik Yardım Fakültesi
- Eğitimde sosyo-psikolojik hizmet
- Pedagoji ve psikoloji
- Okul öncesi eğitim ve çocuk yetiştirme
- Pedagoji ve okul öncesi eğitim yöntemleri
- Azerbaycan dili ve edebiyatı öğretmeni
- İleri Yeterlilik ve Eğitim Fakültesi

Azerbaycan'da temel öğretmen eğitimi almak için belirli aşamaların geçilmiş olması gerekir. Yükseköğretime başvurmak için, ortaokul veya meslek okullarının veya kolejlerin mezunlarının ilgili bir tamamlama diploması (veya Ortaöğretim Sertifikası) olması gerekir. Kabul, Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Öğrenci Kabul Komisyonu tarafından yapılır.

Öğretmen adayı eğitim düzeyinde, öğretmen eğitimi programlarının içeriğinin en az% 40'ı psikolojik ve pedagojik döngü konularını kapsar. Genel ortaokullardaki öğrencilere uygulamalı eğitim de verilmektedir (en az% 18). Öğretimin başlangıcından önce bir yıl süren bir indüksiyon dönemi başlamaktadır. Stajlar, programın bir parçasıdır ve Khazar Üniversitesi Laboratuvar Okulu 'Dunya'da bulunan öğrencilerdir. Staj üç aşamaya ayrılır (Annex, 2010):

1. İlk aşamada, bir stajyer, öğrenciler ilköğretim sınıflarına katılırlar.
2. İkinci aşamada, ilköğretim okulu öğretmenlerinin tüm kurslarıyla birlikte, çeşitli dersleri öğretmekle ilgilenirler.
3. Son aşamada, deneyimleri ve stajlarındaki sonuçları hakkında önemli bir araştırma makalesi yazmaları gerekir.

Tablo 1. Lisans derecesi içeriği ve düzeyi için zorunlu dersler

Dersler	Ders Saatleri	Toplam Saat	Krediler
Beşeri Bilimler	390-450	780-900	26-30
Azerbaycan tarihi	90-105	180-210	6-7
Azerbaycan Türkçesi (Rusça öğretimi için)	75-90	150-180	5-6
Yabancı Dil	150-165	300-330	10-11
Seçmeli dersler	75-90	150-180	5-6
Meslek Eğitimi	2385-2500	4770-5000	159-167

Uzmanlık dersleri			
Seçmeli dersler (Meslek eğitimi ve uzmanlık)	720	1440	48
Özel dersler	165-270	330-540	3-10
Sivil Savunma	45	90	3
Temel Sağlık Bilgisi	150	300	10
Beden Eğitimi	120	240	-

Eğitim Fakültesi ve İlköğretim Bölümü, öğrencinin akademik başarısının ve diğer kriterlerin bir parçasıdır. Her yeni öğretmen, gerçek okul durumlarını profesyonel literatürde mevcut olan eğilimler, konular, teoriler ve bilgiler bağlamında gözlemler ve analiz eder. Okulda, öğrenci sınıf etkinliklerine de katılır. Kariyerinin bu birinci yılında, yüksek lisans öğrencisi, yeni gelenlere yardımcı olan bir mentordur (deneyimli bir öğretmen).

Öğretmenler için özel eğitim kursları da öğretmen eğitim sağlayıcıları tarafından düzenlenmektedir.

Tablo 2. Örnek Öğretmenlik Lisans Programı (Azerbaycan Khazar Üniversitesi)

Zorunlu		
EDU101	Eğitime Giriş	3
AZLL102	Yazmaya Giriş	3
SPH 202	Konuşma Alışkanlıklarının Temelleri	3
PSYC 101	Psikolojiye Giriş: Çocuk Gelişimi	3
PSYC 304	Eğitim Psikolojisinin Temelleri	3
LIT 201	Dünya Çocuk Edebiyatı	3
EDU 302	Program ve Değerlendirme Stratejileri	3
EDU 468	Eğitimde Tarihi ve Felsefi Kuruluşlar	3
ART 231	Boyama ve Sanat Eğitimi	3
MATH 223	İlkokul Öğretmenleri için Matematik I	3
MATH 224	İlkokul Öğretmenleri için Matematik II	3
Seçmeli		
	Eğitimde Bilgisayar	3
EDU 203	Çiftdilli Eğitim	3
EDU 217	Özel Eğitim	3
GEOG 201	Dünya Bölge Coğrafyası	3
EDU 496	Sınıf Yönetimi	3
DESN 201	Grafik Dizaynı	3
		3
Öğretim		
EDU 311	İlkokulda ve Ortaokulda Oyunlar	3

EDU 327	İlkokul Matematik Eğitimi	3
EDU 329	İlkokul Fen Eğitimi	3
EDU 328	İlkokul Sosyal Bilgiler Eğitimi	3
EDU 350	İlkokul Sağlık ve Fizik Eğitimi	3
EDU 322	Birleştirilmiş Dil ve Okuryazarlık	3
EDU 381	İlkokul Müzik Yöntemleri	3
EDU 495	Eğitimde Prensipler ve Yöntemler	3
EDU403	Anadil Öğretim Yöntemleri	3
Açık		
	Seçmeli 1	3
	Seçmeli 2	3
Toplam		132

Kaynak: http://www.khazar.org/Catalog/School_of_Education.pdf

Tablo 2’de görüldüğü gibi İlkokulda Fen Eğitimi programından mezun olmak için 132 kredilik ders alınması gerekmektedir.

Azerbaycan’da mezuniyet koşulları incelendiğinde 2 ya da 4 yıl süren pedagoji eğitimi sonucunda 180-240 krediyle mezun olunabilmektedir. Türkiye’de ise eğitim fakültelerini bitirmek için öğrencilerin 240 krediyi tamamlaması gerekir. Öğretmenlerin atamaları gerçekleştirilirken Azerbaycan’da yazılı ve sözlü sınavlara girilirken Türkiye’de de benzer şekilde KPSS sınavı ve ardından sözlü sınav yapılmaktadır.

Azerbaycan’da öğretmen adayları aldıkları lisans eğitimi sonunda bilgi, anlama, beceri ve yetenek olarak belirli kazanımları edinmeleri beklenir. Bunlar Tablo 5’te verilmiştir (Annex, 2010).

Tablo 3. Öğretmen Eğitimini Tamamladıktan Sonra Edinmesi Beklenen Bilgi ve Beceriler

Eğitim Aşamaları	Bilgi/Anlama	Beceriler/ Yetenekler
Temel	Anlamsal, kültürel, eğitimsel, bilgilendirici ve iletişim becerileri Kişisel gelişim	- Bir durumun analizi - Eğitim sürecinin eğitim etkinliği ile birleştirilmesi - Çocuklarda insancılık, yurtseverlik ve insani değerlere duyulan ilgi duymak - Çatışmaları çözmek ve öğrenciler arasındaki farklılıkları azaltmak
Yüksek	Anlamsal, kültürel, eğitimsel, bilgilendirici ve iletişim becerileri Kişisel gelişim	- Belirli bilimsel disiplinlere yönelik bireysel eğilimin belirlenmesi - Öğrenciyi bağımsız çalışmaya hazırlama - Öğrencilerin değerlerini ve sosyal yer işaretlerini seçmelerine yardımcı olma Örgütsel, bilimsel ve sosyal planlamaya katılma isteği
Daha fazla gelişim	Yeni bilginin sadece özel disiplinlerde değil, aynı zamanda pedagoji, psikoloji, yönetim ve eğitim sürecinin iyileştirilmesine ve modernizasyonuna katkıda bulunan diğer konularda da inovasyon ve bilgi edinimi. Yeniliğin nasıl kullanılacağı hakkında bilgi	- Ek kaynaklar kullanma yeteneği - Kişisel sorumluluk - Kendi çalışma yöntemlerinin organizasyonu

Bir öğretmenin çalışması iç ve dış seviyelerde değerlendirilir. Öğretmenlerin yetkinlik düzeyleri, iç düzeydeki anketler ve görüşmeler

yoluyla değerlendirilir. Genellikle okul tarafından yapılır (örneğin okul metodolojları, okul yönetimi). Dış düzeyde, öğretim elemanlarının onayı, bölgesel metodologlar ve hizmet içi öğretmen eğitim kurumları tarafından yürütülür.

Akreditasyon, Bakanlar Kurulu tarafından onaylandıktan sonra, eğitim kalite kontrol mekanizması kısa bir süre için oluşturulmuştur.

Şu anda, gelecekteki öğretmenlerin profesyonel hazırlıklarının kalite güvence mekanizması şunları içermektedir:

- bilgi toplama ve analizi;
- akreditasyon ve onaylama süreci;
- değerlendirme;
- ders gözlemi;
- izleme yapılması;
- Profesyonel kategorinin ödüllendirilmesi;

Ayrıca, öğretmen eğitiminin kalite güvencesi hem ulusal hem de uluslararası seviyeler için bir önkoşuldur ve bunların ülkenin sosyal ve ekonomik gelişimindeki rolüdür.

Türkiye’de Öğretmen Eğitimi

İlkokullara Öğretmen Yetiştirme Tarihi: Cumhuriyet döneminde ilkokullara öğretmen yetiştirmek amacıyla çeşitli kurumlar açılmıştır. Bu kurumları şöyle sıralayabiliriz.

Köy Muallim Mektepleri: Köylerin öğretmen ihtiyacını karşılamak için 22 Mart 1926 tarihinde 789 sayılı yasa ile Köy Muallim Mektepleri kurulmuştur. Bu okulların kurulmasındaki temel amaç köylerdeki kültür ve medeniyet seviyesini yükseltmek ve ayrıca köylerde tarım eğitimi ile ekonomik bir gelişim sağlamaktır (Akyüz, 2015). Bu okullar Cumhuriyetin ilk yıllarında ilkokul öğretmeni yetiştirmek için kurulmuşlar ancak istenilen sayıda öğretmen yetiştirememişlerdir (Kaya, 1984). Bu kurumların eğitim süreleri çok kısaydı ve öğretmen olabilmek için ilkokuldan sonra 4 yıl eğitim alan öğrenciler öğretmen olarak atanıyorlardı. Ancak 1932-1933 ders yılı başında eğitim altı yıla çıkarılmış ilk üç yılında alan ve genel kültür derslerine, son üç yılında ise mesleki eğitime önem verilmeye başlanılmıştır (Eşme ve Karaçay, 2003: 16).

Köy Enstitüsü: Köy muallim mektepleri kapatıldıktan sonra öğretmen ihtiyacı gidermek ve cumhuriyetin getirdiği yenilikleri en ücra yerlerdeki köylere taşımak için köy enstitüleri kurulmuştur. Köy enstitüleri ile çok az bütçeyle nitelikli öğretmen yetiştirilmek

hedeflenmektedir (Akyüz, 2015). Köy enstitülerinde eğitim ilköğretimden sonra beş yıl sürmektedir. Köy enstitülerinde sadece öğretmen değil bununla birlikte köyde ihtiyaç olunan her meslek için eğitim verilmekteydi. 1940-1953 tarihleri arasında 21 okulda 15 bin öğretmen ve 2000'i aşkın sağlık memuru yetiştirilmiştir (Öztürk, 1998: 299).

İlk öğretmen Okulları: 1848 tarihinde kurulmuş olan bu okullar 1974 tarihine kadar ilköğretim öğretmenlerinin yetiştirilmesinde rol oynamışlardır. 1924 yılına kadar ilköğretimden sonra 4 yıl, 1924 yılından sonra 5 yıl, 1932-1933 eğitim öğretim yılında 6 yıla çıkarılmıştır. Bu tarihten itibaren ortaokuldan sonra lisede mesleki eğitime ağırlık verilmeye başlanılmıştır (Eşme ve Karaçay, 2003: 16). 1954 yılında 5. Eğitim şurasında alınan bir kararla tüm ilköğretim öğretmeni yetiştiren kurumlar (köy enstitüleri) ilk öğretmen okulları adı altında birleştirilmiştir. Bu tarihte genel kültür ve tarım dersleri müfredata eklenmiştir (Kepenek, 1995). 1970 yılında bu okullarda eğitim 7 yıla çıkarılmıştır. Daha sonra bu okullara, liselere denklik statüsü verilerek öğretmen liseleri haline getirilmiştir (YÖK, 1998).

Eğitim Enstitüleri: 1974-1975 öğretim yılında liselerden sonra 2 yıl eğitim veren eğitim enstitüleri açılmıştır (Ataunal, 1987: 23). 1982 yılında öğretmen yetiştirme, üniversiteler çatısı altında toplanmıştır (Kavcar, 2002: 18).

Eğitim Yüksek Okulları: Lisans düzeyinde eğitim veren okullardan bir tanesidir. 1982 yılında kurulmuş olup 1989-1990 öğretim yılında eğitim süresi 4 yıl olarak belirlenmiştir (YÖK, 1998). Daha sonra 1992-93 eğitim-öğretim yılında eğitim fakültelerinin bünyesine aktarılmıştır

Orta Okullara Öğretmen Yetiştirme: Ortaokullara öğretmen yetiştiren kurumlar incelendiğinde, 1982 düzenlemesine kadar ortaokullara öğretmen yetiştirmenin temel kaynağı 3 yıllık Eğitim Enstitüsü olmuştur (Eurydice, 2019).

Üç Yıllık Eğitim Enstitüleri: Ortaokul öğretmeni yetiştirmek amacıyla 1926 yılında Konya'da kurulmuş daha sonra 1930 tarihinde Ankara'ya taşınmıştır (Kavcar, 2002: 18). Eğitim süresi üç buçuk yıl olarak belirlenmiş daha sonra 1979'da ismi değiştirilerek "Yüksek Öğretmen Okulu" denmiştir (Başkan, 2001: 21). Bu okullar, 1982 yılında mevcut üniversitelere veya yeni açılan üniversitelere bağlanıp eğitim fakültesine dönüştürülmüşlerdir (Eurydice, 2019).

Liselere Öğretmen Yetiştirme: 1923-1982 yılları arasında liselere öğretmen yetiştirmede iki kaynaktan söz edilebilir. Bunlar Yüksek Öğretmen Okulu ve Üniversitelerdir.

Yüksek Öğretmen Okulları: Bu kurumlar liselere öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulmuşlardır. Lise öğretmenlerine duyulan ihtiyacın artması karşısında 1959 yılında Ankara’da, 1964 yılında da İzmir’de birer yüksek öğretmen okulu daha açılmıştır. 130 yıl lise öğretmeni yetiştirmede ülkenin en köklü eğitim kurumu olma özelliğini koruyan Yüksek

Öğretmen Okulları 1978 yılında kapatılmıştır (Eurydice, 2019). Daha sonra bu görev üniversitelere verilmiştir.

Türkiye’de 1982 yılına kadar Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı okulların bünyesinde olan öğretmen yetiştirme programları, daha sonra Üniversitelere devredilmiştir. Yüksek öğretmen okulları ve eğitim enstitüleri gibi kurumlar bünyesinde yer alan öğretmen yetiştirme programları, eğitim/eğitim bilimleri fakülteleri ile bir süre sonra eğitim fakültelerine dönüşen eğitim yüksekokulları içinde yeniden yapılandırılmıştır. Öğretmen yetiştirme sorumluluğunun üniversitelere devredilmesiyle, söz konusu fakülteler içinde öğretmen yetiştirme işlevinin yanı sıra eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirmeye ilgili akademik araştırmalar da yaygınlaşmaya başlamış; böylece eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme alanında önemli bir akademik bilgi üretimi sağlanmıştır (YÖK, 2018). Eğitim Fakülteleri YÖK’e devredilerek öğretmen yetiştirme politikalarından kısmen uzaklaşmış olması olumlu bir gelişme olmasına rağmen Bakanlık ile YÖK arasında oluşan koordinasyon eksikliği farklı sıkıntılar yaşanmasına neden olmuştur. Öğretmen yetiştirme konusunda geçmişteki hatalar yinelenmiş ve nicelik sorununu çözmeye meselesi niteliğin önüne geçmiş ve göz ardı edilmiştir. Bunların başlıca nedenlerinden birisi de henüz bu konuda deneyim sahibi olmayan üniversitelerin öğretmen adaylarına ders verecek öğretim görevlisi konusunda sıkıntı yaşamasıdır (Akyüz, 2015).

1990’lı yıllara girildiğinde öğretmen yetiştirme programlarının çağın gerisinde kaldığı ve yenilenmesi gerektiği düşüncesi ağırlık kazanmış ve üniversiteler bünyesinde 1994-1998 yılları içinde YÖK ve Dünya Bankası işbirliğiyle Eğitim Fakülteleri’nin yeniden yapılandırılmasına gidilmiştir. YÖK Eğitim Fakülteleri’nin o zamana kadar ihmal edildiğini kendi yayınladığı bir yazıda şu şekilde ifade etmektedir: “Bugün gelinen

nokta dikkate alındığında, eğitim fakültelerinin yanlış yapılanma, temel amaçlardan uzaklaşma gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya bulunduğu ve ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamada gerek nitelik gerekse nicelik bakımından yetersiz kaldığı görülmektedir” (YÖK, 1998, s. 46).

Öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci alımı, alınan öğrencilerin nitelikli bir öğretmen adayı olarak yetiştirilmesi, mezun olduktan sonra istihdamı ve sürdürülebilir bir kalite için hizmetiçi eğitim bir bütünün ayrılmaz parçalarıdır. Türkiye’de bugüne kadar bu boyutların her birine ilişkin birbirinden bağımsız ve tekil çözüm girişimleri olmuştur. Öğretmenliğe ilişkin mesleki becerilerin geliştirilmesi, sadece üniversitelerde alınan hizmet öncesi eğitimle sınırlı olmayıp hayat boyu devam eden bir süreçtir. İçinde yaşadığımız köklü değişim süreci içerisinde öğretmenlerin görev yapacakları uzun yıllar boyunca kendilerini geliştirmeksizin sadece lisans eğitiminde elde ettikleri yeterliklerle mesleklerini sürdürmeleri etkili bir eğitim öğretim yapmalarına engel teşkil edecektir. Bu sebeple öğretmenlerin sürekli mesleki gelişimi birçok ülkede öğretmen yetiştirmede anahtar bir kavram hâline gelmiştir. Öğretmen yetiştirme ve geliştirme meslek seçiminden mesleğin sonlanmasına kadar geçen bütünlük bir süreçtir. Bu sürecin ilk boyutu öğretmen yetiştirmeye yönelik programlara öğrenci alımıdır. Öğretmen yetiştirme sürecinde bir sonraki adım seçilen öğrenciye sunulacak eğitimin niteliği ve bu eğitimin verildiği kurumların kalitesidir (ÖYGGM, 2017). Öğretmen yetiştirmeye yönelik programların tamamlanmasının ardından kamuda öğretmen olarak istihdam edilebilmek amacıyla girilen Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) nedeniyle eğitim fakültelerinin son sınıflarında derslerin amacına uygun olarak yapılamadığına yönelik yaygın eleştiriler bulunmaktadır. İhtiyaçtan çok daha fazla sayıda başvuru yapılıyor olması nedeniyle KPSS, adayların öğretmenliğe ilişkin mesleki becerilerini ölçmeyi ikincil plana atmakta, çoktan seçmeli sorular ile eleme yapmayı öncelemektedir (ÖYGGM, 2017).

Öğretmenlerinin Hizmet Öncesi Eğitimi

Türkiye’de okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretime yönelik hizmet öncesi öğretmen eğitimi üniversiteler tarafından yürütülmektedir. Halen, öğretmen yetiştirmedeki ana kaynak eğitim/egitim bilimleri fakülteleridir. Öğretmen yetiştiren tüm programlar 4 yıllıktır. Bunun yanında, öğretmenliğe kaynak teşkil eden eğitim fakültesi dışındaki bölümlerden mezun olanlara yönelik

pedagojik formasyonu kazandırma amacıyla pedagojik formasyon eğitimi sertifika programları uygulanmaktadır. Gerek devlet gerekse vakıf üniversitelerine bağlı eğitim/eğitim bilimleri fakülteleri büyük oranda aynı yapı ve programlara sahip olmakla birlikte, fakülteler belirli bir oranda (%25) programlarını kendileri belirleme yetkisine sahiptir. Öğretmen eğitiminin yapı ve programlar bakımından ana yönlendiricisi Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'dur. Bu süreçte, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve eğitim/eğitim bilimleri fakülteleri iş birliği içinde çalışmaktadır. 2006-2007 öğretim yılında yapılan yeni düzenleme sürecinde, tüm öğretmen yetiştirme programlarına (müzik, beden eğitimi, resim, yabancı diller dâhil) "özel eğitim" dersi konulmuştur (Eurydice, 2019).

1982 yılına değin öğretmen yetiştirme görevi bütünüyle Millî Eğitim Bakanlığına verilmiş ise de, üniversiteler de, özellikle liselere öğretmen yetiştirmede sürekli olarak önemli bir kaynak olmuşlardır. Başta İstanbul Üniversitesi Edebiyat ve Fen Fakülteleri olmak üzere, Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya ile Fen Fakülteleri lise ve dengi okullara Türk Dili ve Edebiyatı, Matematik, Fen Bilimleri, Tarih, Coğrafya ve Yabancı Diller gibi alanlarda çok sayıda öğretmen yetiştirmişlerdir. Özellikle, 1970'li yılların ortalarından itibaren bazı üniversitelerimizde eğitim bölümleri açılarak Pedagojik Formasyon Eğitim Sertifika Programı yoluyla öğretmen yetiştirilmiştir. Bir başka deyişle, çeşitli fakültelerin (fen, edebiyat vb.) öğrencileri hem kendi lisans programlarına devam etmişler hem de buna paralel olarak pedagojik formasyon derslerini almışlardır. Günümüzde öğretmen yetiştirme tamamen Yükseköğretim Kurulu (YÖK) idaresinde, üniversitelerin eğitim/eğitim bilimleri fakültelerinde gerçekleştirilmektedir. Ayrıca üniversitelerin MEB tarafından belirlenen diğer lisans programları mezunları da pedagojik formasyon eğitimi almaları kaydıyla öğretmen olarak atanabilmektedirler.

Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifika Programlarına ilişkin olarak 18.11.2015 tarihli Yükseköğretim Yürütme Kurulu kararıyla 2015-2016 eğitim-öğretim yılından itibaren söz konusu programlar kişisel/mesleki gelişim kursları olarak eğitim/eğitim bilimleri fakültesi bulunan ve Yükseköğretim Kurulu'nca belirlenen üniversitelerde belirlenen usul ve esaslara göre yönerge hazırlamak şartıyla ilgili üniversitelerce belirlenecek kontenjanlar dahilinde uygulanmaktadır. Bu programlara başvuran öğrenciler, kontenjanlar ve üniversiteler

tarafından belirlenen ölçütlere göre (akademik başarı puan, üniversite giriş puan vb) açılan programlara yerleştirilmektedir.

YÖK 2009 yılında tezsiz yüksek lisans programını (4+1) uygulamadan kaldırmış, bunun yerine lisans eğitimi sırasında (dört yılda) pedagojik formasyon sertifikası/öğretmenlik sertifika programı uygulamasına izin vermiştir (Eylül 2009). Aynı kurul sertifika 46 programının kredisini de daha da azaltarak 26 krediye düşürmüştür (17.11.2009 ve 037600 sayılı yazı). Bu kararlar 1982–1997 tarihleri arasındaki çarpık uygulamaya geri dönmüştür. Bu nedenle kararın açıklanabilir bir tarafı bulunmamaktadır (Kartal, 2011). YÖK Genel Kurulunun 5 Nisan 2012 tarihinde yaptığı toplantıda aldığı karar ile Fen Edebiyat fakültesi mezunlarının ya da öğrencilerinin aldığı pedagojik formasyon sertifika programı kaldırılmıştır. Bir yıl sonrada 18 Nisan 2013 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı başkanlığında toplanan YÖK kurulu, aldığı karar ile sertifikasyon programının devamına karar vermiştir (Erdem, 2013). 18.11.2015 tarihinde YÖK tarafından yapılan değişikliğe göre, Pedagojik Formasyon Sertifika Programı 1 yıl süre ile verilecektir. Programda okutulacak dersler ile teori, uygulama ve kredi değerleri Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. Pedagojik Formasyon Sertifika Programı Dersleri (YÖK, 2018)

Pedagojik Formasyon Sertifika Programı	1 YIL		
	T	U	K
Eğitim Bilimine Giriş	2	0	2
Öğretim ilk ve Yöntemleri	2	0	2
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	2	0	2
Eğitim Psikolojisi	2	0	2
Sınıf Yöntemi	2	0	2
Özel Öğretim Yöntemleri	2	2	3
Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı	2	2	3
Öğretmenlik Uygulaması	2	6	5
Seçmeli Ders I	2	0	2
Seçmeli Ders II	2	0	2
TOPLAM	20	10	25

Yükseköğretim Genel Kurulu'nun 09.02.2012 tarihli toplantısında alınan öğretmenlik programlarında açık veya uzaktan öğretim sistemiyle lisans programlarına öğrenci alınmaması hususundaki kararı dikkate alınarak 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi bünyesinde uzaktan öğretim yöntemiyle Okul Öncesi ve İngilizce Öğretmeni yetiştiren programlara öğrenci alımı durdurulmuştur. 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Okul Öncesi Öğretmenliği, Arapça Öğretmenliği ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programları hariç ikinci öğretim öğretmenlik programlarına öğrenci alımı durdurulmuştur. Bununla birlikte 05.05.2014 tarihli YÖK Genel Kurulu kararı ile MEB'nin öğretmenlik alanları ve ihtiyaçları da dikkate alınarak 2014-2015 eğitim-öğretim yılından itibaren İlahiyat/İslami İlimler Fakültesi bünyesindeki İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Programına öğrenci alımı durdurulmuştur. 30.12.2015 tarihli Yükseköğretim Yürütme Kurulu Kararı ile Zihin Engelliler, İşitme Engelliler, Görme Engelliler ve Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Programları Özel Eğitim Öğretmenliği çatısı altında toplanmıştır. 06.04.2016 tarihli YÖK Yürütme Kararıyla da söz konusu programın müfredatı kabul edilerek ilgili üniversitelere gönderilmiştir. Ayrıca 15.06.2016 tarihinde eğitim/eğitim bilimleri fakülteleri bünyesindeki mevcut bölüm ve ana bilim dalları dikkate alınarak söz konusu fakültelerin ana bilim dalları yeniden yapılandırılmıştır. Öğretmenlik programlarının yeniden yapılandırılması konusunda Milli Eğitim Bakanlığı, ilgili anabilim dalı öğretim elemanlarının katılımıyla 2016 yılından itibaren yürütülen çalışmalar tamamlanmış olup; 12.04.2018 tarihli Yükseköğretim Genel Kurul Toplantısında kabul edilmiştir (Eurydice, 2019).

Türkiye'de öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinde 2018-2019 öğretim yılından itibaren YÖK tarafından güncellenen yeni lisans programları uygulamaya konulmuştur. YÖK lisans programlarının yapısı ve getirdiği yenilikleri şöyle sıralamıştır (YÖK, 2019):

- Öğretmenlik lisans programlarındaki dersler, Öğretmenlik Meslek Bilgisi (MB), Alan Eğitimi (AE) ve Genel Kültür (GK) dersleri olmak üzere üç gruptan oluşmaktadır.

- Programlarda Öğretmenlik Meslek Bilgisi (MB) dersleri %30-35; Genel Kültür (GK) dersleri %15- 20 ve Alan Eğitimi (AE) dersleri de %45-50 oranında yer almıştır.

• Böylelikle bütün öğretmen yetiştirme lisan programları arasında çekirdek müfredat oluşturulmuştur. Tablo 2’de güncellenen programlarda Öğretmenlik Meslek Bilgisi (MB), Genel Kültür (GK) ve Alan Eğitimi (AE) derslerinin oranları sunulmuştur.

Tablo 5. Lisans Programlarında Meslek Bilgisi, Genel Kültür ve Alan Eğitimi Derslerinin Yoğunluğu

Lisans Programları	Meslek Bilgisi (%)	Genel Kültür (%)	Alan Eğitimi (%)
Almanca Öğretmenliği	34	19	47
Arapça Öğretmenliği	34	18	48
Beden Eğitimi Öğretmenliği	33	18	49
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	32	16	52
Biyoloji Öğretmenliği	34	18	48
Coğrafya Öğretmenliği	34	18	48
Felsefe Grubu Öğretmenliği	32	17	51
Fen Bilgisi Öğretmenliği	34	18	48
Fizik Öğretmenliği	34	18	48
Fransız Dili Öğretmenliği	34	18	48
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	34	18	48
İngiliz Dili Öğretmenliği	34	18	48
Japonca Öğretmenliği	31	17	52
Kimya Öğretmenliği	34	19	47
Matematik Öğretmenliği	34	18	48
Müzik Öğretmenliği	32	17	51
Okul Öncesi Öğretmenliği	35	19	46
Özel Eğitim Öğretmenliği	28	13	59
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	31	18	51
Resim-İş Öğretmenliği	33	17	50
Sınıf Öğretmenliği	35	19	46
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	34	18	48
Tarih Öğretmenliği	33	18	49
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	32	17	51
Türkçe Öğretmenliği	33	18	49

Özellikle temel eğitimle ilgili öğretmenlik programlarında alan bilgisi yanında alan eğitime de ağırlık verilmiştir. Bu lisans programlarının hedef öğrenci kitlesi göz önüne alındığında öğretim programları, daha çok temel beceri, tutum, değer kazandırma ve uyum sağlama üzerine yapılandırılmıştır. Örneğin okul öncesinde ya da ilkokulda çocuğa fen öğretmekten daha çok fen okuryazarlığı; matematikle ilgili kural ve formül öğretiminden öte temel sayısal bilgi ve beceriler, matematik okuryazarlığı, matematiksel düşünme becerileri kazandırmak, öncelikli hale getirilmiştir. Dolayısıyla dünyadaki gelişmeler doğrultusunda programlar, alan bilgisinin yanı sıra, alanın eğitime ve öğretime yönelik mesleki bilgi ve beceriler kazandırmayı önceleyerek oluşturulmuştur (YÖK, 2018).

Öğretmenlikle ilgili üç temel bilgi ve yeterlik alanından söz edilebilir. Bunlar, alan bilgisi, pedagoji bilgisi, pedagojik alan bilgisidir. Alan bilgisi, öğretmenin öğreteceği konularla ilgili bilgisini ifade eder. Öğretmen, anlatacağı konunun temel kavramlarını bilmeli ve bunları konunun içeriğine uygun olarak düzenleyebilmelidir. Pedagoji bilgisi, öğretmenin eğitim ve öğretime ilişkin genel ilke ve yöntemleri bilmesini içerir. Pedagojik alan bilgisi ise, alan bilgisi ve pedagojik bilgi arasında bir köprü işlevi görür. Ülkemizdeki mevcut öğretmenlik programlarının önemli bir kısmında öğretmenlik bilgisi, alan bilgisi ve pedagoji bilgisi olarak kurgulanmış olup programlarda alanın öğretime ilişkin konular yeterince yer almamıştır. Pedagojik alan bilgisi, konu alanının nasıl öğretileceğine ilişkin bilgi türünü kapsamakta olup bir konuyu başkaları için daha anlaşılır şekilde sunma ve formüle etme becerisidir. Program güncelleme sürecinde iyi ahlaklı, örnek, mesleki değer ve idealleri içtenlikle özümsemiş öğretmen adayları yanında, pedagojik alan bilgisi yüksek nitelikli öğretmen adaylarının da yetiştirilmesine önem verilmiştir (YÖK, 2018).

Tablo 6. Lisans Programlarının Kredi ve Ders Saati

Lisans Programı	Kredi	Ders Saati
Almanca Öğretmenliği	145	152
Arapça Öğretmenliği	149	156
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	150	171
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri	150	166
Biyoloji Öğretmenliği	146	162
Coğrafya Öğretmenliği	148	157
Felsefe Grubu Öğretmenliği	157	164
Fen Bilgisi Öğretmenliği	148	166
Fizik Öğretmenliği	148	164
Fransızca Öğretmenliği	148	155
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	146	153
İngilizce Öğretmenliği	148	155
Japonca Öğretmenliği	163	188
Kimya Öğretmenliği	145	159
Matematik Öğretmenliği	148	155
Müzik Öğretmenliği	156	179
Okul Öncesi Öğretmenliği	141	148
Özel Eğitim Öğretmenliği	150	162
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	147	160
Resim-İş Öğretmenliği	155	186
Sınıf Öğretmenliği	142	150
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	147	154
Tarih Öğretmenliği	151	158
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	156	163
Türkçe Öğretmenliği	150	157

Yeni lisans programları, 2018-2019 öğretim yılından itibaren birinci sınıflardan başlanarak uygulamaya konulmuştur. Öğretmenlik Meslek Bilgisi (MB) ve Genel Kültür (GK) derslerinin ulusal kredileri ve AKTS yönünden bütün programlarda eşitlenmiştir. Böylelikle eşdeğerlik, yatay geçiş, çift ana dal eğitimi vb. durumlarda ortaya çıkan kredi ve AKTS uyumsuzlukları giderilmiştir. Programlarda yer alan sınırlı sayıdaki seçmeli dersler arttırılmış olup bütün programlarda seçmeli derslere %25 oranında yer verilerek Bologna sürecine uyum sağlanmıştır (YÖK, 2018).

Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri

Öğretmen yeterlikleri, öğretmenlerin “öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli bir biçimde yerine getirebilmek için sahip olmaları gereken bilgi, beceri ve tutumlar” olarak tanımlanmaktadır. Eğitim alanında tasarlanan hedeflere ulaşabilmek, bu sürece yön veren öğretmenlerin nitelik ve yeterlikleriyle yakından ilişkilidir. Eğitim alanında hayata geçirilen bu yenilik öğretmenler tarafından öğrenme ortamlarına yansıtılmaz ise tasarlanan hedefe ulaşamayacağı açıktır. Öğretmenlerin temel yeterliklere sahip olması, öğrencilerin başarılarını artırmanın ve kişisel gelişimlerini sağlamalarının anahtarlarından biridir. Bu yüzden hızla değişen dünyada, öğretmenlerin gelişimim teşvik etmek, yeterliklerini ve yeteneklerini artırmak hayati öneme sahiptir (MEB, 2017).

Türkiye’de öğretmen yeterlikleri ile ilgili ilk resmi çalışmalara 1998 yılında başlanmıştır. 1998-1999 yıllarında YÖK ve Dünya Bankası iş birliği ile yapılan “YÖK Dünya Bankası Millî Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi” kapsamında öğretmen yetiştirme standartlarını belirleme ve akreditasyon çalışmaları yapılmış ve Öğretmen Yeterlikleri; “konu alanı ve alan eğitimine ilişkin yeterlikler”, “öğretme-öğrenme sürecine ilişkin yeterlikler”, “öğrencilerin öğrenmelerini izleme, değerlendirme ve kayıt tutma” ve “tamamlayıcı mesleki yeterlikler” olmak üzere dört başlık altında sıralanmıştır.

Millî Eğitim Bakanlığında Öğretmen Yeterlikleri ile ilgili ilk resmi çalışmalar ise 1999 yılında başlamıştır. İlk olarak Millî Eğitim Bakanlığı ve çeşitli üniversitelerin temsilcilerinden oluşan “Öğretmen Yeterlilikleri Komisyonu” oluşturulmuştur. Bu komisyon, yeterlilik belirleme sürecinde yabancı ülkelerdeki yeterlik belgelerinden, YÖK Dünya Bankası Millî Eğitimi Geliştirme Projesinden, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi kapsamında geliştirilen dokümanlardan, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmen nitelikleri konusunda yürütülen araştırma sonuçlarından ve ilgili kurum ve kuruluşlardan gelen eleştiri ve önerilerden yararlanarak “Öğretmen Yeterlilikleri” belgesini hazırlamıştır. 1739 sayılı Kanuna uygun olarak “eğitme-öğretme yeterlilikleri”, “genel kültür bilgi ve becerileri” ve “özel alan bilgi ve becerileri” olmak üzere üç başlık altında hazırlanan “Öğretmen Yeterlilikleri”, 12/07/2002 tarihli Makam Olum ile yürürlüğe girmiştir. Bu yeterlilikler lisans eğitimi süreçlerinde gerekli düzenlemelerin

yapılması için öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına gönderilmiştir.

Öğretmen yeterlikleri konusunda bir somaki çalışma Temel Eğitime Destek Programı (TEDP) kapsamında yapılmıştır. Temel Eğitime Destek Projesi, Avrupa Birliği Komisyonu ile Türk Hükümeti arasında 8 Şubat 2000 tarihinde imzalanan Finansman Anlaşması'yla yürürlüğe girmiştir. Proje faaliyetlerine 2002 yılı Eylül ayında başlanmıştır. Temel Eğitime Destek Projesi (TEDP); Öğretmen Eğitimi, Eğitimin Kalitesi, Yönetim ve Organizasyon, Yaygın Eğitim ve İletişim olmak üzere 5 bileşenden oluşmuştur. Öğretmen Eğitimi bileşeni ile ilgili proje çalışmalarının sorumluluğunu Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü üstlenmiştir. Bu proje kapsamında "yeterlik" belirlemeye ilişkin. 13-16 Nisan 2004 tarihleri arasında bir çalıştay düzenlenmiştir. Öğretmen Yeterlikleri ile ilgili ülkemizde Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında YÖK-MEB, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü ve Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED) tarafından daha önce hazırlanan tüm çalışmalar ile farklı ülkelere ait yeterlik dokümanları incelenerek konuya ilişkin kavram ve terimler üzerinde ortak bir anlayış oluşturulmaya çalışılmıştır. Başlatılan bu çalışmada öğretmen yeterliklerinin, Avrupa Birliği ülkeleriyle uyumlu olacak şekilde yeniden belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, ulusal ve uluslararası uzmanlar, akademisyenler, öğretmenler ve çok sayıda katılımcının bulunduğu çalıştaylar, pilot uygulamalar ve paydaş görüşleri neticesinde:

- a) Kişisel ve meslekî değerler- meslekî gelişim,
- b) Öğrenciyi tanıma,
- c) Öğrenme ve öğretme süreci,
- d) Öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme,
- e) Okul, aile ve toplum ilişkileri,
- f) Program ve içerik bilgisi

olmak üzere 6 ana yeterlik alanı, bu yeterliklere ilişkin 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesinden oluşan "Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri" belirlenmiştir. Ardından Bakanlık temsilcileri, öğretmenler, akademisyenler, müfettişler, sendika temsilcileri gibi farklı görevden çok sayıda kişinin katıldığı çalıştaylar düzenlenerek "Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri Taslağı"na son halı verilmiş ve 17/04/2006 tarihli Makam Olum ile uygun bulunan bu yeterlikler, 2006 yılında 2590 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanarak

yürürlüğe girmiştir. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri'nin yürürlüğe girmesinin ardından öğretmenlerin kendi alanlarında sahip olmaları gereken bilgi, beceri, tutum ve değerleri ifade eden “Öğretmenlik Mesleği Özel Alan Yeterliklerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmaların neticesinde ilköğretim kademesi öğretmenlerine yönelik Türkçe, İngilizce, Fen ve Teknoloji, Bilişim Teknolojileri, Görsel Sanatlar, Okul Öncesi. Matematik, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler, Müzik. Dm Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Beden Eğitimi, Teknoloji Tasarım. Özel Eğitim (görme, işitme, zihinsel engelliler) olmak üzere 14 alanda Özel Alan Yeterlikleri hazırlanarak 04/06/2008 ve 25/07/2008 tarihli Makam Onayları ile yürürlüğe konulmuştur. Ortaöğretim kademesi öğretmenlerine yönelik ise Oita Öğretim Projesi (OOP) kapsamında Türk Dili ve Edebiyatı, Matematik, Fizik. Kimya, Biyoloji, Tarih, Coğrafya ve Felsefe olmak üzere sekiz alanda Özel Alan Yeterlikleri hazırlanmış ve 26/01/2011 tarihli makam onayı ile yürürlüğe konulmuştur (MEB, 2017).

Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerinin yayımlanması somasında 23/04/2008 tarihinde Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi, Avrupa Yeterlilikler Çerçevesini kabul etmiştir. Tavsiye niteliğinde olan bu kararla ülkelerin Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ile ilişkili şekilde ulusal yeterlilik çerçeveleri oluşturmaları istenmiştir. Ülkemizde buna uygun olarak 19/11/2015 tarihli ve 29537 sayılı Resmi Gazete’de Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik yayımlanmış ve böylelikle “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ)” yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yeterlilikler çerçevesine dayalı Türkiye Referanslama Raporu 29-30 Mart 2017 tarihlerinde Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi Danışma Kurulu’na sunulmuş; TYÇ’nin Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ile referanslanması ve Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi (AYA- YÇ) ile uyumluluğu onaylanarak resmîyet kazanmıştır. Ayrıca 2000 yılında yayınlanan Lizbon Stratejisi hedefleri ve ülkemizin 2001 yılında dâhil olduğu Bologna Süreci hedeflerine yönelik olarak “Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi” ve “Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi Temel Alan Yeterlilikleri” 13/01/2011 tarihinde kabul edilmiştir (MEB, 2017).

Ulusal ve uluslararası düzeydeki bu düzenlemelerin yanı sıra, eğitim alanındaki yeni gelişmeler ile eğitim sistemimizdeki yeniliklere uyum sağlayabilmek adına Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleriminim

güncellenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç doğrultusunda başlatılan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri'ne yönelik güncelleme çalışmaları süresince çok sayıda paydaşın görüşüne başvurulmuştur. YÖK, ÖSYM, Mesleki Yeterlilik Kurumu, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ve Bakanlığın diğer bilimlerinin yanı sıra çok sayıda akademisyen ve öğretmen ile de iş birliği gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte, Avrupa Konseyi, Dünya Bankası, ILO, OECD, UNESCO ve UNICEF gibi uluslararası kuruluşların eğitim ve öğretmenlikle ilgili temel politika metinleri ve ABD, Avustralya, Finlandiya, Fransa, Hong-Kong, İngiltere, Kanada ve Singapur gibi birçok farklı ülkenin yeterlik belgeleri incelenmiş, paydaşların katıldığı toplantılar düzenlenmiş ve öğretmen yeterlikleri geniş ölçekli bir katılımı güncellenmiştir.

Yeterlik güncelleme çalışmaları sürecinde her bir öğretmenlik alanı için ayrı bir özel alan yeterliği belirlemek yerine, genel yeterliklere alan bilgisi ve alan eğitimi bilgisi yeterlikleri eklenmiş, böylece her bir öğretmenin kendi alanına ilişkin yeterliklerini de kapsayacak mahiyette bütünsel ve tek bir metin oluşturulmuştur. Bu kapsamda güncellenen Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri; “mesleki bilgi”, “mesleki beceri”, “tutum ve değerler” olmak üzere birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayan 3 yeterlik alanı ile bunlar altında yer alan 11 yeterlik ve bu yeterliklere ilişkin 65 göstergeden oluşmaktadır. Söz konusu yeterlik alanları ve bu alanlar içerisinde yer alan genel yeterlikler Tablo 7’de yer almaktadır (MEB, 2017).

Tablo 7. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri

A Mesleki Bilgi	B Mesleki Beceri	C Tutum ve Değerler
A1. Alan Bilgisi	B1. Eğitim Öğretimi Planlama	Millî, Manevi ve Evrensel Değerler
Alanında sorgulavıcı bakış açısını kapsayacak şekilde ileri düzeyde kuramsal, metodolojik ve olgusal bilgiye sahiptir.	Eğitim öğretim süreçlerini etkin bir şekilde planlar.	Millî, manevi ve evrensel değerleri gözetilir.
A2. Alan Eğitimi Bilgisi	B2. Öğrenme Ortamları Oluşturma	C2. Öğrenciye Yaklaşım
Alanının öğretim programına ve pedagojik alan bilgisine hâkimdir.	Bütün öğrenciler için etkili öğrenmenin gerçekleştirileceği sağlıklı ve güvenli öğrenme ortamları ile uygun öğretim materyalleri hazırlar.	Öğrencilerin gelişimini destekleyici tutum sergiler.
A3. Mevzuat Bilgisi	B3. Öğretme ve Öğrenme Sürecini Yönetme	C3. İletişim ve İş Birliği

Birev ve öğretmen olarak görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin mevzuata uygun davranır.	Öğretme ve öğrenme sürecini etkili bir şekilde yürütür.	Öğrenci, meslektas. aile ve eğitim diğer paydaşları ile etkili iletişim ve iş birliği kurar.
	B4. Ölçme ve Değerlendirme	Kisisel ve Mesleki Gelişim
	Ölçme ve değerlendirme, yöntem, teknik ve araçların amacına uygun kullanır.	Öz değerlendirme yaparak, kisisel ve mesleki gelişimine yönelik çalışmalara katılır.

A	YETERLİK ALANI: MESLEKİ BİLGİ
YETERLİKLER	YETERLİK GÖSTERGELERİ
A1. ALAN BİLGİSİ Alanında sorgulayıcı bakış açısını kapsayacak şekilde ileri düzeyde kuramsal, metodolojik ve olgusal bilgiye sahiptir.	A1.1. Alanı ile ilgili konu ve kavramları analiz eder. A1.2. Alanındaki temel kuram ve yaklaşımların alanına yansımalarını yorumlar. A1.3. Alanı ile ilgili temel bilgi ve veri kaynaklarını sınıflandırır. A1.4. Alanına ilişkin temel araştırma yöntem ve tekniklerini sınıflandırır. A1.5. Milli ve manevi değerlerin alanına yansımalarını yorumlar.
A2. ALAN EĞİTİMİ BİLGİSİ Alanının öğretim programı ve pedagojik alan bilgisine hâkimdir.	A2.1. Alanının öğretim programını tüm öğeleriyle açıklar. A2.2. Alanının öğretim programını, ilgili diğer öğretim programları ile ilişkilendirir. A2.3. Öğrencilerin gelişim ve öğrenme özelliklerine ilişkin bilgisini öğretim süreçleri ile A2.4. Alanın öğretiminde kullanılabilecek farklı strateji, yöntem ve teknikleri karşılaştırır. A2.5. Alanın öğretim süreçlerinde kullanılabilecek ölçme ve değerlendirme yöntemlerini A2.6. Alanının öğretiminde millî ve manevi değerlerden nasıl yararlanacağına karar verir'.
A3. MEVZUAT BİLGİSİ Birev ve öğretmen olarak görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin mevzuata uygun davranır.	A3.1. Vatandaş olarak bireysel hak ve sorumluluklarını açıklar. A3.2. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının içeriğini açıklar. A3.3. Atatürk'ün eğitim sistemimize katkılarını değerlendirir. A3.4. Öğretmenlik mesleğini ilgilendiren mevzuatı açıklar. A3.5. Eğitim paydaşlarının hak ve sorumluluklarını ayırt eder.

B MESLEKİ BECERİ

YETERLİKLER	YETERLİK GÖSTERGELERİ
<p>BL EĞİTİM ÖĞRETİMİ PLANLAMA</p> <p>Eğitim süreçlerim etkin bir şekilde öğretim planlar.</p>	<p>B1.1. Planlarım alanının öğretim programına uygun olarak hazırlar.</p> <p>B1.2. Öğretim sürecini çevresel şartları, maliyeti ve zamanı dikkate alarak planlar.</p> <p>B1.3. Öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve sosyokültürel özelliklerini dikkate alarak esnek öğretim planlar hazırlar.</p> <p>B1.4. Öğretim sürecini planlarken millî ve manevi değerleri dikkate alır.</p>
<p>B2. ÖĞRENME ORTAMLARI OLUŞTURMA</p> <p>Bütün öğrenciler için etkili öğrenmenin gerçekleşebileceği sağlıklı ve güvenli öğrenme ortamları ile uygun öğretim materyalleri hazırlar.</p>	<p>B2.1. Sağlıklı, güvenli ve estetik öğrenme ortamları düzenler.</p> <p>B2.2. Kazanımlara uygun öğretim materyalleri hazırlar.</p> <p>B2.3. Öğrenme ortamlarını öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve ihtiyaçlarını dikkate alarak düzenler.</p> <p>B2.4. Öğrenme ortamlarım dersin içeriğini destekler.</p> <p>B2.5. Öğrencilerle etkili iletişim kurabileceği demokratik öğrenme ortamları hazırlar.</p> <p>B2.6. Öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerini geliştirecek öğrenme ortamları oluşturur.</p> <p>B2.7. Öğrencilerin millî ve manevi değerleri içselleştirmesine katkıda bulunacak öğrenme ortamları hazırlar.</p>
<p>B3. ÖĞRETME VE ÖĞRENME SÜRECİNİ YÖNETME</p> <p>Öğretme ve öğrenme sürecini etkili bir şekilde yürütür.</p>	<p>B3.1. Alanının eğitim ve öğretimi için gerekli alan becerilerini geliştirir.</p> <p>B3.2. Öğretme ve öğrenme sürecinde zamanı etkin kullanır.</p> <p>B3.3. Öğrencilerin öğrenme süreçlerine aktif katılımını sağlar.</p> <p>B3.4. Derslerini öğrencilerin günlük yaşamlarıyla ilişkilendirir.</p> <p>B3.5. Öğretme ve öğrenme sürecini yürütürken, özel gereksinimleri olan öğrencileri dikkate alır.</p> <p>B3.6. Uygulamalarında, çalıştığı çevrenin doğal, kültürel ve sosyoekonomik özelliklerini dikkate alır.</p> <p>B3.7. Öğrencilerin derslerde analitik düşüncelerine yönelik etkinlikler hazırlar.</p> <p>B3.8. Eğitim öğretim faaliyetlerinde ilgili kişi, kurum, kuruluş ve meslektaşları ile iş birliği yapar.</p> <p>B3.9. Öğretme ve öğrenme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin olarak kullanır.</p> <p>B3.10. Öğretme ve öğrenme sürecinde uygun strateji, yöntem ve teknikleri kullanarak etkili öğrenme ortamı oluşturur.</p> <p>B3.11. Öğretme ve öğrenme sürecinde uygun araç, gereç ve materyalleri etkin kullanır.</p> <p>B3.12. Sınıfta istenmeyen davranış ve durumlarla etkin ve yapıcı bir şekilde baş eder.</p>
<p>B4. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME</p> <p>Ölçme ve değerlendirme, yöntem, teknik ve araçlarını amacına uygun kullanır.</p>	<p>B4.1. Alanına ve öğrencilerin gelişimsel özelliklerine uygun ölçme ve değerlendirme araçları hazırlar.</p> <p>B4.2. Ölçme ve değerlendirmede süreç ve sonuç odaklı yöntemler kullanır.</p> <p>B4.3. Ölçme ve değerlendirmeyi objektif ve adil olarak yapar.</p>

B4.4. Ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre öğrencilere ve diğer paydaşlara doğru ve yapıcı

B4.5. Ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre öğretme ve öğrenme süreçlerini yeniden düzenler.

C	YETERLİK ALANI: TUTUM VE DEĞERLER
YETERLİKLER	YETERLİK GÖSTERGELERİ
C1. MİLLÎ, MANEVİ VE EVRENSEL DEĞERLER Millî, manevi ve evrensel değerleri gözetir.	C1.1. Çocuk ve insan haklarını gözetir.
	C1.2. Bireysel ve kültürel farklılıklara saygılıdır.
	C1.3. Öğrencilerin millî ve manevi değerlere saygılı, evrensel değerlere açık bireyler olarak
	C1.4. Doğal çevre ile tarihsel ve kültürel mirasın korunmasına duvarlıdır.
C2. ÖĞRENCİYE YAKLAŞIM Öğrencilerin gelişimini destekleyici tutum sergiler.	C2.1. Her öğrenciye insan ve birey olarak değer verir.
	C2.2. Her öğrencinin öğrenebileceğini savunur.
	C2.3. Öğrencilerin kişisel gelişimini ve geleceğini planlamalarında rehberlik yapar.
	C2.4. Tutum ve davranışlarıyla öğrencilere rol-model olur.
C3. İLETİŞİM VE İŞ BİRLİĞİ Öğrenci, meslektaş, aile ve eğitimin diğer paydaşlar ile etkili iletişim ve iş birliği kurar.	C3.1. Türkçeyi kurallarına uygun ve etkili biçimde kullanır.
	C3.2. Etkili iletişim yöntem ve tekniklerini kullanmaya özen gösterir.
	C3.3. İnsan ilişkilerinde empati ve hoşgörüyü esas alır.
	C3.4. Meslektaşlarıyla bilgi ve deneyim paylaşımına açıktır.
	C3.5. Eğitim öğretim faaliyetlerinde ailelerle iş birliği yapar.
	C3.6. Okul gelişimine yönelik faaliyetlere aktif olarak katılır.
C4. KİŞİSEL VE MESLEKİ GELİŞİM Öz değerlendirme yaparak, kişisel ve mesleki gelişimine yönelik çalışmalara katılır.	C4.1. Mesleğini severek ve isteyerek yapar.
	C4.2. Paydaşlardan gelen görüş ve önerilerden de yararlanarak öz değerlendirme yapar.
	C4.3. Kişisel ve meslekî yönden kendisini geliştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunur.
	C4.4. Kişisel bakımına ve sağlığına özen gösterir.
	C4.5. Kültürel ve sanatsal etkinliklere katılır.
	C4.6. Mesleki etik ilkelere uyarak mesleki bağlılık ve saygınlığını korur.
	C4.7. Türkiye ve dünya gündemini takip eder.

Üniversitelerin öğretmen yetiştirmeye yönelik programlarında zorunlu ve seçmeli derslerin ve ders içeriklerinin belirlenmesinde, derslerde kullanılacak materyallerin tasarımında, öğrenme

ortamlarının düzenlenmesinde, fakülte-okul iş birliğinin sağlanmasında, öğretmen yetiştirme süreçlerinin planlanmasında Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri yol gösterici olacaktır. Böylelikle öğretmenlik mesleğine kaynak teşkil eden fakülte ve bölümlerdeki öğrencilere yeterlikler kapsamında belirlenmiş olan bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandırılabilir ve eğitim öğretim sistemimizde yer alacak öğretmenlerimizin yetkinliklerini arttırmak suretiyle genel bir kalite artışı sağlanacaktır.

MEB Aday Öğretmen Yetiştirme Süreci

Millî Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen niteliklerini arttırmaya yönelik olarak son yıllarda yürürlüğe koyduğu en önemli faaliyet, ilk defa 2016 yılında başlatılan, aday öğretmen yetiştirme programıdır. Bu kapsamda aday öğretmenler, tecrübeli ve mesleğinde temayüz etmiş öğretmenlerin danışmanlığında yoğun bir yetiştirme sürecine tabi tutulmaktadır. Hazırlanan program doğrultusunda aday öğretmenler sınıf içi gözlem ve uygulamalar, hazırlık ve değerlendirme çalışmaları ile okul içi ve okul dışı faaliyetler gibi detaylı eğitimlerden geçirilmektedir. Danışman öğretmenler eşliğinde yapılan faaliyetlere ilaveten aday öğretmenlerden süreç boyunca eğitimle ilgili ulusal ve uluslararası literatürde önemli yere sahip çeşitli kitapları okumaları ve eğitimle ilgili farklı ülkelerin tecrübelerini yansıtan ve sanatsal değere sahip çeşitli film ve belgeseller izlemeleri istenmekte, adayların eğitimle ilgili farklı teorik ve pratik sorunların farkına varacakları seminer ve konferanslar düzenlenmektedir. Bu faaliyetlerle aday öğretmenlerin, millî eğitimin temel amaçlarını gerçekleştirmek için bir öğretmende var olması gereken bilgi, beceri, tutum ve değerlere sahip olarak yetiştirilmesi hedeflenmektedir (ÖYGGM, 2017).

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) 02.03.2016 tarihli ve 4227763 sayılı "Aday Öğretmen Yetiştirme Sürecine İlişkin Yönerge" yayınlamıştır. Aday öğretmenlerin yetiştirme programı doğrultusunda öğretmenlerin, kişisel ve mesleki bilgi ve becerilerinin arttırılmasına yönelik çeşitli etkinliklerde bulunmaları, hizmet içi eğitimlere katılmaları amaçlanmıştır. Bu amaçla derse hazırlık, ders izleme, ders uygulaması, okul içi gözlem ve uygulamaları, şehir kimliğini tanıma, kurumsal işleyişi tanıma, gönüllülük ve girişimcilik çalışmaları, tecrübeyle buluşma ve mesleki gelişim uygulamaları yapmaları amaçlanmıştır. Aday öğretmenlere yetiştirme sürecinde; 384 saat sınıf içi ve okul içi, 90 saat okul dışı faaliyetleri; 180 saat hizmet içi eğitim faaliyetleri olmak

üzere Toplam: 654 saat eğitim verilmektedir. Uyum Eğitimleri (Özel Eğitim Kurumlarında Adaylığı Kaldırılanlar) 42 saat okul içi, 90 saat okul dışı faaliyetleri; 180 saat hizmet içi eğitim faaliyetleri olmak üzere Toplam: 312 saat eğitim verilmektedir.

Tablo 8. MEB Aday Öğretmen Yetiştirme Programı

	Sıra	Çalışma Konuları	Süre (Saat)
Sınıf ve Okul İçi Faaliyetler (384 Saat)	1	Ders Planlama/Hazırlık/Değerlendirme	144
	2	Ders Uygulaması	90
	3	Ders İzleme	54
	4	Okul İçi Gözlem ve Uygulamalar	96
Okul Dışı Faaliyetler (90 Saat)	5	Şehir Kimliğini Tanıma	18
	6	Kurumsal İşleyiş	18
	7	Yanı Başımızdaki Okul	18
	8	Tecrübeyle Buluşma	12
	9	Gönüllülük ve Girişimcilik Çalışmaları	12
	10	Mesleki Gelişim ve Kariyer	12
Kitap Okuma	11	Kitap Okuma (Her ay 1 kitap)	
Film İzleme	12	Film İzleme (Her ay 2 film)	
Hizmet İçi Eğitimler (180 Saat)	13	Türkiye’de Demokrasi Serüveni ve 15 Temmuz Süreci	6
	14	Anadolu’da Çok Kültürlülük, Kaynakları ve Eğitime Yansımaları	60
	15	Kültür ve Medeniyetimizde Eğitim Anlayışının Temelleri	18
	16	Dünden Bugüne Öğretmenlik	12
	17	İnsani Değerlerimiz ve Meslek Etiği	12
	18	Öğretmenlikle İlgili Mevzuat Programı	12
	19	Etkili İletişim ve Sınıf Yönetimi	12
	20	Milli Eğitim Sisteminde Güncel Uygulamalar	12
	21	Gelişmiş Ülkelerin Eğitim Sistemleri, Uluslararası Kuruluşların Sisteme Yansımaları	12

	22	Ulusal ve Uluslararası Eğitim Projeleri ve Örnek Projeler	12
	23	Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamaları Semineri	6
	24	Afet Eğitimi Semineri	6

Kaynak: <http://oygm.meb.gov.tr/www/19072017-tarihinde-atamasi-yapilan-sozlesmeli-aday-ogretmenlerin-yetistirme-programi/icerik/433>

Bu süreçle aday öğretmenlerin meslek yaşantıları boyunca öğretmenlik mesleğini en iyi şekilde temsil edebilecekleri bilgi ve becerileri edinmeleri; temel haklarını, görevlerini, yetki ve sorumluluklarını öğrenmeleri amaçlanmıştır (<http://oygm.meb.gov.tr/www/mesleki-gelisim-faaliyetleri/icerik/7>). Göstermiş oldukları başarı durumuna göre sözleşmeleri her yıl yenilenebilecek olan bu öğretmenler dördüncü yılın sonunda da başarılı olmaları halinde kadrolu statüye geçerek okullarında iki yıl daha görev yapacaklardır. Sözleşmeli öğretmenler, Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) puanlarının yanı sıra mülakat ile bir konuyu kavrayıp özetleme, ifade yeteneği ve muhakeme gücü, iletişim becerileri, özgüveni ve ikna kabiliyeti, bilimsel ve teknolojik gelişmelere açıklığı, topluluk önünde temsil yeteneği ve eğitimcilik nitelikleri gibi konulardaki becerileri de ölçülerek mesleğe kabul edilmektedir. Bu istihdam biçimi ve başarı şartı anlayışı eğitimde kalite ve nitelik açısından bölgeler ve kurumlar arasındaki farklılıkları gidermeyi hedeflemektedir (ÖYGGM, 2017).

Mevcut öğretmenlerin değişen ihtiyaçlar doğrultusunda mesleki gelişmelerinin sağlanması eğitim politikalarında öncelikli konular arasında yer almaktadır. Bu kapsamda MEB tarafından yapılan ihtiyaç analizleri doğrultusunda öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişmelerine yönelik olarak üniversiteler, çeşitli kamu kurumu ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılmak suretiyle birçok hizmet içi eğitim faaliyeti planlanmakta ve yürütülmektedir (ÖYGGM, 2017).

Kaynaklar

Akdemir, A. S. (2013). Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Programlarının Tarihçesi Ve Sorunları. *Electronic Turkish Studies*, 8(12).

Akyüz, Y. (2015). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara, Pegem Yayınları, s.160,380.

Ataunal, A. (1987), Yüksek Öğretim Kurulunun İlkokul Öğretmeni Yetiştirmeye İlişkin Projeksiyonu. Öğretmen Yetiştiren Yüksek Öğretmen Kurumlarının Dünü-Bugünü-Geleceği Sempozyumu, Gazi Üniversitesi, s. 207-230.

Dolton, P., Marcenaro, O., Vries, R. D., & She, P. W. (2018). Global Teacher Status Index 2018. Varkey Foundation.

Durmuşoğlu, M.C., Yanık, C. ve Akkoyunlu, B. (2009). Türk ve Azeri öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 36, 76-86.

Erdem, A. R. (2013). Öğretmen Yetiştirmenin Bugünü ve Geleceği: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ankara: Anı Yayıncılık

Erden, M. (1998). Eğitimde program değerlendirme (3. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık

Ergün, M. (1997). Azerbaycan eğitim sistemi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. 12, 499-514.

Eşme, İ., Karaçay Timur. (2003), Öğretmen Yetiştirme Genel Değerlendirme ve Yeni Model Önerisi. Milli Eğitim Dergisi, 160.

Eurydice (2013). Key Data on Teachers and School Leaders in Avrupa. 2013 Edition. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Eurydice (2019). National Education Systems Turkey Everview. 15.05.2019 tarihinde https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/turkey_tr adresinden erişilmiştir.

Kartal, M. (2011). Türkiye'nin alan öğretmeni yetiştirme deneyimleri ve sürdürülebilir yeni model yaklaşımları. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, (29), 50-57.

Kavcar, C. (2002) Cumhuriyet Döneminde Dal Öğretmeni Yetiştirme. Ankara

Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,35(1-2),7-14

Kaya, Y. K., (1984). İnsan Yetiştirme Düzenimiz: Politika / Eğitim / Kalkınma. Geliştirilmiş. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Döner Sermaye İşletmesi.

Kepenek, Yakup. (1995). 1923-1993 Döneminde Uygulanan İlköğretime Öğretmen Yetiştirme Modellerinin Değerlendirilmesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Mammadov, J. (2008). Bağımsızlık sonrası azerbaycan eğitim sistemindeki değişim ve gelişmeler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

MEB (2017). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri. 10.05.2019 tarihinde http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRET_MENLYK_MESLEYY_GENEL_YETERLYKLERY.pdf adresinden erişilmiştir.

Memmedov, Y. (2006). Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi, Bakü, Nurlan Yayıncılık.

ÖYGGM (2017). Öğretmen Strateji Belgesi 2017-2023. 15.05.2019 tarihinde https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/26174415_Strateji_Belgesi_RG-Ylan-_26.07.2017.pdf adresinden erişilmiştir.

Özden, Y. (1999). Eğitimde Dönüşüm Eğitimde Yeni Değerler, Ankara: Pegem A Yayınları,

Samadova, M. (2016). Educational reforms and innovations in Azerbaijan. The Online Journal of New Horizons in Education-January, 6(1).

UNESCO (1990). Innovations and Initiatives in teacher education. UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific, Bangkok.

YÖK, (1998). Fakülte- Okul İşbirliği, 16.05.2019 tarihinde http://www.yok.gov.tr/documents/10279/23817636/fakulte_okul_isbirligi.pdf/561be90b-5e16-4d8a-9c2b-eaba3426b440 adresinden erişilmiştir.

YÖK (2018). Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları. 13.05.2019 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans_programlari/AA_Sunus_%20Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf adresinden erişilmiştir.

Ferruh TUZCUOĞLU⁶

AZERBAJCAN-TÜRKİYE EĞİTİM İLİŞKİLERİ VE TUDİFAK ÖRNEĞİ

Özet

Azerbaycan ve Türkiye Umum Milli Lider H. Aliyev'in çok veciz bir şekilde ifade ettiği gibi "*Bir millet, iki devlet*"tir. Bir milletin farklı coğrafyalarda yaşayan bu iki kardeş ülkesi aynı soydan gelmelerinden kaynaklanan tarihi bağlarının yanında özellikle son 30 yılda gelişen ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel anlamda güçlü bağlarla birbirine bağlıdır.

Nuri Paşa komutasındaki Kafkas İslam Ordusu'nun 15 Eylül 1918'de Bakü'yü işgalden kurtarması, Azerbaycan'ın Kurtuluş Savaşı yıllarında Neriman Nerimanov vasıtasıyla Türkiye'ye gönderdiği yardımlar, 18 Ekim 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan'ı tanıyan ilk devletin Türkiye Cumhuriyeti olması, 13 Mart 2016 tarihinde Ankara'da ortaya çıkan terör saldırısı nedeniyle Cumhurbaşkanı Recep Tayip Erdoğan'ın Azerbaycan'a yapacağı ziyareti ertelemesi sonucu "*gardaş geleliyorsa biz giderik*" diyerek Ankara'ya giden Prezident İlham Aliyev'in davranışları iki devletin ve bu iki devlet halklarının birbirine daha çok kaynaşmalarına vesile olmuştur.

Azerbaycan ile Türkiye arasında çok yönlü gelişen ilişkilerin bir boyutunu da eğitim alanındaki ilişkiler oluşturmaktadır. Bu bağlamda eğitim ilişkilerine esas oluşturan pek çok anlaşma imzalanmış ve bu anlaşmalar baz alınarak pek çok somut adım devletler tarafından atılmıştır. Ancak bu somut resmi adımların dışında eğitimle ilgili öyle girişimler vardır ki, bu girişimler belki resmi adımlar kadar önemli ve de en az onun kadar saygın bir yere sahiptir.

Bu somut adımların en önemlisi ve eğitimle ilgili ilk girişim olan Prof. Dr. Turan Yazgan tarafından atılan adımdır. Yazgan daha SSCB dağılmadan 1990 yılında büyük bir öngörü ve cesaretle Azerbaycan'a giderek eğitim anlaşmaları yapmış, devlete sıfır maddi külfetle okullar açmış, binlerce Azerbaycan gencine kaliteli hem de ücretsiz eğitim

---

⁶ Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, tuzcuoglu@sakarya.edu.tr

vererek coğrafyada kardeşlik ilişkilerinin pekişmesine ve eğitim kalitesinin yükselmesine yardımcı olmuştur. İşte bu kurumların ilki, kurulduğundan beri mütevazı maddi koşullara rağmen kalite ve etik değerlerinden hiç taviz vermeden eğitime devam eden Türk Dünyası İktisat Fakültesi (TÜDİFAK)'tır. TÜDİFAK kurulduğundan bugüne değerlerinden taviz vermeden eğitim hayatına devam ettiği için Azerbaycan'ın göz bebeği eğitim kurumlarından biri olma vasfını sürdürmektedir.

Anahtar Sözcükler: Azerbaycan, Türkiye, Eğitim, Tüdifak.

1. Giriş

Azerbaycan ve Türkiye “öz kardeş” iki devlettir. Her iki devlette yaşayanlar insanlar aynı etnik kökene mensupturlar ve Anadolu Türkleri ile Azerbaycan Türklerini ayıran yegâne fark kimlik farklılığı ve bir miktar dildeki gramer farklılıklarıdır. Esas itibarıyla gramer farklılığının olması doğal karşılanmalıdır. Çünkü Azerbaycan ve Türkiye her ne kadar aynı ırktan gelen insanların yaşadığı iki ayrı devlet olsa da, sonuç olarak arada coğrafi farklılık bulunmaktadır ve malum olduğu üzere coğrafi farklılık, değil farklı ülkelerde, aynı ülke için de bile çok net kendini gösterebilmektedir.

Günümüzde Azerbaycan ve Türkiye Cumhuriyetleri arasındaki siyasi yakınlık ve dayanışmanın tüm dünya devletlerini kışkıracak bir düzeye erişmiş olması, iki ülke halklarının daha da yakınlaşması ve bu iki öz kardeş devletin daha samimi biçimde birbirini kucaklaması sonucunu doğurmaktadır.

Son iki yüzyıllık süreci incelediğimiz zaman Azerbaycan ve Türkiye'nin tarihsel olaylar çerçevesinde birbirlerine iyi günde ve kötü günde kenetlendiklerinin şahidi olmaktayız. Bu gerçek anlamda tek millet olduklarının bilimsel göstergesidir (Gözler, 2001: 108-123). Önce 1918 yılında Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti kurulduğu zaman, Osmanlı Azerbaycan'a kardeş elini uzatarak, Azerbaycan'ı Rus istilasından korumuştur. Daha sonra ise Osmanlı'nın dış güçlerce parçalanarak, yerini Türkiye Cumhuriyeti'ne bıraktığı, Kurtuluş mücadelesi verdiği günlerde Azerbaycan yardımını Türkiye'den esirgememiştir (Mikail ve Tazegül, 2012: 36).

“Azerbaycan-Türkiye Eğitim İlişkileri ve TUDİFAK Örneği” isimli bu çalışmamızda öncelikle Azerbaycan-Türkiye İlişkilerinin tarihsel arkaplanı ele alınacak, daha sonra ise ilişkilerin boyutlarına kısaca değinilecektir. Çalışmanın izleyen bölümünü eğitim ilişkileri oluşturmaktadır. Bu bölümde de eğitim ilişkilerinin tarihi, yasal çerçevesi ve boyutları incelenecektir. Son bölümde ise çalışmada örnek olarak ele alınan Türk Dünyası İktisat Fakültesi ele alınacak ve eğitim ilişkilerindeki konumu değerlendirilecektir.

2. Azerbaycan-Türkiye İlişkilerinin Boyutları

Azerbaycan-Türkiye halkları arasındaki ilişkiler iki ülke halklarının birlikte yaşadığı binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Büyüyen evlatların baba ocağından ayrılması gibi, bu halklar ayrı devletler olarak örgütlendiklerinde de zaman zaman ilişkilerde kopukluklar yaşansa da hiçbir dönemde kopmamıştır ve günümüze güçlü bir şekilde ulaşmıştır. İlişkiler de siyasi, ekonomik, askeri, kültürel ve sosyal boyutlar yoğun bir şekilde

2.1. İlişkilerin Tarihsel Arkaplanı:

Eski çağlarda asırlar boyunca aynı çatı altında yaşamış olan Türkiye ve Azerbaycan Türkleri devletleşme sürecinin belli dönemlerinden ayrı ayrı devletler kurarak, farklı çatılar altında yaşamaya başlamışlardır. Özellikle Osmanlı ve Safevî Devletleri döneminde bu iki Türk toplumu arasında ciddi kopukluk, hatta toplumsal düzeyde değilse de devlet düzeyinde çatışmalar yaşanmıştır. Safevî Devleti'nin dağılmasının ardından Azerbaycan coğrafyasında ortaya çıkan hanlıklar ile Osmanlı Devleti arasında, yoğunluğu ve niteliği zaman içerisinde değişmekle beraber ilişkiler mevcut olmuş, Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya'sı arasında yaşanan savaşlarda çok sayıdaki diğer Kafkas toplulukları gibi Azerbaycan Türkleri de toplum olarak genelde Osmanlı'dan yana tavır almıştır. Azerbaycan ve Anadolu Türkleri arasındaki ilişkiler 19. yüzyılın sonları, 20. yüzyılın başlarında yeniden üst düzeye çıkarak adeta zirve yapmıştır (Aslanlı ve Kurban, 2016: 33).

Tarihi açıdan bakıldığında “köklü bir kardeşlik”, hâlihazırdaki durum değerlendirildiğinde ise “stratejik ortaklık” olarak tanımlayabileceğimiz “bir millet iki devlet” olarak tanımlanan Türkiye –

Azerbaycan ilişkilerinde en önemli mihenk taşlarından birini Kafkas İslam Ordusu'nun Azerbaycan'ın başkenti Bakü'yü Ermeni ve Bolşevik çetelerin işgalinden kurtardığı 15 Eylül 1918 tarihi oluşturmaktadır⁷. Haydar Aliyev bu desteği: *"Türk ordusunun Azerbaycan'a, Bakü'ye gelmesi, Azerbaycan'ı Taşnakların saldırısından kurtarması her Azerbaycanlının kalbinde yaşıyor. Azerbaycan halkı, işte o acılı dönemde Türk halkının yaptığı yardımı asla unutmayacaktır."* (<https://lib.aliyevheritage.org>, 2018) sözleriyle özetleyecektir. 28 Mayıs 1918 yılında kurulan ve doğunun ilk demokratik Müslüman demokratik cumhuriyeti olan Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin tarih sahnesine çıkmasıyla birlikte iki devlet arasındaki etkileşimin hızlandığı görülmektedir (Babiş, 2018).

İlk bağımsız Azerbaycan Devletinin İçişleri Bakanı Behbud Han Cevanşir, Bakü İslam Cemiyet-i Hayriyesi ve Maliye Bakanı Abdülvasi Bey'in teşebbüsleriyle 1920 yılının Mart ayından itibaren toplanan 3 bin İngiliz Lirasına karşılık gelen 3 milyon ruble Birinci Bakü İstikraz Bankası'na yatırılmıştır. Bu paranın Bolşevikler zamanında oradan alınıp alınmadığı veya ne olduğu bilinmemektedir (Pakman: 2012).

Azerbaycanlı SSCB Devlet Adamı Neriman Nerimanov⁸ İngilizler tarafından Malta'ya sürülmüş bulunan Türklerin kurtarılması için çalışmalar yapmış, İngiliz Hükümeti'ne, Bakü'de bulunan İngilizler ile Malta'da tutulan Türklerin değiştirilmesi teklifinde bulunmuş, teklif kabul edilmediği takdirde Bakü'de bulunan İngiliz esirleri iade etmeyeceğini bildirmiştir. Nerimanov'un Malta'da ki sürgünleri kurtarma girişimi Anadolu'da Milli Mücadele'yi verenlere yalnız olmadıklarını ve dengelerin artık kendi lehlerine döndüğünü göstermesi açısından önemli kabul edilmektedir.

Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadelenin en sıkıntılı günlerinde Neriman Nerimanov'a bir mektup göndererek (17 Mart 1921) borç para talebinde bulunmuş, bu talep hazırda bulunan 500 kilo altın Ankara'ya gönderilerek karşılanmıştır. Nerimanov, Atatürk'e yazdığı 23 Mart 1921 tarihli cevabi mektubunda, *"Paşam, Türk Milletinde bir anane vardır;*

---

⁷ *Göyçay Muharebesi* ile başlayan Nuri Paşa komutasındaki Kafkas İslam Ordusu'nun Azerbaycan'ın içlerine doğru ilerleyişinin hukuki gerekçesi Azerbaycan Hükümeti ve Osmanlı Devleti arasında 4 Haziran 1918'de imzalanan Batum Anlaşması'dır. Anlaşmanın dördüncü maddesine göre, Azerbaycan Cumhuriyeti ülkede istikrarı ve güvenliği temin etmek için Osmanlı Devleti'ne başvurduğu zaman, Osmanlı İmparatorluğu Hükümeti silahlı yardımda bulunmak taahhüdünü üstlenmiştir (Babiş, 2018).

⁸ Mayıs 1920 – 2 Mayıs 1921 arası Dış İşleri Bakanı

kardeş kardeşe borç vermez, kardeş, her durumda kardeşinin elinden tutar. Biz kardeşiz, her zaman elinizden tutacağız, her zaman ve her şartta birbirimizin elinden tutacağız ve tutmaya devam edeceğiz bugün yaptığımız bir kardeşin yaptığından başka bir şey değildir” demıştır. Aynı dönemde Azerbaycan’ın Türkiye’ye defalarca petrol yardımında bulunduğunu görmekteyiz. Bu yardımlar arasında Azerbaycan’ın şehit Türklerin yetim çocukları için açılan yetimhanelere göndermiş olduğu petrol yardımları son derece anlamlıdır. Yine aynı dönemde, Azerbaycan’dan gönüllü birlikler gelip Türk ordusuna katılmıştır. Bu askerlerin arasında daha sonra Türk ordusunda generalliğe kadar yükselen isimler bulunmaktadır (Günaydın, 2018).

İki devlet arasındaki ilişkileri düzenlemek için Bakü ve Ankara’da temsilcilikler açılması diplomatik ilişkiler açısından çok önemli bir yer tutmaktadır. 21 Kasım 1921 tarihinde Azerbaycan bayrağı, Ankara’nın Cebeci semti, Hamamönü mevkiindeki Azerbaycan Temsilciliği binasına bizzat Gazi Mustafa Kemal tarafından çekilmiştir⁹ (www.atam.gov.tr, 2019).

İki cumhuriyet arasında resmi ilişkiler Azerbaycan daha Sovyetler Birliği üyesi olduğu dönemde kurulmuştur. 1967 yılında Başbakan Süleyman Demirel’in, 1969 yılında Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’ın Bakü ziyaretleri bu ilişkilerin niteliğinin belirlenmesinde önemli rol oynamıştır (<https://lib.aliyevheritage.org>, 2019).

Türkiye, Azerbaycan’ın bağımsızlığını diğer eski SSCB Cumhuriyetlerinden önce ve ayrı bir kanunla, 9 Kasım 1991’de tanımıştır. Türkiye aynı zamanda Azerbaycan’ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti ile *Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Yeniden Diplomatik İlişkilerin Tesisi Hakkında Protokol* ise 14 Ocak 1992’de, Bakü’de imzalanarak yürürlüğe girmiştir (Hasanlı, 2017: 67).

---

⁹ Hâkimiyeti Milliye gazetesi, bu tarihi olayı “Ankara Semalarında Azerbaycan Sancağı” başlığıyla okuyucularına duyurmuştur. Gazete “*Azerbaycan sancağı Başkumandanımızın eliyle çekildi*” dedikten sonra, Azerbaycan bayrağı ile Türk bayrağını karşılaştırarak, “*Yıldızının içinde köylü ve işçiye delâlet eden tırpan ve çekiçten başka Osmanlı sancağından bir farkı olmayan ay yıldızlı kardeş al sancak yükseklerde dalgalanmaya başladı*” diyerek haberi okuyucularıyla paylaşmıştır. Bayrak çekme töreninde önce Azerbaycan Temsilcisi İbrahim Abilov’un daha sonra da TBMM Başkanı ve Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın konuşma yaptıkları habere geçmiş ayrıntılardan birkaçıdır (Şimşir, 2019).

2.2. Azerbaycan Türkiye Arasındaki Ekonomik ve Siyasi İlişkiler

Türkiye'nin Azerbaycan ile olan siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal ilişkileri diğer bölge ülkelerine kıyasla oldukça yüksek seviyelerdedir. Bağımsızlık ilanından hemen sonra, Haziran 1992 tarihinde Ebülfez Elçibey'in Azerbaycan Cumhurbaşkanı olarak seçilmesi ile iki ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir dönem başlamıştır. Cumhurbaşkanı Elçibey dış politika yönünü ağırlıklı olarak Ankara'ya doğru çevirmiştir. Bu tercih yalnızca duygusal bir tepki veya tek bir yöneticinin kişisel dış politika önceliği olmamış, daha ziyade milli bir seçim özelliği taşımıştır. Cumhurbaşkanı Elçibey, ülkenin bağımsızlığını güvence altına almak amacıyla Batılı ülkeler ile imzalanacak enerji anlaşmalarını da hesaba katarak, Türkiye ile stratejik işbirliğinin geliştirilmesine özellikle önem vermiştir. Sonraki yıllarda Türkiye ve Azerbaycan'ı Doğu ile Batı arasında enerji koridoru yapacak işbirliklerinin temeli de bu dönemlerde atılmıştır. 1992-1993 yıllarında Azerbaycan'a ait Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi ve etrafındaki yedi bölgenin Ermenilerce (Rusya destekli) işgali ve ülkede çıkan iç karışıklıklar sonucu ülke yönetimine Haydar Aliyev geçmiştir. 2003 yılına kadar devam eden Cumhurbaşkanı Aliyev iktidarının ilerleyen yıllarında ikili ilişkileri –bir millet, iki devlet prensibi ile tanımlaması taraflar arasındaki bağların özel niteliğinin hiç değişmediğini göstermiştir. Nitekim 2000'li yılların başından itibaren Azerbaycan ekonomisindeki olumlu gelişmeler ikili siyasi ilişkilere de yansımıştır. Bunun doğal sonucu olarak Cumhurbaşkanı Gül'ün 16-17 Ağustos 2010 tarihleri arasında Azerbaycan'a gerçekleştirdiği resmi ziyaret sırasında –Türkiye ile Azerbaycan arasında *Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması* imzalanmış, Eylül 2010'da ise, Türkiye ile Azerbaycan arasında *Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi* (YDSİK) mekanizması tesis edilmiştir. 2011'den beri Cumhurbaşkanları başkanlığında gerçekleştirilen YDSİK toplantıları, ilişkilerin her alanda daha da derinleşmesine katkı sağlamaktadır. 2011-2018 döneminde YDSİK yedi defa toplanmış olup, söz konusu toplantılarda ikili siyasi ilişkilerin daha ileri taşınması ve iki ülke arasındaki ticaret hacminin daha da artırılması esas hedef olarak belirlenmiştir (Aydın, 2018: 40-41).

Günden güne gelişen siyasi ilişkilerin yanında ayrıca ekonomi, enerji, ticaret, eğitim, kültür, askeri ve diğer alanlardaki ilişkiler güçlenmiş, stratejik müttefiklik düzeyine erişmiştir. Bu sağlam temeller üzerine inşa edilmiş ikili ilişkilerin daha da gelişmesini sağlayan yasal altyapının güçlendirilmesi yönünde 200'den fazla anlaşma imzalanmış, iki ülke arasında üst düzey resmi ziyaretlerin sayısı her yıl katlanarak artmıştır.

Özellikle Hazar Denizi enerji kaynaklarının dünya piyasasına çıkarılmasını öngören "**Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı**" ve "**Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı**" projelerinin gerçekleştirilmesi Azerbaycan ve Türkiye arasındaki ilişkilerde kardeşlikten stratejik ortaklığa giden yolda adeta miladi bir görev görmüştür. Dahası 21. asrın projesi olan 45 milyar dolarlık **Güney Gaz Koridoru** projesi özellikle Azerbaycan ve Türkiye'nin çabaları ve mali kaynakları ile gerçekleştirilmeye başlamış ve şu anda bu projenin yıldızları olan **Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı**-(TANAP) ve **Transadriyatik Boru Hattı** (TAP) projeleri olarak yerini almıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Aliyev tarafından masaya yatırılan ve güçlü iradeyle başlatılan bu projeler Türkiye ve Azerbaycan için yeni fırsatlar olarak ortak güç olma yönünde önemli katkılar vermekle beraber Türkiye'yi enerji kaynaklarının taşınmasında merkez ülke konumuna getirmesi açısından da ayrıca dikkate değerdir. Bunlarının yanında, **Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattı Projesi** Marmaray'la beraber Demir İpek Yolu'nu kesintisiz hale getirecektir. Bu proje aynı zamanda iki ülke arasındaki yük taşıma potansiyelini artırmakla kalmayıp aynı zamanda kesintisiz ulaştırma ağının kurulması sonucunu ortaya çıkartacaktır (Çelikpala ve Veliyev: 2015).

Bağımsızlığın ilk yıllarından başlayarak Türkiye'den Azerbaycan'a yapılan yatırımlar ayrı bir öneme sahip olmuştur. Başta Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi olmak üzere, Azerbaycan'dan Türkiye'ye yapılan yatırımların hacminin 2023'de 20 milyar dolara ulaşması beklenmekte. Bu meblağ Azerbaycan'ın ülke dışına yapmış olduğu en büyük hacimli yatırım olmasının yanı sıra, yurtdışından Türkiye'ye yapılan yabancı yatırımlar sırasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Karşılıklı güven ve dayanışma temelinde şekillenen Azerbaycan-Türkiye ilişkileri uluslararası platformlarda da devam ettirilmiştir. Her iki devlet Birleşmiş Milletler Teşkilatı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Konseyi, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Türk

Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi ve İslam İşbirliği Teşkilatı'nda karşılıklı ulusal çıkarların korunması yönünde başarılı işbirliği sergilemişlerdir. Özellikle de Ermenistan-Azerbaycan, Dağlık Karabağ sorununun çözüme kavuşması doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası arenada sergilediği kararlı tutum ve Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün yeniden sağlanmasına yönelik yürüttüğü destek politikaları gerçek dayanışma örneği teşkil etmektedir. Bütün bu göstergeler bugün itibarıyla Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinde her açıdan zirve yaptığını ispatlar mahiyetindedir (Bağırov, 2017).

3. AZERBAYCAN-TÜRKİYE EĞİTİM İLİŞKİLERİ

3.1. Eğitim İlişkilerinin Geçmişi

Azerbaycan 19. asrın sonları ile 20. asrın başlarında gerek Rus eğitim modelini, gerekse İsmail bey Gaspıralı'nın Usul-ı Cedit (Yeni Usul) okullarını model alarak eğitim kalitesini yükseltmeye yönelmiştir. Bu asrın başlarında Türkiye Türkleri ile eğitim ve kültürel ilişkilerini geliştiren Azerbaycan Türkleri, kendi konuştukları Türkçeyi daha da geliştirmişlerdir. 20. asrın ilk çeyreğinde Azerbaycan aydınlarının Türklük bilincinin gelişmesinde önemli roller üstlendikleri görülmektedir. Mirza Fethali Ahmedzade ile Hasanbey Zerdabi'nin başlattıkları bu akımı Molla Ali Ekber Tahirzade Sâbir, Ali Merdan Topçubaşov ve Mehmet Emin Resülzade devam ettirdiler. Azerbaycan'da ilk kadın mektebini kurucusu da olan Hacı Zeynelabidin Tagiyev bütün birikimini Azerbaycan Türklerinin eğitimine harcamıştır (Çelik, 1996: 77).

Azerbaycan Türklerinin eğitim konusunda 1905'ten sonra Türkiye'ye yöneldikleri ve Türkiye'den öğretmen getirme yoluna gittikleri bilinmektedir. Azerbaycan'a gelen ilk Osmanlı Türk öğretmeni olan Ahmet Kemal Bey, Bakü'de "*Balahane*" mektebinde görev yapmıştır. Hacı Zeynelabidin Bey, Muallim Mehmet Cevdet ve arkadaşlarını Azerbaycan getirmiştir. Bunlar Azerbaycan'da Osmanlı kültürünü doğru olarak tanıtmaya ve Azeri eğitiminin gelişmesine yardımcı olmuşlardır. Daha sonra İstanbul'dan gelen Baha Sait ve Beşiktaşlı Küçük Fuat gibi öğretmenler Türkiye ile Azerbaycan arasındaki dil ve kültür birliğinin gelişmesinde önemli rol oynamışlardır. Azerbaycan'da 1908 senesinde Türkiye'den gelen

öğretmenler ile eğitimde ciddi faaliyetlere başlanılmıştır. Hazırlanan programa göre, yeni usulle eğitim yapacak okullar açılmaya başlanmıştır. 1917 ve 1920 yıllarında Osmanlı ülkesinden Azerbaycan'a giden öğretmen sayısı 300'ü geçmiştir (Çelik, 1996: 77).

28 Mayıs 1918 tarihinde bağımsızlığını ilan edip, 27 Nisan 1920 tarihli Sovyet Kızıl Ordusu işgaline kadar sadece yirmi üç ay yaşayabilmiş olan Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin, varlığını sürdürdüğü dönemde devlet yönetiminin hemen her alanında millileştirme hareketi içinde olduğu görülmektedir. Bakanlar Kurulu'nun 27 Haziran 1918 tarihinde almış olduğu bir kararla "Türk dili" Azerbaycan Devleti'nin resmi dili olarak kabul edilerek okullarda "Türk Dili" zorunlu ders olarak okutulmaya başlandığı görülür (Büyükbaş, 2017: 12-13).

Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti döneminde iki ülke arasında eğitim alanında dikkati çeken en önemli ve ilginç olay, Azerbaycan Parlamentosunun Türkiye'den ders kitabı getirilmesi için Azerbaycan Maarif Nazırlığına bütçe aktarması yapması ve Maarif Nazırlığının Azerbaycan okullarında çalıştırmak üzere Osmanlı Maarif nazırlığından 50 öğretmen talep etmesidir. 1.Dünya Savaşı ortamında olmasına rağmen Osmanlı Devleti bu talebi karşılamıştır. Türkçe eğitim dili oluşturmaya çalışan Azerbaycan hükümetinin kısa bir süre sonra tekrar Sovyetler Birliğine dâhil olup bağımsızlığını yitirmesi, Osmanlı Devleti'nin savaşın mağlubu olması nedeniyle dağılması, bu süreçte Anadolu'da başlayan milli mücadele ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci gibi nedenlerle bu işbirliği adımının ne gibi sonuçlar verdiği kestirilememektedir. Zaten Türk dünyasının kendi değerleri üzerine kendine özgü bir eğitim modelinin olmaması, medreselerin kendini yenedünya şartlarına uyarlayamayarak güç kaybetmesi, bağımsız Azerbaycan'ın etkili bir şekilde yararlanabileceği bir Türk-İslam eğitim veya insan yetiştirme modelinin olmaması da o dönemin talihsizlikleri arasında ilk sırayı tutmaktadır (Büyükbaş, 2017: 13).

3.2. Azerbaycan-Türkiye Eğitim Anlaşmaları ve Diğer Mevzuat

1991 yılı sonrası Azerbaycan yeniden bağımsızlığını kazandıktan sonra iki ülke arasında pek çok alanda işbirliği antlaşması imzalanmıştır. Eğitim, Azerbaycan ve Türkiye arasındaki söz konusu işbirliği alanlarından biri olup, hem genel anlamda eğitim işbirliğine

dönük hem de özel bazı ihtisaslara dönük çok sayıda anlaşma ve mutabakatlar imzalanmıştır.

Kuşkusuz bu anlaşmaların en önemlisi 3 Mayıs 1992 tarihinde Bakü'de imzalanan ve 14.07.1992 tarih ve 21284 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren **“Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Eğitim, Öğretim, Uzmanlık Hizmetleri, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması”**dır. Anlaşma, giriş kısmında 24 Ocak 1992'de Ankara'da imzalanmış bulunan **“Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Dostluk, İşbirliği ve İyi Komşuluk Anlaşması”**na atıfta bulunularak, iki ülke arasında mevcut işbirliğini ve dostluğu çeşitlendirmek ve geliştirmek arzusuyla yola çıkıldığı, anlaşmanın amacının, taraflar arasında eğitim, öğretim, uzmanlık hizmetleri, teknik ve bilim alanlarında işbirliğini tesis ve icra etmek olduğu ifade edilmiştir.

Anlaşmanın 3. maddesinde işbirliği alanları **“Eğitim, öğretim, uzmanlık ve danışmanlık hizmetleri alanındaki işbirliği”** ile **“Teknik ve Bilimsel Alandaki İşbirliği”** olmak üzere iki başlık altında ele alındıktan sonra; Eğitim, öğretim, uzmanlık ve danışmanlık hizmetleri alanındaki işbirliğinin:

- Değişik düzeylerden, kurumlardan ve branşlardan gelen eğitilen personelin karşılıklı esasına göre mesleki öğretim ve eğitimlerinin geliştirilmesi,

- Eğitici, öğretmen, yönetmen ve bilimsel araştırma yapan kişilerin konuk eğitici, öğretmen, danışman veya araştırmacı düzeyinde karşılıklı temas, görüşme ve ziyaretler yapılması; Tarafların aynı düzeydeki eğitim ve öğretim kurumlarının mezunları, araştırmacıları, öğretmen, danışman ve uzmanlarının, diğer ülkedeki seminerlere, toplantılara ve konferanslara katılmalarını ve ilgili kurumları ziyaretlerini sağlayacak önlemlerin alınması ve teşvik edilmesi;

- Tarafların eğitilen personele ülkesindeki araştırma ve incelemeleri izlemelerini ve üstlenmelerini sağlayacak burslar verilmesi;

- Bilim, eğitim, öğretim, uzmanlık ve danışmanlık alanlarında Taraflara yara sağlayan deneyimlerin ve bu alanlardaki sorunları incelemek isteyen heyetlerin değişiminin sağlanması hususlarını;

Teknik ve Bilimsel Alandaki İşbirliği'nin ise;

- Tarafların aralarında bir danışma ve irtibat mekanizması oluşturmak suretiyle; Araştırma/Geliştirme ve Bilimsel İşbirliği,

Teknolojik Gelişme ve Yenilikler ile Teknoloji işbirliği alanlarında yapılacak görüşmelerle Teknik Komiteler oluşturmaları ve bu alanlardaki işbirliği faaliyetlerini iki taraf arasında yapılacak "Tamamlayıcı Anlaşmalar" ve ilgili "Uygulama Protokolleri" çerçevesinde yürütülmesi,

- o Tarafların, üçüncü ülkelerden sağladıkları teknik bilgi ve deneyimleri, bu ülkelerle yaptıkları ikili/çok taraflı anlaşmaların hükümlerine uymak koşulu ile mübadele edilebilmesi,

- o Tarafların, bilimsel proje ve programların değişimi ile bilimsel konferans, toplantı, uzman yetiştirilmesi, mühendis değişimi ve ortak bilimsel laboratuvarların kurulmasını teşvik edebilmeleri hususlarını kapsadığı görülmektedir (T.C. Resmi Gazete, 14.07.1992 tarih- 21284 sayı).

Eğitim ile ilgili özel anlaşmalardan ilki Türkiye ile Azerbaycan arasında 11 Ağustos 1992 tarihinde Ankara'da imzalanan "**Askerî Eğitim İşbirliği Anlaşması**"dır. Söz konusu anlaşmanın onaylanması TBMM tarafından 15.04.1993 tarihinde kabul edilmiş ve 21.04.1994 tarih ve 21559 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Başlangıç kısmında 3 Mayıs 1992 tarihinde Bakü'de imzalanan ve 14.07.1992 tarih ve 21284 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "**Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Eğitim, Öğretim, Uzmanlık Hizmetleri, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması**" hükümlerine dikkat çeken askeri eğitim anlaşması, iki ülke arasındaki dostluk ve işbirliğinin daha da geliştirilmesi hususunda iki ülkenin kararlılıklarını teyit ederek, anlaşmanın amacının taraflar arasında askerî eğitim işbirliği tesis etmek olduğunu vurgulamaktadır (T.C. Resmi Gazete, 21.04.1993 tarih- 21559 sayı).

Eğitim ile ilgili özel anlaşmalardan bir diğeri de, 20 Temmuz 2005 tarihinde Bakü'de imzalanan ve 06.11.2007 tarihli ve 5709 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan "**Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Haritacılık Alanında Eğitim, Teknik ve Bilimsel İşbirliğine Dair Anlaşma**"dır. Anlaşma 24.03.2008 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmıştır. 3 Mayıs 1992 tarihinde imzalanan "**Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Eğitim, Öğretim, Uzmanlık Hizmetleri, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması**"nın hükümlerine bağlı kalınacağını belirten anlaşma, amacının; Taraflar arasında, kendi ulusal mevzuatlarınca düzenlenen yetkiler çerçevesinde, karşılıklı menfaat ve mütakabiliyet

esaslarına göre, haritacılık alanında eğitim, teknik ve bilimsel işbirliğini tesis ve icra etmek olduğunu belirtmektedir (T.C. Resmi Gazete, 24.03.2008 tarih-13366 sayı). İki ülke arasında yapılan başka anlaşmalarda, yukarıda zikredilen iki spesifik özel alanın haricinde (askeri ve haritacılık alanları) bu anlaşmaların düzenledikleri alanlarla ilgili de eğitimde işbirliği yapılacağı vurgulanmaktadır¹⁰.

Özellikle Yüksek Öğretim alanındaki çok büyük bir boşluğu dolduracağı düşünülen *“Türkiye Cumhuriyeti Yükseköğretim Kurulu İle Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı Arasında Yükseköğretim Alanında İşbirliğine Dair Mutabakat Zaptı”* 31 Ekim 2017 tarihinde, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattı'nın açılış töreni için Bakü'ye gerçekleştirdiği resmi program çerçevesinde imzalanmıştır. Mutabakat metnini Türkiye adına Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, Azerbaycan adına ise Azerbaycan Milli Eğitim Bakanı Mikayıl Cabbarov imzalamıştır (YÖK, 2017).

İmzalanan bu mutabakat zaptı ile iki ülkenin yükseköğretim düzeyinde işbirliği tesis etmeleri için kurumsal çerçevenin oluşturulması ve her iki ülkenin yükseköğretim kurumları arasında akademik ve bilimsel alanlardaki mevcut işbirliğinin artırılması amaçlanmaktadır.

Mutabakat zaptı ayrıca yükseköğretim programlarına öğrenci kabulü, diplomaların karşılıklı tanınması ve denklik konularının düzenlenmesi başta olmak üzere, her iki ülkenin yükseköğretim kurumları arasında karşılıklı olarak öğrenci ve öğretim elemanlarının değişim programlarına katılımlarının artırılmasını içermektedir (Alpaslan, 2019).

3.3. Eğitim İlişkilerinin Boyutları

3.3.1. Azerbaycan'da Okul Açılması veya Diğer Şekillerde Eğitim Hizmeti Sağlanması

Azerbaycan'da günümüzde faaliyette bulunan Türkiye menşeli başlıca okullar: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Bakü Atatürk Lisesi,

---

¹⁰ Örneğin: Azerbaycan Türkiye arasında ormancılık alanında işbirliğini ele alan mutabakat metni için bakınız: (<https://www.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0703.pdf>, 2019).

Diyanet Vakfı Bakü Lisesi, Bakü Türk Anadolu Lisesi-Bakü Türk Orta Okulu, Bakü Türk İlkokulu, Anadolu Üniversitesi ile Türk Dünyası İktisat Fakültesi'dir.

3.3.1.1. Bakü Atatürk Lisesi

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Azerbaycan, Kazakistan, Tataristan ve Afganistan gibi pek çok ülkede orta öğretim kurumu açmıştır. Vakfın bu coğrafyalarda lise açarken iki ayrı metot uygulamakta olduğu görülür. *Birinci metot*, Türk Dünyası Bakü Atatürk Lisesinde olduğu gibi, bina dışında lisenin tamamıyla vakfa ait olduğu modeldir. Buranın tek yöneticisi tayin edilen müdürdür. Türkiye'den vakfın gönderdiği öğretmenlerin haricinde mahallinden seçilecek öğretmenleri belirleyip görevlendirmek, eğitimin gerektirdiği her türlü hukukî ve diğer muameleleri yürütmek müdürün görevi olarak kabul edilmiştir. Bu yol oldukça pahalı bir yol olmasına rağmen kontrolü tamamen Vakfın eline bırakan bir yoldur. *İkinci metot* ise, anlaşma yapılan herhangi bir mahalli liseye Türkiye'den müdür tayin edilmekte, bu müdür okulun Türkçe derslerinden sorumlu olmaktadır. Öğrenciler yeterli sayıda öğretmenle birlikte 6. sınıftan veya 9. sınıftan ya da bazen 11 yıllık liselerde bazen 1. sınıftan itibaren Türkiye Türkçesi görmeye başlamakta ve mükemmel denilecek şekilde Türkçe öğrenmektedirler. Türkçe dışındaki derslere Vakfın tayin ettiği müdürü karışmamakta, ancak umumi Türk Tarihi ve Din ve Ahlâk Bilgisi dersleri de Vakfın öğretmenleri tarafından verilmektedir. Bu dersler dışındaki herhangi bir ders için okul Türkiye'den öğretmen isterse, Vakıf imkânları çerçevesinde bunu da karşılama gayreti göstermektedir (Yazgan, 2003: 19-20).

Azerbaycan'da açılan ilk Türk Lisesi olan Bakü Atatürk Lisesi yukarıda ifade edilen birinci metoda göre kurulmuştur. Lise, Azerbaycan Bakanlar Kurulu ile Türk Dünyası Araştırmaları Vakfının yaptığı anlaşmaya esasen, 1992 yılında eğitime başlamıştır. Vakfın kurucu başkanı Prof. Dr. Turan Yazgan'ın olağanüstü gayretleri neticesinde açılan Atatürk Lisesi bünyesinde ilk ve ortaokul da bulunmakta olup, eğitim süresi ilköğretim süresi de dâhil olmak üzere toplam 11 yıldır. Öğrencilerin ilkokul döneminde (ilk dört yıl) tamamen Türkiye'den gelen öğretmenlerden ders alması esası benimsenmiştir (Gültekin, 2019).

Azerbaycan ve Türkiye vatandaşı öğrencilerin birlikte eğitim aldığı okulun eğitim dili Türkiye Türkçesidir. Ancak müfredattaki bazı dersler mevzuat gereği Azerbaycan dilinde verilmektedir. Hem Azerbaycanlı hem de Türkiye vatandaşı öğretmenlerin görev yaptığı Atatürk Lisesinde öğrenciler ortaokul birinci sınıftan başlayarak (5. Sınıf) yabancı dil dersi de almaya başlamaktadır (Hanahmedov, 2019).

Bakü Atatürk Lisesi bünyesinde halen 50'den fazla Azerbaycanlı ve Türkiye vatandaşı öğretmen görev yapmakta olup, 600'den fazla öğrenci ikili eğitim sistemi çerçevesinde eğitim almaktadır. Lisenin yeterli kütüphanesi ve bilgisayar laboratuvarı da mevcuttur. Ayrıyeten istekli öğrencilerin okul bünyesinde yeteneklerini geliştirebilmeleri için resim, müzik, halk dansları ve bilgisayar kursları da okul idaresi tarafından düzenlenmektedir. Bakü Atatürk Lisesi eğitim kalitesi ve mezunlarının üniversite sınavlardaki üstün performansları nedeniyle Azerbaycan'daki liseler arasında en başarılılardan biri olarak kabul edilmektedir (Karadağ, 2019).

3.3.1.2. Türkiye Diyanet Vakfı Çalışmaları

Türkiye Diyanet Vakfı Azerbaycan'da biri lise, diğeri ise fakülte olmak üzere iki kurum faaliyete geçirmiştir. Bu eğitim kurumlarından ilki Bakü Devlet Üniversitesi'ne bağlı olarak faaliyette bulunan Bakü İlahiyat Fakültesi, diğeri ise Diyanet Vakfı Bakü Lisesidir.

Türkiye Diyanet Vakfı Bakü Lisesi, Azerbaycan Eğitim Bakanlığı, Bakü Devlet Üniversitesi Rektörlüğü ve Türkiye Diyanet Vakfını temsilen Tayyar Altıkulaç arasında imzalanan protokolle 03/08/1994 yılında 502 sayılı emre esasen eğitim faaliyetine başlamıştır. Bakü Diyanet Lisesi de diğer Türkiye kökenli liseler gibi Azerbaycan eğitiminin başarılıları arasında gösterilmektedir (www. tdv-btl.edu.az, 2019).

Azerbaycan'da akademik düzeyde din eğitimi veren tek resmi kurum Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesidir. 1992 yılında Azerbaycan Eğitim Bakanlığı ve Bakü Devlet Üniversitesi ile Türkiye Diyanet Vakfı arasında imzalanan bir anlaşmaya esasen, Bakü Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan fakültede eğitim süresi dört yıldır (<http://theology.bsu.edu.az>, 2019).

Fakülte “İslami İlimler Bölümü” ve “Diller bölümü” olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Anlaşma gereği fakültenin dekanı Azerbaycan,

yardımcıları ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasından atanmaktadır. İlâhiyat Fakültesi'nde ders veren ve Azerbaycan dışından getirilen öğretim elemanlarının ücretleri yine Diyanet Vakfı tarafından karşılanmaktadır (Türkiye Diyanet Vakfı, 2019). 2007 senesine kadar fakültede görev yapan öğretim üyeleri Türkiye üniversitelerinden gelmekteyken, hali hazırda görev yapan öğretim üyeleri ise fakülteden mezun olup Türkiye'nin farklı üniversitelerinde doktora eğitimini tamamladıktan sonra ülkeye dönen ilahiyatçılardır. Kuruluşundan itibaren 700'den fazla öğrenci fakülteden mezun olmuştur (Tağıyev, 2013: 388).

3.3.1.3. Bakü Türk Anadolu Lisesi-Bakü Türk Orta Okulu-Bakü Türk İlkokulu

1992 yılında T.C. Milli Eğitim Bakanlığı ve Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı'nın arasında imzalanan mutabakat metnine istinaden 1993 yılında Bakü Şehir 174 sayılı okulun 4.katında eğitime başlayan Bakü Türk Anadolu Lisesine, 1999 yılında kullanmakta olduğu 174 sayılı okul binası tamamen verilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 14.08.2000 tarih ve 5877 sayılı onayıyla Bakü Türk Orta Okulu ve Bakü Türk İlkokulları açılmış, bunlar ilk başta idari olarak lise ile irtibatlandırılmışlar da, önce ilk ve ortaokul (8 yıl) liseden ayrılmış, daha sonra da ilkokul ile ortaokul da idari olarak birbirinden ayrılmış ve bugünkü yapısına kavuşmuştur.

Okuldaki dersler, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Anadolu liselerinin eğitim programına ek Azerbaycan tarihi, coğrafyası, dili ve edebiyatı gibi dersleri içeren Azerbaycan Eğitim Bakanlığı onaylı eğitim programına göre verilmektedir. Bu sebeple mezun olan öğrencilere Azerbaycan Eğitim sisteminde geçerli olan atestat (genel orta eğitim diploması) ve diploma, T.C. vatandaşı öğrencilere ise sadece diploma verilmektedir.

2018-2019 dönemi itibarıyla bu okullarda toplam 1685 öğrenciye 87 öğretmen tarafından ders verilmektedir. Bakü Türk Anadolu Lisesi eğitim kalitesi ve mezunlarının üniversite sınavlardaki üstün performansları nedeniyle Azerbaycan'daki liseler arasında en başarılılardan biri olarak kabul edilmektedir. (<http://btal.meb.k12.tr>, 2019; <http://azbto.meb.k12.tr>, 2019; <http://batio.meb.k12.tr>, 2019).

3.3.1.4. ATİB ve Anadolu Üniversitesi

Azerbaycan'daki Türk şirketlerinde Azerbaycan sistemi ile birlikte Türkiye'deki sistemi de bilen personele olan ihtiyaç, kısa adı ATİB olan Azerbaycan Türkiye İş Adamları Birliği tarafından yapılan zaman zaman yapılan iş toplantılarında dile getirilmiş ve konuyla ilgili acilen bir somut adım atılması ihtiyacı olduğu düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu düşünceden hareketle 2009 yılında ATİB yönetimi tarafından bir girişim başlatıldığı görülmektedir. Bu amaçla Türkiye'nin Bakü Büyükelçiliği'nin de desteğiyle Anadolu Üniversitesi'nin açıköğretim sisteminde Azerbaycan'daki gençlerin, Türkiye'ye gitmeden eğitim almalarının sağlanması ricasında bulunulmuş, bu girişimler sonucunda da T.C. Yükseköğretim Kurulu'nun, T.C. Dış İşleri Bakanlığının da yazısını dikkate alarak, Azerbaycan'da açıköğretim sistemi kapsamında uzaktan eğitim yöntemiyle öğrenci alınması hakkında karar vermiştir (Yangın, 2019).

2009 yılında İşletme, İktisat, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Turizm ve Otel İşletmeciliği ile Dış Ticaret programıyla¹¹ toplam beş programda faaliyetlerine başlayan Anadolu Üniversitesi, günümüzde Azerbaycan'da ikisi İngilizce olmak üzere toplam 28 programda eğitim vermeye devam etmektedir. Bu programlar içinde "İktisat", "İşletme", "Konaklama İşletmeciliği", "Uluslararası ilişkiler" programlarının öğrenciler tarafından daha çok tercih edildiği görülmektedir. Anadolu Üniversitesi'nin sınavları Bakü şehrinde Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Bakü Anadolu Lisesinde Bakü Büyükelçiliği ve Eğitim Müsteşarlığının da gözetiminde yapılmaktadır.

Azerbaycan'da faaliyetine başladığı günden bugüne kadar 3 bin civarında öğrenci Anadolu Üniversitesi Azerbaycan Programlarına kayıt yaptırmış, bunların yaklaşık bini eğitimlerini başarıyla tamamlayarak mezun olmuştur. 2019 itibarıyla kayıtlı öğrenci sayısı 2 binin üzerindedir.

Azerbaycan'da uzaktan eğitim yöntemiyle eğitim gören öğrencilere daha kaliteli hizmetler verilmesi için 26 Ağustos 2014 tarihinde Anadolu Üniversitesiyle ATİB arasında "*Anadolu Üniversitesi Azerbaycan Açıköğretim Programları Protokolü*" imzalanmıştır. ATİB bu protokol kapsamında açık öğretim esaslarına göre akademik danışmanlık

---

¹¹ İktisat ve İşletme lisans diğerleri ise önlisans programlarıdır.

hizmetlerinin sunulması amacıyla uygunluğu Anadolu Üniversitesi tarafından belirlenecek derslik, donanım-yazılım ihtiyaçları ile personel desteğinin sağlanması, Üniversite tarafından geçici veya sürekli görevlendirilen personelin oturma ve çalışma izinlerinin alınmasına yardımcı olunması, hizmet mahallinde duyuru ve tanıtım faaliyetlerinde bulunulması, duyuru ve tanıtım malzemelerinin basımı, dağıtımı, Üniversite tarafından düzenlenen Seçme Sınavı kılavuzu, kayıt evrakı, öğretim materyali, sınava giriş belgesi ve benzerlerinin öğrenci ve öğrenci adaylarına duyurulması ve iletilmesi, telefonla danışmanlık hizmetleri verilmesi ve başvuru kabulü, başvuruların değerlendirilmesi, başvurusu uygun olanlara, başvurusu eksik olanlara veya başvurusu kabul edilmeyenlere yazılı cevap verilmesi gibi hizmetleri de yerine getirmektedir (www.anadolu.edu.az, 2019; www.az.anadolu.edu.tr, 2019; www.atib.az, 2019).

ATİB eğitim desteğini Anadolu Üniversitesi açık öğretim faaliyetleri dışında da devam ettirmektedir. Bu desteğin somut örneklerinden biri de 2015 tarihinde Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC) ile imzalanan protokoldür. Bu protokole göre, ATİB Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi öğrencilerine staj yapmaları için imkan sağlamaktadır.

ATİB'in üniversitelerdeki eğitim desteklerinden bazıları da bizzat başkanlık tarafından yönetilen üniversitelerdeki kariyer etkinlikleridir. Bu çerçevede Azerbaycan'daki önemli şirketlerin üst düzey yöneticileri ve insan kaynakları sorumluları ile öğrenciler bir araya getirilmekte ve öğrencilere network imkanı oluşturulmaya çalışılmaktadır (Yangın, 2019).

3.3.2. Büyük Öğrenci Projesi (BÖP) (Türkiye Bursları)

Sovyetler Birliği'nin tarih sahnesinden çekilmesi üzerine bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarının yeniden yapılanma sürecinde yetişmiş insan gücü ihtiyacını karşılamaya yardımcı olmak, Türkiye dostu genç nesiller yetiştirmek, Türk Dünyası ile kalıcı ve sürdürülebilir dostluk köprüleri kurmak, Türkçeyi öğretmek ve Türk kültürünü tanıtmak, Türk Dünyasında yer alan ülkeler arasındaki ilişkileri geliştirmek amacıyla 1992-1993 eğitim öğretim yılında 10.000 öğrencinin Türkiye'ye davet

edilmesi ile birlikte “Büyük Öğrenci Projesi” uygulamaya konulmuştur (Özoğlu v.d., 2012: 58).

BÖP için mevzuat alt yapısı ise aşağıdaki hukuk metinlerinden oluşmaktadır:

- 14.10.1983 tarih ve 2922 sayılı Türkiye’de öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin kanun.
- 15.04.1985 tarih ve 85/9380 sayılı Türkiye’de öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin yönetmelik.
- 22.09.1993 tarih ve 8991 sayılı Türk cumhuriyetleri, Türk ve akraba topluluklarından gelen öğrenci temsilcilerinin görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili yönerge.
- Türkiye Cumhuriyeti tarafından Türk Cumhuriyetleri ve Türk ve Akraba Topluluklarından gelen öğrencilere verilen yükseköğrenim bursları ile ilgili şartname (04.06.1999 tarih ve 4490 sayılı makam onayı (Karymbaeva, 2019: 4).

8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın desteğiyle 1992 yılından itibaren hayata geçirilen Büyük Öğrenci Projesi başlangıçta 5 Türk Cumhuriyetini kapsarken, daha sonra; Adıgey, Altay, Başkurdistan, Buryat, Çeçenistan, Doğu Türkistan, Çuvaşistan, Dağıstan halkları (Lak, Lezgi, Kumuk, Nogay ve diğerleri), Hakasya, İnguşetya, Kabartay-Balkar, Kalmukya, Karaçay-Çerkez, Moğolistan (Tuva ve Kazak Türkleri), Gagauzya, Rusya Federasyonu Tuva, Yakutistan (Saha) ve benzeri yok olma tehlikesi tehdidi altında kalan topluluklar proje kapsamına dâhil edilmiş, daha sonra yapılan güncellemelerle öğrenci kabul edilen ülke sayısı 57’ye çıkartılmıştır (Özdemir ve Can-Tika, 2012). Günümüzde ise artık tüm yabancı ülke vatandaşları yeterli koşulları taşıdıkları takdirde burslara müracaat edebilir duruma gelmiştir.

Proje kapsamında 1992-2008 yılları arasında 27.112 kişiye burs verilmiş ve 7.464 kişi mezun olmuştur. Burslar kapsamında gelen öğrencilerin aylık burs ödemeleri, barınma ihtiyaçları, okul harçları, sağlık ve sosyal güvenlik giderleri, ikamet defter bedelleri, ülkemize ilk geliş ve mezuniyet sonrası ülkelerine dönüş biletleri karşılanmaktadır. Ayrıca, Türkçe bilmeyen öğrencilere bir yıllık Türkçe eğitim imkânı sağlanmaktadır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2015: 92).

1992-1993 Eğitim-Öğretim yılından bu yana Türkiye’nin “Büyük Öğrenci Projesi” çerçevesinde Azerbaycan için Türkiye yükseköğretim kurumlarında 5118 yer ayrılmıştır. Bu yerlerin 3936 kullanılarak 1476 öğrenci mezun olmuştur. Türk devletlerinin, ortak bir medeniyet

oluşturmaları yönündeki çabaların ana kaynağını karşılıklı öğrenci değişimi merkezine oturtulmuştur. Türk dünyası içerisinde bağımsızlık sonrası en hızlı etkileşimin Türkiye ve Azerbaycan arasında gerçekleştiğini görülmektedir. Bunun en önemli sebebi de şüphesiz nüfusunun büyük çoğunluğunun Oğuz soyundan gelen ve aralarındaki coğrafi yakınlığın da etkisi ile zaman zaman güçlü, zaman zaman zayıfta olsa hiç kopmayan ve tarih boyunca süregelen ikili ilişkiler, en etkili ilişki aracı olan konuşma dilinin karşılıklı anlaşılabilir olmasıdır (Büyükbaş, 2017: 16-17).

Türkiye açısından stratejik öneme de sahip olan bu faaliyet, özellikle başladığı tarihten itibaren etki alanı genişleyerek yeni hedeflere de yönelmiştir. 2000’li yılların başlarından beri Türkiye’nin dış politikasından kültürüne, sosyal politikalarından ekonomik büyümesine kadar gerçekleştirilen önemli reformların yansıması uluslararası eğitim alanında da görülmüş ve bu alanda önemli adımların atılmasına neden olmuştur. 2010 yılında kuruluşunun ardından Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı’na verilmiş olan görevler çerçevesinde, 2012 yılında “Türkiye Bursları” programı hayata geçirilerek bu strateji etkin hale getirilmiştir (<https://www.turkiyeburslari.gov.tr>, 2019).

3.3.3. Yükseköğretim Kurumları Arasında Ortak/Çifte Diploma Anlaşmaları

26-27 Temmuz 2017 tarihleri arasında T.C. Yüksek Öğretim Kurulu tarafından 37 ülkeden 334 katılımcı ile gerçekleştirilen “İslam Dünyası Yükseköğretim Alanının Oluşturulması” temalı Rektörler Forumu, somut adımlarla üniversiteler arası işbirliği süreçlerini desteklemeyi hedeflenerek *Ankara Bildirgesi* kabul edilmiştir. (<https://vcforum.yok.gov.tr>, 2017).

2017 tarihli Ankara Bildirgesinin 12,13 ve 14. maddelerinde ortak ve çifte diploma konuları kapsamlı biçimde ele alınmıştır¹². Ancak bu

---

¹² Ankara Bildirgesi’nden:

Madde 12: Üniversitelerin akademik başarı seviyeleri doğal olarak farklı düzeylerde. Eğitim kalitesi noktasında akreditasyon olsa bile endişeler söz konusu olabilmektedir. Ancak, bu durum ortak eğitim programlarına (Joint/Dual/Double Degree) engel olmamalıdır. Bu kapsamda üniversiteler önyargılar ile değil alan bazlı ve program bazlı olarak değerlendirilmeli ve güçlü alanları göz önünde bulundurulmalıdır.

doğrultuda Türkiye'deki hiçbir üniversite Azerbaycan'daki hiçbir üniversite ile henüz bir ortak ya da çifte diploma anlaşması imzalamamıştır. Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi'nin Uludağ Üniversitesi ve Süleyman Demirel Üniversiteleri ile yapmış olduğu ortak diploma anlaşmalarının henüz neticelenmemiş olması, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC) Rektörü Prof. Dr. Adalet Muradov tarafından işbirliği toplantılarında ve karşılıklı görüşmelerde sıkça dile getirilmekte ve Azerbaycan akademik camiasında yakınmalara neden olduğu görülmektedir (Muradov, 2018)

3.3.4. Ortak Bilimsel Faaliyetler Düzenlenmesi

Kongre, konferans, panel ve çalıştay adları altında pek çok bilimsel etkinlik iki ülke eğitim kurumları arasında sıkça düzenlenmektedir. Bu bilimsel etkinlikler arasında Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından belli aralıklarla Bakü'de gerçekleştirilen Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi (<http://www.turkkongre.com>) önemli bir yer tutmaktadır. Bunun dışında bilim dünyasının prestijli kongrelerinden biri olarak kabul edilen Beykon Konferansı (<http://www.beykon.org/tr/Default.aspx>) Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi ile İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi ile birlikte, Uluslararası İktisadi ve İdari Perspektifler Kongresi (<http://ciep.sdu.edu.tr/>) yine UNEC ile Süleyman Demirel Üniversitesi arasında son zamanlarda düzenlenmiş yoğun katılımlı kongrelerden biridir (Mammadov, 2019).

Madde 13: Ortak diploma programları eğitim süreçlerinde önemli bir tasarruf sağlayabilmekte ve aynı zamanda ülkeleri ve kültürleri keşfetme imkânını ortaya koyarak mesleki ağlara ve işgücünün hareketliliğine destek olmaktadır. Ortak eğitim programlarında temel sorun eğitim sistemlerinin farklılığı ve dildir. Eğitim sistemlerinin farklılığından kaynaklanabilecek sorunlar yeterlilik çerçevesi, kalite güvencesi süreçleri ve tanıma/denklik alanında atılacak adımlarla çözülmeye çalışılmalıdır. Bu aşamada iki dilli programlar sürecin hızlı ilerlemesine destek olabilir. Farklı dil yetkinliği gerektiren ortak programlar ile öğrencilerimizin bir İslam ülkesi dilini öğrenmesi de önemli bir kazanım olacaktır. Bu durum bir fırsat olarak görülmeli ve aynı zamanda öğrencilerin bütünleşmesini ve kültürel etkileşimini sağlayan bir araç olarak değerlendirilmelidir.

Madde 14: Üniversitelerin bir birini tanımasına, bilgi edinmesine ve özellikle ortak diploma programlarının teşvikine yönelik olarak sanal ortamda bir arayüz platformunun oluşturulması hususu önemlidir. Bu platform bir sanal ofis görevi görebilir. Bu konuda YÖK gerekli adımları atacaktır (<https://vcforum.yok.gov.tr/ankara-bildirgesi>) .

4. Yükseköğretim Kurumu: TÜDİFAK

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından Türk Dünyası coğrafyasında şimdiye kadar açılan yükseköğretim kurumlarının, ülkenin hukuki yapısına uyumlu olarak ve genelde Türk Dünyasının özelde ise bölgesel ihtiyaçlara cevap verecek şekilde bazen bölüm olarak, bazen meslek yüksekokulu, bazen de fakülte ve enstitü olarak oluşturulduğu görülmektedir. Örneğin Çuvaşistan Çubuksarı'da "*Tercümanlık ve Bilgisayar Meslek Yüksek Okulu*", Kırgızistan'da "*Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü*", Kazakistan'da "*Kızılorda Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü*" olarak, aynı şekilde Kırgızistan Celalabat'ta ve Azerbaycan Bakü'de "*Türk Dünyası İşletme Fakültesi*" olarak örgütlenmeye gidildiği görülmektedir. Vakıf Kurucu başkanı Prof. Dr. Turan Yazgan'ın farklı coğrafyalarda yaşayan Türkleri kaynaştırmak amacıyla, ayrı tüzel kişiliğe sahip eğitim kurumları yerine, eğitim kurumu açılan yerlerdeki yerel eğitim kurumlarıyla işbirliği ile kaynaşma sağlamaya özen gösterdiği dikkati çekmektedir (Yazgan, 2019).

1.1. TÜDİFAK'ın Tarihçesi: *Menecer Hazırlığı Fakültesi*'nden *Türk Dünyası İktisat Fakültesine*:

TÜDİFAK'ın kurulmasıyla ilgili ilk adım 1990 yılında TDAV kurucu başkanı Prof. Dr. Turan Yazgan'ın girişimleriyle atılmıştır. Büyük bir öngörüyle henüz daha SSCB dağılmadan Azerbaycan'a giden Prof. Yazgan, Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kuruluna Bağlı Halk Teserrufatını İdareetme Enstitüsü (Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti nəzdində Xalq Təsərrüfatını İdarəetmə İnstitutu) ile anlaşma yaparak Azerbaycan'daki eğitim hizmetlerinin fitilini ateşlemiştir (Yazgan, 2003: 24). Söz konusu anlaşmayla Azerbaycan Halk Teserrufatını İdareetme Enstitüsü, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'na *İşletme Yöneticisi Yetiştirme Seminerleri* vermek üzere yetki vermiştir. İki yıllık deneme süreci sonunda yapılan çalışmaların iyi sonuçlar vermesi üzerine, 21.03.1992 tarihinde, TDAV ile Halk Teserrufatını İdare Etme Enstitüsü Rektörlüğü arasında yeni bir anlaşma yapılmış ve bu anlaşmayla 4 yıllık eğitim-öğretim süresi olan "*Menecer Hazırlığı Fakültesi*"nin (Türk Dünyası İşletme Fakültesi) açılması konusunda mutabakata varılmıştır. Mutabakatı takip eden aylar içerisinde TDAV'ın

Azerbaycan'daki resmi süreçleri hızla tamamlayarak aynı yılın Eylül ayında fakülteye öğrenci kabulüne başladığı görülmektedir. Fakülte ilk öğrencileriyle Bakü'deki Azatlık Prospektinde şimdiki ABD Büyükelçiliğinin tam karşısında kendisine tahsis edilen binada eğitimine başlamıştır (Demir, 2018).

Türk Dünyası İşletme Fakültesi'nin açılması o dönemde henüz dağılmamış olan Sovyet yönetiminin de dikkatini çekmiştir. Sovyetler Birliği lideri Mihail Gorbaçov Moskova televizyonundaki bir konuşmasında, Fakültenin kuruluşunu, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfının ismini de zikrederek "*Sovyetler ittifakında yapılmış en hayırlı iş*" olarak nitelendirmiştir. Burada aslında anlatılmak istenen husus, pazar ekonomisine geçmeye mecbur kalmış Sovyetler Birliği'nin insan gücü içinde en önemli açığın "müteşebbis" insan tipi olduğunun TDAV tespit edilmiş olmasıdır (Yazgan, 2003: 24).

1998 yılında Fakültenin YÖK tarafından denkliği tanınmış ve ÖSYM tarafından da fakülteye Türkiye'den de öğrenci yerleştirilmesine başlanmıştır.

Bundan sonraki süreçte; TÜDİFAK'ın bağlı olduğu *Halk Teserrüfatını İdare Etme Enstitüsü* Azerbaycan'da eğitim alanında yapılan reformlar çerçevesinde 22.05.2001 tarihli Cumhurbaşkanı Kararnamesi ile kapatıldığı için Fakülte'nin akıbetinin ne olacağı konusu Azerbaycan Eğitim Bakanlığı tarafından masaya yatırılarak bir süre müzakere edilmiştir. 22.05.2001 tarih ve 722 sayılı Cumhurbaşkanı Kararnamesini uygulamaya koyan Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı müzakereler sonunda, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Rektörlüğü'nün 04.07.2001 tarih ve 0.10-523/12 no'lu mektubunu dikkate alarak Fakülteyi Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlama kararı vermiştir. Azerbaycan Eğitim Bakanının 04.07.2001 tarihli emrinde ayrıca Fakültenin ders müfredatıyla ilgili olarak "*tedris planlarının spesifikliği dikkate alınarak tedris prosesi ayrıca fakültede teşkil etsin*" şeklinde bir ifade yer almaktadır. Bu ifade ile Azerbaycan Eğitim Bakanlığı, Fakülte'deki eğitimin özel bir yapıya sahip olduğunu kabul etmekte ve bunun aynı şekilde devam ettirilebilmesi için gerekli düzenlemelerin Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Rektörlüğü tarafından yapılmasını emretmektedir. Bunlardan başka aynı emirde:

Azatlık Prospektinde bulunan Halk Teserrufatını İdare Etme Enstitüsüne ait Fakülte binasının mülkiyetinin Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Rektörlüğü'ne bırakılması,

- Fakülte öğretim üyelerinin Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi kadrolarına aktarılması için gerekli çalışmaların yapılması gibi konular da düzenlenmiştir.

Fakültenin yeni statüsü ile ilgili karar 06.07.2001 tarih ve 48-03-3223/16 sayılı resmi bir yazıyla ve dönemin Azerbaycan Eğitim Bakanı Prof. Misir Merdanov imzasıyla YÖK Başkanlığına ve TDAV Kurucu Başkanı Prof. Dr. Turan Yazgan'a iletilmiştir.

Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi rektörünün 17.12.2002 tarih, 115/3 sayılı emri ile Azerbaycan Eğitim Bakanının 04.07.2001 tarihli yazısı hayata geçirilmiştir. *"Türk dünyası işletmə fakültəsinin yaradılması haqqında"* başlıklı emir dönemin Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi rektörü Prof. Dr. Ali Abbasov (Əli Məmməd oğlu Abbasov) tarafından imzalanmış olup, aynı emirde fakülte dekanlığına Prof. Dr. Metin Özkul'un atandığı görülmektedir.

1.2. TÜDİFAK ile İlgili Anlaşmalar (Mukaveleler):

Yukarıda da anlatıldığı gibi TÜDİFAK'ı bugüne taşıyan süreçteki anlaşmalara baktığımız zaman sırayla şu anlaşmaların imzalandığı görülmektedir:

1. İlk anlaşma Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kuruluna Bağlı Halk Teserrufatını İdareetme Enstitüsü ile yapılan 06.11.1990 tarihli eğitim anlaşmasıdır. Anlaşmayı Vakıf adına Prof. Dr. Turan Yazgan, Enstitü adına dönemin Enstitü rektörü Prof. Rahim Rahimov (Rəhim Kərəm oğlu Rəhimov) imzalamıştır.

2. İkinci anlaşma 21.03.1992 tarihinde, yine Halk Teserrufatını İdare Etme Enstitüsü Rektörlüğü ile imzalanmıştır. Bu anlaşmayı da ilkinde olduğu gibi Vakıf adına Prof. Dr. Turan Yazgan, Enstitü adına dönemin Enstitü rektörü Prof. Rahim Rahimov (Rəhim Kərəm oğlu Rəhimov) imzalamıştır.

3. Fakültenin Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi terkibine verilmesinden sonra yeni bir mukavele yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bunun için önceki tecrübelerden istifade ederek yeni bir

anlaşma hazırlanmış ve hazırlanan üçüncü anlaşma 2001 yılında¹³ dönemin Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi rektörü Prof. Dr. Ali Abbasov (Əli Məmməd oğlu Abbasov) ve TDAV Kurucu Başkanı Prof. Dr. Turan Yazgan tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir. İmzalanan mukavele ile Fakültenin kuruluş amacı, yönetim yapısı, öğrenci kabulü, harçlar, eğitim dili, müfredat, diploma, fiziki koşullar ve öğretim üyelerinin statüleri konularında düzenlemelere gidilmiştir.

4. Üçüncü anlaşmanın üzerinden 17 yıl gibi bir sürenin geçmiş olması, bu süre içerisinde de eğitimde, bilimde ve mevzuatta olan değişiklikler Fakülte ile ilgili anlaşmanın yenilenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Önceki anlaşmaları da dikkate alarak çalışan komisyon, uzun bir hazırlık aşamasından sonra dördüncü anlaşmanın taslağı ortaya koymuştur. Anlaşma Azerbaycan dili ve Türkçe olmak üzere iki dilde hazırlanmış, defalarca hukuki incelemeden geçirilerek olası problemler önceden giderilmeye çalışılmıştır. Yeni anlaşma uzun müzakerelerin ardından kabul edilerek, 20.07.2018 tarihinde imzalanmıştır. Anlaşmayı Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi adına UNEC Rektörü Prof. Dr. Adalet Muradov (Ədalət Cəlal oğlu Muradov), TDAV adına ise Vakıf Başkanı Közhan Yazgan imzalamıştır (Aliyev, 2018).

Yeni anlaşmanın öncekilere göre oldukça sadeleştirildiği ve ayrıntıdan kaçıldığı göze çarpar. 19 maddeden oluşan anlaşma ile getirilen en büyük değişikliklerden biri fakültenin isminin “**Türk Dünyası İktisat Fakültesi**” olarak değiştirilmesidir. Fakülteye bağlı bölümler göz önüne alındığında, işletme yerine iktisat şeklinde bu değişikliğin isabetli olduğu görülmektedir. Yeni anlaşma ile Fakülte'nin yönetim yapısı, öğrenci kabulü, harçlar, eğitim öğretim dili, diploma, öğretim elemanlarının statüsü, fakülte binası gibi konuların yanında dekanın özlük haklarıyla ilgili de düzenlemeye gidildiği görülmektedir.

4.3. TUDİFAK'ın Yönetim Yapısı

Anlaşma'nın 2. maddesine göre fakülte dekanı, Türkiye üniversitelerindeki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğretim üyeleri arasından Türk Dünyası Araştırmaları Vakfının önerisi ve Azerbaycan

---

¹³ Orijinal anlaşma belgesinde tarih bulunmamakta olup, 06.07.2001 ile 17.12.2002 tarihleri arasında yapılmış olmalıdır.

Devlet İktisat Üniversitesi Rektörünün onayıyla atanacaktır¹⁴. Türkiye'deki bir üniversitede çalışan öğretim üyesinin dekan olarak görevlendirilmesi halinde ilgili şahsın YÖK'ten izin alması şartı aranacaktır. Yeni anlaşmayla getirilen yeniliklerden biri de fakülte dekanının doğrudan Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi rektörü karşısında sorumlu olduğunun belirtilmesidir. Önceki anlaşmada dekan rektör veya görevlendireceği bir rektör yardımcısına karşı sorumlu iken, yeni anlaşmada rektör yardımcısı ifadesi geçmemektedir. Yeni anlaşmada yer almayan bir diğer husus da dekan yardımcılığı atamasına ilişkindir. Eski mukavele en çok iki dekan yardımcısı bulunacağı, bunlardan birinin doğrudan, diğerinin ise TDAV'ın görüşü alınarak rektör tarafından atanacağı belirtilmişken, yeni mukavelede dekan yardımcılığı konusunda herhangi bir düzenleme olmadığı görülmektedir. Uygulamada fakülte dekan yardımcılığına kurulduğu günden beri Azerbaycan vatandaşı dekan yardımcıları atanmıştır.

Anlaşmayla getirilen ancak sembolik anlamı büyük olan bir yenilik de Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı başkanının fakültenin fahri dekanı olarak kabul edilmesidir.

4.4. TUDİFAK'ta Kafedra-Bölümler ve Öğretim Üyeleri

Azerbaycan üniversite yapısında fakülte bünyesindeki alt akademik birimler kafedra olarak adlandırılmaktadır. Kafedra sistemi Türkiye üniversite yapısında olmayan bir sistemdir. Bu sistemde bir kafedrada birden fazla ihtisas bulunmaktadır. Yani kafedralar Türk üniversite yapısındaki bölümler ile tam olarak örtüşmemektedir. Fakülte'deki akademik işlerin işleyişinden öncelikle kafedraların sorumlu olduğu görülmektedir.

TUDİFAK'ta *İktisat ve İşletme Kafedrası* adıyla bir adet bulunmakta olup, işletme, iktisat, maliye, pazarlama ve muhasebe bölümleri bu kafedraya bağlıdır. Kafedrada başkan ve öğretim üyeleri için seçim yapılmak olup, Azerbaycan üniversite sisteminde kafedralar önemli bir yere sahiptir.

---

¹⁴ Kurulduğu günden bugüne kadar Türkiye'den gönderilen dekanlardan bazıları: Sacit Adalı (1992-1993), Burhan Baloğlu (1993-1994), İsmail Hakkı Düğer (1994-1996), Doğan Kutukız (1996-1998), Bülent Tokat (1998-2001), Metin Özkul (2001-2004), Alpaslan Peker (2004-2005), Ramazan Taşdurmaz (2005-2006), Kasım Karahan (2006-2007), İsmail Tatlıoğlu (2007-2008), İbrahim Kanyılmaz (2008-2010), Şükran Akgül (2010-2012), Eyyüp Aktepe (2012-2014), Bahaddin Rızaoğlu (2014-2015), Ferruh Tuzcuoğlu (2015-2018), Hayati Beşirli (2019-...)

TÜDİFAK'ta ilk kurulan bölüm İşletme bölümü olup bunu Uluslararası İlişkiler ve Turizm bölümlerinin açılması takip etmiştir. İlerleyen dönemlerde Uluslararası İlişkiler ve Turizm-Otelcilik bölümlerine öğrenci alımı durdurularak yerine, İktisat, Maliye, Pazarlama ve Muhasebe bölümleri açılmıştır. Fakültede halen 36 öğretim üyesi derse girmekte olup, bunların 29'u fakülte kadrosunda, diğerleri ise fakülte dışından, gerek üniversitenin diğer fakültelerinden, gerekse özel sektördeki yöneticiler arasından görevlendirilmektedir. Ders görevlendirmelerinde Türkiye Türkçesini anadili gibi konuşmak ve mesleki yeterlilik gibi kriterler ön planda tutulmaktadır. Fakülte sekreterliğinde, fakülte sekreteri dâhil öğrenci işleri ve yazı işleri konularında uzman 7 personel görev yapmaktadır.

4.5. TÜDİFAK'a Öğrenci Kabulü ve Mezunlar

Fakültede öğrencilerin çoğunluğunu Azerbaycan vatandaşı öğrencilerden oluşmaktadır. Çünkü fakülteye öğrenci alımı Azerbaycan'ın üniversite giriş sınavıyla yapılmaktadır. Bununla beraber, iki devlet arasında yapılan protokole dayanarak her sene belirli sayıda Türkiye'den öğrenci alınmaktadır.

Kurulduğu günden bugüne kadar binlerce mezun vermiş olan TÜDİFAK, Prof. Dr. Turan Yazgan'ın hedeflediği gibi Türkiye Türkçesinde eğitim vermektedir. Azerbaycan dili, Azerbaycan Coğrafyası ve Azerbaycan Tarihi gibi ortak derslerin dışındaki tüm dersler Türkiye Türkçesinde verilmektedir. Bu bakımdan TÜDİFAK, Azerbaycan'da Türkiye Türkçesi ile eğitim yapan yegâne yükseköğretim kurumudur.

Azerbaycan'da otuz yıla yaklaşan süredir eğitim veren TÜDİFAK bu süre zarfında binlerce öğrenci mezun etmiştir. Mezunlar arasında bakan yardımcılar, valiler, genel müdürler, ünlü profesörler¹⁵ ve işadamları da bulunmaktadır. Bugün Azerbaycan'da Fakülte mezunları kolayca iş bulabilmekte ve YÖK tarafından tanınan Türkiye diplomaları sayesinde de Türkiye'de sorunsuz lisansüstü eğitimlerine devam edebilmektedirler. Mezunların yine aralarındaki bağı güçlü ve sıcak tutmak için yılda birkaç kez bir araya geldikleri ve mezun oldukları fakülteyi sıkça ziyaret ettikleri görülmektedir.

---

¹⁵ Bunlardan biri olan ve Azerbaycan'da 2016-2017 yılında Yılın Genç Bilim İnsanı seçilen Fariz Ahmedov TÜDİFAK mezunu ve öğretim üyesidir.

5. Sonuç ve Öneriler

Temeli yüzlerce yıl öncesine dayanan Azerbaycan ile Türkiye arasındaki güçlü ilişkiler günden güne daha da artmaktadır. Çok yönlü gelişen ilişkilerin bir boyutunu da 20. asrın başlarında ilk adımların atıldığı eğitim alanındaki ilişkiler oluşturmaktadır. Bu süreçte eğitim ilişkilerinin geliştirilmesi için Azerbaycan ve Türkiye sayısız anlaşma ve mutabakat metni imzalanmış ve bunlar esas alınmak suretiyle pek çok somut adım devletler tarafından atılmıştır. Ancak bu resmi adımların dışında eğitimle ilgili öyle girişimler vardır ki, bu girişimler ilişkilerin geliştirilmesinde belki resmi adımlar kadar önemli ve de en az onun kadar saygıdeğer bir yere sahiptir.

Bu saygın adımların en önemlilerinden biri belki de birincisi Prof. Dr. Turan Yazgan tarafından atılan adımdır. Prof. Yazgan henüz SSCB dağılmadan 1990 yılında büyük bir azim ve cesaretle Azerbaycan'a giderek eğitim o günkü Bakanlar Kurulu ile eğitim anlaşmaları yapmış, Türkiye Devletine tek kuruluş külfet yüklemeyen okullar açmış, binlerce Azerbaycan gencine kaliteli ve ücretsiz eğitim vererek coğrafyada kardeşlik ilişkilerinin pekişmesine ve eğitim kalitesinin yükselmesine destek olmuştur.

Yazgan'ın kurduğu eğitim kurumlarından ilki, kurulduğundan beri mütevazı maddi koşullara rağmen kalite ve etik değerlerinden hiç taviz vermeden eğitimine devam eden Türk Dünyası İktisat Fakültesi (TÜDİFAK)'tır. TÜDİFAK kurulduğundan bugüne değerlerinden taviz vermeden eğitim hayatına devam ettiği için Azerbaycan'ın göz bebeği eğitim kurumlarından biri olma vasfını sürdürmektedir.

Sonuç olarak, Azerbaycan ve Türkiye arasındaki eğitim ilişkileri ve bu ilişkilerin geliştirilmesi değerlendirilirken TÜDİFAK örneği dikkatli bir şekilde ele alınmalıdır. TÜDİFAK'ın "*Tek millet, İki devlet*" ilkesi doğrultusunda ülkesini, milletini ve devletini seven öğrenciler yetiştirmesi, devlet maliyesine herhangi bir yük getirmemesi, oluşum ve yönetim aşamalarında da devlete hiçbir külfet vermediği hususları unutulmamalıdır. Bundan dolayı da Türkiye Devletinin eğitim ilişkileri konusunda politika üretirken mütevazı imkânlarla sahip bir STK tarafından oluşturulan bu modeli esas alınabileceğini belirtmek yanlış olmaz.

KAYNAKÇA

1. ALPASLAN, A. (2019), "Türkiye ile Azerbaycan Eğitim Bakanlığı Arasında Yükseköğretim Alanında İşbirliği Mutabakatı İmzalandı", Erişim Tarihi: 23.01.2019, <https://www.alialpaslan.com.tr/?Syf=18&Hbr=1063096&/Türkiye-ile-Azerbaycan-eğitim-bakanlığı-arasında--yükseköğretim-alanında-işbirliği-mutabakatı-imzalandı>.
2. ASLANLI, A. ve KURBAN V. (2018), "Azerbaycan-Türkiye İlişkileri ve Sivil Toplum Kuruluşları", *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S.1, Bahar 2016 s. 31-43.
3. AYDIN, U. (2018), "Türkiye – Azerbaycan İlişkilerinin Son On Yılı (2006-2016): Kardeşlikten Stratejik İşbirliğine Uzanan Yol", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C. 6, S. 13, s. 38 – 62, Mayıs-2018.
4. [BABİŞ, G. \(2018\), "Bakü'nün Kurtuluşu ve "Bir Millet İki Devlet'in Temeli", Erişim Tarihi: 10.11.2018, http://turksam.org/bakunun-kurtulusu-ve-bir-millet-iki-devletin-temeli](#)
5. BAĞIROV, F. (2017), "Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinin 25. Yılı", Erişim Tarihi: 22.01.2019, <http://www.milliyet.com.tr/azerbaycan-turkiye-iliskilerinin-gundem-2378218/>.
6. BÜYÜKBAŞ, N. (2017), "Azerbaycan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Eğitim İlişkileri", Erişim Tarihi: 22.01.2019, <http://irs-az.com/new/files/2017/212/2668.pdf>
7. ÇELİK, D. (1996), XIX ve XX. Yüzyıllarda Azerbaycan, *Bilig-3*, Güz'96, s. 60-79.
8. ÇELİKPALA, M. ve VELİYEV C. (2015), Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye Bölgesel İşbirliğinin Başarı Örneği, Center for International and European Studies (CIES), Kadir Has Univ., Erişim Tarihi: 22.01.2019, <https://www.khas.edu.tr/cms/cies/dosyalar/files/CIES%20Policy%20Brief%2003.pdf>.
9. GÖZLER, K. (2001), "Devletin Bir Unsuru Olarak 'Millet' Kavramı", *Türkiye Günlüğü*, Sayı 64, Kış 2001, s.108-123.
10. GÜNAYDIN, A. N. (2018), "Azerbaycan-Türkiye-Rusya İlişkileri ve Kardeş Azerbaycan'ın Yardımları", Erişim Tarihi: 10.09.2018, www.rekabet.net/makale/turk-istiklal-savasinda

[ekonomik-sikintilar-11-br-dis-ulkelerden-yapilan-para-ve-silah-yardimlari-c-br-azerbaycanin-yardimi-122](#)

11. HASANLI, V. (2017), “Türkiye Kamuoyunda Azerbaycan’ın Bağımsızlığı” (1991 Senesinde Yayınlanan Cumhuriyet, Hürriyet ve Tercüman Gazeteleri Örneğinde), *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 4, S. 12, Ağustos-2017, s. 54-71.

12. KARYMBAEVA, Z. (2019), “Türkiye’nin Büyük Öğrenci Projesi: Orta Asya Cumhuriyetleri”, Erişim Tarihi: 23.01.2019, <https://udef.org.tr/media/academic/pdf/00c90ae6f72f4bf19add650f27603c49.pdf>.

13. MİKAIL, E. ve TAZEGÜL, A. (2012), Türkiye ile Azerbaycan Siyasi ve Ekonomik ilişkileri (1945-1950), İstanbul: İQ Kültür Sanat.

14. ÖZDEMİR, Ç. ve CAN-TİKA T. (2012), “Türkiye’nin Büyük Öğrenci Projesi 1992–2012”, Erişim Tarihi: 28.01.2019, <https://www.altayli.net/turkiyenin-buyuk-ogrenci-projesi-1992-2012.html>

15. ÖZOĞLU, M. ve diğ. (2012), Küresel Eğilimler Işığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler, SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları, Yayın No: 17, İstanbul.

16. PAKMAN, B. (2012), “Milli Mücadeleye Azerbaycan Desteği”, Erişim Tarihi: 10.09.2018, <https://bpakman.wordpress.com/ataturk/1919-yili-mayisinin-19-uncu-gunu-samsuna-ciktim/kurtulus-savasina-buhara-altinlari/milli-mucadeleye-azerbaycan-destegi>

17. ŞİMŞİR, B. N. (2019), “Ankara’da Açılan İlk Azerbaycan Temsilciliği”, Erişim Tarihi: 22.01.2019, <http://irs-az.com/new/pdf/201312/1386944848824816094.pdf>.

18. T.C. KALKINMA BAKANLIĞI, (2015), Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi, Kalkınma Araştırmaları Merkezi, Ankara.

19. T.C. Resmi Gazete, 14.07.1992 tarih- 21284 sayı

20. T.C. Resmi Gazete, 21.04.1993 tarih- 21559 sayı

21. T.C. Resmi Gazete, 24.03.2008 tarih-13366 sayı

22. TAĞIYEV, K. (2013), “Siyasi Tarihi Bağlamında Azerbaycan’da Din Eğitiminin Gelişimi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 6 Sayı: 28 Volume: 6 Issue: 28, Güz 2013 Fall 2013.

23. YAZGAN, T. (2003), "Türkiye'nin Türk Dünyasındaki Eğitim-Öğretim Faaliyetleri", *Kamu-İş*, C: 7, S: 2/2003, S. 13-35.
24. YÖK (T.C. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU) (2017), Erişim Tarihi: 22.01.2019, <https://uluslararası.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/Turkiye-ve-AzerbaycanArasinda.aspx>

Röportajlar:

1. ALİYEV, Y. (2018), UNEC-TÜDİFAK Dekan Yardımcısı Yusif Aliyev ile 10.02.2018 tarihli röportaj.
2. DEMİR, Y. Z. (2018), TÜDİFAK ilk mezunlarından işadamı Yusuf Ziya Demir (Azer-Mega) ile 11.01.2018 tarihli röportaj.
3. GÜLTEKİN, E. (2019), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Bakü Atatürk Lisesi Müdürü Eylem Gültekin ile 17.01.2019 tarihli röportaj.
4. HANAHMEDOV, N. (2019), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Azerbaycan temsilcisi Neriman Hanahmedov ile 17.01.2019 tarihli röportaj.
5. KARADAĞ, M. (2019), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Bakü Atatürk Lisesi Müdür Yardımcısı Mustafa Karadağ ile 17.01.2019 tarihli röportaj.
6. MAMMADOV, Z. (2019), UNEC İlim Departmanı Başkanı Prof. Dr. Zahid Mammadov ile 02.05.2019 tarihli röportaj.
7. MURADOV, A. (2018), UNEC Rektörü Prof. Dr. Adalet Muradov ile 19.09.2018 tarihli röportaj.
8. YANGIN, C. (2019), Azerbaycan Türkiye İşadamları Birliği Başkanı Cemal Yangın ile 12.03.2019 tarihli röportaj.
9. YAZGAN, K. (2019), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Genel Başkanı Közhan Yazgan ile 07.01.2019 tarihli röportaj.

İnternet Sayfaları:

<http://azbto.meb.k12.tr>
<http://batio.meb.k12.tr>
<http://btal.meb.k12.tr/>
<http://ciep.sdu.edu.tr>

http://theology.bsu.edu.az/az/content/_147
<https://islamansiklopedisi.org.tr/diyanet-vakfi-turkiye-diyamet-vakfi>
<https://lib.aliyevheritage.org/tk/4610295.html>, Erişim Tarihi: 2018
<https://turkdunyasiarastirmalarivakfi.org>
<https://udef.org.tr/media/academic/pdf/00c90ae6f72f4bf19add650f27603c49.pdf>
<https://vcforum.yok.gov.tr/ankara-bildirgesi>
www.anadolu.edu.az,
www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-demecleri/azerbaycan-elcisi-ibrahim-abilofun-soylevine-cevap
www.atib.az
www.az.anadolu.edu.tr,
www.beykon.org/tr/Default.aspx
www.tdv-btl.edu.az
www.turkiyeburslari.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda/turkiye-burslari
www.turkkongre.com
www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0703.pdf

Saygıdeğer konuklar, kıymetli basın mensupları, böylesine anlamlı bir etkinliğe hoş geldiniz.

Bugün Türk dünyasının büyük şahsiyetlerinden, üniversitemizin önemli ilim adamlarından biri olan rahmetli Prof. Dr. Turan Yazgan hocamız vesilesi ile toplanmış bulunmaktayız. O kadar güzel hizmetlere imza atmış ki hocamız sadece ülkemizde değil dünyanın pek çok bölgesinde özellikle Türk dünyasında sık sık anılıyor, projeleri yenilerini doğurarak kültür dünyamızı daha da genişletiyor.

İki devlet bir millet olarak can Azerbaycan'ın bizim için ayrı bir yeri var. İyi günde kötü günde her zaman birlikteyiz. Çok güzel işlere imza atıyoruz. Üniversitemizde lisans ve lisansüstü olmak üzere toplam 986 Azerbaycanlı öğrenci eğitim görüyor. Turan Yazgan hocamız Azerbaycan'ın önemini farkında idi. Türk dünyasında yeni fikirlerin filizlenmesini sağlamak için bu bölgeye çok önem veriyordu. O yüzden pek çok çalışmaya imza attı. Bu çalışmalarını göğsümüz kabarmak üzere izledik. Ölümünün 6. yılında onun izlerinden giderek böyle güzel bir etkinlik

düzenlenmesi Turan Yazgan hocamızın emeklerinin karşılığının bulunduğu ve başarısının tescillendiğinin bir göstergesidir.

Turan Yazgan, Isparta'nın Eğirdir ilçesinde 20 Ocak 1938 tarihinde dünyaya geldi. Beş kardeşi ile birlikte zorlu bir hayat geçirdi. Hayatın ne demek olduğunu küçük yaşlarından itibaren öğrendi. Göç ettikleri İstanbul'da azimle çalıştı.

Türk dünyasını bir araya getirme gayesi küçük yaşlarından beri içinde yeşeriyordu. Lise yıllarında bir fotoğrafın arkasına *"İşte tam buraya gideceğiz. Atalarımızın ülkesine! Burası bizim ana vatanımız. Ötüken burası. Ana yurdumuz..."* yazıyordu.

O günler de hayal gibi gelebilecek sözlerini gerçek yaptı Turan Yazgan. İnandı, çalıştı, vazgeçmedi, üretti. Dilde, fikirde ve işte birlik için çaba sarf etti.

Mühendis olmak isterken kendinden habersiz bir şekilde, arkadaşı tarafından İstanbul Üniversitesi sınavlarına kaydettirilen Turan Yazgan 40 yıl, dolu dolu akademik bir hayat geçirdi. Üniversitede senato üyeliği yaptı, yönetim kurulunda görev aldı, ana bilim dalı başkanı oldu. Öğrenmekten, öğretmekten vazgeçmedi. Öğrencileri ile hep yakından ilgilendi. Onlara iyilik, güzellik ve dürüstlük aşıladı. Milli birlik ve beraberlik için hedefler gösterdi gayret verdi. Öğrencilerinden dekan, rektör, öğretim üyesi, milletvekili, bakan hatta cumhurbaşkanı bile olan çıktı.

Türk dünyası adına daha fazla şey yapabilmek için 1980 yılında Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nı kurdu. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı çatısı altında araştırmalar, yayınlar yaptı, genç araştırmacıları destekledi, projeler geliştirdi. Türk dünyasının şaheserlerini Türkiye Türkçesi ile yayınladı. Milli hafızanın oluşmasına büyük katkı sağladı.

Türk dünyası üzerine birçok çalışma yaptı, etkinlikler düzenledi, okullar açtı. Bu bağlamda öncelik verdiği ülkelerden biri de Azerbaycan'dı. 1989 yılında 169 kişiyle Azerbaycan'a ilk seferini düzenledi. İlk kez Türk dünyasına bu kadar kalabalık bir heyet gidiyordu. Tüm engellemelere rağmen 7 saatlik zorlu bekleyişin ardından Azerbaycan'da havaalanında mahşeri bir kalabalık onu karşılıyordu. Binlerce kişi... Ellerinde bayraklar, dillerinde Türkiye... Kardeşler bir araya gelmişti. Bir yıl içinde 1990'da ilkokul açıldı. Orada doğan eğitim ateşi tüm Türk dünyasına yayıldı.

Türk coğrafyasında ayak basmadığı, gitmediği, görmediği tek bir yer bile kalmadı. Milletini kucakladı. Okullar, liseler, üniversiteler, enstitüler açtı. Oralara gidecek öğretmenler yetiştirdi.

Bugün Türk Dünyası Şenlikleri, müzik etkinlikleri, çocuk festivalleri, kurultaylar, konferanslar gerçekleştirilebiliyorsa bunlar hep Turan Yazgan hocamızın eseridir. Türk dünyasında FETÖ'nün ihanet çemberinden çok önce hiçbir maddi beklentisi olmadan, milletinin bekası ve bir araya gelebilmesi için yorulmadan çalıştı.

Ona göre Türk milleti bir halıdır. Rengârenk iplerden dokunmuş ve birbirine çözülmez iplerle bağlanmış muhteşem bir halı...

Turan Yazgan'ın politikası, on yıl, yirmi yıl, elli yıl, yüzyıl gibi uzun zamanları hedef alan ve ülkeleri yönetmekle ilgili değil, yüce Türk milletini birleştirmek, birliğin doğuracağı güçle zengin, huzurlu bir millet haline getirmekle ilgili bir politikadır.

"Türk Dünyası" kavramını ilk defa kullanan, Türk Dünyası'nın aksakallısı, Türkçe'nin, Türk müziğinin, "Turan Atası", 22 Kasım 2012 tarihinde hakk'a yürüdü.

Hocamız, büyüğümüz, Türk birliğinin kahramanını son yolculuğuna on binlerce kişi uğurladı.

Kendini Türk dünyası vatandaşı kabul eden Turan Yazgan, akıl ve bilimin hizmetinde ırkçılıktan uzak, milletine sevdalı, bir kültür, ilim ve gönül adamıydı.

Bu tür organizasyonların artarak devam etmesi temennisi ile İstanbul Üniversitesi olarak her zaman desteğe hazır olduğumuzun altını çizer, panelin hazırlanmasında emeği geçen herkesi tebrik ederim.

Doç. Dr. Suat KOL

Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sakarya, Türkiye.
skol@sakarya.edu.tr

TÜRKİYE AZERBAYCAN EĞİTİM SİSTEMLERİNİN İNCELENMESİ

*Bir ananın iki oğlu,
Bir âmâlm iki qolu,
O da ulu, bu da ulu,
Azərbaycan - Türkiyə.*

Bahtiyar Vahapzadə

1. GİRİŞ

Eğitimle ilgili bütün planlı faaliyetler, belirli amaçlara ulaşmak ve belirli işlevleri gerçekleştirmek içindir. Eğitim sistemlerinin dayandığı belirli bir eğitim felsefesi, bu felsefeye göre teorik olarak yetiştirilmesi tasarlanan bir insan tipi ve oluşturulmak istenen bir toplum modeli vardır. Farklı eğitim felsefeleri, eğitimde amaç, içerik, süreç, yöntem, ortam gibi konularda farklı noktalara vurgu yapar. Eğitimin amaç ve işlevleri söz konusu eğitim felsefesinin içinde yer alır (Şişman, 2007). Türk eğitim tarihi, tarihi bilinen ilk Türk toplumları ile başlar. Türkler için şöyle denmiştir: "Oğuz toplumunun göçüp yürümediği yol var mı? Evini tutup oturmadığı yurt var mı?" Gerçekten Türkler çok geniş bir yayılma göstermiştir ve çeşitli devletler kurmuşlardır. Fakat bu kadar dağınıklık ve çeşitlilik içinde bir takım temel devletler vardır ki onların bağımsız yaşama geleneğinde kesintisiz bir çizgi oluşturur ve Türk tarihinin en önemli kısmını teşkil ederler (Akyüz, 2012).

Günümüzde Türkler; 7 bağımsız, 15 özerk devlet olarak tarih sahnesindedir. Şüphesiz Türkiye ve Azerbaycan hem dil hem de tarih birliği açısından birbirlerine daha yakın durmaktadır. Türkiye ve Azerbaycan'ın coğrafi olarak sınır olmaları da bu noktada önemli olarak değerlendirilebilir. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından bağımsızlarını kazanan Türk Devletlerinden Azerbaycan gerek entelektüel birikimi gerekse yeraltı ve yerüstü kaynakları sayesinde hızlı bir gelişim sürecine girmiş ve Dünya'da özellikle jeopolitik konumu ve kaynakları sayesinde enerji politikalarında söz sahibi olmuştur. Türkiye tarihsel süreçteki rolü ve birikimi ile Azerbaycan Devleti'nin daima yanında olmuştur. Aynı şekilde Azerbaycan da her alanda Türkiye'yi daima desteklemektedir. Politik alanlar haricinde iki

devlet Azerbaycan'ın bağımsızlığının ardından her alanda sıkı işbirliğine gitmişler; enerji başta olmak üzere eğitim, sanayi, ticaret, askeri gibi birçok alanda ikili anlaşmalara imza atmıştır.

Son yıllarda 1 milyona yakın öğrenci Türkiye'de eğitimlerine devam etmektedir. Bu sayının yaklaşık 11000'ini Azerbaycan Türkleri oluşturmaktadır. Eğitim bir milletin gelişiminde en önemli noktayı oluşturmaktadır. Bununla birlikte eğitimin kendisinden beklenen işlevlerini etkili biçimde yerine getirebilmesi için, eğitim sisteminin temel felsefesinin, genel amaçlarının ve yasal dayanaklarının toplumun beklenti ve gereksinimleri doğrultusunda oluşturulması ve buna göre eğitim kurumlarının programlarının, yönetim, denetim ve finansman yapısının hem geçmiş deneyimler hem de çağdaş gelişmeler dikkate alınarak düzenlenmesi gereklidir (Sağlam, 2013).

3 Mayıs 1992 yılında Bakü'de imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Eğitim, Öğretim, Uzmanlık Hizmetleri, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması" yasalastıktan sonra da her iki ülkenin resmi gazetelerinde yayımlanmıştır. Bu anlaşmaya göre; Eğitim, öğretim, uzmanlık ve danışmanlık hizmetleri alanındaki işbirliği şu maddelerden oluşmaktadır.

1. Değişik düzeylerden, kurumlardan ve branşlardan gelen eğitilen personelin karşılıklı esasına göre mesleki öğretim ve eğitimlerinin geliştirilmesi,

2. Eğitici, öğretmen, yönetmen ve bilimsel araştırma yapan kişilerin konuk eğitici, öğretmen, danışman veya araştırmacı düzeyinde karşılıklı temas, görüşme ve ziyaretler yapılması; Tarafların aynı düzeydeki eğitim ve öğretim kurumlarının mezunları, araştırmacıları, öğretmen, danışman ve uzmanlarının, diğer ülkedeki seminerlere, toplantılara ve konferanslara katılmalarını ve ilgili kurumları ziyaretlerini sağlayacak önlemlerin alınması ve teşvik edilmesi;

3. Tarafların eğitilen personele ülkesindeki araştırma ve incelemeleri izlemelerini ve üstlenmelerini sağlayacak burslar verilmesi;

4. Bilim, eğitim, öğretim, uzmanlık ve danışmanlık alanlarında taraflara yarar sağlayan deneyimlerin ve bu alanlardaki sorunları incelemek isteyen heyetlerin değişiminin sağlanması; hususlarını kapsar (Büyükbaş, 2017).

2. EĞİTİMİN TARİHSEL SÜRECİ

Türk eğitim tarihi muhtevası bakımından oldukça geniştir. Türkiye ve Azerbaycan'ın soy olarak aynı kökenden gelmeleri eğitim tarihlerini açıklarken başlangıçta ortak paydada da buluşmalarına imkân sağlamaktadır. Akyüz'e göre (2012) Türklerin Müslüman olmalarından önceki dönemlerde eğitimlerinin temel özellikleri şunlardır:

1. Türk toplumlarının eğitim anlayış ve uygulamaları, yaşama biçimlerinin etkisiyle şekillenmiştir.

2. Çocukların ve gençlerin toplumsallaştırılıp eğitilmesinde Türk töresi önemli bir rol oynamaktadır.

3. Bu devirlerdeki Türklerin eriştikleri uygarlık ve kültür düzeyi, onlarda örgün eğitim kurumlarının bulunduğu kesin bir delil ise de bu kurumlar hakkında henüz bilgimiz yoktur.

4. Bu dönemin edebî eserlerinde yaygın olarak bir tâlimî yani öğretici amaç bulunduğu görülür. Bunlar, insanlara hayatta yol gösterebilecek ilkeler, ahlâkî esaslar, felsefe kırıntıları taşır. Şiir ve kısmen atasözü niteliğindeki bu parçalar, o dönemlerin ahlâk ve terbiye anlayışını gösterir. Bunlar, iyiliğin, cömertliğin, bilgeliğin, cesaretin önemi ve değeri, büyüklere itaat vs. gibi bugün de yaşayan değerlerdir.

5. Eski Türklerde alp insan tipine önem verilmektedir. Oğuz Kağan destanında Oğuz Kağan kendisine tüm dünya halklarının itaat etmesini ister ve kendisini dünyanın hükümdarı, yöneticisi olarak görür. O, dışa dönük, mekânda genişlemek isteyen, göçebe, akıncı, düşmanlar ve hayvanlarla mertçe çarpışan, üstün Türk'ü temsil eder.

6. Eski Türklerde köklü bir bilim sevgisi vardır. Alp insan tipinin temel özelliklerinden biri, onun cesur olduğu kadar bilge bir kişi oluşudur.

7. Eski Türklerde meslekî eğitim de önemli bir yer tutar.

8. Türklerin tarihi bilinen en eski yazılı belgeleri de Müslüman olmalarından önceki döneme aittir.

9. Eski Türklerde, genellikle cinsiyet farkı gözetmeden, büyük bir çocuk sevgisi vardır.

Yüzyıllar boyunca birçok devlet kuran Türkler içinde buldukları şartlar çerçevesinde eğitim öğretim faaliyetlerine önem vermişler, bu amaçla eğitim öğretimlerini şekillendirmişler. Türkiye'nin eğitim tarihinde göz atıldığında süreci Selçuk Devletinden başlatmak mantıklı olacaktır. Büyük Selçuklular Dönemi'nde Nizam-ül

Mülk tarafından bir genel öğretim kurumu olarak düşünölen ve kurucusunun adını alan Nizamiye Medresesi, 1065 yılında Bağdat'ta kurulmuş İslami bir yükseköğretim kurumudur. Selçuklular döneminde kurulan medreselerde dini eğitimin yanında, belli bir takım bilimlerin öğretimi de yapılmıştır (Özveren, 2008). Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılın ortalarına değin, eğitimin dini kurumların etkisi altında bulunduğu söylenebilir. Bununla birlikte, 18. yüzyılda Avrupa ölkelerinde oluşın ekonomik ve politik değışmeler Osmanlı Devleti'ni de büyük ölçüde etkilemiştir. Bu dönemde, Batıda endüstri ve teknolojinin hızla geliştiği; Osmanlı Devleti'nin ise, ekonomik ve askeri gücünü giderek yitirmeye başladığı görölür (Sözer, 2013).

Eğitim alanında başlayan batılılaşma faaliyetleri Devlet'in hemen bütün eğitim kurumlarının merkezinde olan din eğitim ve öğretimini yakından ilgilendirmektedir. Tanzimat ile başlayan ve Cumhuriyet'in kurulması ile yeni bir safhaya giren eğitimdeki Batılılaşma faaliyetlerinin ve bu dönemden itibaren genel eğitim ve din eğitimi ile kurumlarının aldıkları şekil ancak klasik Osmanlı eğitim kurumları ve eğitimde ilk yenileşme dönemindeki zihniyetin arka planında bulunabilir (Doğan, 1997). Bu dönemde, eğitimde yenileşmeye askerî okullar açılarak bağlanmış; okullarda ilk kez Batı dilleri (Fransızca, İngilizce) programlara girmiş; 1826'da Yeniçeri Ocağı kaldırılmış; ilköğretim zorunluluğu ilk kez bu dönemde getirilmiş; Batı ile ilişkiler artmış ve 1830'larda Avrupa'ya öğrenci gönderilmiştir (Aktaran Sözer, 2013)

Cumhuriyet Dönemi'nde ise eğitimde hızlı bir yenileşme hareketine girilmiş, bu çerçevede; 2 Mayıs 1920'de Millî Eğitim Bakanlığı'nın kurulmuş, harf devrimi, eğitim kanunu, eğitim kurumlarının ve öğretmen yetiştirme programlarının modern eğitim sistemlerine entegrasyonu için bir takım değışikliklere gidilmiştir. Cumhuriyet döneminin başlangıcında eğitime yapılan en önemli katkılardan biri, öğretmenliğin yasal olarak "meslek" konumuna getirilmesidir. 1924 yılında çıkarılan 439 Sayılı Yasada, "öğretmenliğin devletin genel hizmetlerinde eğitim ve öğretim görevini üzerine alan, bağımsız sınıf ve derecelere ayrılan bir meslek" olduğu belirtilmiştir (Gürkan, 2013).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Büyük Atatürk'ün eğitime dair görüşleri çerçevesinde gerçekleşen eğitim hamleleri toplumun temel ihtiyaçlarını gidermiştir. Aynı zamanda modern, yaygın,

disiplinli, parasız, karma ve çağdaş olan eğitim ilkeleri sayesinde, eğitimin nicelik ve nitelik yönünden gelişmesi sağlanmıştır. Eğitim-öğretimde sağlanan birlikten ve eğitim işlerinin tamamen devletin kontrolü altına alınmasından sonra çıkarılan yeni kanun ve yönetmeliklerle yeni bir eğitim sistemi oluşturulmuştur (Demirtaş, 2008). Zaman içinde eğitim öğretim süreçleri çeşitli yasal değişikliklerle çağın gereklerine göre uyarlanmıştır. 1973 tarihli Millî Eğitim Temel Kanunu ile millî eğitimin amaçları ve ilkeleri toplu ve ayrıntılı olarak tespit edilmiştir. Bu kanun Haziran 1983'te kısmen değiştirilmiştir (Akyüz, 2012). Günümüzde 2012 yılında yapılan yasal düzenleme ile Türkiye'de 4+4+4 olarak 12 yıl kesintisiz eğitim zorunludur ve parasızdır.

Azerbaycan'da ise, Çarlık Rusya'sının parçalanmasından ve son kalıntılarının da Azerbaycan'dan çıkartılmasından sonra, 28 Mayıs 1918 tarihinde bağımsız Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşu resmen ilan edilmiştir. Cumhuriyetin kuruluşu her alanda olduğu gibi eğitimde de önemli ölçüde hissedilmiş ve dönemin eğitimine milli ve manevi değerler getirilmeye başlanmıştır. Eğitimle ilgili olarak Halk Maarifi ve İtikat Nazırlığı kurulmuştur (Aktaran Mammadov, 2008).

28 Nisan 1920'de Kızıl Ordu tarafından işgal edilen Azerbaycan'da Sovyetler, Komünizm adına milli duygulara yer vermeyen bir eğitim sistemini yerleştirmiştir. Azerbaycan Yüksek Sovyet'i 1 Mayıs 1925 bir kararname çıkararak Arap alfabesini kaldırarak Latin alfabesine geçilmesini sağlamıştır. 1928de Türkiye'de Latin alfabesi kabul edilince Sovyetler Birliği bu kez Azerbaycan'da Latin alfabesini kaldırarak yerine kiril alfabesini getirmiştir (Aktaran Ergün, 1997).

Yeni sisteme geçişle halkın yeni ideolojiyi benimsemesi, değişime hızlı adapte olması bakımından ve en önemlisi yeni dönem için gerekli kadronun yetiştirilmesi için halkın eğitilmesi şarttı. Bu sebeple Azerbaycan'da ilk, orta ve yüksek eğitim kurumları her geçen gün artmıştır. Hedef %100 okuryazarlık düzeyini yakalamadı. Ayrıca, SSCB'nin sürekli olarak askeri rakiplerini geçmesi için eğitimin kalitesi, göz ardı edilemeyecek bir faktördü. Azerbaycan'da ilkokul sayısı 1969-1982 seneleri arasında 1.600'den 1.875'e, öğrenci sayısı 110.000'den 147.000'e ulaşmıştır. Yine 1970 senesinde 368.000 olan orta eğitim öğrencisi sayısı 1982 senesinde 710.000 bulmuştur (Aktaran Mammadov, 2008).

lke nüfusunun eğitim durumu özellikle Sovyet Döneminden günümüze kadar geçen sürede büyük değişime uğramıştır. Örneğin, 1926 yılında ülke nüfusunun yaklaşık % 30'u okur-yazarken, 1970 yılında bu oran % 99'a ulaşmıştır. Azerbaycan'da son olarak yapılan nüfus sayımına göre okuma-yazma bilenlerin oranı % 98.2 (erkeklerin % 98.6'sı, kadınların ise % 97.7'si) gibi oldukça yüksek bir değer oluşturmaktadır (Seferov & Akkuş, 2005).

1991 yılında resmi olarak ilan edilen bağımsızlık sonrası genel eğitim alanındaki faaliyetler, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası, Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, ilgili kararnameler, kararnameler ve emirler, Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı düzenlemeleri ve diğer normatif belgeler uyarınca gerçekleştirilmektedir. Genel eğitim sisteminde şeffalık ve demokratik yönetişim, yerel eğitim otoritelerinin bağımsızlığı, genel eğitim kurumları, eğitim ve ğretim merkezlerinde eğitim kalitesi için yaratıcı ve inisiyatif bir ortam oluşturulması ve yürütme disiplini ve sorumluluk kültürü kilit nceliklerdir. Ayrıca eğitim dili olarak; Azerbaycan, Rus ve Gürcü dillerinde ğretim, Azerbaycan Cumhuriyeti genel eğitim okullarında yapılır, azınlık dillerinin öğretilmesi sağlanır. Yetenekli çocukları olan bir lise ve spor salonu ağı bulunmaktadır (Azrbaycan Respublikası Thsil Nazirliyi, 2019)

Son yıllarda zorunlu genel eğitimin uygulanmasında, yetenekli öğrenciler için yeni tür eğitim kurumlarının oluşturulması, reform önlemlerinin uygulanması, genel eğitim içeriğinin uluslararası standartlara uyarlanması, yenilikçi eğitim projelerinin hazırlanması ve uygulanmasında tutarlı adımlar atılmaktadır. Genel eğitim kadrosu için eğitimlerin, seminerlerin ve bilimsel-pratik konferansların düzenlenmesi ve uluslararası ve yerel kamu kuruluşları ile eğitim bağlantılarının kurulması geniş bir popülerlik kazanmaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde Eğitimin Gelişimi için Devlet Stratejisi' gerekliliklerinden kaynaklanan görevlerin yerine getirilmesi, CRL hattında 'Müfredat Reformu' alt bileşeni altındaki faaliyetlerin uygulanması ve Olimpiyat Hareketi'nin güçlendirilmesi, yüksekokullara kabul sonuçlarının analizi, ilgili tekliflerin hazırlanması, genel eğitim alanındaki yasal normatif tabanın iyileştirilmesi, ülke takımlarının dünya Olimpiyatları'na katılımı ve diğer konulara özel önem verilmektedir.

Ayrıca Azerbaycan hem bulunduğu coğrafya hem de sahip olduğu eski tarihi kökleri dolayısıyla bilim ve sanatla her zaman iç içe olmuştur. Bulunduğu coğrafyanın öneminden dolayı bu bölgelere çok akınlar, göçler ve işgaller yapılmıştır. Bunların her birisi bölgeye yeni kültürler, yeni bilgiler ve yeni öğretiler getirmiştir. Burada kurulan devletler, mevcut bilgileri öğrenerek sistemli bir şekilde getirmek isteyen bilim adamlarına kucak açmış, bilimi ve bilim adamlarını kutsal saymış ve korumaya çalışmışlardır (Mammadov, 2008). 2006 yılından sonra yirmiden fazla özel program ile ülkede eğitim sistemi yeniden yapılandırılmış, okullar bilgi teknolojileri ile donatılmıştır. Eğitim sisteminin uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi için özel bir komisyon kurulmuş; eğitim sistemi ve eğitim kurumlarının yenilenmesi için Haydar Aliyev fonuna özel görevler verilmiştir. İlham Aliyev'in devlet başkanı olduğu dönemdeki ülkenin ekonomik koşullarına bağlı olarak devlet bütçesinden eğitime ayrılan pay önceki dönemlere göre 5,5 kat artarak 1, 8 milyar dolara ulaşmıştır (Aktaran. Gök & Kuvel, 2016).

3. YASAL DAYANAK

Türkiye ve Azerbaycan'da eğitim ile ilgili tüm detaylar başta ülkelerin anayasaları olmak üzere ilgili kanunlarla kayıt altına alınmıştır ve eğitim süreçleri bu şekilde gerçekleştirilmektedir.

Türkiye'de eğitim ile ilgili vatandaşların anayasal hakları Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. Maddesine göre eğitim hakkı;

1. Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.
2. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.
3. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.
4. Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.
5. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır.
6. Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.
7. Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla

gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

8. Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

9. Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası antlaşma hükümleri saklıdır biçiminde düzenlenmiştir (T.C. Anayasası, 1982).

Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) teşkilat ve görevleri hakkında kanun hükmünde kararnamesine göre Millî Eğitim Bakanlığının görevleri şunlardır:

1. Okul öncesi, ilk ve orta öğretim çağındaki öğrencileri bedenî, zihnî, ahlaki, manevî, sosyal ve kültürel nitelikler yönünden geliştiren ve insan haklarına dayalı toplum yapısının ve küresel düzeyde rekabet gücüne sahip ekonomik sistemin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatarak geleceğe hazırlayan eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak, güncellemek; öğretmen ve öğrencilerin eğitim ve öğretim hizmetlerini bu çerçevede yürütmek ve denetlemek.

2. Eğitime ve öğretimin her kademesi için ulusal politika ve stratejileri belirlemek, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve denetlemek, ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek.

3. Eğitim sistemini yeniliklere açık, dinamik, ekonomik ve toplumsal gelişimin gerekleriyle uyumlu biçimde güncel teknik ve modeller ışığında tasarlamak ve geliştirmek.

4. Eğitime erişimi kolaylaştıran, her vatandaşın eğitim fırsat ve imkânlarından eşit derecede yararlanabilmesini teminat altına alan politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve koordine etmek.

5. Kız öğrencilerin, özürülülerin ve toplumun özel ilgi bekleyen diğer kesimlerinin eğitime katılımını yaygınlaştıracak politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek.

6. Özel yetenek sahibi kişilerin bu niteliklerini koruyucu ve geliştirici özel eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek.

7. Yükseköğretim kurumları dışındaki eğitim ve öğretim kurumlarını açmak, açılmasına izin vermek ve denetlemek.

8. Yurtdışında çalışan veya ikamet eden Türk vatandaşlarının eğitim ve öğretim alanındaki ihtiyaç ve sorunlarına yönelik çalışmaları ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde yürütmek.

9. Yükseköğretim dışında kalan ve diğer kurum ve kuruluşlarca açılan örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarının denklik derecelerini belirlemek, program ve düzenlemelerini hazırlamak.

10. Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı ortaöğretim kurumlarının program ve denklik derecelerinin belirlenmesi ile yönetmeliklerinin hazırlanmasında işbirliğinde bulunmak.

11. Yükseköğretimin millî eğitim politikası bütünlüğü içinde yürütülmesini sağlamak için, 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bakanlığa verilmiş olan görev ve sorumlulukları yerine getirmek.

12. Mevzuatla Bakanlığa verilen diğer görev ve hizmetleri yapmaktır (MEB teşkilat ve görevleri kararnamesi, 2001)

Bununla birlikte 1973 yürürlüğe giren ve zaman için yapılan birtakım değişikliklerle günümüzde haline alan Milli Eğitim Temel Kanunu'na (1973) göre Türk Milli Eğitimi'nin; amaçları, temel ilkeleri, genel yapısı, örgün eğitim, yaygın eğitim, öğretmenlik mesleği, okul binaları ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri, eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluklarla ilgili düzenlemeler şu şekilde gerçekleştirilmiştir.

1 - Genel amaçlar:

- Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini, Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

- Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına

saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

- İlgı, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

II – Özel amaçlar:

- Türk eğitim ve öğretim sistemi, bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları, genel amaçlara ve aşağıda sıralanan temel ilkelere uygun olarak tespit edilir.

TÜRK MİLLİ EĞİTİMİNİN TEMEL İLKELERİ

I – Genellik ve eşitlik:

- Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

II – Ferdin ve toplumun ihtiyaçları:

- Milli eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir.

III – Yönelme:

- Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler. Milli eğitim sistemi, her bakımdan, bu yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir. Bu amaçla, ortaöğretim kurumlarına, eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıfları konulabilir. Yöneltilmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metotlarından yararlanılır.

IV – Eğitim hakkı:

- İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır. İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.

V – Fırsat ve imkân eşitliği:

- Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır.
- Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır.
- Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.

VI – Süreklilik:

- Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır.
- Gençlerin eğitimi yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir.

VII – Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği:

- Eğitim sistemimizin her derece ve türü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk inkılap ve ilkeleri ve Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliği temel olarak alınır. Milli ahlak ve milli kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ile evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilir.
- Milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışılır ve bu maksatla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile işbirliği yapılarak Mili Eğitim Bakanlığınca gereken tedbirler alınır.

VIII – Demokrasi eğitimi:

- Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez.

IX – Laiklik :

- Türk milli eğitiminde laiklik esastır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilköğretim okulları ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.

X – Bilimsellik:

- Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir.

- Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır.

- Bilgi ve teknoloji üretmek ve kültürümüzü geliştirmekle görevli eğitim kurumları gereğince donatılıp güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddi ve manevi bakımından teşvik edilir ve desteklenir.

XI – Planlılık :

- Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim - insangücü - istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir.

- Mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tespit edilir ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir.

- Eğitim kurumlarının yer, personel, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden tespit edilir ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır.

XII – Karma eğitim:

- Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkân ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.

XIII – Eğitim kampüsleri ve okul ile ailenin işbirliği:

- Aynı alan içinde birden fazla örgün ve/veya yaygın eğitim kurumunun bir arada bulunması halinde eğitim kampüsü kurulabilir ve bunların ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere eğitim kampüsü yönetimi oluşturulabilir. Eğitim kampüsü bünyesindeki ortak açık alan, kantin, salon ve benzeri yerlerin işletilmesi veya işletilmesi kampüs yönetiminin yerine getirilir. Bu şekilde elde edilen gelirler,

kampüsün ortak giderlerinde kullanılır. Eğitim kampüslerinin kuruluşu, yönetiminin oluşumu, gelirlerinin harcanması ve denetlenmesi ile bu fıkrada belirtilen diğer hususlar Maliye Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca müştereken hazırlanan yönetmelikle düzenlenir.

- Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında işbirliği sağlanır. Bu amaçla okullarda okul-aile birlikleri kurulur. Okul-aile birlikleri, okulların eğitim ve öğretim hizmetlerine etkinlik ve verimlilik kazandırmak, okulların ve maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere; aynî ve nakdî bağışları kabul edebilir, maddi katkı sağlamak amacıyla sosyal ve kültürel etkinlikler ve kampanyalar düzenleyebilir, okulların bünyesinde bulunan açık alan, kantin, salon ve benzeri yerleri işletirebilir veya işletebilirler. Öğrenci velileri hiçbir surette bağış yapmaya zorlanamaz. Okul-aile birliklerinin kuruluş ve işleyişi, birlik organlarının oluşturulması ve seçim şekilleri, sosyal ve kültürel etkinliklerden sağlanan maddi katkılar, bağışların kabulü, harcanması ve denetlenmesi ile açık alan, kantin, salon ve benzeri yerlerin işletirilmesi veya işletilmesinden sağlanan gelirlerin dağıtım yerleri ve oranları, harcanması ve denetlenmesine dair usul ve esaslar, Maliye Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca müştereken hazırlanan yönetmelikle düzenlenir.

- Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde, gerekli görülen hallerde il milli eğitim müdürlükleri; il sınırları içerisinde bulunan bir veya birden fazla eğitim kampüsü yönetiminin veya okul-aile birliğinin işletirebileceği veya işletebileceği yerlere ilişkin ihaleleri bunlar adına yapmaya yetkilidir.

- Eğitim kampüsleri ve okul-aile birliklerinin gelirleri, genel bütçe gelirleri ile ilişkilendirilmeksizin eğitim kampüsü yönetimi ve okul-aile birliği adına bankalarda açılan özel hesaplarda tutulur.

- Eğitim kampüsü yönetimleri ve okul-aile birlikleri, bu madde kapsamında yapacakları işlemler ve düzenlenen kâğıtlar yönünden damga vergisi ve harçlardan muaf; bunlara ve bunlar tarafından yapılan bağış ve yardımlar ise veraset ve intikal vergisinden müstesnadır.

XIV – Her yerde eğitim:

- Milli eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır.

- Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir.

TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNİN GENEL YAPISI

I – Örgün ve yaygın eğitim:

- Türk milli eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki ana bölümden kurulur.

- Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar.

- Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar.

ÖRGÜN EĞİTİM

A) Okul öncesi eğitimi:

I – Kapsam:

- Okul öncesi eğitimi, mecburi ilköğrenim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar.

Bu eğitim isteğe bağlıdır.

II – Amaç ve görevler:

- Okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak;

2. Onları ilköğretime hazırlamak;

3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak;

4. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır.

III – Kuruluş :

- Okul öncesi eğitim kurumları, bağımsız anaokulları olarak kurulabileceği gibi, gerekli görülen yerlerde ilköğretim okuluna bağlı anasınıfları halinde veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfları olarak da açılabilir.

- Okul öncesi eğitim kurumlarının nerelerde ve hangi önceliklere göre açılacağı, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir.

B) İlköğretim:

I – Kapsam:

- Mecburi ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter.

II – Amaç ve görevler:

- İlköğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek;

2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır.

3. İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır.

III – Kuruluş:

a) İlköğretim kurumları:

- İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar hâlinde kurulması esastır. Ancak imkân ve şartlara göre ortaokullar, ilkokullarla veya liselerle birlikte de kurulabilir.

b) Kuruluş şekilleri:

- İlköğretim kurumları; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarından oluşur. Ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarında lise eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimlik dersler oluşturulur. Ortaokul ve liselerde, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberimizin hayatı, isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulur. Bu okullarda okutulacak diğer seçmeli dersler ile imam hatip ortaokulları ve diğer ortaokullar için oluşturulacak program seçenekleri Bakanlıkça belirlenir.

- Nüfusun az ve dağınık olduğu yerlerde, köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmanın mümkün olmadığı yerlerde yatılı ilköğretim bölge okulları kurulur.

C) Orta öğretim:

I – Kapsam:

- Ortaöğretim; ilköğretime dayalı dört yıllık zorunlu örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları ile mesleki eğitim merkezlerinin tümünü kapsar. Bu okul ve kurumları bitirenlere, bitirdikleri programın özelliğine göre diploma verilir. Ancak mesleki eğitim merkezi öğrencilerinin diploma alabilmeleri için Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenen fark derslerini tamamlaması zorunludur.

II – Ortaöğretimden yararlanma hakkı:

- İlköğretimi tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci, ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretim imkânlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir.

III – Amaç ve görevler:

- Ortaöğretimin amaç ve görevleri, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak,

2. Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yükseköğretime veya hem mesleğe hem de yükseköğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

3. Bu görevler yerine getirilirken öğrencilerin istekleri ve kabiliyetleri ile toplum ihtiyaçları arasında denge sağlanır.

IV – Kuruluş:

- Ortaöğretim, çeşitli programlar uygulayan liseler ile mesleki eğitim merkezlerinden meydana gelir.

- Nüfusu az ve dağınık olan ve Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli görülen yerlerde, ortaöğretimin, genel, mesleki ve teknik öğretim programlarını bir yönetim altında uygulayan çok programlı liseler kurulabilir.

- Ortaöğretim kurumlarının öğrenim süresi, uygulanan programın özelliğine göre, Milli Eğitim Bakanlığınca tespit edilir.

V – Ortaöğretimde yöneltme:

- Yöneltilme ilköğretimde başlar; yanılmaları önlemek ve muhtemel gelişmelere göre yeniden yöneltilmeyi sağlamak için ortaöğretimde de devam eder.

- Yöneltilme esasları ve çeşitli programlar veya ortaöğretim okulları arasında yapılacak yatay ve dikey geçiş şartları, Milli Eğitim Bakanlığınca düzenlenir.

VI – Yükseköğretime geçiş:

- Lise veya dengi okulları bitirenler, yükseköğretim kurumlarına girmek için aday olmaya hak kazanır.

- Hangi yükseköğretim kurumlarına, hangi programları bitirenlerin nasıl girecekleri, giriş şartları Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak Yükseköğretim Kurulu tarafından tespit edilir.

VII – İmam-hatip liseleri:

- İmam - hatip liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca açılan ortaöğretim sistemi içinde, hem mesleğe hem yükseköğretime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır.

VIII – Güzel sanatlar eğitimi:

- Güzel sanatlar alanlarında özel istidat ve kabiliyetleri beliren çocukları küçük yaşlardan itibaren yetiştirmek üzere ilköğretim ve orta öğretim seviyesinde ayrı okullar açılabilir veya ayrı yetiştirme tedbirleri alınabilir.

- Özellikleri dolayısıyla bunların kuruluş, işleyiş ve yetiştirme ile ilgili esasları ayrı bir yönetmelikle düzenlenir.

D) Yükseköğretim:

I – Kapsam:

- Yükseköğretim, orta öğretime dayalı en az iki yıllık yükseköğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar.

II – Amaç ve görevler:

- Yükseköğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yurdumuzun bilim politikasına ve toplumun yüksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insan gücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmek;

2. Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak;

3. Yurdumuzu ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak;

4. Yurdumuzun türlü yönde ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları, Hükümet ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun yararlanmasına sunmak ve Hükümetçe istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek;

5. Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak;

6. Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı bilim verilerini sözlü, yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmaktır.

III – Kuruluş:

a) Yükseköğretim kurumları:

Yükseköğretim kurumları şunlardır:

1. Üniversiteler,
2. Fakülteler,
3. Enstitüler,
4. Yüksekokullar,
5. Konservatuvarlar,
6. Meslek yüksekokulları
7. Uygulama ve araştırma merkezleri,

Yükseköğretim kurumlarının amaçları, açılış, kuruluş ve işleyişleri ile öğretim elemanlarına ilişkin esaslar ve yükseköğretim kurumları ile ilgili diğer hususlar, özel kanunlarında belirlenir.

b) Yükseköğretimin düzenlenmesi:

- Yükseköğretim, milli eğitim sistemi çerçevesinde, öğrencileri lisans öncesi, lisans ve lisans üstü seviyelerinde yetiştiren bir bütünlük içinde düzenlenir.

- Bu bütünlük içinde çeşitli görevleri yerine getiren ve farklı seviyelerde öğretim yapan kuruluşlar bulunur.

- Farklı seviyeler ve kuruluşlar arasında öğrencilere kabiliyetlerine göre, yatay ve dikey geçiş yolları açık tutulur.

IV – Yükseköğretimin paralı oluşu:

- Yükseköğretim paralıdır. Başarılı olan fakat maddi imkânları elverişli olmayan öğrencilerin kayıt ücreti, imtihan harcı gibi her türlü öğrenim giderleri burs, kredi yatılılık ve benzeri yollarla sağlanır.

- Öğrenim harç ve ücretlerinin tutarları ve bunların ödenme tarzları ile burs ve kredilerin tutarları ve bunların verilmiş esasları, Maliye Bakanlığı ile birlikte hazırlanacak yönetmelikle tespit edilir.

- Bazı alanlar için mecburi hizmet karşılığı öğrenci yetiştirilmesi hakkındaki hükümler saklıdır.

V – Yükseköğretim planlaması:

- Yükseköğretimde, öğretim elemanlarından, tesislerden ve öğrencinin zamanından en verimli bir şekilde yararlanmayı mümkün kılacak ve çeşitli bölgelerdeki yükseköğretim kurumlarının dengeli bir şekilde gelişmesini sağlayacak tedbirler alınır; yükseköğretimin bütününe kapsayan ve orta öğretimle ilgisini sağlayan bir planlama düzeni kurulur.

YAYGIN EĞİTİM

I – Kapsam, amaç ve görevler:

- Yaygın eğitimin özel amacı, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş yahut herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedен çıkmış vatandaşlara, örgün eğitimin yanında veya dışında,

1. Okuma - yazma öğretmek, eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim imkânları hazırlamak,

2. Çağımızın bilimsel, teknolojik, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerine uymalarını sağlayıcı eğitim imkânları hazırlamak,

3. Milli kültür değerlerimizi koruyucu, geliştirici, tanıtıcı, benimsetici nitelikte eğitim yapmak,

4. Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak,

5. İktisadi gücün artırılması için gerekli beslenme ve sağlıklı yaşama şekil ve usullerini benimsetmek,

6. Boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmak,

7. Kısa süreli ve kademeli eğitim uygulayarak ekonomimizin gelişmesi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslekleri edinmelerini sağlayıcı imkânlar hazırlamak,

8. Çeşitli mesleklerde çalışmakta olanların hizmet içinde ve mesleklerinde gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaktır.

II – Kuruluş:

- Yaygın eğitim, örgün eğitim ile birbirini tamamlayacak, gereğinde aynı vasıfları kazandırabilecek ve birbirinin her türlü imkânlarından yararlanacak biçimde bir bütünlük içinde düzenlenir.

- Yaygın eğitim, genel ve mesleki - teknik olmak üzere iki temel bölümden meydana gelir. Bu bölümler birbirini destekleyici biçimde hazırlanır.

III – Koordinasyon:

- Genel, mesleki ve teknik yaygın eğitim alanında görev alan resmi, özel ve gönüllü kuruluşların çalışmalarını arasındaki koordinasyonu Milli Eğitim Bakanlığınca sağlanır.

- Genel yaygın eğitim programlarının düzenleniş şekli yönetmelikle tespit edilir.

- Mesleki ve teknik yaygın eğitim faaliyetlerini yürüten Bakanlıklar ile özerk eğitim kurumları ve resmi ve özel işletmeler arasında Milli Eğitim Bakanlığınca sağlanacak koordinasyon ve işbirliğinin esasları kanunla düzenlenir.

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ

1 – Öğretmenlik:

- Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler.

- Öğretmenlik mesleğine hazırlık genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır.

- Yukarıda belirtilen nitelikleri kazanabilmeleri için, hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adaylarının yükseköğrenim görmelerinin sağlanması esastır. Bu öğrenim lisans öncesi, lisans ve lisansüstü seviyelerde yatay ve dikey geçişlere de imkân verecek biçimde düzenlenir.

- Öğretmenlik mesleği; adaylık döneminden sonra öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağına ayrılır.

- Aday öğretmenliğe atanabilmek için; 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde sayılan şartlara ek olarak, yönetmelikle belirlenen yükseköğretim kurumlarından mezun olma ve Bakanlıkça ve/veya Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılacak sınavlarda başarılı olma şartları aranır.

- Aday öğretmenler, en az bir yıl fiilen çalışmak ve performans değerlendirmesine göre başarılı olmak şartlarını sağlamak kaydıyla, yapılacak yazılı veya yazılı ve sözlü sınava girmeye hak kazanırlar.

- Uygulanacak olan sözlü sınavda aday öğretmenler;

1. Bir konuyu kavrayıp özetleme, ifade kabiliyeti ve muhakeme gücü,

2. İletişim becerileri, öz güveni ve ikna kabiliyeti,

3. Bilimsel ve teknolojik gelişmelere açıklığı,

4. Topluluk önünde temsil yeteneği ve eğitimcilik nitelikleri, yönlerinden Bakanlıkça oluşturulacak komisyon tarafından değerlendirilir.

- Sınavda başarılı olanlar öğretmen olarak atanır. Sınavda başarılı olamayan aday öğretmenler il içinde veya dışında başka bir okulda görevlendirilerek bir yılın sonunda altıncı fıkrada belirtilen değerlendirmeye tekrar tabi tutulurlar.

- Aday öğretmenlik süresi sonunda sınava girmeye hak kazanamayanlar ile üst üste iki defa sınavda başarılı olamayanlar aday öğretmen unvanını kaybeder ve memuriyetle ilişkisi kesilir.

- Ancak aday öğretmenliğe başlamadan önce 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre aday memurluğu kaldırılarak asli memurluğa atanmış olanlar hakkında sekizinci fıkra hükümleri uygulanmaz. Bu kişiler Bakanlıkta kazanılmış hak aylık derecelerine uygun memur kadrolarına atanırlar.

- Sınav komisyonu üyeleri; Bakanlık personeli, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan personel ile öğretim elemanları arasından seçilir. Bakanlık gerekli gördüğünde illerde veya merkezde birden fazla komisyon oluşturabilir. Performans değerlendirmesinde dikkate alınacak meslekî ölçütler, sınav konuları, komisyon üyelerinin seçimi, görevleri, çalışma usul ve esasları ile sınava ilişkin diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

- Bu maddenin uygulanmasına ilişkin olarak 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun aday memurluk ile ilgili hükümleri aday öğretmenler hakkında uygulanmaz.

- Kariyer basamaklarında yükselmede kıdem, eğitim (lisansüstü eğitim), etkinlikler (bilimsel, kültürel, sanatsal ve sportif çalışmalar) ve sicil (iş başarımı) puanları ile sınav sonuçları esas alınır.

- Değerlendirme 100 tam puan üzerinden yapılır. Değerlendirme puanının % 10'unu kıdem, % 20'sini eğitim, % 10'unu etkinlikler, % 10'unu sicil (iş başarımı) ve % 50'sini de sınav puanı oluşturur.

- Kariyer basamaklarında yükselecekler değerlendirme puanlarına göre başarı sıralamasına alınır. Değerlendirmeye alınmak için sınav tam puanının en az % 60'ını almış olmak şartı aranır.

- Öğretmenlerin hizmet sürelerine ve/veya isteğe bağlı il içi veya il dışı yer değiştirmelerine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

II – Milli Eğitim Bakanlığına bağlı "Eğitim Yüksekokulu " açma yetkisi:

- Öğretmenlik formasyonu veren ve öğretmen yetiştiren Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim yüksekokulları, Cumhurbaşkanı kararı ile kurulabilirler.

III – Öğretmenlerin nitelikleri ve seçimi:

- Öğretmen adaylarında genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon bakımından aranacak nitelikler Milli Eğitim Bakanlığınca tespit olunur.

- Öğretmenler, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarından ve bunlara denkliği kabul edilen yurtdışı yükseköğretim kurumlarından mezun olanlar arasından, Milli Eğitim Bakanlığınca seçilirler.

- Yüksek öğrenimleri sırasında pedagojik formasyon kazanmamış olanların ihtiyaç duyulan alanlarda, öğretmenliğe atanmaları halinde bu gibilerin adaylık dönemi içinde yetişmeleri için Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirler alınır.

- Hangi derece ve türdeki eğitim, öğretim, teftiş ve yönetim görevlerine, hangi seviye ve alanda öğrenim görmüş olanların ne gibi şartlarla seçilebilecekleri yönetmelikle düzenlenir.

IV – Öğretmenlerin bölge hizmeti:

- Öğretmenlikte yurdun çeşitli bölgelerinde görev yapmak esastır.

- Hizmet bölgeleri ve ihtiyaçlara göre bu bölgelerarası yer değiştirme esasları yönetmelikle düzenlenir.

V – Uzman ve usta öğreticiler:

- Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ve hizmetiçi yetiştirme kurs, seminer ve konferanslarında uzman ve usta öğretmenler de geçici veya sürekli olarak görevlendirilebilir.

- Öğretim tür ve seviyelerine göre uzman ve usta öğretmenlerin seçimlerinde aranacak şartlar, görev ve yetkileri, yönetmeliklerle tespit edilir.

VI – Öğretmenlerin hizmet içi yetiştirilmesi:

- Öğretmenlerin daha üst öğrenim görmelerini sağlamak üzere yaz ve akşam okulları açılır veya hizmet içinde yetiştirilmeleri maksadıyla kurslar ve seminerler düzenlenir.

- Yaz ve akşam okulları öğretmen yetiştiren kurumlarca açılır; bunlara devam ederek yeterli krediyi dolduran öğretmenlere o kurumun belge veya diploması verilir.

- Milli Eğitim Bakanlığınca açılan kurs ve seminerlere devam edenlerden başarı sağlayanlara belge verilir. Bu belgelerin, öğretmenlerin atama, yükselme ve nakillerinde ne ölçüde ve nasıl değerlendirileceği yönetmelikle düzenlenir.

VII – Yurt içi ve yurt dışı yetiştirme imkânları:

- Yurt içinde ve dışında daha üst öğrenim yapmak veya bilgi, görgü ve ihtisaslarını arttırmak isteyen öğretmenlerin belli şartlarla, aylıklı veya aylıksız izinli sayılmaları sağlanır; bu şartlar, milli eğitimin ihtiyaçları göz önünde tutularak, hazırlanacak yönetmelikle belirtilir.

VIII – Öğretmen konutları:

- Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli görülen yerlerde, özellikle mahrumiyet bölgelerinde görevli öğretmenlere konut sağlanır.

- Konutlar okul binaları ile birlikte planlanır ve yapılır.

- Eski eğitim kurumlarının konut ihtiyacı bir plana bağlanır ve bu konutların yapımı için, her yıl Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine gerekli ödenek konur.

OKUL BİNALARI VE TESİSLERİ

Okul yapıları ve taşınmazları

- Her derece ve türdeki eğitim kurumlarına ait bina ve tesisler çevrenin ihtiyaçlarına ve uygulanacak programların özelliklerine göre Milli Eğitim Bakanlığınca planlanır ve yaptırılır.

- Bu maksatla her yıl Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine gerekli ödenek konur.

- Arsa temini ile okul bina ve tesislerin yapım ve donatımında, Devletin azami imkânlarının kullanılması yanında vatandaşların her türlü yardımlarından da yararlanır ve yardımlar teşvik edilir ve değerlendirilir.

- Milli Eğitim Bakanlığına tahsisli Hazine mülkiyetindeki taşınmazların Milli Eğitim Bakanlığı ile mutabık kalınarak tahsislerini kaldırmaya ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununun 46. maddesine bağlı olmaksızın satışına Maliye Bakanı yetkilidir.

- Ayrıca bu taşınmazlardan Milli Eğitim Bakanlığınca uygun görülenler, Maliye Bakanlığı tarafından, 24/11/1994 tarihli ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde özelleştirilmek üzere Özelleştirme İdaresi Başkanlığına bildirilir. Bunun üzerine söz konusu taşınmazlar Özelleştirme Yüksek Kurulunca özelleştirme kapsam ve programına alınır. Özelleştirme uygulamasına ilişkin iş ve işlemler 4046 sayılı Kanuna göre Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca yürütülür.

- 4046 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde taşınmazların özelleştirilmesi sonucu elde edilecek gelirler, özelleştirme giderleri düşüldükten sonra Hazineye aktarılır. Bu taşınmazların satışından elde edilen gelirleri, bir yandan genel bütçenin (B) işaretli cetveline gelir, diğer yandan ihtiyaç duyulan yerlerde okul yapımı ve onarımı amacıyla kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine ödenek kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir. Sermaye ödenekleri yılı yatırım programıyla ilişkilendirilir.

EĞİTİM ARAÇ VE GEREÇLERİ

I – Kapsam:

- Eğitim araç ve gereçleri, eğitim kurumlarında kullanılacak ders kitapları ile öğretmen ve öğrencilere kaynak ve yardımcı olacak basılı eğitim malzemesini, milli eğitimin genel amaçlarının gerçekleşmesine yararlı olacak diğer eserleri ve eğitim araç ve gereçlerini kapsar.

II – Görev:

- Milli Eğitim Bakanlığı, kendisine bağlı eğitim kurumlarının eğitim araç ve gereçlerini, gelişen eğitim teknolojisine ve program ve metotlara uygun olarak sağlamak, geliştirmek, yenileştirmek, standartlaştırmak, kullanılma süresini ve telif haklarını ve ders kitabı fiyatlarını tespit etmek, paralı veya parasız olarak ilgililerin yararlanmasına sunmakla görevlidir.

III – Görevin yerine getirilmesi:

- Milli Eğitim Bakanlığı eğitim araç ve gereçlerini,
  1. Hazırlamak, imal etmek ve satın almak;
  2. Kişilere veya kuracağı komisyonlara veya yarışmalar düzenleyerek hazırlatmak;
  3. Özel kesimce hazırlananlar veya imal edilenler arasından seçmek veya tavsiye etmek suretiyle 53 üncü maddede belirtilen görevini yerine getirir.

IV – Okullarda okutulacak kitapların tespiti ve ücret ödenmesi:

- Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak veya hazırlatılacak kitaplar ile eğitim araç ve gereçlerini hazırlama, inceleme ve redaksiyonunda görevlendirilenlere ücret ödenir.
  - Ders kitaplarına ilişkin yarışmalarda derece alanlara verilecek ödülün ödeme, usul ve esasları ile miktarı yönetmelikle belirlenir.
  - Özel kesimce hazırlanan ve okullarda ders kitabı olarak okutulmak üzere Millî Eğitim Bakanlığına gönderilen eserler ücret karşılığı incelenir.

- Ders kitaplarının kabulü, uygunluk süresi, telif hakkı ve ücretlerle ilgili esaslar; inceleme işlemleri ve alınacak inceleme ücreti miktarı; Millî Eğitim Bakanlığınca incelettirilecek eserler için ödenecek ücret miktarı; ders kitaplarının hazırlanması ve incelenmesinde aranacak kriterler ile ders kitabı üreten yayın evlerinde aranacak kriterler; ders kitabı dışındaki diğer kitap ve eğitim araçlarının kullanımı ve bunlardan hangileri için inceleme ücreti alınacağı ve ödeneceği ile ilgili esas ve usuller Millî Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

EĞİTİM VE ÖĞRETİM ALANINDAKİ GÖREV VE SORUMLULUK

I – Yürütme, gözetim ve denetim:

- Eğitim ve öğretim hizmetinin, bu kanun hükümlerine göre Devlet adına yürütülmesinden, gözetim ve denetiminden Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur.

II – Yasaklık:

- Askeri maksatlarla açılacak okullar hariç, bu kanun hükümlerine aykırı hiç bir eğitim faaliyetinde bulunulamaz.

III – Okul açma yetkisi:

- Türkiye'de ilköğretim okulu, lise veya dengi okullar, Milli Eğitim Bakanlığının izni olmaksızın açılmaz.

- Milli Eğitim Bakanlığı veya diğer bir bakanlık tarafından açılmış veya açılacak okullar ile özel okulların derecelerinin tayini, Milli Eğitim Bakanlığına aittir. (1)

- Askeri eğitim kurumlarının dereceleri ve müfredatı, Milli Savunma Bakanlığı ile birlikte tespit edilir.

- Diğer bakanlıklara bağlı lise ve dengi okulların program ve yönetmelikleri, ilgili bakanlıkla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından birlikte yapılır ve Milli Eğitim Bakanlığınca onanır. Diğer bakanlıklara bağlı okullar, Milli Eğitim Bakanlığının gözetim ve denetimine tabidir. Gözetim ve denetim sonunda uygun eğitim ortamı ve niteliği taşımayan kurumların denkliği usulüne uygun şekilde Milli Eğitim Bakanlığınca iptal edilir. Buna ait esaslar Cumhurbaşkanınca çıkarılan bir yönetmelikle düzenlenir.

IV – Yurt dışı eğitim:

- Türk vatandaşlarının yurt dışında eğitim, öğrenim ve ihtisas görmeleri ile ilgili Devlet hizmetlerinin düzenlenmesinden (askeri öğrenciler hariç), Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur

Günümüzde Türkiye’de eğitimin yasal dayanakları ifade edildiği biçimdedir.

Azerbaycan’daki eğitim sürecinin yasal dayanaklarına göz atacak olursak; Eğitim hakkı, Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşlarının esas hakkıdır. Bu, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasında ve Azerbaycan Cumhuriyeti “Eğitim Kanununda belirlenmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası 42. maddesinde vatandaşların eğitim görmek hakkı şöyle ifade edilmiştir:

1. Eğitim, toplumun ve devletin gelişimine dayanan, stratejik olarak önemli ve oldukça gelişmiş bir eylem alanıdır. Azerbaycan Cumhuriyeti’nin eğitim sistemi ulusal zemine, evrensel değerlere dayanmakta ve demokratiktir.

2. Eğitim hakkı vatandaşların temel bir hakkıdır.

3. Eğitim sisteminin karşı karşıya olduğu görevler, Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Bağımsızlığı Anayasası, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası, Eğitim Kanunu ve ilgili uluslararası hukuk normlarına uygun olarak yerine getirilmektedir.

4. Eğitim Yasası, eğitim sisteminin genel ilkelerini tanımlar. (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 1992).

Azerbaycan Cumhuriyeti’nin tüm okulları şu şekilde yapılandırılmıştır.

1. Okul öncesi eğitim öğretim programları;
2. Genel eğitim öğretim programları;
  - İlköğretim programları
  - Genel orta eğitim programları
3. Meslek eğitim öğretim programları;
  - Meslek eğitim programları;
  - Orta ihtisas eğitim programları;
  - Yüksek meslek eğitim programları;
  - Yüksek eğitim sonrası eğitim programları

Azerbaycan'da eğitimini tamamlamış ve tüm sınav ve diploma yazılarını başarıyla sonuçlandırmış mezunlara okul tarafından ihtisasını ve onun derecesini onaylayacak tek biçimli devlet belgesi sunulur. Eğitimle ilgili belge, çalışmaya başlamak ve yeni basamağa geçiş yapmak için esas belgedir. Takdim edilen eğitimle ilgili belgeler şunlardır:

- Şehadetname,
- Diploma, meslekî usta diploması,
- Küçük uzman kategorisi üzere diploma,
- Bakalavr, master ve doktora diploması,
- İhtisasın artırılmasına ilişkin belge,
- Yeniden yetiştirilmeye ilişkin diploma

Ayrıca Azerbaycan Cumhuriyeti, Avrupa çapında yüksek eğitim alanında ihtisas derecelerinin karşılıklı tanınmasına ilişkin anlaşmaya katılmıştır (Agamaliyev,1999).

Azerbaycan'da eğitim Azerbaycan Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Bakanlığın temel görevleri şunlardır:

1. Eğitim alanında tekdüze devlet politikasının oluşumuna katılmak ve politikaları uygulamak;
2. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin eğitim sistemi belli yönlerde gelişimini sağlamak;
3. Eğitimin devlet düzenlemesi, eğitimin niteliği kontrolü sağlamak;
4. Vatandaşların anayasal haklarını eğitim almak için korumak ve eğitimde fırsat eşitliği sağlamak;
5. Mülkiyet ve örgütsel-yasal formdan bağımsız olarak tüm eğitim işletmelere bilimsel, eğitimsel ve metodolojik rehberlik yapmak;

6. Kamuoyunu faaliyetleri hakkında bilgilendirmek, web sitesi, mevzuata göre oluşturulmuş, sahiplenilmiş ve listelenecek halka açık bilgilerin bu siteye yerleştirilmesi ve bu bilgilerin gizliliği ve yenilenmesini temin etmek

7. Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatı ile Bakanlığa emanet edilen bir diğer görevleri yerine getirmek (Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, 2015).

Yine Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi (2005) verilerine göre bakanlığın temel fonksiyonları;

1. Eğitim sisteminin işleyişini ve gelişimini sağlayan yasal çerçeve ve ilgili endüstri standartlarının oluşturulmasına katılır;

2. Milli eğitim sisteminin gelişimi için farklı devlet programlarının yürütülmesinin kontrolünü gerçekleştirir;

- Eğitim alanında eyaletler arası, bölgesel ve uluslararası kalkınma programları uygulanmasını sağlar;

- Eğitim yönetim organları, eğitim kurumları, hükümet dışı eğitim kuruluşların faaliyetlerinin koordinasyonunu organize eder;

3. Eğitim sürecinin organizasyonu için genel gereksinimleri tanımlar;

4. Eğitimin organizasyonu üzerinde kontrolü ilgili devlet standartlarına uygun olarak yapar;

5. Eğitim alanında planlama, tahmin, koordinasyon, arz, arz ve eğitim değerlendirmesi yapar (genel eğitim konularında genel eğitim konularında genel eğitim konularında).

6. Devlet politikası ve devlet programlarının eğitim alanında uygulanması ve izlemeyi gerçekleştirir.

7. Eğitim sisteminde demokratik yönetişimin mevzuata uygun olarak uygulanmasını sağlar;

8. Eğitim kurumlarının akreditasyonu için mevzuat belirlenmiş usule uygun olarak akreditasyon hizmeti kurar;

- Akredite eğitim kurumunda eğitimin eğitim standartlarını belirtir, uygunsuzluk sonucu kursiyerlerin kalitesiz eğitimi tespit edilmesi durumunda, diğer öğrencilerin eğitim kurumlarında yeniden eğitilmesi dâhil aynı eğitim kurumu tarafından yapılan masrafların geri ödenmesi hakkında mahkemeye dava açmak;

9. Eğitim kalitesini artırmak ve ilerici bir eğitim şekli geliştirmek yöntemlerin uygulanması için deneyler yapar;

10. Eğitim kurumları için ders kitapları, ders kitapları ve diğer öğretim materyallerinin hazırlığı, onaylanması ve yayını sağlar;

- Temel müfredat ve programları onaylar;

11. Zorunlu genel orta öğretimin uygulanmasını denetler;

12. Özel yeteneklere sahip çocukların, öğrencilerin ve öğrencilerin eğitimine devam etmek gerekli önlemleri almak;

13. Eğitim kurumlarında eğitimin kalitesi üzerinde devlet kontrolü yapar;

- Çocuk hakları sağlama durumunun izlenmesi ve yapılmasında yer alır;

- Bakanlığın faaliyet yönündeki hukuka göre yönleri Çocuk haklarının durumu hakkında uygun bir yıllık rapor hazırlar.

14. Olimpiyatları çeşitli ve ölçeklendiren konular düzenler;

15. Yerel yürütme makamlarının yetkisi altındaki okul öncesi eğitim eğitici, bilimsel, bilimsel-metodolojik, eğitici, bilimsel ve metodolojik, bilgi ve iletişim teknolojileri ve diğer teknik araçlar sağlar;

16. Açık ve kapalı özel eğitim ve öğretim kurumları, eğitim kurumları, çocuk evleri ve yatılı okullar ağının yanı sıra geliştirme veya davranıştaki kusurların oluşturulması küçüklere pedagojik ve diğer yardımların geliştirilmesi ile ilgili yürütme makamlarının ciddi şekilde eğitilmiş durumu için önlemler alır, muhtaç, sınırlı sağlık hizmeti "(özel bakıma muhtaç çocuklar) ve çocuk eğitimi, çocuk suçlarını organize eder, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yanı sıra psikolojik-tıbbi-pedagojik komisyonlar oluşturur, çocuk suçluluğu ve ihlal kanunu önleme alanında eğitim yetkililerine verilen diğer konuları ele alır;

17. Vesayet ve vesayet, ebeveyn bakımı için rehberlik sağlar.

Yoksul çocukların ve eğitime katılımlarının belirlenmesi;

- Evde okul öncesi çağıdaki çocukları sağlayan aileler için uygun bir şekilde metodolojik ve tanıtım tavsiye ve koordinasyon hizmetlerini organize eder;

- Vatandaşların ve eğitim kurumlarının kurucularının isteklerini dikkate alarak, Genel eğitim kurumunda mevzuata uygun halk eğitimi standartları dilin öğretilmesine diğer dillerde izin verilmesi;

18. İlgili yürütme makamlarıyla birlikte, eğitim kurumlarında, çocuklar, öğrenciler ve öğrencilerin yanı sıra mesleki ve faaliyetlerin organizasyonu için gerekli önlemleri alır.

Spor yarışmaları, turistik yürüyüşler, tutumlar, teknik ve sanatsal yaratıcılık ve bu gibi diğer önlemler;

- Eğitim kurumunda beden eğitimi ve sporun yeterliliği çerçevesinde yayılması ve mevzuata göre farklı spor türleri hakkında formlar ve yöntemler yazılımı ve standartları onaylar;

- Beden eğitimi dersleri ve sportif faaliyetler yüksek düzeyde yaşlılar, müfredat ve eğitim standartlarına uygun olarak askerlik için gençlerin ve askerlerin gerekli fiziksel eğitimini sağlar;

- Yüzmeyi öğrenmek, belirli spor standartlarına uymak oluşturur;

19. İlgili yürütme makamlarıyla ortaklaşa pedagojik ve teknik personelin tıbbi muayenelerini sağlar;

20. Eğitim kurumlarında yürütülen bilimsel araştırmaları koordine eder;

21. Bilimsel-teknik konferanslar, sempozyumlar ve yarışmalar, yurtdışında düzenlenen etkinliklerde öğrenciler, öğrenciler, doktorlar ve öğretmenler katılımını düzenler;

22. Yüksek, orta ve özel mesleki ve ilk meslek eğitimi alanlarındaki niteliklerin sınıflandırmasını sunar;

23. Belediye ve özel eğitim kurumlarının sözleşmelerini açar;

24. Yerel yürütme makamlarının yetkisi altındaki okul öncesi eğitim kurumları hariç, diğer devlet eğitim kurumlarında bilimsel ve pedagojik konseyler kuruluş ve işletme yönetmelikleri;

25. Çeşitli sebeplerden dolayı pedagojik faaliyetlerde bulunmaları yasak olan kişiler kategori, sağlık kısıtlaması ve iadesi uzmanlık eğitiminin yasak olduğu uzmanlıklar listesine önerilerde bulunur;

26. Eğitim kurumları, mülkiyet ve tabi tutma şekli ne olursa olsun mezunlara verilen devlet eğitim belgesinin bir örneğini, çıkarılma kurallarını hazırlar, devlet eğitiminde mezun olunan koşullu eğitim kurumlarının sayısını belirler, Boş formlar sağlar;

27. Yabancı yükseköğretimdeki uzmanlıkların tanınması ve denkliği

28. Yabancı ülkelerde alınan eğitim belgelerinin yasaklanması kurallarına uygun olarak ilgili bir komisyon oluşturur, vatandaşların vatandaşlara denklik sertifikaları oluşturur, verir;

29. Öğrenciler için bursların kurulması hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'na Yapılan İtirazlar;

30. Pedagojik personel de dâhil olmak üzere uzman personel için gerçek talep düzenler;

31. Yıllık öğrenci ve öğrenci yüksek, orta ve özel mesleki eğitim kurumlarına kabul için teklif hazırlar;

32. İlgili eğitim kurumlarında master ve doktora çalışmalarının açılmasını sağlar;

33. Pedagojik personel ve eğitim personelinin eğitimi ve ileri eğitimlerini düzenler;

34. Modern eğitim teknolojilerini kullanarak farklı eğitim biçimleri uygulama ve geliştirme;

35. İlgili yürütme makamları, girişimler ve kuruluşlarla birlikte çalışma dışı bölüm için ek eğitim de dahil olmak üzere mesleki eğitim sağlar;

36. Genel eğitim kurumlarında eğitimcilerin beyanlarını kullanılır;

37. Devlet yükseköğretim kurumları hariç diğer devlet eğitim kurumları ve yerel yürütme makamlarına bağlı okul öncesi eğitim kurumları bölüm başkanlarının atanması ve görevden alınması sorununu çözer;

38. Kurucular (kurucular) yabancılar, vatansız kişiler veya yabancı tüzel kişiler Charter sermayesi veya hisse senedi dâhil, bireyin% 51'inden fazlasını, vatansız kişiler veya yabancı tüzel kişilere ait eğitim kurumları başın ve vekilinin adaylığını onaylar;

39. Pedagojik personel talebini karşılamak için önlemler alır, genç profesyonellere iş sağlama süreçleri, sosyal işleri için pratik yardım sağlar.

Durumu iyileştirmek için ilgili yürütme makamlarıyla gerekli çalışmaları yapar;

40. Eğitim kurumlarının eğitim ve materyal tabanını geliştirir, Materyal ve teknik sunum için tek tip standartlar, öğrencilerle kapsam standartları belirler;

41. Yasalara bağlı devlet eğitim kurumları finansman yapar;

- Devlete ait kurumlarla karşılaştırıldığında, yükseköğretim kurumları mevcut standartlardan daha üstün olabilmesi için finansman konusunu çözer;

42. "Sertifika materyali stimülasyonu" mekanizmasının eğitim sistemine uygulanması ilgili öneriler geliştirir;

43. Eğitim personeli için teşvik edici ve ödüllendirici önlemler alır, mevcut mevzuat uyarınca onlara "Emekli Emektar" adını verilmesini temni eder;

44. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin eğitim alanına katıldığı uluslararası anlaşmalar taahhütlerini yerine getirmek için önlemler alır;

45. Eğitim alanında uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapar;

46. Yurtdışında yaşayan Azerbaycanlıların anadillerinde genel eğitim almasına, Azerbaycan dili ve edebiyatı, Azerbaycan tarihi ve coğrafyası öğrenmesine yardım sağlar;

47. Mevcut kurallara göre Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşlarının devlet hattı Yurt dışında okumak ve bilimsel araştırma yapmak için önlemler alır;

48. İstatistiki bilgi ve raporları onaylanmış biçimde toplar, analizlerini ve sonuçların ilgili makamlara sunulmasını yapar;

49. Yetkisi altındaki cezaevi kurumlarındaki ceza alan bireylerin sosyal adaptasyonu için önlemler alır;

50. Mevzuatın öngördüğü diğer işlevleri yerine getirir.

Bakanlık Faaliyet Organizasyonu da şu şekilde gerçekleştirilmektedir.

1. Bakanlık faaliyetleri için Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı makamı tarafından Eğitim Bakanı atanır ve görevden alınır.

2. Milli Eğitim Bakanlığı, Bakanlığın görev ve görevlerini yerine getirilmesi ve uygulamalardan şahsen sorumludur.

- Bakanlığın yapısı Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir.

- Bakanlığa bağlı kuruluşlar (tüzel kişiler, kuruluşlar vb.) Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından onaylanır.

3. Eğitim Bakanının Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından atanan ve görevden alınabilen 3 yardımcısı vardır. Bakan Yardımcıları aralarında üstlendikleri sorumlulukların dağılımı uyarınca görevlerini yerine getirmekten şahsen sorumludurlar.

4. Milli Eğitim Bakanı:

- Bakanlığın faaliyetlerini düzenler ve genel yönetimini yapar;
- Görevlerin bakan yardımcılarında dağılımını gerçekleştirir;
- Belirlenmiş emeklilik tazminatı fonu ve çalışan sayısı dâhilinde doğrudan merkez bütçesinden olduğu gibi, Bakanlığın merkez ofisi tarafından finanse edilir.
- Bakanlık merkez ofisi çalışanları ve onaylanan isimlendirme içinde personeli tayin eder ve görevden alır, onlarla iş sözleşmesi yapar, feshi sözleşmeleri, çalışanlar için kanunda öngörülen şekilde ödüller, teşvikler ve disiplin cezası verir;
- Bakanlık merkez ofisi yetkisi altında, aynı zamanda alt faaliyetlerine bağlayıcı emir, emir ve talimatların verilmesini ve yasal işlemleri onaylar, yürütmelerini düzenler ve kontrolü gerçekleştirir;
- Doğrudan eğitim kurumlarına, kurumlara ve kuruluşlara bağlı tüzükler (yönetmelikler) ile Bakanlık idaresinin yapısal bölümleri tüzüğü iş planlarını onaylar;
- Ayrı eğitim alanlarının geliştirilmesi, izlenmesi, stratejik eylem programlarının hazırlanması için uzmanlardan oluşan çalışma gruplarının yanı sıra koordinasyon ve yönetim kurulları oluşturur;
- Devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve tüzel kişiler, yasalara uygun uluslararası kuruluşlar ile müzakereler yapar;
- Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatı uyarınca diğer yetkiler gerçekleştirir.

5. Bakanlıkta (yönetim kurulu başkanı), bakan yardımcılarını, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Cumhuriyet Eğitim Bakanı, Bakanlık merkez ofisi, alt kuruluşlar üst düzey yöneticilerden ve akademisyenlerden oluşan Bakanlık kurulu oluşturulur.

6. Bakanlık Bakanlar Kurulunun sayısı ve kişisel bileşimi Kabineler tarafından onaylanır.

7. Bakanlık kurulu, eğitimle ilgili konuları toplantılarında görüşür ve onlar hakkında uygun kararlar verir.

8. Bakanlık Kurulu toplantılarına yönetim kurulu üyelerinin yarısından fazlası katılır.

9. Kurul kararları üyelerin basit çoğunluğu ile protokollerle alınır ve kural olarak, Bakanın ilgili emir ve emirleri tarafından yerine getirilir.

10. Gerekirse yönetim kurulu toplantılarına katılmak için diğer yürütme makamları kamu kurumlarının yanı sıra yetkililer, yöneticiler, kurumlar ve kuruluşlar temsilciler de davet edilebilir.

Azerbaycan'da zorunlu eğitimin 11 yıla çıkarılması ve ücretsiz olması 1989 yılında gerçekleştirilmiştir.

4. SAYISAL VERİLER

Türkiye ve Azerbaycan Cumhuriyetlerine ait eğitim ile ilgili sayısal veriler tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1. Sayısal Veriler

	Türkiye			Azerbaycan		
	Öğrenci	Öğretmen	Kurum	Öğrenci	Öğretmen	Kurum
Okul öncesi	1.500.000			124.221		
İlkokul	5.105.000			5.774		
Orta Okul	5.600.000	1.258.000	93.000	1.508.106	155.786	13.018
Lise	3.074.000			71.379		
Mesleki ve Teknik Eğitim	2.615.000			24.024		
Yüksek Öğretim	7.740.502	158.098	206	167.677	14.569	51
Yaygın Eğitim	9.090.000	76.000	15.032			
Toplam	34.724.502	1.492.098	108.238	1.901.181	170.355	13.069

Tablo 1 incelendiğinde; Türkiye'de 2017-2018 verilerine göre örgün eğitim gören; 1.500.000 okul öncesi eğitim düzeyinde, 5.105.000 ilköğretim düzeyinde, 5.600.000 ortaokul düzeyinde, 3.074.000 lise düzeyinde ve 2.615.000 Mesleki ve Teknik Ortaöğretim düzeyinde olmak üzere yaklaşık 18.000.000 çocuk ilk ve orta dereceli okullarda eğitim görmektedir. Bununla birlikte 93.000 derslikte yaklaşık 1.258.000 öğretmen görev yapmaktadır. Yaygın eğitimde ise yine 2017-2018 verilerine eğitim veren toplamda 15.032 kurum vardır. Bu kurumlarda 76.000 öğretmen yaklaşık 9.090.000 kursiyere eğitim vermektedir (MEB, 2018a). Yükseköğretime bakıldığında Türkiye'de 206 üniversitede toplamda 7.740.502 öğrenci eğitim görmektedir (YÖK, 2019). Bu sayılara bakıldığında Türkiye'de örgün eğitim gören öğrenci sayısı yaklaşık 26.000.000'dur. Bu sayı yaklaşık 190 ülkenin toplam nüfusundan daha fazladır. Tüm öğrenci sayılarına bakıldığında toplamda 34.724.502 kişi örgün ve yaygın eğitim kurumlarında eğitim almaktadır.

Azerbaycan'da ise; 124.221 öğrenci okul öncesi eğitimde, 5.774 öğrenci ilkokulda, 1.508.106 öğrenci ortaokulda, 71.379 öğrenci lise ve dengi okullarda (burada yaş düzeyine bağlı olarak gruplama yapılmıştır), 24.024 öğrenci meslek okullarında, 167.677 öğrenci yükseköğretimde olmak üzere toplam 1.901.181 öğrenci eğitim görmektedir. Bununla birlikte 13.018 eğitim kurumunda olmak üzere yaklaşık 160.000 öğretmen görev yapmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi, 2019).

5. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Türk Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2012) okul öncesi dönemin önemini; Çocuğun sağlıklı bir şekilde büyüebilmesi, gelişebilmesi ve öğrenmeye karşı olumlu tutumlar geliştirebilmesi için nitelikli bilişsel uyarıcıların, zengin dil etkileşimlerinin, olumlu sosyal-duygusal deneyimlerin çocuğa sunulduğu ve çocuğun bağımsızlığının desteklendiği bir çevrenin yaratılmasına ihtiyaç vardır. Bu ise ancak sağlıklı bir aile ortamı ve nitelikli bir okul öncesi eğitimi ile mümkün olduğu biçiminde ifade etmektedir. Bu da okul öncesi eğitimin önemini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Türkiye'de okul öncesi eğitim Türk Milli Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Bu amaçlar;

Okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

- a. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,
- b. Onları ilkokula hazırlamak,
- c. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak,
- d. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır.

Bununla birlikte okul öncesi eğitimi bazı temel ilkelere dayanmaktadır. Bu ilkeler şunlardır:

1. Okul öncesi eğitimi çocuğun gereksinimlerine ve bireysel farklılıklarına uygun olmalıdır.

2. Okul öncesi eğitimi çocuğun motor, sosyal ve duygusal, dil ve bilişsel gelişimini desteklemeli, özbakım becerilerini kazandırmalı ve onu ilkokula hazırlamalıdır.

3. Okul öncesi eğitimi kurumlarında çocukların gereksinimlerini karşılamak amacıyla demokratik eğitim anlayışına uygun öğrenme ortamları hazırlanmalıdır.

4. Etkinlikler düzenlenirken çocukların ilgi ve gereksinimlerinin yanı sıra çevrenin ve okulun olanakları da göz önünde bulundurulmalıdır.

5. Eğitim sürecinde çocuğun bildiklerinden başlanmalı ve deneyerek öğrenmesine olanak tanınmalıdır.

6. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarına gereken önem verilmelidir.

7. Okul öncesi dönemde verilen eğitim ile çocukların sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi duygularını ve davranışlarını geliştirmelidir.

8. Eğitim, çocuğun kendine saygı ve güven duymasını sağlamalı; ona öz denetim kazandırmalıdır.

9. Oyun bu yaş grubundaki çocuklar için en uygun öğrenme yöntemidir. Bütün etkinlikler oyun temelli düzenlenmelidir.

10. Çocuklarla iletişimde, onların kişiliğini zedeleyici şekilde davranılmamalı, baskı ve kısıtlamalara yer verilmemelidir.

11. Çocukların bağımsız davranışlar geliştirmesi desteklenmeli, yardıma gereksinim duyduklarında yetişkin desteği, rehberliği ve yetişkinin güven verici yakınlığı sağlanmalıdır.

12. Çocukların kendilerinin ve başkalarının duygularını fark etmesi desteklenmelidir.

13. Çocukların hayal güçleri, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranışları geliştirilmelidir.

14. Programlar hazırlanırken aile ve içinde bulunulan çevrenin özellikleri dikkate alınmalıdır.

15. Eğitim sürecine çocuğun ve ailenin etkin katılımı sağlanmalıdır.

16. Okul öncesi eğitimin süreçleriyle rehberlik hizmetleri bütünleştirilmelidir.

17. Çocuğun gelişimi ve okul öncesi eğitimi programı düzenli olarak değerlendirilmelidir.

18. Değerlendirme sonuçları çocukların, öğretmenin ve programın geliştirilmesi amacıyla etkin olarak kullanılmalıdır (MEB, 2012).

Türkiye’de 11 Nisan 2012 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren eğitim kanunu ile tüm eğitim kademeleri değişmiş, 4+4+4 olarak ifade edilen yeni eğitim süreleri ile ilkokul, ortaokul ve lise eğitimleri yeniden düzenlenmiştir. Bu süreçte daha önceki son yapılan düzenlemeyle zorunlu eğitime dâhil edilerek kademeli olarak geçiş sürecine başlayan okul öncesi eğitim, zorunlu eğitim kapsamından çıkarılmış, yaş aralığı da 0-72 aydan 0-66 ay olarak düzenlenmiştir. Daha önce okul öncesi eğitimde anasınıflı düzeyinde eğitime devam eden 66-72 ay aralığındaki çocuklar ilkokul düzeyine 1. sınıfa devam etmeye başlamışlardır. Son yapılan düzenleme ile Milli Eğitim Bakanlığı’nın daha önce amaç-kazanım olarak belirlediği eğitim programındaki hedefler kazanım-gösterge olarak değiştirilmiştir (Kol, 2013). Okul Öncesi eğitim Türkiye’de zorunlu eğitim kapsamında değildir.

Azerbaycan’da okul öncesi eğitim oldukça önem verilen bir eğitimidir. İsteğe bağlı olan eğitime devam eden çocukların gelişim alanlarının desteklenmesi hedeflenir. Azerbaycan Cumhuriyeti’ndeki okul öncesi eğitim programına göre, Azerbaycan Devlet Başkanının bu konudaki emri özel bir öneme sahiptir. Bu nedenle, Azerbaycan’da okul öncesi eğitim sisteminin çağdaş ihtiyaçlar düzeyinde kurulması, okul öncesi dönem çocuklarının entelektüel, fiziksel ve psikolojik gelişimi, kişiliğinin oluşumu ve ileri uluslararası standartlara uygun okula hazırlık için gerekli koşulları sağlamayı amaçlamaktadır (Nəzərov, 2011). Azerbaycan eğitim sisteminde okulöncesi eğitim, 1.5 yaş - 6 yaş grubu öğrencilerini kapsar. Eğitimin temelini oluşturan okulöncesi eğitimi zorunlu değildir. Okula kadar eğitim, ailede ve isteğe bağlı olarak da okul öncesi eğitim kurumlarında sürdürülür. Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklar, aile ile sıkı bir işbirliği içerisinde yetiştirilirler. Devlet, küçük çocukların eğitimi, sosyal gelişimi bakımından maddi ve manevi yardım yapması hususunda güvence verir (Okutan, 1996).

Okul öncesi eğitim alanında esas gelişme perspektiflerini şu şekilde sıralanabilir:

- Okul öncesi eğitim ve öğretim programlarını hazırlamak;
- Azerbaycan Cumhuriyeti okul öncesi eğitim müesseseleri şebekesini “tek merkezden yönetilmek” prensibi esasında

tekmilleştirmek, mevcut şebekenin muhafaza edilmesi için tüm imkânlardan yararlanmak;

- Sistemin ekonomik ve maddî-tekniik teminatı, bu aşamanın yüksek derecede finanse edilmesi amacıyla yeni yöntemler uygulamak;

- Okul öncesi eğitim ve öğretimin hukukî temelini oluşturmak;

- Eğitim ve öğretimin konusunu yenileştirmek, eğitim süresini çağdaş yöntemlere uydurmak, son hedefe gereğince ulaşmak amacıyla sürece katılanların bağımsızlığını genişletmek;

- Devlet eğitim standartlarını hazırlamak, onaylamak ve ona uygun faaliyet gösterilmesini sağlamak;

- Elit okul öncesi eğitim müesseseleri kurmak;

- Aile - okul öncesi eğitim müessesesi, okul öncesi eğitim müessesesi - aile, eğitim veren-eğitim gören yöntemlerini uygulamak, ebeveyn - aile ile ilgili işleri düzenlemek, ferdin okul öncesi yaş döneminde özel gelişme aşamasından geçiş seviyesini yükseltmek;

- Her türlü ihtiyacı karşılamak;

- Okul öncesi eğitim şebekesi çalışanlarının hazırlık seviyesini yükseltmek, onları ihtisas arttırmaya ve yeniden yetiştirilmeye teşvik etmek;

- Eğitim ve öğretim sürecinde yeni yöntemlere geçiş, deneyimler yapmak, yenilikleri uygulamak, olumlu sonuçlara varmak ve onları geniş alanda uygulamaktır (Agamaliyev,1999).

Azerbaycan'daki okul öncesi eğitim kurumları şu şekilde sınıflandırılmıştır.

Körpe Evleri: 1.5-2 yaş arası çocukların devam ettiği kurumlar,

Körpe Evleri Bahçeleri: 2-3 yaş arası çocukların devam ettiği kurumlar,

Çocuk Bahçeleri ve Aile Bahçeleri: 3-6 yaş arası çocukların devam ettiği kurumlar,

Okul Bahçeleri: Herhangi bir okulun bünyesinde açılan eğitim kurumları,

Bahçe İnternatları: Ailelerin, çocuklarını yatılı olarak verdikleri eğitim kurumları,

Çocuk Evleri: Öksüz, yetim ve bakıma muhtaç çocukların bakıldıkları eğitim kurumları,

Sakat ve zihinsel özürlü çocuklar için çocuk evleri: Özel eğitim gereksinimi olan çocukların devam ettikleri kurumlar (Seferov & Akkuş, 2005).

6. İLKOKUL EĞİTİMİ

Türkiye’de okul öncesi eğitim ve ilkökuller Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde temel eğitim olarak yapılandırılmıştır. 2012 yılında yapılan yasal düzenleme ile ilkökuller başlama yaşı 6, eğitim süresi de 4 yıl olarak planlanmıştır. İlkokul zorunlu eğitim kapsamındadır. İlkokul eğitimi Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü’nün sorumluluğu altında yürütülmektedir. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için de özel eğitim ilkökulleri bulunmakta olup bu okullar Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü sorumluluğundadır (MEB, 2019).

İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edebilecek okul ve programların hangi meslek sahibi olmada gerekli olduğu ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik yapılır. Nüfusun az ve dağınık olduğu yerlerde, köyler gruplaştırılarak merkezi durumda olan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaşmanın mümkün olmadığı yerlerde yatılı bölge okulları kurulur. Yatılı ilköğretim Bölge Okulu (YİBO), iş teknik, ev ekonomisi, tarım ve ticaret derslerinin okutulduğu bir okuldur (Turhan, 2013).

Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek,

2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak,

3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkökulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri

benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak,

4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamaktır (MEB, 2018b).

Ayrıca öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenmiştir. TYÇ sekiz anahtar yetkinlik belirlemekte ve aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

1. Anadilde iletişim: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.

2. Yabancı dillerde iletişim: Çoğunlukla ana dilde iletişimin temel beceri boyutlarını paylaşmakta olup duygu, düşünce, kavram, olgu ve görüşleri hem sözlü hem de yazılı olarak kişinin istek ve ihtiyaçlarına göre eğitim, öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi uygun bir dizi sosyal ve kültürel bağlamda anlama, ifade etme ve yorumlama becerisine dayalıdır. Yabancı dillerde iletişim, aracılık etme ve kültürlerarası anlayış becerilerini de gerektirmektedir. Bireyin yeterlilik seviyesi, bireyin sosyal ve kültürel geçmişi, çevresi, ihtiyaçları ve ilgilerine bağlı olarak dinleme, konuşma, okuma ve yazma boyutları ile farklı diller arasında değişkenlik gösterecektir.

3. Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler: Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen süreç, faaliyet ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematiksel yetkinlik,

düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formüller, modeller, kurgular, grafikler ve tablolar) matematiksel modlarını farklı derecelerde kullanma beceri ve isteğini içermektedir. Bilimde yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığına ve metodolojiden yararlanma beceri ve arzusuna atıfta bulunmaktadır. Teknolojide yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojide yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

4. Dijital yetkinlik: İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.

5. Öğrenmeyi öğrenme: Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme, bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir.

6. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler: Bu yetkinlikler kişisel, kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına

dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.

7. İnisiyatif alma ve girişimcilik: Bireyin düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisini ifade eder. Yaratıcılık, yenilik ve risk almanın yanında hedeflere ulaşmak için planlama yapma ve proje yönetme yeteneğini de içerir. Bu yetkinlik, herkesi sadece evde ve toplumda değil işlerine ait bağlam ve şartların farkında olabilmeleri ve iş fırsatlarını yakalayabilmeleri için aynı zamanda iş hayatında desteklemekte; toplumsal ve ticari etkinliklere girişen veya katkıda bulunan kişilerin ihtiyaç duydukları daha özgün bilgi ve beceriler için de bir temel teşkil etmektedir. Etik değerlerin farkında olma ve iyi yönetişimi desteklemeyi de kapsar.

8. Kültürel farkındalık ve ifade: Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin öneminin takdiridir (MEB, 2018b).

Azerbaycan'da ilkokul düzeyi iptidai eğitim olarak adlandırılır. 6-10 yaş gruplarını kapsar. Eğitim süresi 4 yıldır. Bu okula devam eden öğrencilere öğrenimleri süresince karne; bu okula bitirdiklerinde öğrenim belgesi verilmekte; ancak diploma düzenlenmemektedir. Bu kademe zorunlu eğitim kademesindedir (Okutan, 1996). İptidai eğitim bağımsız okullarda verilebildiği gibi birleşik okullarda da (ilk, orta ve lise aynı binada) verilebilmektedir (Ergün, 1997).

İlkokuldaki derslerin çoğu tek öğretmen tarafından verilmektedir. Sadece müzik, yabancı dil ve resim dersleri farklı öğretmenler tarafından verilmektedir. Eğitim Kanunu'nun 14. maddesine göre ilkokulda sınıflar teknik ve maddi altyapı müsait olduğu sürece 20 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmakta olan ailelerin çocukları için derslerden sonra "Günü Uzatılmış" gruplar denilen gruplarda göre etüt yaptırılmaktadır (Mammadov, 2008).

7. ORTAOKUL EĞİTİMİ

Türkiye'de Ortaokul eğitimi 1997 yılı öncesinde 5 yıllık ilköğretim eğitimi sonrasında öğrencinin eğitim gördüğü 3 yıllık eğitim kurumudur. Bu öğretimden sonra ise öğrenci bir başka eğitim kurumu olan liseye devam eder. 1997'de çıkarılan bir yasayla Türkiye'de ortaokul, ilkokulla birleştirilerek ilköğretim adını almıştır. 2012 yılında yapılan düzenlemelerden sonra; öğrencilerin öğrenim

gördüğü birinci 4 yıl (1, 2, 3, 4. sınıflar) ilkokul, ikinci 4 yıl (5, 6, 7, 8. sınıflar) ortaokul ve üçüncü 4 yıl (9, 10, 11, 12. sınıflar) ise lise şeklinde isimlendirilmiştir.

Ortaokullar; ortaokul ve imam hatip ortaokulları olmak üzere 10 yaş ile 14 yaş arası çocukları kapsamaktadır. Ortaokulların sorumluluğu Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nün, imam hatip ortaokullarının sorumluluğu ise Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğu altında yürütülmektedir. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için de özel eğitim ortaokulları bulunmakta olup bu okullar Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü sorumluluğundadır (MEB, 2019).

Azerbaycan'da esas eğitim (ortaokul), 10-15 yaş gruplarını kapsayan bu eğitim kademesi de zorunlu eğitim kapsamındadır. Bu eğitim kademesi sonunda öğrenci diploma alabilir (Okutan, 1996). Genel eğitim okulları Eğitim Kanunu'nda belirlenmiş olan eğitim prensiplerinin gerçekleştirilmesinden, çocukların yaş, cins ve özelliklerine uygun eğitim öğretim sürecinin düzenlenmesinden, onların sağlıklarının korunmasından, derslerin kaliteli bir şekilde benimsenmesinden, öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesinden dolayı sorumludur (Agamaliyev,1999).

Ortaokul kademesinde sınıf içi öğrenci sayısı burada da 20 olarak belirlenmekte ve sayı aşıldığında uygun normları belirleyici belgeler doğrultusunda ikiye bölünebilmektedir. Ortaokulu bitiren öğrenciler eğitimlerine lise de devam edebilecekleri gibi belirli sınavlarla güzel sanatlar okulunda, meslek okullarında ve meslek liselerinde de eğitimlerine devam edebilmektedirler (Mammadov, 2008).

Buna uygun olarak genel orta eğitimin gelişmesinin aşağıdaki üstün yönleri öngörülmüştür:

- İlk, esas ve orta eğitim aşamasını kapsayan devlet eğitim standartlarını belirlemek ve uygulamak;
- Öğrencilerin benimsedikleri bilgileri değerlendirmek ve bilgilerin seviyesini kontrol etmek sistemini geliştirmek;
- Eğitim çeşitli şekillerinin gelişmesini sağlayacak ortam oluşturmak;
- İlk, esas ve orta eğitim aşamalarının gelişme programlarını işleyip hazırlamak;

- Yeni teknolojiden yararlanarak eğitim araç gereç takımlarını hazırlamak;
- Genel orta eğitim müesseseleri çalışanları için periyodik pedagojik yayınları tekmilleştirmek ve genişletmek;
- Yetenekli öğrencilerin ve akıl açısından geri kalan çocukların özel programlar üzere genel orta eğitim görmesine yardım etmek;
- Genel eğitim gören vatandaşların eğitimini konu ve yapı bakımından yenileştirmek;
- Orta genel eğitim müesseselerinin maddî-teknik temelini korumak ve geliştirmekle ilgili tedbirler almak;
- Ülkede savaşın acı sonucu olarak öksüz kalmış çocukların ve şehit ailelerinin eğitime duydukları ihtiyacı tamamıyla karşılamak, piyasa ekonomisine geçişle ilgili olarak vatandaşların ağır ekonomik durumlarını göz önünde tutarak çocuk evlerini, yatılı okul ve özel okullar şebekesini genişletmek;
- Daimi ikamet yerini mecburen terk etmiş göçmen, kaçkın ve şehit çocuklarının, malullerin eğitim görmesi amacıyla devlet himayesinde bulunan eğitim müesseselerine avantajlar sağlamak;
- Her türlü ihtiyacı karşılamak;
- Uluslararası tecrübeyi öğretmek, bölge koşullarına uydurmak, uygulanabilir, olumlu sonuçlar elde etmek (Agamaliyev,1999).

8. LİSE EĞİTİMİ

Türkiye’de Üst Ortaöğretim Eğitimi olarak değerlendirilen lise eğitimi;

- Anadolu Lisesi,
- Fen Lisesi,
- Güzel Sanatlar Lisesi,
- Spor Lisesi,
- Sosyal Bilimler Lisesi,
- Mesleki ve Teknik Liseleri
- Anadolu İmam Hatip Liselerini kapsamaktadır.

Söz konusu eğitim 14 ile 18 yaş arası öğrenciler ve mesleki eğitim merkezi programı uygulayan okullarda 18 yaş üstü yetişkinlere yönelik olup Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü ve Din Öğretimi Genel Müdürlüğü’nün sorumluluğu altında yürütülmektedir. Ayrıca bu kademedede özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitimi; özel eğitim mesleki eğitim merkezi (okulu), özel eğitim iş uygulama

merkezi(okulu), özel eğitim meslek liselerinde Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü sorumluluğu altında yürütülmektedir (MEB, 2019).

Azerbaycan'da 9 yıllık zorunlu eğitimden sonra 2 yıl klasik lise eğitimi (10. ve 11. sınıfları kapsar) ya da 2-4 yıl arasında değişen meslek lisesi eğitimi yapılmaktadır. Haftada 32-36 saat ders yapılan liselerde yıllık işgünü 208-210 arasındadır. Liseyi bitiren öğrencilere Ortaöğretim diploması (Atestat) verilir (Seferov & Akkuş, 2005). Ayrıca eğitim sisteminde lise yaşını geçmiş çalışanların lise eğitimi alabilmesi için genel eğitim müesseselerinin bünyesinde akşam ve giyabi eğitim sınıfları açılabilir. Akşam sınıflarında öğrenciler derslere akşamları devam etmektedir. Giyabi eğitimde ise yılın belli zamanlarında (okula devam etmeyen yetişkinler) öğrenciler sınavlara tabi tutularak başarılı olanlara lise diploması verilmektedir (Ergün, 1997).

Lise kademesinde üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler için ihtisas sınıfları açılabilir gibi belirli fen okullarının ve yüksek öğretim kurumlarının bünyesinde veya bağımsız olarak eğitim veren litseyler, gimnazyalar, ihtisaslaşmış fen liseleri gibi eğitim kurumları da tesis edilebilmektedir. Litseyler ortaokul ve lise kademelerinde oluşturulmuş ve genellikle sayısal dersler ağırlıklı kurumlardır. Gimnazyalar ise genellikle sözel alanlarda yetenekli olan öğrenciler için sözel alanlar ağırlıklı dersler veren genel orta eğitim kurumlarıdır (Mammadov, 2008). Ayrıca iki tane askeri lise bulunmaktadır. Eğitimin dili Azerice, süresi 3 yıldır ve bu liselerde eğitim almakta olan öğrencilere de kursant denmektedir. (Aktaran Mammadov, 2008).

Mesleki eğitim kapsamında 9 yıllık eğitimden sonra, "peşe mektebi" denilen meslek liselerinde 2-3, Teknikum'larda 4 yıl öğrenim verilir. İlk iki yıldan sonrası ön lisans olarak kabul edilmektedir. Ayrıca orta öğretimi bitirenlerden isteyenlere 6 aydan 2 yıla kadar süren mesleki kurs eğitimi verilmektedir. Mesleki eğitim 16- 30 yaş arasında sürdürülür (Seferov & Akkuş, 2005). Mesleki eğitimde yeni eğitim metotlarından yararlanma amaca yönelik sayılmaktadır. Bu zaman derslerin iyi bir şekilde benimsenilmesinin değerlendirilmesinde eğitim görenin tepkisinin değerlendirilmesinden oluşan münasebetten, eğitim süreci ile eğitim müessesesinde yürütülen işin verimliliği arasındaki ilişkiye dayanan bilginin yeni, daha gelişmiş değerlendirme usullerine geçilmesi öngörülmektedir

(Agamaliyev,1999). Meslek liselerinde ziraat, sağlık, ekonomi, ticaret gibi b6l6mler bulunur. Meslek liseleri 6đrencileri mesleği hazırlarken, aynı zamanda y6ksek6đrenime de hazırlamaktadır (Okutan, 1996). Bununla birlikte orta ihtisas mektepleri de eğitim faaliyetlerini s6rd6rmektedir.

Teknik meslek eğitimin içeriğini ve yapısını geliştirmek, eğitim y6ntemlerini yenilemek ve uluslararası deneyimlerden faydalanmak için teknik-meslek eğitim alanında çalışan eğitimcilerin ihtisas artırması planlanmıştır. Bunun için G6ney Kafkasya ve Orta Asya 6lkelerinden bazılarıyla projeler uygulanmaktadır (Mammadov, 2008).

9. Y6KSEK6ĐRETİM

T6rkiye’de Y6ksek6đretim, orta6đretime dayalı en az iki yıllık y6ksek6đrenim veren, en 6st seviyeli insan g6c6n6n ve bilimsel araştırma alanlarının istediği elemanları yetiştiren eğitim kurumlarının t6m6n6 kapsar. Y6ksek6đretimin amaç ve g6revleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak; 6đrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri 6l6s6nde ve doğrultusunda 6lkenin bilim politikasına ve toplumun y6ksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insan g6c6 ihtiyaçlarına g6re yetiştirmek, çeşitli kademelerde bilimsel 6đretim yapmak, bilimsel, teknik ve k6lt6rel sorunları 6zme için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak, 6lkenin her t6rl6 y6nde ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren sorunları, h6k6met ve kurumlarla birlikte çalışarak sonuçlandırmak ve toplumun yararlanmasına sunmak, araştırma ve incelemelerin sonuçlarını g6steren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her t6rl6 yayınları yapmak, T6rk toplumunun genel seviyesini y6kseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı bilim verilerini s6zle, yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmaktır (Turhan, 2013).

Ayrıca Avrupa Birliği’ne uyum s6recinde y6ksek6đretim kurumları Avrupa standartlarında ders içeriklerini ve kredilerini g6ncelleyerek eğitimlerine devam etmektedir.

Azerbaycan’da 6niversitelerde eğitim g6nd6z (ayani) eğitim, akşam eğitimi ve gıyabi eğitimden oluşur. 6niversite 6đretim s6resi genel olarak d6rt yıldır. Bak6 Devlet 6niversitesi hariç, 6niversiteler

belli uzmanlık alanlarına göre kurularak ilgili olduğu uzmanlık alanının adı ile anılırlar. Örneğin; İnşaat Üniversitesi, Pedagoji Üniversitesi, Tıp Üniversitesi, İktisat Üniversitesi, gibi. Üniversiteyi bitirenler "yüksek ihtisaslı kadrolar" sınıfına dâhil olarak, alanları ile ilgili işlerde çalışırlar (Okutan, 1996).

Azerbaycan'da yükseköğretim kurumları doğrudan Tehsil Nazirliyinə (Eğitim Bakanlığına) bağlıdır. Azerbaycan Tahsil Kanunu'nun 19. maddesine göre üniversiteler dünya standartlarına uygun olarak Eğitim Bakanlığınca onaylanmış öğretim programlarını bağımsız bir şekilde uygulamaktadır (Seferov & Akkuş, 2005). Günümüzde Azerbaycan Cumhuriyeti'nde yükseköğretim eğitimi verilen çok sayıda kurum mevcuttur. Yükseköğretim kurumlarının amaçları Eğitim Kanunu'nun 20. maddesinde şu şekilde sıralanmaktadır;

- Belirli yükseköğretim kademelerinden mezun uzmanlar hazırlamak
- Bilimsel araştırmalar yapmak
- Bilim adamları yetiştirmek
- Öğretim görevlileri ve bilimsel araştırmacıların atestasiyasını, yani periyodik denetimini yapmak
- İhtisas artırma ve yeniden hazırlanmayı sağlamak
- Bilimsel yayınlar yapmak
- Halkın bilgilendirilmesini ve bilinçlendirilmesini sağlamak
- Bilimsel üretim, ticari faaliyetler, eğitimde dış ilişkiler ve maliye-iktisat alanlarına katkıda bulunmak ve yardımcı olmaktır (Mammadov, 2008).

10. KAYNAKLAR

Agamaliyev, R. (1999). Azerbaycan cumhuriyeti eğitim sistemi. *Milli Eğitim Dergisi*,

http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/144/agamaliyev.htm, Erişim Tarihi: 01.04.2019.

Akyüz, Y. (2012). *Türk eğitim tarihi (22. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.

Azerbaycan Eğitim Kanunu, (1992). Azərbaýcan respublikasının təhsil qanunu. <http://www.e-qanun.az/framework/7956>, Erişim Tarihi: 04.04.2019.

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi. (2005). Azərbaýcan respublikasının təhsil qanunu, ümumi təhsil. <https://edu.gov.az/az/page/93>. Erişim Tarihi: 04.04.2019.

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi. (2015). Azərbaýcan respublikasının təhsil nazirliyi haqqında əsasnamə.

<https://edu.gov.az/upload/file/esasname/2013/tn-esesname.pdf>, Erişim Tarihi: 04.04.2019.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi, (2019). Təhsilin əsas göstəriciləri, <https://www.stat.gov.az/source/education/#>, Erişim Tarihi: 11.04.2019.

Büyükbaş, N. (2017). Azərbaycan cumhuriyeti ile türkiye cumhuriyeti eğitim ilişkileri. <http://irs-az.com/new/files/2017/212/2668.pdf>, Erişim Tarihi: 11.04.2019.

Demirtaş, B. (2008). Atatürk döneminde eğitim alanında yaşanan gelişmeler. *Gazi Akademik Bakış Dergisi 1(2)*, 155-176.

Doğan, R. (1997). Osmanlı eğitim kurumları ve eğitimde ilk yenileşme hareketlerinin batılılaşma açısından tahlili, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 37*, 407-442.

Ergün, M. (1997). Azerbaycan eğitim sistemi, *Eğitim Yönetimi 3(4)*, 499-514.

Gök, M. & Kuvel, M. H. (2016). Azerbaycan eğitim sistemi. H. Dünder (d.), *Türk Dünyasında Eğitim* içinde (S. 5-39), Ankara: Pegem Akademi.

Gürkan, T. (2013). Okul öncesi eğitim. M. Sağlam (Ed.) *Türk Eğitim Tarihi* içinde (S.21-40), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kol, S. (2013). Türkiye'de ilköğretim sürecinde okul öncesi eğitim. *Competent Approach In Elementary School:Problems, Experience, (International Russian-Turkish Seminar Modern Approaches to Theory and Practice of Elementary Education Innovations), International Scientific-Practical Pedagogical Conference*, (S.16-29). Kazan / Tataristan / Rusya Federasyonu,

Mammadov, J. (2008). *Bağımsızlık sonrası azerbaycan eğitim sistemindeki değişim ve gelişmeler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

MEB Temel Kanunu, (1973). Milli eğitim temel kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>, Erişim Tarihi: 24.04.2019.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı), (2012). Okul öncesi eğitim programı-2012, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/09/06/965216/dosyalar/2013_03/01103525_mebokulncesetmprogram%C4%B12012.pdf, Erişim Tarihi: 21.04.2019.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2018a). Milli Eğitim İstatistikleri 2017-2018. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/06123056_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2017_2018.pdf, Erişim Tarihi: 11.04.2019.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2018b). Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar), <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122171428547-HAYAT%20BİLGİSİÖĞRETİM%20PROGRAMI.pdf>, Erişim Tarihi: 11.05.2019.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2019). Türk eğitim sistemi, http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_Sistemi_2017/TES_2017.pdf, Erişim Tarihi: 13.04.2019.

Nəzərov, A. M. (2011). Məktəbəqədər pedaqogika fənni üzrə proqram. <http://www.anl.az/el/Kitab/2013/Azf-273801.pdf>, Erişim Tarihi: 17.03.2019.

- Okutan, . (1996). Azerbaycan eğitim sistemi. [https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman /1182-20120208144859-okutan.pdf](https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/1182-20120208144859-okutan.pdf), Erişim Tarihi: 11.04.2019.
- Özveren, A. (2008). Osmanlı imparatorluğu'ndan cumhuriyete eğitim sistemimize tarihin penceresinden bir bakış. *Toplum ve Demokrasi* 2(3), 225-236.
- Resmi Gazete, (2011). MEB teşkilat ve görevleri kanun hükmünde kararnamesi. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110914-1.htm>, Erişim Tarihi: 24.04.2019.
- Sağlam, M. (2013). *Türk eğitim tarihi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Seferov, R & Akkuş, A. (2005). Azerbaycan nüfusunun eğitim açısından analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (SUSBED)* 13, 357-376.
- Sözer, E. (2013). Osmanlıda eğitim. M. Sağlam (Ed.) *Türk Eğitim Tarihi* içinde (S. 1-20), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şişman, M. (2007). *Eğitim bilimine giriş*, Ankara: Pegem Akademi.
- T.C. Anayasası (1982). Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=42, Erişim Tarihi: 24.04.2019.
- Turhan, E. (2013). Türk eğitim sisteminin yapısı ve işleyişi C. Bayrak (Ed.) *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* içinde (S. 47-69), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- World Bank Stats (2018). Azerbaijan Table of Contents. <http://turkmer.sakarya.edu.tr/sites/turkmer.sakarya.edu.tr/file/Azerbaycan.pdf>, Erişim Tarihi: 01.04.2019.
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (2019). 2018-2019 Yükseköğretim istatistikleri, <https://istatistik.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 17.04.2019.

M Ü N D Ə R İ C A T

1. **Prof. Ədalət Muradov (UNEC rektoru)**- Yeni global iqtisadi çağırışlara uyğun universitet modelinə keçid: UNEC təcrübəsi
2. **Mahmut Ak** (İstanbul Universiteti rektoru)
3. **Zahid Məmmədov** - Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatda universitetlər: UNEC təcrübəsi
4. **Ahmet Vecdi Can**- Yüseköğretimde kalite akreditasiyon inovasyon
5. **Köksal Şahin, Gökçe Candan**: Azərbaycan ve Türkiye'nin Bilimsel İşbirliği: Ortak Bilimsel Yayın ve Atıf Verilerinden Hareketle Bir Analiz
6. **Adem Akbiyik** - Sosial yazılımların eğitim amaçlı kullanımı: Azərbaycan ve Türkiye ekseninde bir değerlendirme
7. **Dursun Aksu**: Türkiye ve Azərbaycan öğretmen yetiştirme sistemlerinin incelenmesi
8. **Ferruh Tuzcuoğlu**: Azərbaycan-Türkiye eğitim ilişkileri ve TÜDİFAK örneği
9. **Suat Kol**: Türkiye Azərbaycan eğitim sistemlerinin incelenmesi

UNEC-də Türkiyə Universitetləri ilə əməkdaşlığa
həsr olunan beynəlxalq konfrans HAQQINDA KİV- LƏRDƏ
MƏLUMATLAR

UNEC-də Türkiyə Universitetləri ilə
əməkdaşlığa həsr olunan beynəlxalq konfrans.
AZTV<https://www.youtube.com/watch?v=mtr0-Mwd-T4>

<https://az.trend.az/business/2980387.html>

<http://news.unec.edu.az/xeber/125-universitet/4403-unec-de-turkiye-universitetleri-ile-emekdashliga-hesr-olunan-beynelxalg-konfrans>

UNEC-də “UNEC və Türkiyə Universitetlərinin əməkdaşlıq istiqamətləri: mövcud vəziyyət və perspektivlər” mövzusunda həsr olunan beynəlxalq konfrans keçirilib.

UNEC-in təşkilatçılığı və Türk Dünyası Araşdırmalar Vəqfinin (TDAV) dəstəyi ilə keçirilən konfransda universitetin rəhbərliyi və professor-müəllim heyəti ilə yanaşı, Türkiyənin Azərbaycandakı səfiri Erkan Özoral, Türkiyə Cümhuriyyətinin gənclər və idman naziri Mehmet Muharrem Kasapoğlu, Türk Dünyası Araşdırmalar Vəqfinin rəhbəri Kəzhan Yazgan, Türkiyə-Azərbaycan Parlamentlərarası Dostluq Qrupunun rəhbəri, AKP İstanbul millət vəkili Şamil Ayrım, İstanbul Universitetinin rektoru, professor Mahmut Ak və digər nüfuzlu qonaqlar iştirak ediblər.

UNEC-in rektoru, professor Ədalət Muradov Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində Türkiyə türkcəsində tədrisi türkçülüyə verilən önəm və dəyərin ən böyük göstəricilərindən biri adlandırıb. Türk dilində tədrisin TDAV-nin mərhum rəhbəri, professor Turan Yazganın təşəbbüsü ilə yaradıldığına diqqət çəkən rektor, Türk Dünyası İqtisadiyyat Fakültəsinin (TUDİFAK) hədəflərindən söz açıb: “Hədəfimiz TUDİFAK-ın türk dünyasına və dünya miqyasında keyfiyyət tələblərinə cavab verə biləcək təhsil məkanına çevrilməsidir. Son hədəf isə fakültə bazasında yeni universitet yaradılması və türk dünyası gənclərinin həmin universitetdə təhsil almasına şərait yaratmaqdır”. Fakültədə bu ildən yeni ixtisasların açıldığını bildiren rektor, fakültəyə qəbulda ötən dövrlərlə müqayisədə yüksək bal toplayan

abituriyentlərin sayının artıdığını qeyd edib. Ə.Muradov TUDİFAK-da təhsilin keyfiyyətinin və cəlbədiciliyinin artırılması üçün Türkiyə universitetləri ilə ikili diplom proqramlarının reallaşdırılmasının vacibliyini vurğulayıb.

UNEC-in Türkiyənin nüfuzlu universitetləri ilə əməkdaşlıq etdiyindən söz açan rektor, birgə dərslərin hazırlanması və elmi məqalələrin tanınmış dərgilərdə çap olunmasının hər iki ölkənin təhsilinin keyfiyyətinin artırılmasında mühüm rol oynayacağını bildirib.

Konfransda çıxış edən Erkan Özoral Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərindən danışdı. Hazırda Azərbaycanın dünya arenasında öz layiqli yerini tutduğunu bildirən səfir, hər iki ölkənin qardaşlıq və dostluq münasibətləri ilə yanaşı, bütün sahələrdə uğurlu əməkdaşlıq etdiyini bildirib. Türkiyədə təhsil alan azərbaycanlıların sayının ildən-ildə artdığına diqqət çəkən E.Özoral, bu istiqamətdə universitetlərin əməkdaşlığının mühüm rol oynadığını vurğulayıb. "Hədəfimiz hər iki ölkənin akademik səviyyəsinin daha da yüksəlməsidir" deyən türkiyəli diplomat, konfransın təşkilinin bu istiqamətdə töhfə verəcəyinə əminliyini vurğulayıb.

Dost və qardaş ölkədə olmaqdan məmnunluğunu ifadə edən Mehmet Muharrem Kasapoğlu Türkiyənin bütün sahələrdə Azərbaycanı dəstəklədiyini bildirib. Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərinin təməlinin tarixi köklərlə bağlı olduğunu söyləyən M.Kasapoğlu, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin bu istiqamətdə əvəzsiz rol oynadığını diqqətə çatdırıb. Nazir Azərbaycanın uğurlu hərtərəfli inkişafını qürurla izlədiyini xüsusi vurğulayaraq, hər iki dövlət arasında imzalanan mühüm iqtisadi layihələrdən söz açıb.

Türkiyə Parlamentinin millət vəkili Şamil Ayrım professor Turan Yazganın elm və təhsil sahəsindəki xidmətlərindən bəhs edib. T.Yazganın milli-mənəvi dəyərlərə bağlı gənclərin yetişməsində böyük xidmətlər göstərdiyini bildirən millət vəkili məhz belə gənclərin sayəsində Azərbaycanla bərabər, Türkiyənin də problemi sayılan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinə nail olunacağına əminliyini bildirib.

İstanbul universitetinin rektoru, professor Mahmud Ak mərhum professor Turan Yazganın həyat və fəaliyyətindən danışdı. Onun Türk dünyasında, o cümlədən Azərbaycanda təhsilin inkişafına böyük önəm verdiyinə diqqət çəkərək, bu siyasətin əsas məqsədinin türk millətini birləşdirmək olduğunu qeyd edib.

Professor Zahid Məmmədovun moderatorluğu altında keçirilmiş panel çərçivəsində İstanbul universitetinin rektoru, professor Mahmud Ak universitetin elmi nəşrləri haqqında məlumat vermişdir. Bildirildi ki, İstanbul Universitetinin 16 nəşri "Web of Science" platformasına daxil olub. Müzakirələr çərçivəsində UNEC professor-müəllim heyətinin İstanbul Universitetinə səfəri planlaşdırıldı. Əldə olunan razılığa görə, qardaş

ölkənin ali təhsil ocağı UNEC elmi nəşrlərinin “Web of Science” platformasına daxil edilməsinə dəstək olacaqlar. Tərəflər birgə elmi nəşrlər hazırlamaq niyyətindədirlər.

Panel çərçivəsində Sakarya Universitetinin “İşletmə Fakültesi” dekanı, Prof. Dr. A.Vecdi Can “Ali təhsil müəssisələrində akkreditasiya: Sakarya Universiteti nümunəsində akkreditasiya ilə bağlı təkliflər” mövzusunda çıxış etdi. Qonaq elmi nəşrlərin akkreditasiyası zamanı qarşıya qoyulan beynəlxalq və milli tələblər barədə danışdı.

Davam olaraq Dr. Köksal Şahin “Azərbaycan və Türkiyə ali təhsil sistemlərinin əməkdaşlıq istiqamətləri: ortaqlıq elmi nəşrlər və istinad məlumatları ilə analiz” mövzusunda çıxış etdi. Məruzəçi UNEC müəllimlərinin “Web of Science” platformasında yerləşdirilmiş məqalələrinin sayı son 4 ildə ciddi surətdə artmışdır. Bu artım tempinin genişləndirilməsi üçün türk dünyasından olan ali məktəblərin birgə nəşrlərlə “Web of Science” platformasında iştirakının zəruri olduğu vurğulandı. Bu təcrübədən rus dilli ölkələrin, portuqal dilində danışan dövlətlərin ali məktəblərin geniş istifadə etdikləri vurğulandı.

Yekunda moderator, professor Zahid Məmmədov qeyd etdi ki, UNEC-in artıq regionda elmi tədbirlərin keçirilməsinə mərkəzinə çevrildiyini bildirdi.

UNEC rektorunun qərarı ilə panel çərçivəsində keçirilən müzakirələr vahid elmi nəşr formatında çap ediləcək.

Növbəti müzakirələrin İstanbul Universitetində keçirilməsi nəzərdə tutulub.

Konfransda Bakı Atatürk liseyinin şagirdlərinin ifasında şeirlər səsləndirilib.

Beynəlxalq konfrans “UNEC və Türkiyə universitetlərində akademik fəaliyyətin keyfiyyətinin artırılması istiqamətində əməkdaşlıq istiqamətləri” mövzusunda panel müzakirələrlə davam edib.

*Çapa imzalanıb 18. 07. 2019. Kağız formatı 70x100 1/16.
Həcmi 12 ş. ç.v. Sifariş 131.*

---

*" İqtisad Universiteti" Nəşriyyatı.
AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi, 6.*